LUND UNIVERSITY

Ekonomisk tillväxt i välfärdskapitalismen

En jämförande studie av BNP per capita-tillväxten i rika OECD-länder 1970-2000

Stjärnhagen, Ola

2015

Link to publication

Citation for published version (APA):
Stjärnhagen, O. (2015). *Ekonomisk tillväxt i välfärdskapitalismen: En jämförande studie av BNP per capita-tillväxten i rika OECD-länder 1970-2000*. [Doktorsavhandling (monografi), Sociologi]. Lund University.

Total number of authors:
1

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Ekonomisk tillväxt i välfärdskapitalismen

En jämförande studie av BNP per capita-tillväxten i rika OECD-länder 1970-2000

OLA STJÄRNHAGEN
SOCIOLOGISKA INSTITUTIONEN | LUNDS UNIVERSITET

EKONOMISK TILLVÄXT I VÄLFÄRDSKAPITALISMEN

Ekonomisk tillväxt i välfärdskapitalismen

En jämförande studie av BNP per capita-tillväxten i rika OECD-länder 1970-2000

Ola Stjärnhagen

LUNDS UNIVERSITET

Sociologiska institutionen
2015

Copyright Ola Stjärnhagen
Sociologiska institutionen
Lunds universitet

Lund Dissertations in Sociology 112

ISBN 978-91-7623-490-7 (Tryck)
ISBN 978-91-7623-491-4 (Pdf)
ISSN 1102-4712

Layout: Gunilla Albertén, Media-Tryck, Lunds universitet 2015
Tryckt hos Media-Tryck, Lunds universitet

Förord

Först och främst vill jag tacka mina handledare, Antoinette Hetzler och Kjell Nilsson, för att de på ett enastående sätt lotsat mig igenom forskarutbildningen och fram till disputation. Trots att avhandlingsarbetet dragit ut på tiden har Toni och Kjell behållit sitt engagemang och sin tro på mig och avhandlingsprojektet. Jag står i stor tacksamhetsskuld till dem.

Björn Holmquist, Statistiska institutionen, Ekonomihögskolan vid Lunds universitet, hjälpte mig att bättre förstå regressionsanalys med paneldata. Björn och jag författade även en text tillsammans som i omarbetad form utgör kapitel fyra i avhandlingen. I slutskedet av avhandlingsprojektet har min kollega på avdelningen Kvalitet och utvärdering vid Lunds universitet, Ola Holmström, spelat en betydelsefull roll. Ola har läst och kommenterat delar av avhandlingen och hjälpt mig ur perioder av skrivkramp och svackor i skrivandet. Dessutom har våra diskussioner om fotboll i allmänhet och Malmö FF i synnerhet bidragit till att göra tillvaron som doktorand roligare.

Kirk Scott, Ekonomisk-historiska institutionen, Ekonomihögskolan vid Lunds universitet, fungerade som opponent på mitt slutseminarium och kom med flera viktiga synpunkter och förslag på förbättringar av avhandlingsmanuset.

Andra som på olika sätt varit behjälpliga i arbetet med avhandlingen och som jag vill rikta ett stort tack till är Erik Wesser, Kjell E. Eriksson, Eva-Lena Hansson, Monica Wendel, Britt-Marie Johansson och Göran Djurfeldt.

Mina föräldrar, Ragnhild Liljedahl och Kjell Stjärnhagen, utgjorde alltid ett mycket stort stöd för mig. Deras intresse för samhällsfrågor tillsammans med inställningen att universitetsstudier är viktigt formade tidigt mig och gav mig goda förutsättningar i livet. Och Ragnhilds råd att börja läsa sociologi har jag aldrig ångrat att jag följde.

Malmö i augusti 2015

Ola Stjärnhagen

Summary

In the early 1990s, Sweden was hit by a profound economic crisis. The country had a negative economic growth three years in a row and unemployment was at its highest since the 1930s. The budget deficit rose drastically and the national debt sky-rocketed. The crisis shook Swedish society at its foundations and the image of Sweden as a wealthy country with a renowned welfare state and a stable economy was reassessed. Even before the economic crisis, the Swedish model had for many years been subject to criticism. According to this criticism, properties of the Swedish model such as a large public sector, high taxes, generous social policy and regulated labour market had lowered the efficiency of the market economy. One consequence of the economic crisis of the 1990s was that the mode of society was questioned even more deeply.

The Swedish crisis of the nineties was not perceived as a temporary recession, but rather as a fundamental and systemic fault in Swedish economy and society. Apart from problems with high unemployment and major budget deficits in the early 1990s, critics of the Swedish model felt that Sweden had experienced a lower economic growth than other countries. This line of argumentation held that there was a causal connection between Sweden's large welfare state and the country's low economic growth (Gylfason et al. 1997; Henrekson 1996, 1999; Lindbeck 1998; SOU 1993:16; Söderström et al. 1992, 1994). The hypothesis that the Swedish model had impaired Sweden's economic growth gained a great deal of attention in the public debate. One of few researchers who questioned the hypothesis was sociologist Walter Korpi. He believed that there was no scientific evidence for the claim that the Swedish welfare state had been the cause of economic slowdown (Korpi 1992, 1996, 1998, 1999, 2005).

This thesis begins in the debate between Korpi and his critics. The aim of this thesis is to empirically assess the hypothesis that a large welfare state impedes economic growth. Comparable data on economic growth in different countries exists from 1950 and onwards. The first question is: Did Sweden

have a lower economic growth than other OECD countries during the period 1951-2000? I have adopted the same approach and methods as Korpi and attempt to replicate his results. Recent years have seen changes in the economy, the labour market and the social insurance area that have led to the Swedish model of society being different today. I have therefore decided that the period for comparison of countries' economic growth should end with the year 2000. Thus far, the thesis is merely a contribution to the debate between Korpi and his critics. But in order for the hypothesis that the welfare state has a negative impact on economic growth to be found accurate, there must be a general connection between different types of welfare states and countries' economic growth. I attempt to more exactly relate variations in countries' welfare states to variations in countries' economic growth. Here I use other data material and a more advanced statistical method than that used by Korpi in his studies. The second question posed by the thesis is: Do countries with more extensive political influence over market forces have a lower economic growth than countries with a freer economy? I measure the degree of political influence over the market economy in a number of ways: the total outlays of government, social security transfers, government final consumption expenditures and the Economic Freedom of the World Index (Gwartney & Lawson 2004).

Criticism against the welfare state and advocacy for a greater scope for market powers was not unique to Sweden. A policy with such content had already begun to be introduced in a number of countries by the late 1970s and early 1980s, and was then spread across large parts of the world. The historical background was essentially as follows: Planning, political governance and regulation had been a part of the post-war economic policy. The period of a few decades from 1950 forward was an era of very high economic growth and industrial development. This beneficial development ceased during the 1970s. Growth became weaker and the economies were plagued by recurring crises. Inflation rose and in many countries reached double figures. In this new situation, the once so successful economic policies no longer worked. It was at this point that market liberalism, through economists such as Friedrich Hayek and Milton Friedman, began to gain dominance. The political influence on the market economy was to be minimised. Economic policy was to be used to minimize government intervention in the free market and thus to initiate tax reductions, deregulations of markets, down-sizing of the welfare state and reduction of public expenses.

In order to describe the economic system in modern industrialised countries, sociologists use the term "welfare capitalism". The term refers to a market economy system in which capitalism is combined with state influence. Market governance and privately owned companies exist side by side with a public sector. It is predominantly the market powers which steer how resources are to be used in production, but political governance and social policy modify the market's outcome and the State plays a more or less important role as an actor in the economy (Korpi 1978). The market powers and the political powers are combined in different ways in different countries and there are several variations of welfare capitalism. In a society without a welfare state and social policy, the individual would have been entirely dependent on the market for their livelihood. Labour would be treated as just another commodity. One distinguishing characteristic of welfare capitalism, however, is that citizens' standard of living is not solely determined by the market. Even in welfare capitalism, labour is treated like a commodity on the market, but social policy loosens the market economy's grip as the only opportunity for economic compensation. Compensation from the welfare state for decreased work capacity through forms of social insurance mean that labor is not solely at the mercy of the market forces for their livelihood.

The idea of labour as a commodity is not as intrusive in welfare capitalism. This reasoning is encapsulated in the term de-commodification: "De-commodification occurs when a service is rendered as a matter of right, and when a person can maintain a livelihood without reliance on the market" (Esping-Andersen 1990:21-22). De-commodification with generous grants and transfers is assumed – according to market liberalism – to reduce people's willingness to work and adapt to changes in the market economy. Another fundamental problem with the welfare state according to market liberalism is taxes that must be charged in order to finance public expenses. Taxes place a "wedge" between what is profitable in terms of private economy and what is socioeconomically desirable. These tax wedges lead to ineffective economic behaviour among the economic actors and thereby to various distortions in the market economy. At this same time, we can argue that the State can have a positive influence on economic growth. Examples include public expenses for healthcare and education which make the labour force more productive.

Chapters 3, 4, 5 and 6 contain the empirical studies for the thesis. In Chapter 3 I establish a long-term perspective in the same manner as Korpi (1992,

1998, 1999) and compare the GDP per capita growth as a percentage in Sweden and 16 other OECD countries during the period 1951-2000. Information on economic growth in different countries has been obtained from the Penn World Table version 6.1 (Heston et al. 2002). During this period, Sweden has had a lower GDP per capita growth than the group of studied OECD countries as a whole. With an average annual growth of 2.3 per cent, Sweden is clearly below the mean value of 2.8 per cent. But the analysis of Sweden's economic growth is incomplete if we only compare Sweden to the average value for a group of countries, as this hides the variations between the different countries in the comparison. It is therefore necessary to also study how different countries' growth has developed during this period. Such a comparison reveals that a number of other countries are experiencing just as low or even a lower growth than Sweden. Among the countries in the group that are experiencing low growth – Sweden, the USA and Switzerland, among others – there are major variations in terms of tax pressure and the size of the welfare state. It is thus reasonable to conclude that it is perhaps not the high taxes or the welfare state that are behind Sweden's low growth; it is something else. In this context, we often refer to the catch-up effect: the opportunity for poorer countries to quickly benefit from new technologies developed in richer countries. This means that when comparing economic growth, we must take into account the fact that the starting level of GDP per capita varies from one country to the next. In this thesis, I also find that countries with a lower GDP per capita at the start of the investigative period tend to gain a quicker growth than countries with a higher GDP per capita. However, the catch-up effect alone cannot explain why Sweden has had a lower growth than the average of the 17 OECD countries during the studied period.

In chapter 4, I test the hypothesis that countries with a large public sector experience lower growth than other countries. The empirical analysis covers 16 countries during the period 1970-2000. I estimate a number of panel data regressions with fixed effects, where the GDP per capita growth as a percentage is regressed on different variables given in the academic literature on economic growth. Several different measurements of the public sector are used: total outlays of government, social security transfers and government final consumption expenditures as a proportion of GDP. The empirical analyses produce varied results which are difficult to interpret. Total outlays of government has a negative effect on GDP per capita growth as a percentage. Social security transfers and economic growth demonstrate a curvilinear re-

lationship: social security transfers have a positive impact on growth initially, but begin to have an impeding effect after a certain point. There is also a curvilinear relationship between government final consumption expenditures and economic growth. However, the effect of the independent variable here is first negative and then positive. Where the control variables are concerned, there is a statistically significant catch-up effect in all models. It is however more difficult to say what importance other variables have in terms of economic growth. Beta coefficients for investments, human capital, population growth and the size of the industrial sector are not significant in some of the models. The sign of the beta coefficient for investment also change. The somewhat peculiar results are likely a result of not all assumptions for the regression analysis being fulfilled as there is an endogenous explanatory variable (public sector) which is at the same time affected by the dependent variable (economic growth) in the model.

Chapter 5 focuses on a particular type of economic growth theory; namely institutional theory (North 1993; Rosenberg & Birdzell 1991). Social institutions have in view the formal and informal "rules of play" that form human behaviour. According to the theory, differences in economic growth are explained by variations in social institutions from one country to the next. The hypothesis that countries with a freer market economy have a higher GDP per capita growth than other countries with a more regulated market economy shall be empirically assessed. As a measurement of the market economy's institutional features, the Economic Freedom of the World index is used (Gwartney & Lawson 2004). The EFW index consists of a large number of indicators grouped in accordance with five overall areas: (1) public sector; (2) legal system and protection of private ownership rights; (3) access to stable monetary value; (4) freedom to conduct trade with foreign countries; and (5) regulations of the credit market, labour market and industry. The empirical analysis covers 17 OECD countries during the period 1970-2000. I also use panel data regressions with fixed effects in this chapter. The beta coefficient for the EFW index was positive and almost statistically significant at the 5% level, which means that countries with a freer economy have a higher economic growth. The effect was however not especially large in scope. There was once again a significant catch-up effect. The population growth had a positive and statistically significant impact on the economic growth whilst other variables were non-significant in most models. In these regression analyses, the results were more stable compared with the previous

regressions with different public expenses. An individual variable's sign did not change from one regression model to the next, and in the same way, the variable's parameter estimate and significance levels were often rather similar.

In chapter 6, the focus shifts away from the general empirical studies of the thesis. Here, I attempt to classify 18 OECD countries based on similarities and differences in their welfare capitalism systems. The goal is thus to be able to identify a limited number of varieties of welfare capitalism which are common to different groups of countries. The classic text in the area is Gøsta Esping-Andersen's *The Three Worlds of Welfare Capitalism* (1990). However, his work suffers from a number of methodological weaknesses; especially his method for analysing his material. I believe a hierarchical cluster analysis would have been a better choice. In order to measure characteristic features of countries' welfare capitalism, I work from the threefold division which is the welfare state, labour market and family. These social spheres are operationalised with twelve variables. By applying hierarchical cluster analysis to my own empirical material, I find convincing support for discussion on three different varieties of welfare capitalism. One clear cluster comprises the four Nordic countries, whose welfare capitalism is characterised by high total public social expenses, social services being an important part of welfare policy, high total labour supply, a very high employment rate of women and very high trade union density. Another cluster comprises five central European countries (Italy, Belgium, Germany, France and Austria). In these countries, public welfare primarily takes the form of transfers. Both the total labour supply and the employment rate of women are low and the labour market is heavily regulated. The third cluster, which is not as distinct as the other two, contains the remaining nine countries. Here we have the English-speaking countries, a number of central European countries and Japan. In this model of welfare capitalism, the total public social expenses are low and means-tested welfare programmes are common. The labour market is deregulated and wage differences are large. Even if I criticise Esping-Andersen (1990) on certain points in my thesis, the findings of the cluster analysis are largely consistent with the conclusions of his study.

One important general lesson that can be learned from this thesis is that it is difficult to use regression analysis on aggregated country data in order to discuss the effect of the size of the public sector on economic growth. It must nevertheless be said that analyses of macro data can often have a high

scientific value. It was with the help of line diagrams based on macro data on countries that Walter Korpi was able to question the hypothesis of Sweden's economic slowdown. This type of diagram is very informative and has provided us with important insights into the economic growth in different OECD countries. Overall, it has proven impossible in the thesis to establish a causal connection between the Swedish welfare state and the fact that Sweden's economic growth has been lower than that of several other countries during the post-war period.

Innehållsförteckning

FÖRORD V

SUMMARY VII

FÖRKORTNINGAR XVII

1. INLEDNING 1

1.1 VÄLFÄRDSKAPITALISM 1

1.2 SOCIOLOGISK FORSKNING OM VÄLFÄRDSSTATEN 3

1.3 DEN SVENSKA VARIANTEN AV VÄLFÄRDSKAPITALISM 4

1.4 DEN SVENSKA MODELLEN IFRÅGASATT 9

1.4.1 1990-talets ekonomiska kris 9

1.4.2 Den historiska bakgrunden 11

1.4.3 Förändrad ekonomisk politik – även i Sverige 16

1.4.4 Vad avhandlingen inte handlar om: makten över opinionsbildningen 22

1.5 DEBATTEN MELLAN WALTER KORPI OCH HANS KRITIKER 23

1.6 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR 28

1.7 DISPOSITION 30

2. VARIANTER AV KAPITALISM OCH EKONOMISK TILLVÄXT 33

2.1 INLEDNING 33

2.2 BEGREPPET ”VARIETIES OF CAPITALISM” 33

2.3 OFÖRUTSEDDA KONSEKVENSER AV SOCIALT HANDLANDE 38

2.4 MARKNADSEKONOMINS MEKANISM: UTBUD OCH EFTERFRÅGAN 39

2.5 VÄLFÄRDSSTATENS MEKANISM: FÖRDELNING EFTER BEHOV 41

2.6 VÄLFÄRDSSTAT, MARKNADSEKONOMI OCH SOCIALA RÄTTIGHETER 42

2.7 AVVARUFIERING 44

2.8 VAL AV ANALYSNIVÅ 48

2.9 EN EMPIRISK FRÅGA 55

3. SVERIGES EKONOMISKA TILLVÄXT 1951-2000 I JÄMFÖRANDE PERSPEKTIV 61

3.1 INLEDNING 61

3.2 DATA OCH LÄNDERURVAL 62

3.3 BNP-NIVÅ ELLER BNP-TILLVÄXT? 64

3.4 HALKAR SVERIGE EFTER? 67

3.5 FINNS DET NÅGON UPPHINNAREFFEKT? 73

4. OFFENTLIG SEKTOR OCH EKONOMISK TILLVÄXT I 16 OECD-LÄNDER 1970-2000 (*MED BJÖRN HOLMQUIST*) 81
4.1 INLEDNING 81
4.2 EKONOMISK TILLVÄXT, MARKNADSEKONOMI OCH OFFENTLIG SEKTOR 83
4.3 MATERIAL OCH METOD 85
4.4 BNP PER CAPITA-TILLVÄXT I SVERIGE OCH OECD 1970-2000 91
4.5 RESULTAT AV REGRESSIONSANALYSEN 95
4.6 DISKUSSION 98
APPENDIX 4.1. BESKRIVANDE STATISTIK 101
5. EKONOMISK FRIHET OCH TILLVÄXT I 17 OECD-LÄNDER 1970-2000 103
5.1 INLEDNING 103
5.2 INSTITUTIONER OCH EKONOMISK TILLVÄXT 104
5.3 MATERIAL OCH METOD 107
5.4 EKONOMISK FRIHET 109
5.5 RESULTAT 113
5.6 AVSLUTANDE KOMMENTARER 115
APPENDIX 5.1. BESKRIVANDE STATISTIK 117
6. VARIANTER AV VÄLFÄRDSKAPITALISM I 18 OECD-LÄNDER: EN KLUSTERANALYS 119
6.1 INLEDNING 119
6.2 ESPING-ANDERSENS ”THREE WORLDS…” – NÅGRA METODOLOGISKA REFLEKTIONER 124
6.3 OLIKA VARIANTER AV VÄLFÄRDSKAPITALISM 131
6.4 AVSLUTANDE KOMMENTARER 144
7. SLUTSATSER 147
REFERENSER 153

Förkortningar

2SLS	Two-stage least squares
BNP per capita	Bruttonationalprodukt per invånare
EG	Europeiska gemenskaperna
EMU	Ekonomiska och monetära unionen, penning- och valutapolitiskt samarbete inom EU
EU	Europeiska unionen
LO	Landsorganisationen i Sverige
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OLS	Ordinary least squares
SAF	Svenska Arbetsgivareföreningen

1. Inledning

1.1 Välfärdskapitalism

Efter det kalla kriget och planekonomiernas fall i Östeuropa 1989 har marknadsekonomin befäst sin ställning som det effektivaste systemet för att befrämja ekonomisk tillväxt och höja medborgarnas levnadsstandard. Men dagens ekonomiska system i de industrialiserade länderna är inte några ”rena” kapitalistiska eller marknadsekonomiska system. Det finns flera olika typer eller varianter av marknadsekonomi. Även om t.ex. Sverige, Tyskland och USA alla får betecknas som marknadsekonomier skiljer sig dessa länder åt i flera avseenden. Exempel på skillnader kan vara den offentliga sektorns storlek, skattetryck, typen av välfärdsstat, arbetsmarknadens struktur (löneskillnader, arbetsmarknadslagstiftning, sysselsättningsgrad m.m.), landets val av ekonomisk politik samt näringslivets struktur (viktiga branscher, beroendet av multinationella företag, kunskapsintensitet i produktionen m.m.). Begreppet *välfärdskapitalism* representerar ett marknadsekonomiskt system där kapitalism kombineras med statlig intervention. Välfärdskapitalism karakteriseras av att marknadsstyrning och privatägda företag existerar sida vid sida med en offentlig sektor. Det är till övervägande del marknadskrafterna som styr hur resurserna ska användas i produktionen men med politisk styrning och socialpolitik modifieras marknadens utfall och staten spelar en mindre eller större roll som aktör i ekonomin (Korpi 1978).

För att beskriva variationerna i välfärdskapitalism har samhällsforskarna klassificerat länder i olika modeller eller s.k. regimer. Dessa klassificeringsscheman utgår ifrån skillnader i ländernas välfärdsstater, arbetsmarknader och näringsliv. Vissa forskare baserar sin indelning av länder på endast en eller två av ovannämnda samhällssfärer (t.ex. välfärdsstaten) medan andra försöker att ge en helhetsbild och beskriva hur flera samhällssfärer samverkar och tillsammans utgör ett lands karakteristiska samhällsmodell (Benner 2003a, 2003b; Ebbinghaus & Manow 2001; Esping-Andersen 1990; Hall & Soskice 2001a; Kolberg 1992; Korpi & Palme 1998; Vogel 2003a).

Inom sociologin används ofta den s.k. maktresursteorin för att analysera samhällsutvecklingen i välfärdskapitalismen (Korpi 1985a, 1987, 1998; se även O'Connor & Olsen 1998). I välfärdskapitalismen går den viktigaste intressemotsättningen mellan löntagare och kapitalägare. De båda grupperna har olika maktresurser till sitt förfogande. Kapitalägarnas makt grundar sig på kontroll över produktionsmedel och förmögenheter som aktier, pengar och egendom. Löntagarnas maktresurser består av värdet på deras arbetskraft, deras utbildning och yrkesskicklighet samt framför allt deras stora numerära antal som gör det möjligt för dem att organisera sig fackligt och politiskt.

Demokratins genombrott innebar att en spänning uppstod mellan marknad och politik (Korpi 1992:15; 1998:45). Tidigare var rösträtten och antalet röster beroende av den enskilde individens inkomst och förmögenhet. Kapital- och företagsägare som tack vare sina ekonomiska resurser var starka på marknaden var också dominerande på den politiska arenan. Införandet av den allmänna rösträtten, som innebär att varje medborgares röst väger lika tungt som någon annans oberoende av social ställning eller inkomst, har lett till att ekonomiskt svaga grupper istället kan använda sina politiska resurser för att genom kollektivt handlande på den politiska arenan försöka påverka hur samhällets välfärd ska fördelas. På detta sätt har löntagarna och dess representanter i olika länder kommit att i varierande utsträckning modifiera marknadens utfall. Resultatet har blivit politiskt fattade beslut om en expansion av den offentliga sektorn, högre skattetryck, utbyggnad av socialpolitiken och införandet av arbetsmarknadslagstiftning m.m. (Korpi 1998).

Maktförhållandet mellan aktörerna med ekonomiska resurser och aktörerna med politiska resurser skiljer sig åt mellan olika länder. Vissa välfärdskapitalistiska länder kännetecknas av mer omfattande politiska ingrepp i marknaden än andra. En intressant fråga blir därmed vilka effekter olika kombinationer av marknadskrafter och politiska krafter får för den ekonomiska utvecklingen (Korpi 1992:14). Det är denna fråga som står i centrum för avhandlingen. Med ekonomisk utveckling avses här ekonomisk tillväxt. Avhandlingens syfte diskuteras även kort i avsnitt 1.2 för att slutligen preciseras i avsnitt 1.6.

1.2 Sociologisk forskning om välfärdsstaten

Välfärdsstaten är ett viktigt forskningsobjekt för sociologin (se Hicks & Esping-Andersen 2005; Huber & Stephens 2005a, 2005b). Den vetenskapliga litteraturen är mycket omfattande och har bl.a. behandlat välfärdsstatens historiska framväxt och därtill försökt förklara varför dagens välfärdsstater och socialpolitik skiljer sig åt mellan olika länder (Huber & Stephens 2001:kap. 3; Korpi 1989; Orloff & Skocpol 1984; Pampel & Williamson 1985). Forskarna har även utvecklat typologier över länder baserade på skillnader och likheter i välfärdsstaten som helhet eller ett enstaka socialförsäkringssystem såsom pensioner eller sjukförsäkring (t.ex. Esping-Andersen 1990; Kangas 1991; Korpi & Palme 1998; Palme 1990). Ett tredje väl belyst område handlar om effekterna av välfärdsstaten för inkomstfördelning och bekämpandet av fattigdom (t.ex. Kenworthy 1999; Korpi & Palme 1998; Moller et al. 2003; Palme 2006).

Den komparativa välfärdsforskningen är dock, enligt min mening, eftersatt i ett viktigt avseende. Sociologer lägger stort fokus på att kvantifiera egenskaper och variationer i länders välfärdsstater och socialförsäkringssystem. På så sätt eftersträvas att kunna urskilja skillnader mellan olika länder samt skillnader över tid inom ett och samma land. Här har Institutet för social forskning vid Stockholms universitet intagit en helt dominerande roll och inom ramen för det mångåriga projektet The Social Citizenship Indicator Program producerat ett stort antal vetenskapliga artiklar och avhandlingar som genererat mycket värdefull kunskap. Ett aktuellt exempel är underlagsrapporten *Sveriges socialförsäkringar i jämförande perspektiv* till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen. I rapporten studeras hur sjuk-, arbetsskade- och arbetslöshetsförsäkringarna har utvecklats i 18 länder under perioden 1930-2010. Socialförsäkringarna jämförs med avseende på exempelvis ersättningsnivåer, kvalificeringsvillkor, inkomsttak och under hur lång tid ersättningen betalas ut. Det framgår tydligt att socialförsäkringssystemen i Sverige har blivit mindre generösa under senare år genom att bl.a. ersättningsnivåerna har sänkts och villkoren för att erhålla ersättning skärpts (Ferrarini et al. 2012). Men att enbart studera välfärdsstaten utifrån medborgarnas sociala rättigheter blir dock problematiskt. Då kommer länder vars socialförsäkringssystem har höga ersättningsnivåer, långa ersättningsperioder och låga krav för att erhålla ersättning att framstå som bättre än andra. I en mening är detta naturligtvis sant. Fast då bortser man ifrån att välfärdsstaten kan påverka andra delar av

samhället, t.ex. arbetsmarknaden och ekonomin i övrigt. Ett alltför generöst socialförsäkringssystem som inte är långsiktigt ekonomiskt hållbart är inget eftersträvansvärt. Min poäng är att ett lands välfärdsmodell måste bedömas efter vilken effekt den har på marknadsekonomin. Detta förstår naturligtvis sociologer men ändå är det inte särskilt många som har undersökt frågan. En av få är Walter Korpi. Efter publiceringen 1985 av artikeln ”Economic Growth and the Welfare State: Leaky Bucket or Irrigation System?” i *European Sociological Review* har han fortsatt att studera vilka eventuella konsekvenser länders val av välfärdsstat och den offentliga sektorns storlek har för det ekonomiska resultatet på nationell nivå. Han har särskilt intresserat sig för hur Sverige har klarat sig i en internationell jämförelse. Korpi menar sammantaget att den empiriska bilden inte är entydig och att några definitiva slutsatser inte kan dras men att den svenska välfärdsstaten i alla fall inte har skadat marknadsekonomins möjligheter att fungera väl (Korpi 1985b, 1992, 1998, 1999, 2000, 2005a).

Min avhandling hör hemma inom samma tradition som de ovan anförda arbetena av Korpi. Med avhandlingen hoppas jag kunna bidra till den sociologiska forskningen om välfärdsstatens effekter på länders ekonomiska tillväxt. Avhandlingens frågeställningar formuleras i avsnitt 1.6.

Men dessförinnan ska jag i de följande avsnitten beskriva den speciella variant av välfärdskapitalism som utvecklats i Sverige och bakgrunden till varför denna svenska modell kom att ifrågasättas i samband med den svåra ekonomiska kris som drabbade landet i början på 1990-talet. Jag kommer också att i ett avsnitt redogöra för den debatt om välfärdsstaten som fördes mellan Korpi och svenska nationalekonomer.

1.3 Den svenska varianten av välfärdskapitalism

Efter den allmänna rösträttens införande i Sverige i början av 1900-talet växte väljarstödet snabbt för socialdemokratin. I valet mellan revolution och reformism bestämde sig partiet för den senare vägen. Istället för att störta det kapitalistiska systemet skulle man skörda dess frukter och med överskottet som ekonomin genererade förbättra levnadsstandarden för arbetarklassen. Sverige var vid denna tid hårt drabbat av strejker och arbetsmarknadskonflikter. De

många arbetsdagarna som gick förlorade pga. konfliktåtgärder var kännbara för industrin. Men 1938 slöts Saltsjöbadsavtalet mellan arbetsgivarnas och och löntagarnas organisationer (Hirdman et al. 2012:260-264). Avtalet fastslog en bestämd förhandlingsordning vid konflikter och syftade till att skapa fred på arbetsmarknaden. Saltsjöbadsavtalet följdes av flera följdavtal. Avtalen och förhandlingarna bidrog på sikt även till att en samförståndsanda utvecklades mellan parterna. Detta blev startpunkten för goda relationer mellan partiföreträdare för socialdemokratin och ledande personer inom framför allt exportindustrin och storföretagen i Sverige. I den vetenskapliga litteraturen talas om en historisk kompromiss mellan arbete och kapital. Socialdemokratin släppte kravet på socialisering av produktionsmedlen och accepterade näringslivets krav på vinster och strukturomvandlingar som ledde till företagsnedläggningar och att arbetslösa tvingades byta yrke och bostadsort. I utbyte gick socialdemokratins motståndare med på att socialdemokraterna inom ramen för det demokratiska systemet använde sin parlamentariska makt för att förverkliga sina politiska visioner om social rättvisa (Korpi 1981:23-27; Magnusson 2010:402-403). Samtidigt som socialdemokratin insåg kapitalismens välståndsskapande krafter uppfattades systemet som i grunden instabilt med återkommande kriser och arbetslöshet. Lämnad åt sig själv skulle marknadsekonomin inte åstadkomma de önskvärda resultaten i form av tillväxt, sysselsättning och välfärd. Det krävdes en styrd och reglerad kapitalism för att få marknadskrafterna att fungera bättre (Magnusson 2010:416-422; Malm Lindberg 2014:111-114). Denna inställning kännetecknade socialdemokraternas ekonomiska politik under stora delar av 1900-talet.

Depressionen som drabbade världen med full kraft under 1930-talet gav upphov till en ny ekonomisk teori: keynesianism. Den brittiska nationalekonomen John Maynard Keynes argumenterade för att ekonomiska kriser skulle bekämpas genom att öka den totala efterfrågan i ekonomin så att konsumtionen och produktionen kunde komma igång igen. Staten borde bedriva en aktiv stabiliseringspolitik: öka de offentliga utgifterna och underfinansiera statsbudgeten i konjunkturnedgångar och strama åt genom minskade utgifter och skattehöjningar i konjunkturuppgångar. Dessa idéer var inte nya i Sverige. Den s.k. Stockholmsskolan med namn som Gunnar Myrdal och Erik Lundberg hade föregripit många av Keynes tankar (Kragh 2012:207-213; Sandelin et al. 2008:126-129). Socialdemokraterna var tidigt influerade av Stockholmsskolan och dess teorier låg till grund för partiets ekonomiska politik på 30-talet. Med offentliga investeringar och offentliga arbeten skulle

människors köpkraft hållas uppe och den ekonomiska krisens omfattning begränsas (Hirdman et al. 2012:183-187). Jämfört med många andra länder klarade Sverige 30-talskrisen förhållandevis väl och de svenska erfarenheterna indikerade att staten kunde spela en viktig roll i den ekonomiska politiken. Detta även om den expansiva finanspolitikens direkta inverkan på krisförloppet kan diskuteras (Jonung 1987:319n1).

Farhågorna om en ekonomisk recession efter andra världskrigets slut besannades inte. Istället behövdes en politik som passade en ekonomi med ökande produktion och hög efterfrågan. I Sverige blev svaret Rehn-Meidner-modellen. Denna modell var uppkallad efter två ekonomer på LO och strävade efter att förena flera mål samtidigt: full sysselsättning, hög ekonomisk tillväxt och stabila priser. Modellen vilade på den s.k. solidariska lönepolitiken. Centrala avtalsförhandlingar mellan LO och SAF gjorde det möjligt att tillämpa principen om lika lön för lika arbete. Detta innebar att företagen tvingades betala en lönenivå som bestämdes centralt och oberoende av det enskilda företagets betalningsförmåga. Olönsamma företag skulle inte kunna konkurrera genom låga löner utan istället snabbare tvingas lägga ner verksamheten. Samtidigt skulle konkurrenskraftiga företag med hög produktivitet gynnas eftersom dessa inte behövde betala lika höga löner som ifall lönerna hade bestämts av det enskilda företagets lönsamhet.[1] Arbetslösheten som ofrånkomligen kom att uppstå lokalt pga. företagsnedläggningar bekämpades med en aktiv arbetsmarknadspolitik. Med flyttningsbidrag, utbyggd arbetsförmedling, arbetsmarknadsutbildning och omskolning ökade arbetskraftens rörlighet och underlättade för arbetslösa att få ny anställning i expanderande branscher. Därigenom blev det möjligt för statsmakterna att bidra till att påskynda rationaliseringar och strukturomvandlingen av näringslivet (Erixon 1997, 2003; Jakobsson 2004; Magnusson 2010:404-407; Pettersson 2002:186-187). Lindvall (2004:39) framhåller att tvärtemot vad som kanske vanligen antas bedrevs inte någon keynesiansk politik för att öka den totala efterfrågan i ekonomin under efterkrigstidens första 25 år i Sverige. Expansiv finanspolitik var inget som förespråkades i Rehn-Meidner-modellen. Det behövdes inte eftersom aktivitetsnivån i ekonomin redan var hög och arbetslösheten mycket låg. Under 1970-talet däremot bedrevs en keynesiansk stabiliseringspolitik för att parera konjunktursvängningar där staten försökte öka de offentliga utgifterna i dåliga tider och strama åt i konjunkturuppgångar (Lindvall 2006:51-54).

1 Det var tänkt att regeringen skulle föra en stram finanspolitik vilken även innefattade att med hjälp av en lämplig nivå på företagsbeskattningen motverka alltför höga vinster.

Enligt Bo Rothstein och Lotta Vahlne Westerhäll (2005) kännetecknades den politiska kulturen i Sverige mellan 1930-talet och slutet av 1970-talet av en tro på statens möjligheter att ingripa i samhällsutvecklingen och genom reformer lösa samhällsproblem och förbättra människors liv. De folkvalda identifierade och prioriterade angelägna problem som borde lösas och med hjälp av kunskap och faktaunderlag erhållen från den moderna vetenskapen och forskningen, ett omfattande offentligt utredningsväsende samt en professionell statsförvaltning togs nationella reformprogram fram som sedan omsattes i konkreta åtgärder. Rothstein och Vahlne Westerhäll (2005:10) skriver vidare:

> De stora intresseorganisationerna, inte minst de på arbetsmarknaden, stod i allmänhet bakom denna syn på hur politik skulle bedrivas och deltog ofta både i den utredningsverksamhet som ledde fram till reformprogrammen och mera direkt i den administrativa genomförandeprocessen. Förutom rationalism och planering byggde denna modernistiska politiska kultur också på en konsensusidé i så motto att breda politiska majoriteter och stöd från berörda intressegrupper ansågs vara av stort värde.

Den sociala ingenjörskonsten tillämpades inom en mängd samhällsområden. Vad gällde socialpolitiken var socialdemokraterna motståndare till att denna skulle bygga på välgörenhet eller endast riktas till de allra fattigaste i samhället. Orsakerna bakom fattigdomen skulle angripas. Man förordade en produktiv socialpolitik som skulle befrämja den ekonomiska tillväxten och samhällsutvecklingen i stort. Ekonom-historikern Jenny Andersson (2003:12-13) har sammanfattat resonemanget på följande sätt:

> Socialpolitiska insatser har setts som medel för att minska samhällets sociala kostnader, kostnaderna för den förslitning på människor som exempelvis arbetslöshet, fattigdom eller sjukdom utgör; som medel för att öka arbetskraftens kvantitet och kvalitet och underlätta för individers deltagande i produktionen; och som medel för att öka efterfrågan och köpkraft genom bidrag och transfereringar.

Inom socialdemokratin betonades senare också nödvändigheten av en välutbyggd välfärdsstat för att kunna tillfredsställa medborgarnas allt mer sofistikerade behov inom det sociala området i efterkrigstidens moderna samhälle (Andersson 2005:24). Den svenska välfärdsstatsmodellen som utvecklades brukar benämnas generell standardtrygghetsmodell (Korpi & Palme 1999:64). Välfärdssystemen är universella och omfattar hela befolkningen samtidigt som socialförsäkringarna är generösa och inkomstrelaterade vilket innebär att ersättningar utgår ”som en procentuell andel av tidigare inkomster upp till ett inkomsttak” (Berglund & Esser 2014:100). Därmed får även personer i de övre samhällsskikten en fullgod ersättning vid inkomstbortfall. Politiken ledde till framväxten av en stor offentlig sektor som krävde ett högt skattetryck. Tjänster och verksamheter som barnomsorg, skola, sjukvård och äldreomsorg var både offentligt finansierade och tillhandahölls i offentlig regi. Med tiden blev det sociala trygghetsnätet mycket omfattande. Ytterligare ett karakteristiskt drag för den svenska modellen var att omfördelningspolitiken med skatter och transfereringar ledde till minskade inkomstskillnader och Sverige blev ett av de länder med jämnast inkomstfördelning (Korpi & Palme 1998:674).

Socialdemokraternas långa innehav av regeringsmakten och en stark fackföreningsrörelse med hög facklig organisationsgrad satte sin prägel på samhällsutvecklingen i Sverige. Många bedömare menar att efter 1970 förändrades den svenska modellen i viktiga avseenden och att Sverige alltmer började avvika från andra länder (Karlson & Lindberg 2013:34-40; Lindbeck 1998:17-28, 40). Den svenska arbetsmarknaden blev mera reglerad. Staten intervenerade i arbetsmarknaden och lagstiftade om arbetsrätten. Exempelvis tillkom lagen om anställningsskydd (LAS) och medbestämmandelagen (MBL). Sådana frågor hade tidigare lösts genom förhandlingar och avtal mellan arbetsmarknadens parter själva utan statlig inblandning. Välfärdsstaten fortsatte att expandera, de offentliga utgifterna ökade snabbt och progressiviteten i skattesystemet skärptes. Det är denna senare variant av den svenska modellen som kom att bli måltavla för kritik.

1.4 Den svenska modellen ifrågasatt

1.4.1 1990-talets ekonomiska kris

Ännu vid ingången till 1990-talet sågs Sverige som ett framgångsrikt land med låg arbetslöshet, hög levnadsstandard och en omfattande välfärdsstat som tillhandahöll en långtgående ekonomisk och social trygghet till medborgarna, allt vilandes på en solid samhällsekonomi som borgade för fortsatt framtida välstånd. Inom kort skulle denna bild komma att ifrågasättas. Bakgrunden utgjordes av den överhettade svenska ekonomin med mycket stor brist på arbetskraft och stigande inflation i slutet av 1980-talet. Särskilt fastighetsmarknaden kännetecknades av stora värdestegringar. Vid denna tidpunkt gjorde skattesystemet genom sin konstruktion med höga marginalskatter och generösa avdragsregler det lönsamt att låna. Skattereformen 1990-1991 förändrade detta. Det blev betydligt mindre lönsamt att låna till konsumtion och att spekulera i fastigheter och värdepapper. Hushållen ökade kraftigt sitt sparande och den inhemska efterfrågan föll dramatiskt. Prisfall och värdeminskningar på fastighetsmarknaden ledde till att flera finansbolag gick i konkurs och snart drabbades även bankerna av stora kreditförluster. Situationen blev så allvarlig att de svenska skattebetalarna tvingades gå in och hjälpa flera storbanker ekonomiskt genom den statliga s.k. bankakuten. Den borgerliga fyrpartiregeringen som tillträdde 1991 hade deklarerat att man ämnade prioritera inflationsbekämpning och att hålla en fast växelkurs. Men efter stora valutautflöden och trots att Riksbanken höjde styrräntan till osannolika 500 procent tvingades regeringen ge upp försvaret av den svenska kronan och Sverige övergick till rörlig växelkurs. Den ekonomiska krisen under 1990-talet blev mycket djup. Sverige hade negativ ekonomisk tillväxt tre år i rad och arbetslösheten nådde nivåer som inte skådats sedan 1930-talet. Från att ha legat under två procent 1990 ökade arbetslösheten snabbt och uppgick till över nio procent 1993 och fortsatte att vara hög under flera år. Budgetunderskottet ökade kraftigt och statsskulden sköt i höjden (Berglund & Esser 2014:47-50; Hagberg et al. 2006; Magnusson 2010:434-438; Schön 2013:503-507).

Det är nog ingen överdrift att påstå att krisen skakade det svenska samhället i grunden (Östberg & Andersson 2013:357-373). Den dåvarande regeringen tillsatte en kriskommission för att analysera orsakerna till krisen. Följande citat från kommissionens betänkande illustrerar stämningen i Sverige vid denna tid:

> Det kommer en tid då varje nation stannar upp och reflekterar över sin framtid. Sådana ögonblick infaller oftast i perioder av nedgång och kris. Samhällets förmåga till omprövning och förnyelse sätts därmed på ett hårt prov. Sverige går för närvarande igenom den allvarligaste krisen sedan 1930-talet. Sättet att försöka lösa den kan komma att prägla Sverige under flera årtionden framåt. [...] De grundläggande problemen har nu existerat under åtskilliga år och krisen har successivt blivit djupare. Dagens situation präglas av en komplicerad blandning av akuta och kroniska problem. (SOU 1993:16 s. 5)

Redan före den ekonomiska krisen hade den svenska modellen under lång tid utsatts för kritik. Enligt kritiken har egenskaper hos den svenska modellen som stor offentlig sektor, höga skatter, generös socialpolitik och reglerad arbetsmarknad försämrat marknadsekonomins effektivitet. En konsekvens av 1990-talets ekonomiska kris blev att samhällsmodellen ytterligare ifrågasattes. Den svenska nittiotalskrisen uppfattades nämligen inte som en tillfällig konjunkturnedgång utan som symptom på grundläggande systemfel i Sveriges ekonomi och det svenska samhället. Förutom problemen med den höga arbetslösheten och de stora budgetunderskotten i början på 1990-talet menade kritikerna av den svenska modellen att Sverige hade haft en lägre ekonomisk tillväxt än andra länder. Resonemanget gjorde gällande att det fanns ett orsakssamband mellan Sveriges stora välfärdsstat och landets låga ekonomiska tillväxt (Gylfason et al. 1997; Henrekson 1996, 1999; Lindbeck 1998; SOU 1993:16; Söderström et al. 1992, 1994).

Hypotesen att den svenska modellen hade försämrat Sveriges ekonomiska tillväxt fick stort genomslag i samhällsdebatten. En av få forskare som ifrågasatte hypotesen var sociologen Walter Korpi. Han menade att det inte fanns vetenskapliga belägg för att den svenska välfärdsstaten hade orsakat någon ekonomisk eftersläpning (Korpi 1992, 1996, 1998, 1999, 2005b). Detta ledde till en omtalad kontrovers mellan honom och delar av den svenska nationalekonomkåren (Forsberg 2007). Kontroversen är ämnet för avsnitt 1.5 i avhandlingen.

Frågor som rör kombinationen av marknadskrafter och politiska krafter är ständigt aktuella inom forskning och samhällsdebatt. Exempelvis ägnar SNS

Konjunkturråd sin rapport 2014 åt att diskutera den svenska välfärdsstaten och hur den ska finansieras i framtiden (Sundén et al. 2014). Dessutom är det också så att även om 1990-talskrisen ligger mer än 20 år tillbaka i tiden är den fortfarande högst närvarande i samhällsdebatten. Krisen blir ett argument i kampen om hur historien ska skrivas och hur den svenska modellen ska uppfattas. Var krisen det ofrånkomliga resultatet av ett långsiktigt ohållbart system med för höga skatter och för stor välfärdsstat som hade lett till ineffektivitet och resursslöseri och underminerat förutsättningarna för företagande och ekonomisk tillväxt? Eller stod orsakerna till krisen istället att finna i en rad tillfälligheter som råkade sammanfalla i tid: en osedvanligt kraftig ekonomisk lågkonjunktur i kombination med några ogenomtänkta politiska beslut (t.ex. 1980-talets avregleringar och tidpunkten för skattereformen 1990-1991) och en feltajmad stabiliseringspolitik?

Kritiken mot välfärdsstaten och förespråkandet för att ge marknadskrafterna större spelrum var inte unikt för Sverige. En politik med sådant innehåll hade börjat införas i ett antal länder redan i slutet av 1970-talet och början på 1980-talet och spreds sedan över stora delar av världen. I nästa avsnitt placerar jag in den svenska utvecklingen i detta historiska sammanhang.

1.4.2 Den historiska bakgrunden

Det ekonomiska tänkandets historia har karakteriserats av att olika teoretiska skolbildningar har varit dominerande under olika tidsperioder. Även om Adam Smith med boken *Wealth of Nations* från 1776 anses vara nationalekonomins fader gjordes minst lika viktiga bidrag till ämnet ungefär hundra år senare. På 1870-talet utvecklades den subjektiva marginalnyttoteorin genom namn som Stanley Jevons, Carl Menger och Léon Walras (Sandelin et al. 2008:74-83). Här läggs grunden för det moderna nationalekonomiska tänkandet. Den ekonomiska politiken vid denna tid kännetecknades av uppfattningen att de fria marknadskrafterna skulle lämnas i fred i så stor utsträckning som möjligt. Statens roll skulle begränas till att upprätthålla lag och ordning och skydda den privata äganderätten. Marknadsekonomin antogs vara ett självreglerande system där jämvikt var ett naturligt tillstånd. Detta ekonomiska paradigm levde kvar under 1900-talets inledande decennier men råkade i problem i samband med depressionen och den ekonomiska krisen på 1930-talet. Från att ha byggt på framtidstro och spekulativa investeringar vände aktiekurserna på den amerikanska aktiemarknaden nedåt och slutade

i en börskrasch 1929. Denna ledde till finansiell instabilitet och allmänheten tappade förtroendet för banksystemet. När fler och fler tog ut sina sparmedel gick ett stort antal banker omkull. Överskottskapaciteten i ekonomin växte och investeringarna avstannade. Depressionen innebar stort mänskligt lidande med massarbetslöshet, företagskonkurser och social misär. Från USA spred sig krisen till övriga världen. När alla länder försökte spara sig ur krisen minskade handeln och världsekonomin hamnade i en nedåtgående spiral. Krisen blev utdragen men så småningom återhämtade sig ekonomin efter hand i land efter land (Mann 2012:208-240; Schön 2010:380-387).

Förändringar i nationalekonomisk teori hänger samman med samhällsutvecklingen i övrigt (Backhouse 2013). Den dåvarande nationalekonomins bristande förmåga att på ett tillfredsställande sätt förklara depressionen banade därför väg för framväxten av nya ekonomiska doktriner. John Maynard Keynes presenterade 1936 en teori om hur samhällsekonomin kan hamna i en situation med arbetslöshet och underutnyttjad produktionskapacitet. Han menade att problemen under depressionen berodde på att den totala efterfrågan i ekonomin var för låg. För att ekonomin snabbare ska återgå till sitt jämviktsläge rekommenderade Keynes att regeringar skulle öka den offentliga konsumtionen och de offentliga investeringarna. I ekonomiskt goda tider skulle man däremot driva en restriktiv politik (Eklund 1990:111-126, 224-225; White 2012:kap. 5). Keynesianismen tilldelar på detta sätt staten en aktiv roll för att dämpa de ekonomiska konjunktursvängningarna. Tendensen mot ökad intervention i ekonomin förstärktes ytterligare genom erfarenheterna under andra världskriget. Då hade staten på ett framgångsrikt sätt lyckats generera de för krigsinsatsen nödvändiga ekonomiska resurserna och effektivt organiserat produktionen. Dessutom medförde kriget att ekonomer kom att samarbeta med matematiker och ingenjörer. Ur detta utvecklades metoder för datainsamling och matematiska modeller som är förutsättningar för att kunna göra prognoser vilket är ett viktigt kännetecken för keynesianismen (Backhouse 2013:42-43).

Planering, politisk styrning och regleringar blev fortsatt en del av efterkrigstidens ekonomiska politik. Det skedde också en utbyggnad av välfärdsstaten. Samhällets ansvar för att trygga medborgarnas materiella levnadsstandard i livets olika skeden ökade. Perioden från 1950 och några decennier framåt var en era av mycket hög ekonomisk tillväxt och industriell utveckling. Den genomsnittliga tillväxten per invånare var drygt tre procent om året 1960-

1973. Motsvarande tal för länderna i Västeuropa var drygt fyra procent medan Japans ekonomiska tillväxt uppgick till fantastiska åtta procent (Schön 2001:500). Det förelåg goda förutsättningar för produktivitetsökningar inom många områden i ekonomin. Västeuropa och Japan kunde dra nytta av de tekniska landvinningar som det ledande landet, USA, hade gjort. Vidare kunde stora resurser flyttas över från jordbrukssektorn till industrin. Principerna bakom massproduktion och masskonsumtion spreds över världen. Det ökade välståndet kom hela befolkningen i länderna till godo. Människorna tjänade bra på sina anställningar, kunde köpa sina egna hem och deras barn gavs möjligheter att läsa vidare. Arbetslösheten var också låg (Hobsbawm 1995:kap. 9; Maddison 2006:126, 134; Schön 2001; 2010:409, 431-433, 448, 474-477).

Den gynnsamma utvecklingen kom att upphöra under 1970-talet och vändas i sin motsats. Tillväxten blev svagare och ekonomierna plågades av återkommande kriser. De oljeproducerande staternas chockhöjningar av oljepriset 1973 och 1979 slog hårt mot övriga världen. Efterkrigstidens industriella utveckling hade nämligen byggt på god tillgång till billig energi. De ekonomiska problemen berodde också på den allt hårdare konkurrensen från nya industriländer. Inte minst varvsindustrin och stålindustrin drabbades av lönsamhetsproblem. Västeuropa förlorade betydande delar av sin tunga industri. I industrikrisernas spår följde arbetslöshet. Kostnaderna för den offentliga välfärden ökade och satte ländernas statsfinanser under tryck. Inflationen steg och i många länder nådde den tvåsiffriga tal. Att hög inflation och hög arbetslöshet förekom samtidigt var ett nytt fenomen som döptes till stagflation (Berend 2007:280-284; Maddison 2006:126, 134; Magnusson 2010:442; Schön 2010:478-496). I denna nya situation fungerade de tidigare så framgångsrika ekonomisk-politiska åtgärderna inte längre. Keynesianismen verkade inte ha svaren på de nya utmaningarna som ländernas ekonomier stod inför (Backhouse 2013:43-44; Collins 2007:63; Gamble 1994:46-47; Sandelin et al. 2008:124). Detta öppnade för andra teoretiska paradigm inom nationalekonomin. Och det är nu som marknadsliberalismen träder fram.

Marknadsliberalismen innebar en renässans för de ekonomiska teorier som hade existerat före keynesianismen. De politiska ingreppen i marknadsekonomin skulle göras så små som möjligt. Att de gamla teorierna fick ny aktualitet var till stor del tack vare Friedrich Hayek och Milton Friedman. Hayek intresserade sig för grundläggande frågor kring marknadsekonomin och dess centrala mekanismer och är bl.a. känd för sina varningar om riskerna med

statlig inblandning i ekonomin (Rydenfelt 2012; White 2012:kap. 6). Friedmans forskning gav upphov till den s.k. monetarismen. Monetarism är en nationalekonomisk skolbildning som menar att det råder ett mycket starkt samband mellan ett lands penningmängd och prisnivå. Inflationsbekämpning handlar därför om att kontrollera penningmängden (Sandelin et al. 2008:138-141; White 2012:kap. 12). Både Hayek och Friedman tilldelades Nobelpriset i ekonomi. Medan keynesianismen betonar den totala efterfrågans betydelse för samhällsekonomin riktar förespråkare för marknadsliberalismen intresset mot ekonomins utbudssida. Med begreppet utbudsekonomi avses olika åtgärder som ökar utbudet av produktionsfaktorer och gör användandet av dessa mer effektivt samt ökar rörligheten på marknader (Collins 2007:63-67; Krugman 1994:66-103). Därigenom kan både kostnadssänkningar och produktionsökningar uppnås i ekonomin. Exempel är inkomstskattesänkningar och avregleringar av marknader och inte minst att hålla nere lönekostnaderna. I detta perspektiv ses starka fackföreningar som ett problem. Marknadsliberaler är mycket kritiska till välfärdsstaten. I och med att offentlig verksamhet finansieras genom skatter kommer tillgången på privat kapital i ekonomin som kan användas till investeringar att minska. Det menas också att avsaknaden av marknadsmekanismer och priser gör att offentlig verksamhet inte är effektiv. Ytterligare ett problem är att välfärdsstaten antas inverka negativt på människors arbetsvilja. Rekommendationen är därför att regeringar kraftigt ska banta välfärdsstaten och minska de offentliga utgifterna.

Ekonomisk marknadsliberalism har sin politiska motsvarighet i nyliberalismen (Stedman Jones 2012; Steger & Roy 2010; Wapshott 2011:247-284). Bland länder med demokratiskt styrelseskick förknippas nyliberalism i första hand med Ronald Reagan, president i USA 1981-1988, och Margaret Thatcher, premiärminister i Storbritannien 1979-1990.[2] För att bekämpa den ekonomiska krisen använde sig Thatcher av en mycket hård åtstramningspolitik med nedskärningar i de sociala trygghetssystemen och besparingar i andra offentliga utgifter. Allt för att få ned budgetunderskotten. Penningpolitiken var likaledes restriktiv och inriktad mot att begränsa penningmängden. Också i övrigt drev hon en konsekvent nyliberal politik. Hit hörde i synnerhet privatiseringar av statliga företag och andra nationella tillgångar men även skattesänkningar. Thatcher hade utsett fackföreningsrörelsen till en av sina

2 I Chile efter kuppen 1973 genomdrevs en nyliberal politik med våld under Augusto Pinochets militärdiktatur.

huvudmotståndare och att försvaga denna blev en prioriterad uppgift för henne. Krisbekämpningen skedde till priset av hög arbetslöshet och andra svåra sociala problem som präglade det brittiska samhället för lång tid framöver (jfr. Gamble 1994; Marshall 1999; Steger & Roy 2010). Reagan delade Thatchers nyliberala ideologi men valde i sin ekonomiska politik att framför allt satsa på att kraftigt sänka marginalskatterna. Följden blev en omfördelning av resurser i det amerikanska samhället och växande inkomstklyftor mellan medelklassen och de rikaste i befolkningen. Reagans ambition att begränsa statsmakten och minska de offentliga utgifterna gällde inte försvarsmakten. Under hans tid som president ökade militärutgifterna markant. Detta tillsammans med skattesänkningarna ledde i sin tur till stora budgetunderskott. Kombinationen av sänkta skatter och ökade militärutgifter innebar i praktiken en stimulans för ekonomin och att en expansiv politik fördes som i detta avseendet skiljde sig från traditionell nyliberal ekonomisk politik. Fenomenet kallas ibland för Reagan-keynesianism. Avreglering och en hård linje mot facket förknippas också med Reagan (jfr. Collins 2007:kap. 3; Marshall 1999; Steger & Roy 2010; se dock Collins 2007:82 om avreglering).

Nyliberalt ekonomiskt tänkande bygger på antagandet att de som gynnas av politiken ska fungera som motor i ekonomin och generera den ekonomiska tillväxten. Välståndet som politiken skapar hos de i samhällets topp ska sedan sippra ned även till dem i de lägre samhällsskikten. De marknadsliberala idéerna spreds till många andra länder. Kanada och Australien är några välkända exempel. Men idéerna ligger även till grund för EU:s ekonomiska politik med dess fokus på låg inflation och att hålla priserna på en stabil nivå samt regler för hur stora budgetunderskott och statsskuld får vara. Likaså har organisationer som Internationella valutafonden och Världsbanken vägletts av nyliberala ekonomiska teorier i sitt arbete. Marknadsliberalismens dominans blev som tydligast när till och med tongivande ideologiska motståndare som Tony Blair, Bill Clinton och Gerhard Schröder ”accepterade de nya förutsättningarna för den ekonomiska politiken” (Schön 2001:519).[3]

3 Dock har på senare tid en rad arbeten publicerats som kritiserar det marknadsliberala paradigmet och belyser problemen med den förda politiken. Det handlar om det finansiella systemets kraftiga expansion, de enorma inkomst- och förmögenhetsklyftor som har uppstått samt skillnader i hälsa och livschanser för olika befolkningsgrupper. Vidare framhålls de positiva effekter som jämlikhet kan ha för ekonomisk utveckling och tillväxt (Ostry et al. 2014; Piketty 2014; Sachs 2011; Stiglitz 2012; Wilkinson & Pickett 2010).

1.4.3 Förändrad ekonomisk politik – även i Sverige

Radikaliseringen av politik och samhällsliv under 1960-talet och delar av 1970-talet tog sig många olika uttryck. I Sverige uppstod under denna tid bl.a. en diskussion som kan sammanfattas med uttrycket ”den ofärdiga välfärden”. En rad studier visade att stora grupper i samhället fortfarande levde under besvärliga förhållanden och inte hade fått ta del av de välfärdsreformer som genomförts tack vare den goda ekonomiska utvecklingen. Vidare kunde forskningen visa att fattigdomen gick i arv och överfördes mellan generationer inom familjer som hade sociala och ekonomiska problem. Det var uppenbart att inkomst- och förmögenhetsklyftorna fortfarande var stora i samhället. Några centrala verk som belyser problematiken är makarna Inghes kartläggning av fattigdomen i Sverige och Gustav Jonssons undersökning om anstaltvård samt låginkomstutredningen. Mot denna bakgrund drog många slutsatsen att det ännu fanns mycket kvar att göra inom välfärdsområdet (Jonsson 1969; Inghe & Inghe 1967; Malm Lindberg 2014:87-97). Under den här perioden var också kritiken mot kapitalismen påtaglig. Kritiken gick ut på att kapitalismens ständiga jakt på profit ledde till ett allt högre tempo i arbetslivet och att människor därigenom slogs ut i en oacceptabel omfattning. Krav på större arbetstagarinflytande och företagsdemokrati höjdes. Samtidigt kvarstod också kritiken mot att kapitalismen i grunden var ett instabilt system med återkommande kriser och arbetslöshet. På så vis kom det kapitalistiska systemet att kritiseras från två håll (Malm Lindberg 2014:63-85, 139-140).

Det framhölls också att det svenska näringslivet präglades av stor maktkoncentration där ett fåtal privata aktörer stod för en betydande del av ägandet. I en rapport från LO presenterades en strategi för radikalt ökat löntagarinflytande och som skulle ge de anställda del i näringslivets vinster. Förslaget innebar att vinster över en viss nivå i privata företag skulle överföras till löntagarstyrda fonder i form av aktier (LO 1976). Löntagarfonderna mötte mycket starkt motstånd från näringslivet och de borgerliga partierna. Kritikerna fruktade att om förslaget genomfördes skulle detta äventyra marknadsekonomin med allvarliga följder för tillväxt och sysselsättning. Man menade t.o.m. att ett så omfattande kollektivt ägande på lång sikt kunde hota demokratin och medborgarnas frihet. För att försöka blidka opinionen omarbetade socialdemokraterna förslaget och de löntagarfonder som 1983 röstades igenom i riksdagen var inte tillnärmelsevis lika långtgående som de ursprungliga

planerna. De svenska löntagarfonderna blev bara en kort historisk parantes (Johansson & Magnusson 1998:190-210; Lindbeck 1982; Östberg & Andersson 2013:233-235). Anmärkningsvärt är att innan decceniet var över skulle en politik som representerade ett totalt annat ekonomiskt synsätt än löntagarfonder vara genomförd i Sverige.

I likhet med många andra länder hade Sverige efter andra världskriget åtnjutit en gynnsam ekonomisk utveckling med hög tillväxt och låg arbetslöshet. På motsvarande sätt drabbades även Sverige under 1970-talet av industrikris och inflation. Som vi såg i avsnitt 1.4.2 åtföljdes den internationella ekonomiska krisen av ett nytt nationalekonomiskt tänkande. Inom socialdemokratin, som hade förlorat båda riksdagsvalen 1976 och 1979, började en liten krets nationalekonomer att runt 1980 intressera sig för de nya ekonomiska teorierna. Många av dessa ekonomer kom från Handelshögskolan i Stockholm (Malm Lindberg & Ljunggren 2014:64-66, 95-97; Östberg 2012:148-156). Regeringar av olika färg i Sverige hade mött 1970-talets ekonomiska kriser med en aktiv stabiliseringspolitik. Genom att stimulera efterfrågan skulle aktiviteten i den inhemska ekonomin hållas uppe så att den internationella konjunkturnedgången kunde överbryggas. Exempelvis användes åtgärder som lagerstöd, industrisubventioner och utbildningsbidrag (Lindvall 2006:37-38; Söderström 2007:145-146). Den svenska kronan devalverades också vid några tillfällen. Keynesianismen var således stark under 1970-talet. Socialdemokraterna var emellertid på väg att ompröva sin ekonomiska politik.

Den socialdemokratiska regeringen som tillträdde 1982 hade gått till val på ett program med en slogan att Sverige skulle både spara och arbeta sig ur krisen. Att föra en renodlad expansiv ekonomisk politik bedömdes inte vara möjligt. Socialdemokraternas budskap var att svenska folket måste ställa in sig på en situation med minskade statsutgifter och att välfärdsstaten inte kunde fortsätta expandera som tidigare. Men samtidigt avvisade man en hård åtstramningspolitik som riskerade att kraftigt öka arbetslösheten. Här framstod Thatchers Storbritannien som ett avskräckande exempel. Startpunkten för denna ”tredje vägens” politik utgjordes av en devalvering på 16 procent. Tanken var att stärka den konkurrensutsatta sektorn och exportindustrin så att lönsamheten ökade. Detta skulle i sin tur få igång den stagnerande svenska ekonomin. Från regeringens sida framhölls dock att i framtiden skulle nedskrivningar av valutan inte användas för att stärka Sveriges konkurrenskraft. Istället skulle fast växelkurs och en restriktiv finanspolitik hålla tillba-

ka pris- och löneökningarna. Regeringen gjorde bedömningen att det var Sveriges höga kostnadsläge som var det grundläggande problemet (Lindvall 2006:66-67, 97; Östberg & Andersson 2013:309-311). 1985 avreglerades kredit- och valutamarknaderna. Historiskt hade dessa varit föremål för styrning och kontroll i Sverige men nu avskaffades utlåningstaket för bankerna och det blev även fritt fram att föra kapital ur landet (Magnusson 2010:432-433; Nilsson 2009:132). De nya ekonomiska teorierna satte även avtryck i den stora skattereformen som socialdemokraterna och Folkpartiet arbetade fram tillsammans och som genomfördes 1990-1991. Skattereformen var inspirerad av motsvarande reform i USA som ägt rum ett antal år tidigare och innebar en ökad likformighet i beskattningen samt sänkta skattesatser. Målsättningen var att skapa ett skattesystem som skulle uppmuntra till ökat arbetskraftsutbud men även leda till att befintliga resurser i samhällsekonomin användes effektivare. Socialdemokraterna var noga med att framhålla att det gamla skattesystemet hade fungerat dåligt också ur fördelningspolitisk synvinkel och inte haft de omfördelande effekter som man avsett (Malm Lindberg & Ljungren 2014:143-149; Södersten 1991). Den förda politiken under socialdemokratins regeringsår under 1980-talet ledde till slitningar mellan finansminister Kjell-Olof Feldt på ena sidan och fackföreningsrörelsen och partiets vänsterfalang på den andra. Feldts kritiker efterlyste en återgång till vad de såg som en traditionell socialdemokratisk politik med exempelvis satsningar på den offentliga sektorn. Lönsamheten inom näringslivet hade förbättrats medan besparingar gjorts i de offentliga budgetarna samtidigt som devalveringarna gröpt ur köpkraften för löntagare och pensionärer. Inte minst anställda inom Kommunalarbetareförbundet upplevde att de halkade efter lönemässigt medan andra grupper var vinnare på samhällsutvecklingen. Den interna oenigheten kring den socialdemokratiska ekonomiska politiken kallades i media för Rosornas krig (Johansson & Magnusson 1998:318-327; Lindvall 2006:91-92, 114; Nilsson 2009:132; Östberg & Andersson 2013:310-313, 361).

Efter att till en början ha bedömts vara framgångsrik stötte den tredje vägens politik på problem i slutet av 1980-talet. Sveriges ekonomi kännetecknades vid denna tid av en snabb uppgång på aktiemarknaden, stigande fastighetspriser och en byggboom. Utvecklingen var inte långsiktigt hållbar. Resultatet blev en kraftigt överhettad ekonomi med stor brist på arbetskraft inom många sektorer och stigande inflation. När insikten om det farliga läget som ekonomin befann sig i på allvar gick upp för den socialdemokratiska reger-

ingen lade denna fram ett krispaket bestående av en rad åtgärder. Krispaketet innebar att löner och priser skulle frysas samt att strejkrätten begränsades. Kritiken från fackföreningsrörelsen var massiv och ”rosornas krig” nådde sin kulmen. Krispaketet fälldes i riksdagen och regeringen avgick. Efter en tids oklart parlamentariskt läge bildade socialdemokraterna ny regering (Östberg & Andersson 2013:360-361). I samband med krispaketet tillkännagav socialdemokraterna också att man förespråkade att Sverige borde söka medlemskap i EG.

I 1991 års finansplan skrev den socialdemokratiska regeringen uttryckligen att bringa ned inflationstakten måste överordnas andra mål. Detta har kommit att uppfattas som tidpunkten då den ekonomiska politiken i Sverige formellt skiftade fokus. Inriktningen på den ekonomiska politiken förskjöts allt mer mer bort från full sysselsättning till att istället bekämpa inflationen och uppnå prisstabilitet. Villy Bergström, nationalekonom och framträdande socialdemokrat, gjorde följande reflektion:

> Jag tror att man får gå tillbaka mycket långt i tiden för att hitta en period då ekonomisk forskning och ekonomisk teori så direkt har påverkat uppläggningen av den ekonomiska politiken som under 1980-talet. 1980-talet kan i detta avseende jämföras med perioden omkring 1930 då socialdemokratin med stöd av Gunnar Myrdal, Bertil Ohlin, Erik Lindahl m fl utvecklade grunderna för den aktiva stabiliseringspolitiken och också började genomföra den. Under 1980-talets andra hälft har vi upplevt det rakt motsatta, den successiva nedmonteringen och det successiva övergivandet av 1930-talets keynesianska politik. (Nationalekonomiska Föreningen 1991, s. 173)

På våren 1991 bands den svenska kronan till den europeiska valutaenheten ecu. Detta var ännu ett steg i hårdvalutapolitiken som syftade till att få ned inflationen (Lindvall 2006:95-96).

Inför valet 1991 lanserade Moderaterna och Folkpartiet ett politiskt program kallat ”Ny start för Sverige” som tydligt utgick från marknadsliberala principer och nya teorier inom nationalekonomin. Partierna förespråkade sänkta skatter och en minskning av den offentliga sektorn. Det var också fråga om

att ändra premisserna för den ekonomiska politiken: keynesianism och en stabiliseringspolitik som syftade till att upprätthålla full sysselsättning skulle nu ersättas med en s.k. normpolitik. Normpolitik innebär att regeringen prioriterar att upprätthålla målen fast växelkurs och prisstabilitet. Teorin bakom normpolitik är att ett lands ekonomi rör sig mot en viss jämviktsarbetslöshet som är oberoende av inflationstakten. Inflationen påverkas av hur mycket arbetslösheten avviker från sin jämviktsnivå samt inflationsförväntningarna hos aktörerna i ekonomin. För höga löneökningar som hotar sysselsättningen ska inte mötas med expansiv penningpolitik och devalveringar från regeringens sida eftersom detta på sikt bara ökar inflationsförväntningarna i ekonomin. Politikerna ställer upp ett inflationsmål och sedan är det upp till arbetsmarknadens parter att själva ta ansvar för att löneutvecklingen håller sig inom ramen för vad det samhällsekonomiska utrymmet medger (se Calmfors 1996:228-232; Svensson 1995; Söderström 1996; 2007:147-155). De borgerliga vann valet och bildade en fyrpartiregering med moderatledaren Carl Bildt som statsminister. Regeringsperioden 1991-1994 kom att präglas av den ekonomiska krisen och försöken att hantera dess följder. För denna ekonomiska situation var en normpolitik inte rätt medicin eftersom de akuta problemen i första hand utgjordes av ett enormt kraftigt fall i efterfrågan. Mycket snart tvingades man överge målet att Sverige skulle ha en fast växelkurs och på senhösten 1992 fick den svenska valutan istället flyta (Hagberg et al. 2006:122-124; Lindvall 2006:99-102).

I samband med den ekonomiska krisen i början på 1990-talet kom nationalekonomer att få ett mycket stort utrymme i media och det offentliga samtalet. Av förklarliga skäl handlade nyhetsrapporteringen vid denna tid om frågor och problem som hörde hemma inom nationalekonomernas kunskapsfält. Detta massmediala genomslag hade dock föregåtts av en längre period där ekonomerna fått större utrymme i samhällsdebatten. Nationalekonomerna hade trätt fram som experter även på områden utanför sin egen disciplin och börjat tillämpa ekonomiska förklaringsmodeller för att studera exempelvis hälso- och sjukvård och andra verksamheter inom välfärdssektorn (Hugemark 1994, 1995). Som tidigare nämnts baserades nationalekonomernas rekommendationer för den ekonomiska politiken på normpolitik. I Sverige gick paradigmskiftet inom nationalekonomisk teori från keynesianism till normpolitik mycket snabbt och ekonomkåren slöt med få undantag samfällt upp bakom de nya teorierna. Lars Calmfors har i en intressant uppsats diskuterat hur denna samstämmighet kunde uppstå:

> Man kan förmodligen också förklara kraften i paradigmskiftet med en ohälsosam tendens till likriktning i fråga om det ekonomisk-politiska tänkandet. Denna risk är förmodligen särskilt stor i ett litet land som Sverige, där alla känner alla och där det därför finns starka drivkrafter att uppnå en samsyn (”bli en i gänget”). Ett visst ekonomiskt-politiskt synsätt tenderar därför lätt att bli ett slags ”ideologiskt kitt” snarare än bara ett förhållningssätt till uppkommande problem. Dessvärre tror jag att SNS (Studieförbundet Näringsliv och Samhälle), där jag själv varit och är verksam, till följd av sin mycket framgångsrika verksamhet i syfte att sammanföra politiker, ekonomer, journalister och näringslivsföreträdare spelade en sådan likriktande roll under dessa år [...] Det kom att ske en sammanblandning av SNS roll som diskussionsforum och Konjunkturrådets argumentation för normpolitiken. Det har emellertid funnits starka tendenser till sådan åsiktskonformism också inom ekonomkåren. Detta förklaras förmodligen av avsaknaden av olika skolbildningar beroende på att antalet ekonomer inom varje enskilt forskningsområde som regel har varit ganska begränsat. Det har därmed inte funnits tillräckligt starka balanserade krafter. (Calmfors 1996:236-237)

Att i detalj beskriva hur den ekonomiska politiken och den svenska modellen utvecklats efter 1990-talskrisen ligger utanför ramen för avhandlingen. För en sådan beskrivning hänvisas läsaren till exempelvis Berglund och Esser (2014). Men i korthet kan följande nämnas. När socialdemokraterna återkom till makten 1994 stod sanering av de offentliga finanserna högst på dagordningen. Nedskärningar inom en rad områden, i synnerhet i transfereringar till hushållen, ledde till minskade utgifter. Regeringen fattade dessutom beslut om regler för budgetprocessen och ett överskottsmål (Berglund & Esser 2014:32, 50). En budget i balans och att minska statsskulden har varit viktiga uppgifter även för senare regeringar. Riksbanken ansvarar för penningpolitiken och ser till att prisstabilitet råder. Riksbankens självständighet och oberoende från det politiska systemet är fastslaget i lag. Inflationsbekämpningen har varit framgångsrik och Sverige har länge haft låg inflation (Berglund & Esser 2014:31-32, 36-38).[4] Inom EU, som Sverige

4 I den ekonomisk-politiska debatten diskuteras nu (2015) behovet av att få upp inflationen något och undvika deflation.

blev medlem i 1995, har prisstabilitet och budgetdisciplin uppfattats som avgörande förutsättningar för framgångsrik integration av ländernas ekonomier och en gynnsam ekonomisk utveckling. (Däremot deltar inte Sverige i den monetära unionen EMU utan har fortfarande egen valuta.) I samband med den ekonomiska krisen i början på 1990-talet gick Sverige från en situation med internationellt sett låg arbetslöshet till att drabbas av massarbetslöshet med arbetslöshetstal på uppemot tio procent. Efter 1997 förbättrades sysselsättningsläget betydligt men Sverige har inte lyckats att återgå till samma låga arbetslöshet som före 1990-talskrisen. Tvärtom började arbetslösheten återigen att öka och har på senare år legat runt åtta procent (Berglund & Esser 2014:38-39). I detta avseende har Sverige blivit mer likt andra europeiska länder som traditionellt har haft en högre arbetslöshet (Lindvall 2006). En annan förändring av den svenska modellen är att det totala skattetrycket har sänkts. Från att ha uppgått till drygt 52 procent 1990 har skatternas andel av bruttonationalprodukten sjunkit till under 45 procent 2011 (OECD 2013:93-95). Sedan 1990-talet har trenden varit mer avreglering, privatiseringar och klart förbättrade möjligheter för privata företag att verka inom områden som tidigare inte varit konkurrensutsatta. Exempelvis har Televerket bolagiserats och en telemarknad införts, postmonopolet slopats och såväl gods- som persontrafik på järnväg avreglerats (Berglund & Esser 2014:34). Den allt större marknadsorienteringen gäller också välfärdssektorn. Genom friskolereformen har alla skolelever numera rätt att själva välja vilken skola de vill gå i och även inom t.ex. sjukvård och omsorg konkurrerar privata företag med offentliga verksamheter (Berglund & Esser 2014:34, 129-143; Blomqvist 2004; Östberg & Andersson 2013:478-479).

1.4.4 Vad avhandlingen inte handlar om: makten över opinionsbildningen

Det ideologiska skiftet i Sverige från vänstervind till högervåg förklaras ibland med de opinionsskampanjer som genomfördes av näringslivet (Blyth 2001). Redan 1971 framlades internt på dåvarande Svenska Arbetsgivareföreningen en plan för hur samhällsdebatten som då dominerades av vänstern skulle kunna vridas i en mer företagarvänlig riktning. Verksamheten utgjordes av bokutgivning, produktion av rapporter och informationsmaterial, föredrag och kontakter med beslutsfattare och opinionsbildare. Arbetet kanaliserades genom ett stort antal organisationer av olika slag: Timbro, Ratio, Näringsli-

vets fond, Näringslivets Presstjänst, Näringslivets ekonomifakta och Cityuniversitetet bara för att nämna ett urval (Linder & Grönstedt 1990; Östberg & Andersson 2013:302-305, 377-378).

Med risk för att konstatera något självklart vill jag ändå göra klart följande. Att få inflytande över opinionsbildningen i ett samhälle och därigenom kunna både bestämma vilka frågor som uppfattas som viktiga och tillhandahålla svaren på frågorna är naturligtvis av utomordentlig vikt om man vill påverka verklighetsbeskrivningar och människors föreställningar (jfr. Blyth 2001). Näringslivet och andra som företräder uppfattningen om den fria marknadens förträfflighet har varit mycket framgångsrika i detta avseende. Men jag vill understryka att man utifrån detta inte kan avfärda kritiken mot välfärdsstaten och diskussionen om dess eventuella negativa effekter på marknadsekonomin enbart som ett utslag av att marknadsliberala idéer under lång tid har haft övertaget i samhällsdebatten. Det är inte nyliberalismens eller Timbros fel om välfärdsstaten har mekanismer som gör att den ekonomiska tillväxten blir lägre. Existerar sådana mekanismer kommer dessa att vara aktiva oavsett vem som har makten över opinionsbildningen.

1.5 Debatten mellan Walter Korpi och hans kritiker

Under flera år pågick en debatt mellan Walter Korpi, professor i sociologi vid Institutet för social forskning vid Stockholms universitet, och flera svenska nationalekonomer. I centrum för debatten stod Sveriges ekonomiska tillväxt och den svenska välfärdsstaten. Meningsskiljaktigheterna handlade om att nationalekonomerna menade att Sverige halkade efter ekonomiskt och hade en lägre ekonomisk tillväxt än andra länder och att detta primärt berodde på den stora välfärdsstaten. Korpi intog å sin sida ståndpunkten att Sverige inte hade släpat efter och att en stor välfärdsstat inte behövde leda till ekonomisk stagnation. Debatten fördes i såväl vetenskapliga tidskrifter och böcker som dagpressen. Många debattartiklar publicerades i Svenska Dagbladet men nedan kommer jag att fokusera på debatten i vetenskapliga publikationer. Debatten mellan Korpi och nationalekonomerna har tidigare analyserats ingående av Forsberg (2007). Här lägger jag särskild tonvikt vid att skildra debatten kronologiskt.

Redan 1985 publicerade Korpi en artikel i *Ekonomisk Debatt* där han i en serie multipla regressionsanalyser undersökte sambandet mellan ett antal förklaringsvariabler och den ekonomiska tillväxten i 17 OECD-länder under efterkrigstiden. Hann fann att sambanden mellan å ena sidan offentlig konsumtion, sociala utgifter och skattetryck och å andra sidan ekonomisk tillväxt var genomgående svaga (Korpi 1985c). Assar Lindbeck, professor i internationell ekonomi vid Institutet för ekonomi vid Stockholms universitet, svarade i samma nummer av tidskiften. Lindbeck riktade hård kritik mot Korpis studie på flera punkter och menade att Korpi inte hade beaktat viktiga teoretiska och metodologiska landvinningar gjorda inom nationalekonomin. Bland mycket annat framhöll Lindbeck att Korpi hade inkluderat för få förklaringsvariabler i de olika regressionsmodellerna och därmed utelämnat viktiga faktorer som påverkar den ekonomiska tillväxten (Lindbeck 1985).

Men debatten tog fart på riktigt genom Korpis artikel ”Halkar Sverige efter? Vår ekonomiska tillväxt och produktivitet i jämförande beslysning” i *Ekonomisk Debatt* 1990. Enligt Korpi talade en noggrann analys av tillgängliga fakta emot den då vitt spridda bilden i samhällsdebatten och forskarsamhället av Sverige som ett land med låg ekonomisk tillväxt. Tvärtom, menade Korpi, följde den svenska tillväxten utvecklingen i andra jämförbara länder (Korpi 1990a). Artikeln gav upphov till flera inlägg som gick i polemik med Korpi som besvarade kritiken i ett antal repliker (Korpi 1990b, 1990c, 1991a, 1991b). Till Korpis kritiker hörde Sune Davidsson, utredningschef vid Näringslivets ekonomifakta (Davidsson 1990, 1991), nationalekonomerna Pär Hansson och Magnus Henrekson som var verksamma vid Fackföreningsrörelsens Institut för Ekonomisk Forskning (Hansson & Henrekson 1991a, 1991b) samt forskare knutna till SNS, Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (Bergman et al. 1990, 1991). Näringslivets ekonomifakta hade i reklamkampanjer i media informerat om hur Sveriges låga ekonomiska tillväxt minskat medborgarnas välfärd medan Sveriges tillväxtproblem hade varit ett centralt tema i 1990 års rapport från SNS Konjunkturråd (Söderström et al. 1990). SNS Konjunkturråd bestod av ett antal nationalekonomer från akademin som i en årlig rapport diskuterade läget i svensk ekonomi. I debatten diskuterades bl.a. vilket produktionsmått (t.ex. BNP eller BNP per capita) som skulle användas för mäta ekonomisk tillväxt men den mest avgörande frågan gällde vilka länder Sverige skulle jämföras med. Korpi bestred nämligen inte att Sverige hade haft en lägre tillväxt än genomsnittet av OECD-länderna. Men drev linjen att jämförelsen borde begränsas till länder

som befann sig på ungefär samma ekonomiska nivå som Sverige i utgångsläget. Korpi hänvisar här till den s.k. upphinnareffekten som innebär att länder som vid undersökningsperiodens början är fattigare tenderar att få en högre ekonomisk tillväxt än rikare länder. För att hålla upphinnareffekten under kontroll i den statistiska analysen jämförde Korpi Sverige med följande sju länder: USA, Schweiz, Kanada, Nederländerna, Danmark, Västtyskland och Frankrike. Meningsmotståndarna antingen bortsåg från upphinnareffekten då den inte befanns vara relevant för den aktuella diskussionen (Davidsson 1990:743) eller så menade man att någon sådan effekt överhuvudtaget inte existerade eller i alla fall inte hade någon avgörande betydelse (Bergman et al. 1990:662-663; Hansson & Henrekson 1991a, 1991b). Därutöver uppmärksammade Korpi att några av hans kritiker i ett antal sammanhang hade brustit i sin faktaredovisning rörande den ekonomiska tillväxten i olika länder (Korpi 1990a:459; 1990b:668). Debattmotståndarna vidgick visst slarv men konstaterade att detta ändå inte förändrade helhetsbilden: Sverige hade en långsammare ekonomisk tillväxt än andra länder (Bergman et al. 1991).

Det kan vara värt att notera skillnaden mellan Korpis senare arbeten och hans första artikel från 1985 i *Ekonomisk Debatt*. I Korpi (1990a) och även publikationerna därefter görs inget försök att med multipel regressionsanalys eller andra avancerade statistiska tekniker fastställa vilken effekt olika faktorer har på den ekonomiska tillväxten. Istället arbetar Korpi med enklare metoder såsom jämförelser av medelvärden och linjediagram för att studera tillväxten i Sverige och andra länder. Enkelheten blir i det här sammanhanget en styrka. Korpi utvecklade sina resonemang i boken *Halkar Sverige efter?* som utkom 1992. Där finns också många av artiklarna från *Ekonomisk Debatt* av Korpi och hans kritiker samlade (Korpi 1992). Boken är enligt min mening tankeväckande och läsvärd och gjorde det möjligt för honom att nå ut till en bredare publik med sitt budskap. Den fick dock dålig kritik när den recenserades av Olle Krantz, professor i ekonomisk historia, i *Ekonomisk Debatt* (Krantz 1993).

Som en följd av den ekonomiska krisen i början på 1990-talet tillsatte den borgerliga regeringen en kommission med uppdrag att analysera den svenska ekonomin och komma med förslag om hur den framtida ekonomiska politiken borde utformas. Utredningen fick namnet Ekonomikommissionen men benämns ofta Lindbeckkommissionen efter sin ordförande Assar Lindbeck. Ledamöter var nationalekonomerna Torsten Persson och Birgitta Sweden-

borg samt statsvetaren Olof Petersson medan nationalekonomerna Agnar Sandmo från Norge och Niels Thygesen från Danmark fungerade som sakkunniga. Kommissionens arbete och slutsatser avrapporterades i betänkandet *Nya villkor för ekonomi och politik* (SOU 1993:16). Ekonomisk tillväxt var ett centralt tema i rapporten. Kommissionen slog fast att Sverige sedan 1970 hade haft en lägre tillväxt än andra jämförbara länder. Det gjordes också en direkt koppling mellan den långsammare tillväxten och bärande element i den svenska modellen som stor offentlig sektor och generösa sociala ersättningssystem. Korpi diskuterade Lindbeckkommissionen i artikeln ”Eurosclerosis and the Sclerosis of Objectivity: On the Role of Values among Economic Policy Experts”. Korpi underkände kommissionens slutsats att Sverige hade en lägre ekonomisk tillväxt än andra jämförbara länder. Han pekade på att Lindbeckkommissionens bevis utgjordes av en jämförelse av ländernas BNP per capita-nivåer mellan endast två tidpunkter, 1970 och 1991. Från 1970 och fram till 1989 eller 1990 följde, enligt Korpi, Sveriges BNP per capita-nivå ungefär motsvarande utveckling i många andra länder. Vidare framhöll Korpi att kommissionens eget statistiska material visade att även andra länder än Sverige försämrat sin position mätt som landets BNP per capita-nivå i procent av OECD:s genomsnitt. Som exempel nämnde han USA och Schweiz (Korpi 1996:1732-1734). Artikeln publicerades i den ansedda internationella tidskriften *Economic Journal* och ingick i en serie av vetenskapliga artiklar om den svenska välfärdsstaten och dess effekter på ekonomin. Assar Lindbeck hade inbjudits att delta med ett bidrag men avböjt då han redan höll på att skriva en artikel för en annan tidskrift (Dixon 1996:1725n4). I Lindbecks ställe deltog Magnus Henrekson med en artikel (Henrekson 1996). Henrekson som ägnat en stor del av sin forskning åt ekonomisk tillväxt och även ingått i SNS Konjunkturråd hade med tiden kommit att bli en av Korpis huvudkritiker i debatten om Sveriges tillväxt. I sin artikel konstaterade Henrekson bl.a. att medan BNP per capita-tillväxten för OECD som helhet hade varit 1,98 procent 1970-1993 hade den endast uppgått till 1,14 procent i Sverige under samma period. Han gick också igenom olika punkter som förklarade varför han och Korpi kunde komma till så olika slutsatser om Sveriges tillväxt. Korpis och Henreksons inlägg byggde i stor utsträckning på deras tidigare argument. Därtill betonade Korpi nu ännu tydligare riskerna med att nationalekonomerna trots klent faktaunderlag drog tvärsäkra slutsatser och gav rekommendationer om ekonomisk-politiska åtgärder. Jonas Agell, professor i nationalekonomi vid Uppsala universitet, tog i sitt bidrag inte direkt ställning till vem av Korpi och Henrekson han ansåg hade rätt i

frågan om Sverige halkade efter ekonomiskt. Han ansåg att frågan bäst besvarades med mikroekonomiska analyser i motsats till de länderjämförelser med makrodata som dominerat i den svenska tillväxtdebatten. Han var också av åsikten att välfärdsstaten hade varit – och till viss del fortfarande var – i behov av förändringar på ett antal områden, t.ex. lägre ersättningsnivåer i socialförsäkringssystemen, och att en sänkning av skatterna skulle gynna den svenska ekonomin (Agell 1996). Nationalekonomen Steve Dowrick från Australian National University som kommenterade de övriga debattdeltagarnas bidrag gick i sin artikel i hög grad på Korpis linje och menade att det var svårt att i datamaterialet upptäcka någon svensk ekonomisk eftersläpning förrän efter 1990. Detta går på tvärs med Korpis kritiker som menade att den svenska modellens skadliga effekter hade lett till en långsammare tillväxt redan efter 1970. Han intog också ståndpunkten, precis som Korpi, att man vid jämförelser av ekonomisk tillväxt måste ta hänsyn till ländernas inkomstnivåer i utgångsläget. Dowrick (1996) fann nämligen klart empiriskt belägg för existensen av en upphinnareffekt.

Korpi och Henrekson fortsatte debatten på svenska i tidskriften S*ociologisk Forskning* (Henrekson 1999; Korpi 1998, 1999). Förutom att tonläget mellan debattörerna höjdes framkom inget nytt i sakfrågan. Debatten fördes med gamla välkända argument och inga nya perspektiv togs upp. Detta hindrade inte debatten från att fortsätta. Först med artiklar av Krantz (2000a, 2000b), Henrekson (2000) och Korpi (2000) i *Ekonomisk Debatt*. Ett halvt decennium därefter hade Korpi och Lindbeck i samma tidskrift det senaste replikskiftet om välfärdsstaten och ekonomisk tillväxt (Håkanson & Lindbeck 2005; Korpi 2004, 2005b).

Genomläsningen av inläggen om Sveriges ekonomiska tillväxt föranleder mig att göra två reflektioner av mer principiell karaktär om Korpis bidrag till debatten. Den första handlar om hur forskare analyserar sin data. Korpi underströk vikten av att vara noggrann och inte slarva vid redovisningen av fakta och den statistiska analysen. Dessutom talar aldrig siffrorna för sig själva. De måste alltid tolkas av forskaren och materialet kan ibland tolkas på mer än ett sätt. Hur man mäter fenomenet som ska undersökas, vilka länder som jämförs och vilken tidsperiod som studeras kan få konsekvenser för de slutsatser som forskaren drar. Den andra reflektionen rör teorins roll i den vetenskapliga processen. Korpi gjorde gällande att nationalekonomin kännetecknades av brist på teoretisk pluralism och ett kritiskt förhållningssätt till dominerande

teoribildningar inom ämnet. Diagnosen att svensk ekonomi halkade efter passade väl ihop med läroböckernas teori om hur den ideala marknadsekonomin förutsätts fungera. Han pekade därför på faran att ekonomerna inte utsatte sina egna favorithypoteser för tillräckligt hårda empiriska test. Då gör forskaren sig skyldig till det klassiska misstaget att utgå ifrån att verkligheten är som teorin säger istället för att faktiskt undersöka verkligheten.

1.6 Syfte och frågeställningar

Avhandlingens syfte och frågeställningar kan nu preciseras. Avhandlingen tar avstamp i den ovannämnda debatten mellan Korpi och hans kritiker. Syftet är att empiriskt pröva hypotesen att en stor välfärdsstat hämmar den ekonomiska tillväxten. En naturlig fråga i sammanhanget är om Sverige hade gått för långt i sina jämlikhetssträvanden, höga skatter, expansion av den offentliga sektorn och politiska ingrepp i ekonomin. Om hypotesen stämmer borde Sverige i så fall halkat efter ekonomiskt. Som jag har redogjort för i avsnitt 1.4 i avhandlingen har det på senare år skett förändringar inom ekonomi, arbetsmarknad och socialförsäkringsområdet som har inneburit att samhällsmodellen är annorlunda idag. Jag har därför valt att låta tidsperioden för jämförelsen av ländernas ekonomiska tillväxt sluta med år 2000. Jämförbara data om ekonomisk tillväxt i olika länder föreligger från 1950 och framåt. Första frågeställningen blir därför:

1. Har Sverige haft en lägre ekonomisk tillväxt än andra OECD-länder under perioden 1951-2000?

Sverige jämförs med 16 andra länder. Undersökningsperioden delas in i olika delperioder (51-60, 60-68 etc.) för att möjliggöra jämförelser över tid. I Sverige tog utbyggnaden av välfärdsstaten fart framför allt efter 1970. Det är därför intressant att undersöka om Sveriges ekonomiska tillväxt skiljer sig åt mellan olika delperioder och jämföra med utvecklingen i andra OECD-länder under motsvarande delperioder. Jag använder samma angreppssätt och metoder som Korpi och försöker att replikera hans resultat. Om jag misslyckas med att motbevisa Korpi på några avgörande punkter stärker detta hans slutsatser och ståndpunkter.

Så här långt är avhandlingen enbart ett bidrag till debatten mellan Korpi och hans kritiker. Men för att hypotesen att välfärdsstaten påverkar den ekonomiska tillväxten negativt ska kunna stämma måste det finnas ett generellt samband mellan olika typer av välfärdsstater och länders ekonomiska tillväxt. Jag vill därför försöka att mer exakt relatera variationer i länders välfärdsstater till variationer i ländernas ekonomiska tillväxt. Här använder jag andra datamaterial och en mer avancerad statistisk metod än vad Korpi gör i sina studier. Avhandlingens andra frågeställning är:

2. Har länder med mer omfattande politiska ingripanden i marknadskrafterna lägre ekonomisk tillväxt än länder med friare ekonomier?

Tidsperioden som studeras är 1970-2000. Jag mäter graden av politiska ingrepp i marknadsekonomin på ett antal olika sätt: totala offentliga utgifter, sociala transfereringar, offentlig konsumtion samt det s.k. Economic Freedom of the World Index (EFW). EFW mäter den ekonomiska friheten i olika länder med hjälp av ett flertal indikatorer (Gwartney & Lawson 2004).

I avhandlingen använder jag genomgående procentuell BNP per capita-tillväxt som mått på ekonomisk tillväxt.

Därefter ändrar avhandlingen fokus. Med utgångspunkt i Esping-Andersen (1990) försöker jag identifiera ett antal varianter av välfärdskapitalism som är gemensamma för olika grupper av länder. Enligt Esping-Andersen är det otillräckligt att endast använda exempelvis totala offentliga utgifter för att klassificera länderna. Välfärdskapitalism är ett komplext och sammansatt fenomen som inte låter sig fångas med en variabel. Välfärdskapitalism är inte någonting som länder har mer eller mindre av (Esping-Andersen 1990:19-20). Snarare betecknar begreppet vad Benner (2003a:30) kallar ”det komplexa samspelet mellan olika samhälleliga delar” och som syftar på de självförstärkande relationer som finns mellan länders socialpolitik, arbetsmarknad och eko-

nomisk struktur.[5] Den sociala verkligheten är alltså inte nödvändigtvis linjär vilket här innebär att jag inte kan placera länderna längs en endimensionell skala. Däremot menar jag att man kan mäta dessa typer eller varianter av välfärdskapitalism med hjälp av flera variabler som svarar mot olika aspekter av fenomenet. På dessa variabler kommer länderna naturligtvis att ha olika värden, dvs. har mer eller mindre av just den egenskapen. Men genom att undersöka hur ländernas värden varierar på de olika variablerna kan vi skifta fokus mot välfärdskapitalismens innehåll och få en djupare insikt än om vi endast hade jämfört nivån på t.ex. de offentliga utgifterna. För att mäta karakteristiska drag i ländernas välfärdskapitalism utgår jag ifrån tredelningen välfärdsstat, arbetsmarknad och familj (Esping-Andersen 1990, 1999). Dessa samhällssfärer operationaliseras med tolv variabler. Detta empiriska material utgör sedan grunden för min klassificering av 18 rika OECD-länder. En kvalificerad gissning är att det finns systematiska skillnader mellan länderna när det gäller att fördela ansvaret för medborgarnas välfärd mellan välfärdsstaten, arbetsmarknaden och familjen. Och utifrån dessa skillnader hoppas jag kunna finna ett antal unika välfärdskapitalistiska modeller.

1.7 Disposition

I detta första kapitel har jag redogjort för avhandlingens ämne och de frågor som den förhoppningsvis ska besvara. Avhandlingen är inspirerad av och bygger på arbeten av två förgrundsgestalter inom den sociologiska välfärdsforskningen, nämligen Walter Korpi och Gøsta Esping-Andersen. Jag har beskrivit hur avhandlingen utgår ifrån debatten mellan Walter Korpi och hans meningsmotståndare om Sveriges välfärdsstat och dess påstådda negativa effekter på den ekonomiska tillväxten. Centrala begrepp som välfärdskapitalism och den svenska modellen har också diskuterats.

---

5 Ett konkret exempel på hur socialpolitik, arbetsmarknad och ekonomisk struktur samverkar och förstärker varandra är den svenska samhällsmodellen: ”Välfärdssystemen är i hög grad uppbyggda kring en finansieringsmodell som passar de större företagen väl, där den svenska ekonomin är alltså uppbyggd kring storföretagen. Arbetsmarknadsregleringen har därför kommit att inriktas mot att säkra anställningsförhållanden inom det storskaliga företagandet. Detta i sin tur har underbyggt det svenska näringslivets konkurrenskraft. Det har också byggt upp en solid skattebas för den offentliga sektorn” (Benner 2003a:30).

Kapitel 2 innehåller en teoretisk bakgrund till avhandlingen. Först redogörs för den teoretiska modell som ligger till grund för hypotesen att en stor välfärdsstat har skadliga effekter på marknadsekonomin och som förklarar varför Sverige, enligt vissa bedömare, har haft en lägre ekonomisk tillväxt än andra länder. Med hjälp av teorier av Friedrich Hayek och Ludwig von Mises ges en idealtypisk bild av hur marknadsekonomin är uppbyggd och fungerar. Principiella skillnader mellan marknadsekonomin och välfärdsstaten belyses. I detta sammanhang introduceras begreppen sociala rättigheter (Marshall 1950) och avvarufiering (Esping-Andersen 1990). Jag visar hur teorin om den ideala marknadsekonomin medför att välfärdsstatens ersättning till medborgarna vid inkomstbortfall och dess omfördelning av inkomster antas störa centrala mekanismer i marknadsekonomin och leda till lägre effektivitet. Sedan kommer ett längre avsnitt som diskuterar skillnaden mellan att studera välfärdsstaten ur ett makrosociologiskt respektive mikrosociologiskt perspektiv. I denna avhandling har jag valt den makrosociologiska ansatsen vilket innebär att jag använder aggregerade variabler som skattetryck och totala offentliga utgifter för att mäta hur länders välfärdsstater skiljer sig åt. Avslutningsvis redovisas både teoretiska argument för varför välfärdsstaten kan förväntas hämma den ekonomiska tillväxten och argument som talar för att statlig intervention i marknadsekonomin tvärtom kan gynna den ekonomiska utvecklingen.

Därefter följer fyra empiriska studier. Dessa är skrivna i form av fyra fristående vetenskapliga arbeten som kan läsas var för sig. En studie presenteras i kapitel 3 där jag i likhet med Korpi (1992, 1998, 1999) anlägger ett långsiktigt perspektiv och jämför den procentuella BNP per capita-tillväxten i Sverige och 16 andra OECD-länder under perioden 1951-2000. Dessutom studeras hur den ekonomiska tillväxten har utvecklats under olika delperioder. Jag understryker vikten av att ta hänsyn till ländernas BNP per capita-nivå vid undersökningsperiodens början samt att vara medveten om skillnaden mellan tillväxt i absoluta tal och procentuell tillväxt. I kapitel 4 och 5 är ambitionen att försöka förklara varför den procentuella BNP per capita-tillväxten skiljer sig åt mellan olika länder. Kapitel 4 behandlar frågan om det finns något samband mellan storleken på den offentliga sektorn och ekonomisk tillväxt. Efter en genomgång av olika teorier om ekonomisk tillväxt skattas ett antal regressionsmodeller där procentuell BNP per capita-tillväxt regresseras på totala offentliga utgifter, sociala transfereringar och offentlig konsumtion.

Andra oberoende variabler är ländernas BNP per capita-nivå vid undersökningsperiodens början, investeringar, humankapital, befolkningstillväxt och industrisektorns storlek. Data har samlats in om 16 rika OECD-länder för åren 1970-2000 som delats in i femåriga delperioder. Genom att använda paneldataregressioner med fixa effekter kan jag både lösa problemet med att antalet länder är litet och kontrollera för oobserverade landspecifika respektive tidsspecifika faktorer som påverkar den beroende variabeln. I kapitel 5 riktas intresset mot en viss typ av ekonomisk tillväxtteori, nämligen institutionell teori (North 1993; Rosenberg & Birdzell 1991). Samhälleliga institutioner syftar på de formella och informella ”spelregler” som formar mänskligt beteende. Enligt teorin förklaras skillnader i ekonomisk tillväxt av att samhälleliga institutioner varierar mellan olika länder. Hypotesen att länder med friare marknadsekonomi har högre procentuell BNP per capita-tillväxt än länder med mer reglerad marknadsekonomi testas empiriskt. Som mått på marknadsekonomins institutionella drag används Economic Freedom of the World-indexet (Gwartney & Lawson 2004). Den empiriska analysen omfattar 17 OECD-länder under perioden 1970-2000. Även i detta kapitel använder jag paneldataregressioner med fixa effekter.

Kapitel 6 har ett annat fokus än övriga empiriska studier. Här står inte frågan om ekonomisk tillväxt i centrum utan syftet är att klassificera 18 OECD-länder efter deras typ av välfärdskapitalism. Min utgångspunkt är Esping-Andersen (1990) och dennes teori om välfärdsstatsregimer. Först redogörs för teorin och Esping-Andersens analys av skillnader och likheter mellan länders välfärdsstater. Jag tar även upp kritik som har riktats mot Esping-Andersens studie. Sedan presenterar jag mitt eget bidrag till den komparativa välfärdsstatsforskningen. För att få en så komplett bild som möjligt av variationerna i välfärdskapitalism mellan länderna operationaliseras samhällsinstitutionerna välfärdsstat, arbetsmarknad och familj med tolv variabler. Jag använder klusteranalys för att försöka upptäcka naturliga grupper av länder i det empiriska materialet och om det existerar olika varianter av välfärdskapitalism som är gemensamma för flera länder. Även om jag medvetet har valt en i flera avseenden annorlunda ansats än Esping-Andersen görs en jämförelse med hans resultat.

Kapitel 7 avslutar avhandlingen. Här redovisar jag slutsatserna och lyfter även fram några metodologiska insikter som framkommit under avhandlingsarbetet.

2. Varianter av kapitalism och ekonomisk tillväxt

2.1 Inledning

I detta kapitel diskuterar jag begreppet ”Varieties of Capitalism” samt beskriver karakteristiska drag i välfärdsstaten och marknadsekonomin. Beskrivningarna antar formen av weberianska idealtyper. Idealtyper är en medveten förenkling av verkligheten där man genom att betona vissa egenskaper skapar en renodlad bild av fenomenet ifråga (Weber 1904/1977:138-140). Detta innebär att följande beskrivningar inte motsvarar några reellt existerande välfärdsstater och marknadsekonomier i specifika länder. Istället syftar beskrivningarna till att urskilja några centrala mekanismer utifrån vilka de båda systemen är uppbyggda och fungerar. Med idealtyperna som bakgrund försöker jag i kapitlet att förklara varför välfärdsstaten kan tänkas skada marknadsekonomin men också gynna länders ekonomiska utveckling.

2.2 Begreppet ”Varieties of Capitalism”

Kapitalism är ett ekonomiskt system som bygger på privat äganderätt och rätten för individer att ingå frivilliga avtal med varandra. Individer och privata företag äger produktionsmedlen. Kapital investeras i verksamheter med det uttalade syftet att öka värdet och göra vinst. Varor och tjänster av olika slag säljs och köps på marknader där priset bestäms av utbud och efterfrågan (jfr. Fulcher 2004; Stilwell 2012:53-56). Kapitalismen var resultatet av en lång historisk process som sträckte sig över flera århundraden. När och hur övergången från feodalism till kapitalism gick till har varit föremål för en omfattande forskning. Historikerna har i vissa fall betonat olika förklaringsfaktorer och beskrivit utvecklingen på skiftande sätt (se Holton 1985). Stilwell (2012:69) skriver att ”Capitalism was the culmination of changes

in patterns of economic production and class relationships that had been taking place in Europe from about the eleventh century onwards. By the sixteenth century the rate of change had accelerated, making that century the watershed between the old, decaying, feudal order and the new, emerging, capitalist system." Förbättringar i teknologin inom jordbruket var en viktig förutsättning för denna utveckling. Den ökade produktiviteten gav upphov till bättre skördar och avkastningen inom jordbruket ökade avsevärt. Det blev möjligt att försörja befolkningen utan att behöva binda upp all arbetskraft i jordbrukssektorn. Därmed underlättades framväxten av allt fler städer. I städerna uppstod en handelskapitalism. Hantverkare tillverkade varor som primärt var avsedda för konsumtion och handel lokalt. Långdistanshandel, som ibland sträckte sig över olika kontinenter, innebar förbättrade möjligheter för människor att utbyta varor. Köpmän blev en viktig samhällsklass. Årliga marknader som kunde vara i veckor ersattes sedermera av permanenta kommersiella center i städerna. Betalningssystem med mynt och krediter uppfanns. Feodalismen hade varit ett lokalt agrart ekonomiskt system uppbyggt kring stora gods styrda av adelsmän. Jorden brukades av bönder som tvingades avstå en del av vad de producerade till godset. Produktionen var avsedd för eget bruk. Kapitalismen innebar slutet för denna samhällsstruktur. De framväxande städerna och handeln mellan dessa samt mellan städerna och godsen underminerade godsens självständighet och självförsörjning. Det uppstod möjligheter för bönderna att sälja en del av sina jordbruksprodukter på marknader utanför godsens kontroll. Ett annat steg mot kapitalism utgjordes av vad som på engelska kallas putting-out system: en köpman tillhandahöll råvaror och material och kontrakterade en hantverkare som tillverkade varorna i sitt eget hem. Produkterna såldes sedan direkt till köpmannen till ett på förhand avtalat pris. Men för att en kapitalistisk ordning i ordets rätta betydelse skulle kunna växa fram krävdes introducerandet av lönearbete och skapandet av en arbetsmarknad. Under 1700-talet genomdrevs på landsbygden i stor omfattning privatiseringar av allmänningar och mark som tidigare hade kunnat brukas av alla. Marken som nu hamnade i händerna på ett fåtal användes istället ofta till fårskötsel som genererade ull till den expanderande textilindustrin. Konsekvensen blev att många bönder ställdes inför en situation där deras boskap inte längre hade någonstans att beta och människor fick därmed svårt att klara sitt uppehälle. Detta ledde till inflyttning till städerna i desperata försök att finna andra möjligheter till försörjning. På så sätt uppstod en klass av egendomslösa som kom att bli det framväxande industrisamhällets arbetarklass. I fabrikerna samlades maskiner, råvaror och arbetskraft

på en plats och arbetsgivaren hade kontroll över hela arbetsprocessen och kunde övervaka de anställda. Kapitalismen var införd. Den genomgripande samhällsomvandlingen stegrades genom den industriella revolutionen. De teknologiska framstegen, t.ex. ångmaskinen, skapade helt nya förutsättningar för transporter och industriell produktion. 1700- och 1800-talen medförde en stark utveckling inom tillverkning av textiler, gruvdrift och verksamheter baserade på järn och stål (Stilwell 2012:69-71).

Kapitalismens exakta historiska händelseförlopp är inte av avgörande betydelse för min avhandling. Vad som däremot är viktigt är min utgångspunkt att det finns olika varianter av modern kapitalism. Begreppet ”Varieties of Capitalism” förknippas ofta med Hall och Soskice (2001b). I centrum för deras analys står företaget och dess relationer till andra aktörer inom olika sfärer av vikt för företaget vid produktion och distribution av sina produkter. En sfär utgörs av koordineringsproblem kring hur löner och de anställdas arbetsvillkor ska bestämmas och förhandlas fram. I en annan sfär återfinns de problem och avvägningar som företag behöver göra för att säkerställa tillgången på en rätt utbildad arbetskraft. De anställda å sin sida behöver avgöra vilka yrkeskunskaper och kompetenser som de ska skaffa sig. Ytterligare en sfär består av de relationer som krävs för att företaget ska kunna få fram kapital till investeringar medan en fjärde sfär rör relationer till andra företag. I synnerhet leverantörerna är viktiga och andra som ger företaget tillgång till exempelvis ny teknik och forskning (ibid.:6-7). Aktiviteterna och strategierna som företagen använder sig av för att lösa samordningsproblem vid interagerandet med andra aktörer varierar systematiskt mellan länder enligt Hall och Soskice (2001b). De menar att det i princip finns två varianter av kapitalism: liberala marknadsekonomier och koordinerade marknadsekonomier. I den förstnämnda varianten,

> firms coordinate their activities primarily via hierarchies and competitive market arrangements. [...] Market relationships are characterized by the arm's-length exchange of goods or services in a context of competition and formal contracting. In response to the price signals generated by such markets, the actors adjust their willingness to supply and demand goods or services, often on the basis of the marginal calculations stressed by neoclassical economics. (ibid.:8)

Exempel på liberala marknadsekonomier är USA och Storbritannien. Den andra varianten av kapitalism kännetecknas av att

> firms depend more heavily on non-market relationships to coordinate their endeavors with other actors and to construct their core competencies. These non-market modes of coordination generally entail more extensive relational or incomplete contracting, network monitoring based on the exchange of private information inside networks, and more reliance on collaborative, as opposed to competitive, relationships to build the competencies of the firm. (ibid.:8)

Koordinerade marknadsekonomier återfinns bl.a. i Tyskland och Sverige. En konkret situation där skillnaden mellan liberala marknadsekonomier och koordinerade marknadsekonomier blir tydlig gäller utbildning av arbetskraften. Alla företag behöver arbetskraft med kvalifikationer som motsvarar arbetets krav för att företaget ska uppnå goda produktionsresultat. Från det enskilda företagets horisont uppstår dock ett dilemma. Att utbilda anställa kostar tid och pengar. Risken finns att en välutbildad anställd i framtiden byter till en annan arbetsgivare. Således skulle konkurrenter kunna åka snålskjuts och tillskansa sig fördelar på företagets bekostnad. Detta gör att företag kan tveka att investera i förbättringar av arbetskraftens humankapital. Vilket drabbar näringslivet som helhet negativt. I koordinerade marknadsekonomier motverkas problemet genom samverkan mellan arbetsgivare, fackliga organisationer och staten och förekomsten av lärlingsutbildningar och offentliga arbetsmarknadsutbildningar. Sådana arrangemang är mindre vanliga i liberala marknadsekonomier (jfr. ibid.:25-26). Hall och Soskice (2001b) bedriver analysen på en detaljerad nivå. Detta illustreras av ett exempel från deras framställning (Hall & Soskice 2001b:16) där de diskuterar hur en växelkursförändring som leder till att varor som företaget tillverkar blir dyrare, hanteras på olika sätt av företag i olika länder. Brittiska företag låter kostnadsökningarna drabba kunderna och höjer sina priser medan tyska företag istället sänker vinstmarginalen och fortsätter att sälja till samma priser som tidigare för att inte förlora marknadsandelar. Nackdelen med att lägga så mycket fokus på företaget som analytisk enhet är att man då riskerar att missa andra viktiga aspekter av det kapitalistiska systemet som varierar mellan länder. I en liknande studie jämför därför Pontusson (2005) inte bara arbetsmarknad, näringsliv och fö-

retaget som organisation utan också välfärdsstaten och socialpolitiken i olika länder. I motsats till Hall och Soskice förlitar Pontusson sig företrädesvis på indikatorer på ländernivå. Även Pontusson menar att det i huvudsak finns två varianter av kapitalism men väljer en något annorlunda terminologi. Han talar om liberala marknadsekonomier (LMEs) och sociala marknadsekonomier (SMEs). Kännetecknande för liberala marknadsekonomier är att arbetsmarknaden är avreglerad och välfärdsstaten begränsad samt att de sociala välfärdsprogrammen ofta är behovsprövade. Sociala marknadsekonomier har arbetsmarknader som i högre grad är reglerade och där avtal sluts på mer central nivå för stora löntagarkollektiv mellan starka och välorganiserade parter på arbetsmarknaden. De sociala utgifterna är högre än i liberala marknadsekonomier och välfärdsstaten omfattar en stor andel av befolkningen. Även om forskarnas ansatser skiljer sig åt finns det en förhållandevis god överensstämmelse mellan Hall och Soskice (2001b) och Pontusson (2005) sett till vilka länder som placeras i vilken variant av kapitalism. I den ena gruppen finns Tyskland och flera andra centraleuropeiska länder tillsammans med de nordiska länderna medan den andra består av USA, Storbritannien och övriga engelskspråkiga länder.

1970-talets ekonomiska kriser och den allt lägre tillväxten, höga arbetslösheten och stigande inflationen stod i stark kontrast mot de föregående decenniernas utveckling. Det talades om att Europas ekonomier led av eurosclerosis. Efterkrigstidens politik med uppbyggandet av stora välfärdsstater, höga skatter och styrning av marknadsekonomin hade skadat denna. Ekonomiska mekanismer på olika marknader, t.ex. arbetsmarknaden, fungerade mindre effektivt vilket gjorde att samhällsekonomin som helhet hade ”förkalkats” (Calleo 2001:159, 166-175, 230; Schön 2010:517). Som jag redogjorde för i kapitel 1 bedömdes lösningen på problemen vara avregleringar av marknader, privatiseringar, skattesänkningar och nedskärningar i de offentliga välfärdssystemen. Stämmer detta resonemang borde de liberala marknadsekonomierna (LMEs) ha en konkurrensfördel framför de sociala marknadsekonomierna (SMEs) eftersom marknadskrafterna spelar en större roll i ekonomier av den förstnämnda typen.

2.3 Oförutsedda konsekvenser av socialt handlande

Hypotesen att en stor offentlig sektor, höga skatter och generösa sociala trygghetssystem har skadliga effekter på marknadsekonomin kommer jag i det följande att kalla för den marknadsliberala hypotesen. Den marknadsliberala hypotesen kan ses som ett exempel på vad Merton (1936/1976) kallar oförutsedda konsekvenser av socialt handlande. En aktörs medvetna handling för att uppnå ett visst mål kommer i själva verket att få andra resultat än vad aktören hade tänkt sig. Enligt den marknadsliberala hypotesen kan välfärdsstaten i värsta fall motverka sitt eget syfte, att tillhandahålla ekonomisk trygghet och välfärd åt medborgarna, om socialpolitiken och ambitionen att utjämna inkomstskillnader drivs alltför långt. Resonemanget är följande:

1. Marknadsekonomin är det effektivaste produktionssystemet.
2. Marknadsekonomin fungerar effektivt tack vare särskilda mekanismer.
3. Välfärdsstaten upphäver eller stör marknadsekonomins mekanismer.
4. Marknadsekonomin fungerar sämre.
5. Välfärdsstaten och socialpolitiken finansieras med ekonomiska resurser.
6. De ekonomiska förutsättningarna för att finansiera välfärdsstaten försämras.
7. Välfärdsstaten underminerar därmed sin egen existens.

Tillämpat på Sverige och debatten om den svenska modellens ekonomiska problem skulle detta resonemang innebära att socialdemokratins strategi att genom politiska ingrepp i ekonomin för att använda den ekonomiska tillväxten till sociala reformer i själva verket har undergrävt förutsättningen för den svenska modellen – nämligen en effektiv marknadsekonomi.

Den marknadsliberala hypotesen bygger på antagandet att det existerar ett motsatsförhållande mellan sociala trygghetsreformer och effektivitet:

> [T]he program [bidrag och transfereringar från välfärdsstaten] has an unsolved technological problem: the money must be carried from the rich to the poor in a leaky bucket. Some of it will simply disappear in transit, so the poor will not receive all

> the money that is taken from the rich. […] Of course, the leak represents an inefficiency. The inefficiencies of real-world redistribution include the adverse effects on the economic incentives of the rich and the poor, and the administrative costs of tax-collection and transfer programs. (Okun 1975:91-92)

Anhängarna av den marknadsliberala hypotesen menar att offentliga trygghetssystem leder till att det saknas incitament som motiverar individerna till ekonomiskt produktiv verksamhet. Följden blir en lägre ekonomisk tillväxt: ”Any insistence on carving the pie into equal slices would shrink the size of the pie” (Okun 1975:48).

Varför skulle socialpolitik och omfördelningspolitiska åtgärder påverka marknadsekonomins effektivitet? Välfärdsstaten och marknadsekonomin är två helt olika institutioner eller system som är olika uppbyggda och fungerar enligt olika mekanismer. I de följande två avsnitten ska jag försöka redogöra för dessa mekanismer.

2.4 Marknadsekonomins mekanism: utbud och efterfrågan

Marknadsekonomi kan definieras som ett ekonomiskt system karakteriserat av att större delen av produktionsmedlen ägs privat. Ekonomiska beslut fattas huvudsakligen av enskilda privata aktörer på olika marknader.

> A *market* is a shorthand expression for the process by which households’ decisions about consumption of alternative goods, firms’ decisions about what and how to produce, and workers’ decisions about how much and for whom to work are all reconciled by adjustment of *prices*. (Begg et al. 1991:8)

Marknadsekonomin belönar och bestraffar individerna efter deras ekonomiska val och handlingar och kommer därigenom att motivera individerna att anstränga sig. Dessa belöningar och bestraffningar fungerar via markna-

dernas olika pris- och lönesystem och informerar aktörerna om var deras insatser ska sättas in för att göra bäst nytta. I marknadsekonomin styrs all fördelning av resurser (t.ex. varor och tjänster) av utbudet och efterfrågan på de olika marknaderna. Utbudet är den mängd av en vara som producenterna vill tillverka till ett visst pris medan efterfrågan är den mängd av samma vara som konsumenterna vill köpa till ett visst pris. Mekanismen för utbud och efterfrågan innebär bl.a. att följande gäller:

- Om efterfrågan på en vara ökar så stiger priset på varan
- Om utbudet av en vara ökar så sjunker priset på varan.
- Om priset på en vara stiger så minskar efterfrågan på varan.

Att marknadsekonomin på detta sätt fördelar resurser med hjälp av utbud och efterfrågan leder till att de ekonomiska aktörerna tilldelas resurser efter deras insats och innehav av äganderätter. Det är alltså aktörer som är framgångsrika på marknaden som belönas: t.ex. ägare till lönsamma företag, investerare som har placerat sina pengar i aktier med stigande kurs, människor med stor förmögenhet, löntagare med någon särskild kompetens som är eftertraktad på arbetsmarknaden etc.

Tack vare att resurserna fördelas med hjälp av utbud och efterfrågan kommer marknadsekonomin att kännetecknas av hög effektivitet. Alla samhällen konfronteras med problemet att tillfredsställa mänskliga behov med resurser som är mer eller mindre knappa. Ju mer effektivt de tillgängliga resurserna utnyttjas desto fler behov kan tillfredsställas.

> Efficiency is a constraint incumbent upon all purposive social action, be it in the realm of welfare policy or any other. It is better to do things efficiently than inefficiently, simply because by doing things efficiently we can achieve more of whatever it is that we want. (Goodin et al. 1999:24)

> The ends of economic action are seen to be the satisfaction of human wants through the provision of goods and services. These are supplied by production and exchange and limited by scarci-

> ty of resources and technology. In this context efficiency means going as far as possible in the satisfaction of wants within resource and technological constraints. (Reiter 1987:107)

Marknadsekonomin är således en metod för att organisera samhällets produktion och utnyttjande av resurserna så effektivt som möjligt och det är därför som dess funktion och effektivitet är fundamental för medborgarnas levnadsstandard och välfärd.

2.5 Välfärdsstatens mekanism: fördelning efter behov

Välfärdsstaten kan definieras som ”a state in which organized power is deliberately used […] in an effort to modify the play of the market forces” (Briggs 1961:228). Denna statliga intervention kan ske i form av politiska åtgärder för att påverka inkomstskillnader samt genom att tillhandahålla offentliga tjänster och transfereringar. Exempel är arbetslöshets- och sjukförsäkring, pensioner samt barnomsorg och sjukvård.

Välfärdsstatens mekanism för att fördela resurser är inte utbud och efterfrågan utan utgår delvis ifrån principen: ”From each according to his ability, to each according to his needs!” (Marx 1875/1972:17). Poängen med välfärdsstatens mekanism för fördelning av resurser är att den ska gynna de individer som inte har lyckats på marknaden: arbetslösa, sjuka, fattiga, förälderalediga samt individer som är så unga eller gamla att de inte har någon plats på arbetsmarknaden. Eftersom välfärdsstaten tilldelar individer resurser efter deras behov bryts det direkta sambandet mellan en aktörs insats och belöning i marknaden. De aktörer som har en stark position på marknaden, t.ex. kapitalägare och högt avlönade löntagare, får avstå en del av sin marknadsinkomst till de aktörer som inte är lika framgångsrika på marknaden, t.ex. låginkomsttagare och arbetslösa. På grund av välfärdsstaten kommer de ekonomiskt framgångsrika aktörerna att få en lägre levnadsstandard och de mindre framgångsrika aktörerna en högre levnadsstandard än vad aktörerna hade fått i en situation med fritt spelrum för marknadskrafterna.

Enligt den marknadsliberala hypotesen är välfärdsstatens centrala mekanism oförenlig med motsvarande mekanism i marknadsekonomin. Eftersom marknadsekonomin antas vara ett självreglerande system kommer statlig intervention i form av socialpolitik och andra åtgärder som försöker utjämna de ekonomiska skillnaderna mellan individer att motverka marknadens mekanism och därmed också att minska effektiviteten i ekonomin.

2.6 Välfärdsstat, marknadsekonomi och sociala rättigheter[6]

Nära knutet till välfärdsstaten är diskussionen om olika slags rättigheter. Enligt Marshall (1950:10-11) har begreppet medborgarskap genomgått en kumulativ och historisk utveckling i tre faser. Första fasen inträffade under 1700-talet och innebar etablerandet av de *civila rättigheterna*. Dessa består bl.a. av individens rätt till åsikts- och yttrandefrihet, kontraktsfrihet och rätten att äga egendom. I den andra fasen under 1800-talet utvidgades medborgarskapet med de *politiska rättigheterna*. Härigenom garanteras individen rätten att inneha politiska ämbeten samt att genom rösträtt utse representanter till beslutande församlingar. Tredje fasen inföll under 1900-talet och innebar att rättighetsbegreppet kom att inkludera även de *sociala rättigheterna*. Individen har rätt till ekonomisk trygghet och social välfärd som utbildning, sjukvård och pension.

Utvecklingen av medborgarskapet har inneburit att statens ansvar för medborgarna har ökat och begreppet rättighet utvidgats. Om vi för enkelhetens skull begränsar diskussionen till de civila och sociala rättigheterna upptäcker vi att dessa skiljer sig mycket tydligt åt på flera punkter.

De civila rättigheterna utgör grunden för den klassiska liberalismen och marknadsekonomin. Dessa rättigheter kan garanteras av en minimal nattväktarstat som upprätthåller lag och ordning samt försvarar landet mot yttre fiender. Genom att på detta sätt ansvara för samhällets rättsliga förutsättningar ser staten till att äganderätten respekteras och att ingångna avtal mellan individer följs. I övrigt ska staten vara passiv och inte blanda sig i medborgarnas liv. Detta innebär ett *negativt frihetsbegrepp*: frihet tolkas som frihet från

6 Avsnittet bygger till vissa delar på Hetzler (1994:kap. 2).

staten och olika typer av regleringar (Liedman 1999:278-279). Jämlikhet innebär att alla medborgare ska vara lika inför lagen och ha samma rättigheter. Däremot sägs inget om att medborgarna ska ha lika förutsättningar beträffande t.ex. ekonomiska resurser eller att samhällsutvecklingen i stort ska leda till ekonomisk jämlikhet mellan människor.

De sociala rättigheterna brukar ofta förknippas med socialdemokratisk ideologi. Dessa rättigheter kräver en avsevärt mer omfattande stat som ingriper i samhällslivet för att trygga välfärd åt alla medborgare. Förutom de funktioner som nattväktarstaten tillhandahåller måste denna välfärdsstat också genom socialpolitik och andra åtgärder omfördela resurser för att utjämna ekonomiska skillnader mellan individer. Sociala rättigheter bygger på det *positiva frihetsbegreppet* som betonar det reella innehållet i begreppet. Positiv frihet innebär att den enskilde individen ska ges möjligheter att utveckla sina intressen och fallenheter. För att kunna göra detta krävs att individen besitter tillräckligt med ekonomiska resurser (ibid.). Staten får därmed en aktiv roll för att omfördela resurser mellan individer och åstadkomma ekonomisk jämlikhet.

En annan viktig skillnad mellan civila och sociala rättigheter ligger i det faktum att de sociala rättigheterna tar ekonomiska resurser i anspråk. Civila rättigheter som åsikts- och yttrandefrihet utgör inte någon direkt ekonomisk kostnad för staten. Sociala rättigheter som pension, föräldraförsäkring och olika typer av bidrag måste däremot finansieras med skatteintäkter. De sociala rättigheterna är alltså i sista hand beroende av marknadsekonomins möjlighet att skapa ekonomisk tillväxt.

2.7 Avvarufiering

För att förstå tankemodellen, dvs. antagandet om relationen mellan välfärdsstaten och marknadsekonomin, som den marknadsliberala hypotesen vilar på kan vi använda oss av det sociologiska begreppet avvarufiering (efter engelskans de-commodification). I välfärdskapitalismen har individerna möjlighet att försörja sig utanför marknaden. På arbetsmarknaden måste individerna sälja sin arbetskraft i utbyte mot lön medan de från välfärdsstaten, under vissa förutsättningar, erhåller sociala tjänster, bidrag och transfereringar. Välfärdsstaten kan uppfattas som en stor försäkring: den skyddar individerna mot ekonomiska risker och inkomstbortfall som uppstår på grund av sjukdom, arbetslöshet, arbetsolyckor och ålderdom. Individerna betalar in skatt under sin aktiva period när de förvärvsarbetar medan de använder sina sociala rättigheter när de är unga (daghem och utbildning) och gamla (pensioner och äldreomsorg). Dessutom kan individerna erhålla sjukvård, arbetslöshetsersättning och socialbidrag m.m. vid händelse av sjukdom och arbetslöshet under den aktiva förvärvsperioden. Över sin livscykel är en individ både aktiv och inaktiv på arbetsmarknaden, dvs. både finansiär och mottagare av välfärdsstatens sociala förmåner. Detta resonemang gäller företrädesvis länder med en välfärdskapitalistisk modell av socialdemokratisk typ, där en omfattande välfärdsstat med hjälp av skatter och transfereringar omfördelar resurser dels över den enskilde individens livscykel och dels mellan olika individer.

Det finns ett ständigt flöde av individer mellan arbetsmarknaden och välfärdsstaten. Individer lämnar välfärdsstatens bidrags- och transfereringssystem för att inträda i arbetslivet, t.ex. tidigare sjukskrivna, föräldralediga och arbetslösa. Andra individer går den motsatta vägen: nyligen uppsagda, förtidspensionerade och personer som ska börja någon form av utbildning, t.ex. arbetsmarknadsutbildning eller högskoleutbildning.[7]

Till gruppen individer aktiva på arbetsmarknaden ska naturligtvis också räknas de löntagare som är anställda inom den offentliga sektorn. Min distinktion mellan arbetsmarknaden och välfärdsstaten syftar till att skilja mellan marknadsförsörjda respektive icke-marknadsförsörjda individer. Dvs. mellan individer som får sin försörjning från ett betalt arbete på marknaden respek-

7 Dessutom finns det en mindre andel av befolkningen som inte syns i statistiken. Exempel är ungdomar och unga vuxna som inte arbetar men inte heller återfinns inom utbildningssystemet, papperslösa flyktingar samt hemlösa och andra socialt utslagna.

tive individer vars inkomst primärt kommer från välfärdsstatens bidrag och transfereringar.

Karakteristiskt för välfärdskapitalismen är att medborgarnas levnadsstandard inte helt bestäms av vad de presterar på marknaden. Medborgarnas levnadsstandard kommer också att påverkas av välfärdsstaten och socialpolitiken. Exempelvis beror en löntagares levnadsstandard både på lönen som han eller hon tjänar genom sitt deltagande på arbetsmarknaden men också på sådana förhållanden som socialbidrag, sjukförsäkring, offentlig barnomsorg och sjukvård m.m.

Motsatsen till välfärdskapitalism skulle vi kunna kalla för laissez-faire-liberalism. I ett sådant samhälle existerar ingen välfärdsstat eller socialpolitik utan individen är helt utlämnad åt marknaden för sin försörjning. Arbetskraften behandlas som vilken vara som helst. Eftersom arbetskraften köps och säljs på marknaden innebär detta att priset på varan, dvs. lönen, bestäms av förändringar i utbud och efterfrågan. I avsaknad av någon alternativ försörjningskälla till marknaden tvingas löntagarna att under hot om svält till varje pris söka och ta tillgängliga arbetstillfällen. I den tidiga industrialismen ledde denna laissez-faire-liberalism till extremt hårda arbetsvillkor och osäkra förtjänster för lönearbetaren. Ett sätt att försvara sig mot marknadskrafterna var att genom sociallagstiftning reglera arbetsmarknaden:

> Det naturliga målet för allt samhälleligt självförsvar var att förstöra en sådan institution [den oreglerade arbetsmarknaden] och göra dess existens omöjlig. I själva verket tilläts arbetsmarknaden behålla sin huvudfunktion bara på villkor att löner och arbetsförhållanden, normer och regleringar var sådana att den mänskliga karaktären hos den förmenta varan, arbetet, tryggades. Att, som ibland görs, hävda att sociallagstiftning, fabrikslagar, arbetslöshetsförsäkring och särskilt fackföreningar inte har motverkat arbetets rörlighet och lönernas flexibilitet är att antyda att dessa institutioner helt har misslyckats i sitt syfte, som var just att ingripa mot tillämpningen av lagarna om tillgång och efterfrågan på det mänskliga arbetet och avlägsna detta från marknadens omloppsbana. (Polanyi 1944/1989:207)

Även i välfärdskapitalismen behandlas arbetskraften som en vara på marknaden men socialpolitiken mildrar marknadsekonomins grepp om löntagarna eftersom möjligheten till ersättning från välfärdsstaten gör att de inte är fullständigt utlämnade åt marknadskrafterna för sitt uppehälle. Tack vare de sociala rättigheterna kommer arbetskraftens varukaraktär inte att vara lika påträngande i välfärdskapitalismen. I detta sammanhang talar man ofta om begreppet *avvarufiering*: ”De-commodification occurs when a service is rendered as a matter of right, and when a person can maintain a livelihood without reliance on the market” (Esping-Andersen 1990:21-22).

Närmare bestämt innebär avvarufiering således

> the degree to which the individual's typical life situation is freed from dependence on the labor market. In the case of a pure capitalistic market model, labor power is a commodity. In this pure case, welfare is derived from the cash nexus. The institutionalization of social welfare will, in contrast, tend to decommodify wants as well as the economic position of the individual, since citizenship and need increasingly become the sufficient conditions for welfare. (Esping-Andersen & Korpi 1987:40)

Begreppet avvarufiering är emellertid en aning mångtydigt. Avvarufiering kan syfta både på huruvida individen befinner sig i arbete eller inte, såväl som på skillnaden mellan individens marknadslön och den levnadsstandard som individen har tack vare de sociala rättigheterna och välfärdsstatens socialpolitik. Den första betydelsen har att göra med hur individen försörjer sig medan den andra handlar om inkomstutjämning och fördelningspolitik.

Begreppet är också i vissa avseenden direkt problematiskt. För det första är många socialpolitiska system, framför allt i den socialdemokratiska välfärdskapitalistiska modellen, utformade så att de uppmuntrar till deltagande i arbetskraften. Detta innebär t.ex. att socialförsäkringsprogrammen är inkomstrelaterade, dvs. att ersättningen från välfärdsstaten baseras på individens lön, vilket förutsätter att individen har haft ett lönearbete.

För det andra kan sociallagstiftning som tillåter anställda att under viss tid vara lediga från arbetet, paradoxalt nog, också vara varufierande. Eftersom

kvinnan pga. könsroller och traditioner oftast är den i familjen som sköter hem och barn, medan mannen är den som lönearbetar, kommer kvinnornas anknytning till arbetsmarknaden att vara svagare. För att öka den kvinnliga förvärvsfrekvensen krävs åtgärder som underlättar för kvinnor att komma ut på arbetsmarknaden. Exempel på en sådan åtgärd är möjligheten att vara ledig för att vårda sjukt barn. Tack vare denna lagstiftande sociala rättighet kan även kvinnor med små barn beredas inträde på arbetsmarknaden.

Ett tredje problem med begreppet avvarufiering har att göra med frågan om hur löntagarna kan ges mer makt. Utgångspunkten för diskussionen om avvarufiering är att löntagarna har relativt begränsade ekonomiska resurser pga. deras svagare position på arbetsmarknaden jämfört med arbetsgivarnas (Offe 1985:180). Enligt Esping-Andersens resonemang kommer välfärdsstaten och de sociala rättigheterna att mildra marknadsberoendet eftersom löntagarna kan försörja sig *utanför* arbetsmarknaden. På detta sätt blir välfärdsstaten en maktresurs för löntagarna och deras makt ökar genom utbyggnaden av socialpolitiken. Men ett annat och diametralt annorlunda sätt att öka löntagarnas maktresurser är att stärka deras position *på* arbetsmarknaden. Genom utbildning och andra investeringar i humankapital förbättras löntagarens maktresurser på två sätt: Dels kommer han eller hon att kunna få ett arbete som betalar högre lön. Dels ökar urvalet av arbeten som löntagaren är kvalificerad för vilket förbättrar hans eller hennes chanser att finna ny sysselsättning vid konjunkturnedgångar och arbetslöshet.

Men trots problemen med begreppet hjälper avvarufiering oss att förstå den marknadsliberala hypotesen. Grunden för ekonomisk tillväxt är att individer inriktar sina ansträngningar mot att arbeta, driva företag, investera samt genom uppfinningar utveckla teknologin i samhället. För att individerna ska ägna sig åt sådana produktiva verksamheter måste de motiveras med ekonomiska incitament. Incitamentens roll i marknadsekonomin har att göra med relationen mellan aktörens insats och belöning i marknaden. Eller annorlunda uttryckt: incitament är den uppmuntran till handling som olika belöningsformer utgör. Enligt den marknadsliberala hypotesen kommer välfärdsstatens avvarufiering av individerna att påverka incitamenten på arbetsmarknaden och få följder för marknadsekonomin som helhet. I och med att incitamenten påverkas kommer också individernas beteenden att förändras. Problemet är att välfärdsstaten och socialpolitiken gör att aktörerna inte behöver anpassa sig i lika stor utsträckning till marknaden. Därmed föreligger

risken att individernas val och handlingar inte blir samhällsekonomiskt rationella och produktiva. Detta leder till att marknadsekonomin fungerar sämre och att den ekonomiska tillväxten blir lägre.

2.8 Val av analysnivå

Marknadsekonomin kan teoretiskt uppfattas som ett självreglerande system där marknaden med hjälp av prissystemet och det decentraliserade beslutsfattandet koordinerar de myriader av beslut som de ekonomiska aktörerna måste fatta. I Figur 2.1 använder jag ett Coleman-Bunge-diagram för att illustrera marknadsekonomin som socialt fenomen (Bunge 1998:77; Coleman 1990:8). Med Figur 2.1 vill jag visa att marknadsekonomin utgörs av ett komplicerat samspel mellan olika nivåer. Dels är marknadsekonomin ett system som mäts med aggregerade data som bruttonationalprodukt (BNP), arbetslöshet, inflation, total konsumtion och totala investeringar. Arbetslöshetsmåttet mäter andelen personer av den totala arbetskraften som är utan arbete. Inflationen mäter hur snabbt priserna stiger. BNP anger det sammanlagda värdet av alla varor och tjänster som produceras i landet. Den totala konsumtionen och de totala investeringarna är summan av hur mycket alla hushåll och företag konsumerar respektive investerar. Med hjälp av dessa uppgifter försöker nationalekonomerna besvara frågor som: Vad bestämmer inflationens nivå? Varför är arbetslösheten högre i vissa länder än i andra länder? Vilka faktorer påverkar den ekonomiska tillväxten? När nationalekonomerna på detta sätt studerar marknadsekonomin i sin helhet gör de en *makroekonomisk analys*.[8]

Dels utgörs marknadsekonomin av beteendet hos alla de individer som fattar ekonomiska beslut, t.ex. löntagare, investerare och företagare. Här är det empiriska materialet av disaggregerad karaktär, t.ex. individdata men även uppgifter om enskilda hushåll och företag. Sådant material är lämpligt för att besvara frågor som: Vad bestämmer hur mycket av inkomsten en familj väljer att konsumera respektive spara? Vilka faktorer styr företags investeringsbeslut? Vad påverkar hur många timmar en individ väljer att arbeta i

8 På liknande sätt, om än inte lika tydligt som inom nationalekonomin, klassificeras sociologiska teorier i nivåer. Ofta talar man om mikro- och makrosociologi men även andra nivåindelningar förekommer. Det i mitt tycke bästa förslaget har utarbetats av Brante (1997a, 1997b, 1999, 2001).

veckan? Andra frågor handlar om hur olika marknader fungerar och vad som bestämmer priset på en viss vara. Exempel är marknaden för personbilar, elmarknaden och läkemedelsindustrin. När nationalekonomerna studerar det ekonomiska beteendet hos enskilda individer eller delar av marknadsekonomin gör de en *mikroekonomisk analys*.

Figur 2.1 illustrerar hur makroekonomiska processer och förhållanden hos marknadsekonomin som system bildar den struktur och de förutsättningar som individerna måste ta hänsyn till vid sina handlingar (pil 1). Men samtidigt är marknadsekonomin ett resultat av individernas beteenden, val och handlingar som marknadsaktörer (pil 3). Sett från den enskilde marknadsaktörens perspektiv, låt säga en löntagare, är marknaden en struktur eftersom den sätter ramen för och begränsar aktörens handlande. Men just genom marknadsaktörens individuella handlande medverkar denne till att upprätthålla marknaden som fungerande system: de enskilda marknadsaktörerna utgör tillsammans marknaden som struktur. En uttalad metodologisk individualist beskriver därför marknadsekonomin på följande sätt:

> Economics is not about things and tangible material objects; it is about men, their meanings and actions. (Mises 1949:92)

> The market is a process, actuated by the interplay of the actions of the various individuals cooperating under the division of labor. […] The market process is entirely a resultant of human actions. Every market phenomenon can be traced back to definite choices of the members of the market society. (Mises 1949:258-259)

> The market phenomena are social phenomena. They are the resultant of each individual's active contribution. But they are different from each such contribution. They appear to the individual as something given which he himself cannot alter. He does not always see that he himself is a part, although a small part, of the complex of elements determining each momentary state of the market. (Mises 1949:312)

Övergången från system- till individnivån, makro-mikro (pil 1 i Figur 2.1), utgörs av en *pris- och informationsmekanism*. Denna mekanism har två syften.

För det första ger den aktörerna information om var deras insatser ska inriktas för att göra bäst nytta: ”We must look at the price system as […] a mechanism for communicating information if we want to understand its real function” (Hayek 1945:526). Priserna sätts i mötet mellan säljare och köpare och nya förutsättningar som påverkar utbudet och efterfrågan av en vara förändrar också snabbt priset på varan. Härigenom får aktörerna aktuell information och kunskap som de använder när de gör sina ekonomiska val och handlingar. Därför behövs inte någon form av centraliserad byråkrati som samlar in uppgifter, analyserar dessa, fattar beslut om åtgärder och slutligen beordrar alla aktörer vad de ska göra. Beslut som aktörerna kan fatta tack vare mekanismen är t.ex. vilka varor och hur mycket av varje vara som företagen ska producera och konsumenterna köpa, hur mycket kapital som ska investeras och om investeringarna ska göras i realkapital eller värdepapper; hur mycket löntagarna ska arbeta och i vilka företag eller branscher etc.

För det andra belönar och bestraffar prismekanismen aktörerna efter konsekvenserna av deras handlingar vilket kommer att motivera aktörerna att anstränga sig. Mekanismens uppgift är att upprätthålla rörligheten på de olika marknaderna. Förutsättningen för flexibla och väl fungerande marknader är att arbete och kapital snabbt anpassar sig till förändringar i utbud och efterfrågan så att resurser sätts in där de gör bäst nytta. Genom skillnader i lönenivåer och kapitalavkastning motiveras arbetskraft och investerare/företagare att söka sig från stagnerande branscher till mer expansiva branscher som producerar sådana varor som marknaden efterfrågar. De aktörer som inte anpassar sig kommer att straffas av marknaden med arbetslöshet och sämre löneutveckling respektive konkurser och ekonomiska förluster. Marknadsekonomins effektivitet förutsätter att de ekonomiska aktörerna på detta sätt tvingas anpassa sig efter förändrade incitament och förutsättningar.

Övergången från individ- till systemnivån, mikro-makro (pil 3 i Figur 2.1), utgörs av *mekanismen för fri konkurrens*. Fri konkurrens innebär att ekonomiska aktörer som vill inträda på marknaden inte får möta några hinder i form av etableringskontroll från statens eller någon annans sida, och att ekonomiska aktörer inte är bundna av konkurrensbegränsande överenskommelser eller regleringar rörande utbud och efterfrågan. Konkurrensen fungerar som

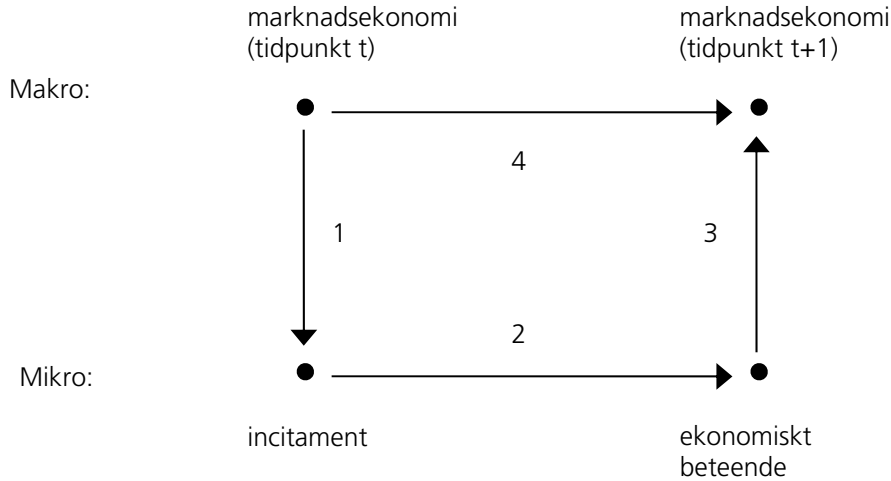

Figur 2.1. Marknadsekonomin: system- och individnivå

marknadens bedömning av de varor som bjuds ut. De varor som efterfrågas av ett tillräckligt stor antal köpare vinner tävlingen medan övriga varor slås ut från marknaden. Konkurrensen motiverar aktörerna att specialisera sig på det som de är bäst på. Arbetsspecialiseringen ökar effektiviteten i produktionen och gör att varan kan tillverkas till en lägre kostnad. Varumängden använder aktören sedan för att från andra aktörer byta till sig sådana varor som han eller hon själv behöver. Eftersom aktörens enda möjlighet att gynna sig själv är att tillföra marknaden någonting – varor – som efterfrågas av andra kommer aktörens handlingar att få konsekvensen att samhället som helhet också gynnas. På detta sätt omvandlar marknaden egenintresset på individuell nivå till ett allmänintresse och skapar ekonomiskt välstånd på samhällelig nivå (jfr. Smith 1776/1979:Bok 1, kap. 2, s. 26-27).

Marknadsekonomins mikronivå utgörs av individernas ekonomiska beteende (pil 2 i Figur 2.1). För att analysera detta mänskliga handlande används teorier om rational choice och subjektiv marginalnytta (Coleman 1990:13-14, 667-668; jfr. Landreth & Colander 1994:218-219). Denna del av modellen innehåller ingen direkt social mekanism utan bygger på några få grundläggande antaganden om att varje aktör handlar målinriktat och försöker maximera sin nytta. Nytta kan betyda olika saker för olika människor i olika situationer men i en analys av marknadsekonomin och dess aktörer innebär antagandet om nyttomaximering att vi utgår ifrån att löntagarna strävar efter

högre löner, företagsägarna efter högre vinst och konsumenterna efter lägre varupriser etc.

Pil 4, slutligen, anger att samband även kan föreligga på systemnivå (Figur 2.1). I vårt exempel innebär detta att Sveriges ekonomi vid ett tillfälle har betydelse för tillståndet i svensk ekonomi vid senare tidpunkter. Det handlar om såväl ekonomiska konjunkturer som mer bestående faktorer knutna till ett lands ekonomi.

På samma sätt som nationalekonomin delas upp i mikroekonomisk respektive makroekonomisk analys kan även den sociologiska forskningen om välfärdsstatens konsekvenser för ekonomisk tillväxt bedrivas efter två olika linjer (se Figur 2.2).

Den *makrosociologiska* ansatsen innebär att välfärdsstaten och arbetsmarknaden studeras som hela system. Med hjälp av aggregerade variabler (t.ex. skattetryck, offentliga utgifter, förvärvsfrekvens, andelen sysselsatta i olika sektorer i ekonomin, totala investeringar och arbetskraftens utbildningsnivå) försöker vi identifiera karakteristiska drag i olika länders välfärdsstater och arbetsmarknader. Dessa variabler jämförs sedan med ländernas procentuella BNP per capita-tillväxt. Härigenom hoppas vi kunna upptäcka vad som är utmärkande för välfärdsstaten och arbetsmarknaden i länder med hög ekonomisk tillväxt.

Denna typ av makrosociologi kritiseras ibland för att utelämna det individuella handlandet som ligger till grund för fenomen på den aggregerade nivån:

> [M]ethodological individualism […] is in our view an essential methodological principle for the construction of explanatory sociological theory. This type of theory should be sharply distinguished from theories that imply that structural outcomes can and should be explained directly in terms of structural causes, without giving any explicit attention to the role of human agency. Comparative cross-national research, for example, is an area of sociology where ”holistic” theorizing still seems to be fully accepted. Variations in national policy outcomes are often explained with reference to other aggregate entities, such as ”policy regimes” (Esping-Andersen, 1990) and ”family of nations” (Cast-

> les, 1993) with only scant and *post hoc* attention given to possible micro-macro linkages. (Hedström & Swedberg 1996:131)

I en mening är kritiken riktig: det är inte välfärdskapitalistiska modeller som fattar ekonomiska beslut och handlar, det kan endast individer göra. Den *mikrosociologiska* ansatsen innebär därför att vi studerar beteendet hos de enskilda individer som befinner sig i välfärdsstatens bidrags- och socialförsäkringssystem samt på arbetsmarknaden. Med hjälp av disaggregerade data försöker vi mäta de val och handlingar som välfärdskapitalismen motiverar individer till. En central fråga är hur skatter och transfereringar/bidrag påverkar människors vilja att arbeta. Vad händer om skatten på arbete höjs? Kommer människor att arbeta mindre eftersom fritiden blivit ”billigare” (s.k. substitutionseffekt)? Eller kommer de att öka sitt arbetsutbud eftersom skattehöjningen samtidigt leder till att den disponibla inkomsten minskar vilket innebär att för att kunna konsumera lika mycket som före skattehöjningen måste individen arbeta mer (s.k. inkomsteffekt) (Norrman 2004:185)? Andra frågor av intresse är: Vilka faktorer förklarar varför vissa människor hamnar i socialbidragsberoende? Vad är karakteristiskt för individer som är långtidsarbetslösa och vilka åtgärder bör vidtas för att dessa individer ska återgå till den reguljära arbetsmarknaden? Ska det ske genom lägre ersättningsnivåer i arbetslöshetsersättningen? Eller genom att de arbetslösa ges möjlighet att genomgå olika former av arbetsmarknadsutbildningar? Hur ska människor motiveras att vidareutbilda sig och investera i sitt humankapital? Vad är avgörande för om en arbetssökande är beredd att byta bostadsort för att kunna ta ett ledigt arbete?[9]

Ekonomiska makrofenomen härrör ifrån individers motiv, beslut och handlingar på mikronivån. Enligt den marknadsliberala hypotesen innebär detta att länders ekonomiska problem som låg tillväxt och låg sysselsättningsgrad beror på att höga skatter och generösa välfärdssystem motiverar individerna till att arbeta mindre, sjukskriva sig oftare, uppbära socialbidrag, gå på arbetslöshetsunderstöd etc. istället för att göra produktiva insatser på arbetsmarknaden. Inom den nationalekonomiska mikroteorin kallas detta för incitamentproblem.

---

9 Den nationalekonomiska forskningen om incitament är mycket omfattande. För en litteraturöversikt, skriven av två sociologer, se Sjöberg och Bäckman (2001).

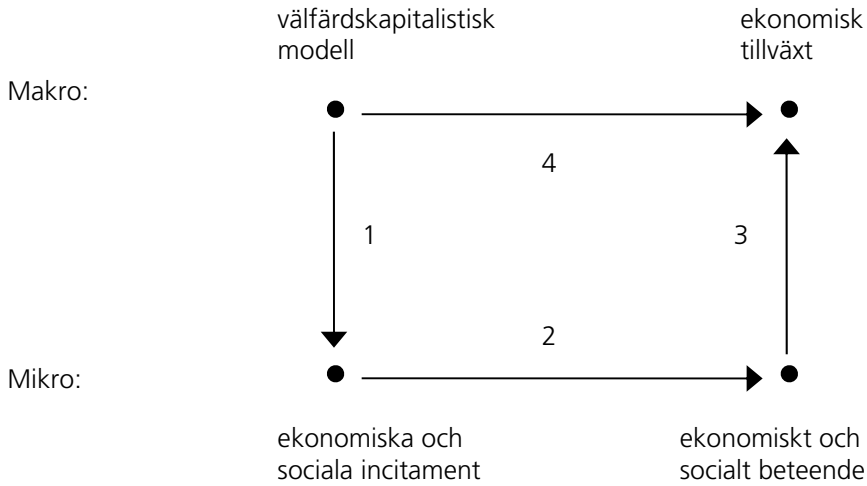

Figur 2.2. Sambandet mellan val av välfärdskapitalistisk modell och ekonomisk tillväxt

Även om mikronivån är viktig för att förstå ekonomiska fenomen är den mikroekonomiska ansatsen förknippad med vissa begränsningar:

> Microeconomics places the emphasis on a detailed understanding of particular markets. To achieve this amount of detail or magnification, many of the interactions with other markets are suppressed. (Begg et al. 1991:350)

Antag t.ex. att staten inför en extra skatt på personbilar. Enligt mikroekonomisk analys innebär skatten att priset på personbilar ökar vilket minskar efterfrågan. Följden blir att antalet sålda personbilar minskar. Denna analys tar dock inte hänsyn till övriga sektorer i marknadsekonomin eller vad staten gör med skatteintäkterna. Om staten tack vare skatteintäkterna inte behöver låna pengar på kapitalmarknaden (för att t.ex. täcka ett budgetunderskott) kommer räntan att sjunka eftersom efterfrågan på kapital minskar. En lägre ränta gör det billigare för människor att låna pengar, vilket ökar möjligheterna till konsumtion. En ökad konsumtion kan mycket väl leda till en större efterfrågan på personbilar och att antalet sålda personbilar faktiskt *ökar*. För att studera sådana kausala orsakskedjor krävs en makroekonomisk analys:

> Because macroeconomics is concerned primarily with the interactions of different parts of the economy, it relies on a different simplification to keep the analysis manageable. Macroeconomics simplifies the building blocks in order to focus on how they fit together and influence one another. (Begg et al. 1991:350)

Makroansatsen kommer genomgående att användas i avhandlingens empiriska analyser. Anledningen är att det är svårt att dra slutsatser om välfärdsstatens *totala* effekter på marknadsekonomin utifrån mikrosociologiska analyser av välfärdsstatens olika ”program” och enskilda socialförsäkringssystem. Sådana detaljerade analyser ger oss visserligen kunskap om vilka incitament (marginalskatter, ersättningsnivåer i sjukförsäkringen, regler för arbetslöshetsersättning etc.) som föreligger i ett visst välfärdsprogram och hur dessa incitament kan tänkas påverka individers beteende. Men mikroanalysen säger inget om hur välfärdsstaten som helhet fungerar. Därför är den makrosociologiska ansatsen att föredra ifall vi ska kunna avgöra huruvida Sverige har en lägre BNP per capita-tillväxt än andra länder och om denna eventuella ekonomiska eftersläpning är orsakad av den svenska modellen.[10]

2.9 En empirisk fråga

Mot bakgrund av de teorier och begrepp som presenterades i kapitlets tidigare avsnitt kan jag nu redovisa de viktigaste argumenten för varför välfärdsstaten antas få negativa konsekvenser för den ekonomiska tillväxten.

Det första argumentet har att göra med bristen på effektivitet *inom välfärdsstaten* och den offentliga sektorn. Frånvaron av marknadsmekanismer riskerar att leda till svårigheter att organisera verksamheten på ett effektivt sätt och bristen på konkurrens antas resultera i höga kostnader.

---

10 Ett lands välfärdsstat och ekonomi existerar naturligtvis inte i ett tomrum utan i en social kontext. Exempel på sådana sociala strukturer som sätter ramen för och påverkar förutsättningarna för ländernas politik och marknadsekonomi är framför allt den internationella ekonomin (ekonomiska konjunkturer m.m.) men även institutioner och organisationer som EU, Internationella valutafonden (IMF) och Världsbanken. Aktörerna utgörs av bl.a. individer, familjer och företag.

Ett annat grundläggande problem med välfärdsstaten är de *skatter* som måste tas ut för att finansiera de offentliga utgifterna. Skatterna slår in en ”kil” mellan vad som är privatekonomiskt lönsamt och vad som är samhällsekonomiskt önskvärt. Skattekilarna leder till ett ineffektivt ekonomiskt beteende hos de ekonomiska aktörerna och därmed till olika snedvridningar i marknadsekonomin. Framför allt betonas marginalskatternas betydelse för individens val mellan arbete och fritid. Marginalskatt är den skatt som utgår vid en viss inkomstökning. Höga marginalskatter antas leda till att individen arbetar färre timmar än han eller hon hade gjort om marginalskatterna varit lägre. Skattekilar uppstår inte bara vid inkomstskatt utan också pga. andra typer av skatter: kapitalskatt, skatt på ränteinkomster, företagsskatt och moms etc. Tillsammans kan alla dessa skatter orsaka stora kostnader i form av bristande effektivitet i ekonomin (Agell 1992; Begg et al. 1991:290-291; Norrman 2004).[11]

Generösa bidrag och transfereringar minskar människors vilja att arbeta. Den totala *sysselsättningsgraden sjunker* och allt färre människor aktiva på arbetsmarknaden måste försörja en växande andel av befolkningen som står utanför arbetsmarknaden.

För det fjärde minskar välfärdssystemen också *arbetskraftens rörlighet*. Möjligheterna till arbetslöshetsunderstöd och socialbidrag m.m. gör att arbetslösa inte omedelbart behöver ta ett nytt arbete eller byta yrkeskarriär och söka arbete inom branscher som de tidigare inte har varit verksamma inom. Det blir även svårare att motivera arbetslösa att flytta till orter där det finns arbetstillfällen.

Ett femte skäl till varför välfärdsstaten kan motverka den ekonomiska tillväxten är risken att olika *särintressen utnyttjar den politiska arenan* för att gynna

---

11 Ibland talar man också om den s.k. Lafferkurvan som beskriver det teoretiska sambandet mellan ett lands *totala skattetryck och skatteintäkter.* En skattesats på noll procent inbringar naturligtvis inga skatteintäkter. Men inte heller en skattesats på 100 procent genererar några skatteintäkter till staten. Om skattesatsen höjs från en låg nivå kommer skatteintäkterna till en början att öka. Men om skattesatsen höjs över en viss punkt kommer statens skatteintäkter att börja minska pga. att skatten även påverkar individernas beteende. Om skattesatsen blir tillräckligt hög väljer individerna antingen att sluta arbeta eftersom de inte anser det löna sig när de tvingas avstå en stor del av lönen i skatt, eller att arbeta i den ”svarta” ekonomin istället och därmed inte betala någon skatt på sina arbetsinkomster (Begg et al. 1991:294; Eklund 1990:264).

sig själva (Gunnarsson 1992). Genom lobbying kan intressegrupper förmå politiska beslutsfattare att införa regleringar av marknader, subventioner, tullar m.m. som gynnar intressegrupperna på övriga medborgares bekostnad. Exempel på intressegrupper är fackliga organisationer, jordbruksorganisationer och andra producentintressen. Särintressen ägnar sig inte åt produktiv verksamhet som ökar den ekonomiska tillväxten utan försöker istället att omfördela resurser och tillskansa sig en större del av produktionen. Förekomsten av särintressen som under lång tid får verka ostört leder till ”institutionell förkalkning”, t.ex. regleringar, som gör ekonomin mindre effektiv (Olson 1984). Teorier om hur organisationer och grupper utnyttjar staten för egen vinning utgör en viktig del av den s.k. public choice-skolan (Mueller 1995).

Å andra sidan kan andra teoretiska antaganden göras som innebär att staten och offentliga utgifter även har positiva effekter på den ekonomiska tillväxten.

För det första gynnas den ekonomiska utvecklingen om staten upprätthåller de *rättsliga förutsättningarna* för marknadsekonomin. Genom att garantera rätten till privat egendom och se till att alla ekonomiska aktörer respekterar ingångna avtal befrämjar staten långsiktig ekonomisk aktivitet (North 1993). Offentliga utgifter som används till att finansiera nödvändiga statliga funktioner som polis och rättsväsende är därför ekonomiskt produktiva.

För det andra kan vi anta att *socialpolitik* och offentliga utgifter för *hälso- och sjukvård* befrämjar den ekonomiska utvecklingen. Anledningen är att fattigdom och misär riskerar att fungera tillväxthämmande eftersom en sådan social miljö förstör arbetskraften och hindrar människor från att utveckla sina begåvningar (Sachs 2006).

För det tredje kan samma resonemang tillämpas när det gäller *utbildning*. Befolkningens utbildningsnivå har visat sig vara viktig för den ekonomiska tillväxten. Ett offentligt subventionerat utbildningssystem och andra politiska åtgärder som gör det möjligt för fler människor att investera i sitt humankapital höjer den genomsnittliga utbildningsnivån och kompetensen i landet vilket i sin tur skapar gynnsamma förutsättningar för högre ekonomisk tillväxt (Barro 2001; Temple 1999).

Offentliga investeringar i *infrastruktur och kommunikationer* som privata aktörer sedan kan dra nytta av är ett fjärde sätt för staten att befrämja den ekonomiska tillväxten. Investeringar som kräver oerhört mycket kapital och där det tar lång tid innan investeringen genererar någon vinst är svåra att finansiera med privat kapital. Tanken med sådana investeringar är också ofta att tillhandahålla tjänsten till ett lågt (subventionerat) pris för att så många människor som möjligt ska kunna använda tjänsten.[12]

Välfärdsstaten kan också fungera som ett instrument för att *anpassa arbetskraftsutbudet* till marknadsekonomins behov. I konjunkturnedgångar med vikande efterfrågan på arbetskraft minskar sysselsättningsgraden bland ungdomar, äldre och kvinnor, dvs. grupper som har en relativt sett svagare anknytning till arbetsmarknaden. Tack vare olika former av bidrag och transfereringar kan de arbetslösa reproducera sig tills arbetsmarknaden behöver dem igen när konjunkturen vänder. På så sätt tillhandahåller välfärdsstaten en reservarmé av potentiella löntagare.[13]

En annan möjlighet är att staten genom aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder försöker att underlätta för människor att söka sig från yrken med arbetslöshet till yrken där det råder brist på arbetskraft.

Enligt keynesiansk nationalekonomisk teori kan staten bedriva en aktiv stabiliseringspolitik i såväl låg- som högkonjunktur. I en situation med arbetslöshet, låg tillväxt och där inte alla resurser utnyttjas i ekonomin leder ökade offentliga utgifter till att köpkraften ökar och företagen kan sälja mer, företagen anställer då fler och när fler personer kommer i sysselsättning ökar köpkraften ännu mer, och så vidare. Genom denna s.k. multiplikatoreffekt blir effekten på produktionen större än den ursprungliga stimulansåtgärden (Eklund 1990:111-126).

Sammanfattningsvis finns goda teoretiska argument som talar för att staten och offentliga utgifter både kan hämma och befrämja den ekonomiska

12 Ett konkret exempel är Öresundsbron.

13 Härutöver finns även marxistiska teorier som uppfattar marknadsekonomin som ett i grunden instabilt system och präglat av återkommande kriser. I detta perspektivet är välfärdsstatens funktion att tillhandahålla lösningar (t.ex. i form av socialpolitik) på problem som skapats av den kapitalistiska utvecklingen själv. Välfärdsstaten reproducerar därmed en kapitalistisk samhällsform. Se vidare Gough (1979/1985).

utvecklingen. Därför krävs empiriska studier för att vi ska kunna dra några slutsatser om hur välfärdsstaten faktiskt har påverkat den ekonomiska tillväxten. Och det är dessa empiriska analyser vi nu riktar intresset mot i de följande kapitlen.

3. Sveriges ekonomiska tillväxt 1951-2000 i jämförande perspektiv

3.1 Inledning

I detta kapitel replikerar jag Walter Korpis analys för att studera Sveriges ekonomiska tillväxt under 50 år. Debatten mellan Korpi och hans kritiker pågick under lång tid och gav upphov till många inlägg (t.ex. Henrekson 1996, 1999; Korpi 1992, 1996, 1999, 2000; Krantz 2000a, 2000b; Lindbeck 1998). Men det finns ett antal centrala teman i Korpis studier. Det handlar för det första om Korpis val av länder. Korpi gör sitt urval efter principen om ”mest jämförbara fall”. Han jämför den ekonomiska tillväxten mellan länder vars välfärdsstater och skattetryck skiljer sig åt men som i övriga avseenden är relativt likartade. Tanken är att förbättra möjligheterna att uppskatta vilken effekt länders samhällsmodell får för tillväxten i ekonomin. Korpi studerar 18 länder (Korpi 1990a:459; 1992:43-44; 1998:50-51; 2005a:190-193, 208). Vilka dessa är redovisas i nästa avsnitt. För det andra framhåller Korpi att man med linjediagram som redovisar den procentuella BNP per capita-tillväxten i indexform kan visa att inte bara Sverige har tappat över tid gentemot medelvärdet av de studerade länderna. En ekonomisk eftersläpning går även att påvisa för bl.a. USA och Schweiz. Som Korpi påpekar har dessa länder ingen svensk samhällsmodell utan har drivit en helt annan politik. Detta skulle tala emot att den svenska välfärdsstaten har negativa tillväxteffekter (Korpi 1992:76-77; 1998:58-59; 1999:85-86; 2000:361-362). En tredje poäng, Korpis kanske viktigaste, är att man måste inse att länders ekonomiska tillväxt sker från olika BNP per capita-nivåer. Matematiskt leder en lika stor förändring i absoluta tal till en högre procentuell tillväxt om förändringen sker från en lägre utgångsnivå än från en högre nivå. Men det är inte bara en fråga om tillväxt ska redovisas i absoluta tal eller procent. Enligt Korpi före-

ligger ett tydligt empiriskt samband mellan utgångsnivå och tillväxt: länder som är fattigare vid undersökningsperiodens början har högre ekonomisk tillväxt än rikare länder. Därför måste hänsyn tas till denna s.k. upphinnareffekt vid jämförelser av tillväxt mellan länder (Korpi 1992:22, 54, 80-81; 1996:1731; 1998:51; 2000:359; 2005a:194-196). En fjärde punkt handlar om när Sveriges påstådda ekonomiska eftersläpning ska ha börjat. Kritiker av den svenska modellen argumenterar för att tillväxtproblemen uppstod efter 1970 som en följd av det ökade skattetrycket och utbyggnaden av den offentliga sektorn i Sverige vid denna tidpunkt. Korpi å sin sida finner inga spår efter detta i tillväxtsiffrorna. Han menar att skillnaden i procentuell BNP per capita-tillväxt mellan Sverige och medelvärdet av de studerade länderna har varit relativt stabil både före och efter 1970 (Korpi 1998:58; 1999:83; 2000:362-363; 2005a:198).

Syftet med min detaljerade genomgång i detta kapitel är dels att beskriva Korpis analys för läsaren och dels att testa om Korpis slutsatser håller.

3.2 Data och länderurval

Här kommer jag att jämföra Sveriges ekonomiska tillväxt med utvecklingen i en grupp andra OECD[14]-länder under perioden 1951 till 2000. Som mått på ekonomisk tillväxt används BNP per capita. Bruttonationalprodukten (BNP) är det sammanlagda värdet av alla varor och tjänster som produceras i ett land under en period, oftast ett år. Om BNP divideras med landets befolkningsstorlek erhålls BNP per capita, dvs. BNP per invånare. Uppgifter om ekonomisk tillväxt i olika länder har hämtats ifrån Penn World Table version 6.1 (Heston et al. 2002). Variabeln Real GDP per capita (Constant Prices: Chain series, RGDPCH), anger BNP per capita uttryckt i USA dollar i 1996 års priser och köpkraftspariteter. Vid jämförelser av BNP mellan länder är det viktigt att ta hänsyn till att prisnivån varierar i olika länder. Om två länder har samma BNP men där prisnivån är högre i land A än i land B

14 OECD är en förkortning för Organisation for Economic Co-operation and Development. Se hemsidan <www.oecd.org>. I skrivande stund (2012) har organisationen 34 medlemsländer: Australien, Belgien, Chile, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Island, Israel, Italien, Japan, Kanada, Luxemburg, Mexiko, Nederländerna, Norge, Nya Zeeland, Polen, Portugal, Schweiz, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Sverige, Sydkorea, Tjeckien, Turkiet, Tyskland, Ungern, USA och Österrike.

betyder detta att köpkraften och därmed levnadsstandarden är lägre i land A. Med hjälp av köpkraftspariteter, som ibland kallas för PPPs efter engelskans *Purchasing Power Parity*, erhåller vi BNP-siffror som är korrigerade för ländernas olika prisnivåer. Konkret innebär köpkraftspariteter att en viss summa pengar kan köpa lika mycket varor och tjänster i alla länder. De köpkraftsjusterade BNP-siffrorna i Penn World Table för OECD-länderna bygger på uppgifter från OECD. Men medan OECD i sina publikationer redovisar BNP i löpande priser och köpkraftspariteter anger variabeln Real GDP per capita (Chain-index) i Penn World Table motsvarande köpkraftsjusterade BNP-siffror rensad för inflation. Penn World Table innehåller dessutom även ett mycket stort antal länder som inte är medlemmar i OECD.

Den empiriska analysen var från början tänkt att omfatta följande 18 länder (inom parentes anges respektive lands förkortning): Australien (AUS), Belgien (BEL), Danmark (DEN), Finland (FIN), Frankrike (FRA), Irland (IRE), Italien (ITA), Japan (JAP), Kanada (CAN), Nederländerna (NET), Norge (NOR), Nya Zeeland (NZL), Schweiz (SWI), Storbritannien (UK), Sverige (SWE), Tyskland (GER), USA (USA) och Österrike (AUT). Detta är samma länder som Walter Korpi ofta studerade i sin forskning om ekonomisk tillväxt. Länderna är medlemmar i OECD, har haft oavbrutet demokratiskt styrelseskick under hela efterkrigstiden och har en befolkning på över en miljon invånare.

Penn World Table innehåller tidsserier för BNP per capita i olika länder för perioden 1950-2000. För Sverige saknas dock uppgift för år 1950. Tidsserien för Tyskland är problematisk. Den innehåller endast uppgifter för åren 1970-2000. Från och med 1991 refererar tidsserien till det återförenade Tyskland. Åren dessförinnan, 1970-1990, är tidsserien en uppskattning av dåvarande Västtysklands och Östtysklands sammanlagda BNP.[15] Att på detta sätt skapa en tidsserie som för åren 1970-1990 refererar till ett land som inte har existerat i sinnevärlden är mycket märkligt. Denna del av tidsserien kan nämligen inte användas i empirisk forskning eftersom vi är intresserade av att förklara skillnader i ekonomisk tillväxt utifrån ekonomiska, sociala och politiska faktorer i de olika länderna. Och före 1991 hade det marknadsekonomiska Västtyskland och det socialistiska Östtyskland inga gemensamma institutio-

15 Enligt Ye Wang vid Center for International Comparisons kunde någon uppskattning av den sammanlagda BNP för de tyska staterna åren 1950-1969 inte göras därför att siffrorna för Östtyskland var så osäkra (e-post till mig 2004-10-01).

ner eller ekonomisk politik. Jag har därför varit tvungen att utesluta Tyskland från analysen. Det innebär att i detta kapitel jämförs ekonomisk tillväxt mätt som BNP per capita i köpkraftspariteter i 17 OECD-länder för perioden 1951-2000.

3.3 BNP-nivå eller BNP-tillväxt?

Vid jämförelser av BNP mellan länder är det viktigt att skilja mellan BNP-nivå och BNP-tillväxt (Korpi 1992:77-79). BNP-nivån är det totala värdet på ett lands BNP i absoluta tal och anger vilken levnadsstandard medborgaren har. BNP-tillväxt är den årliga förändringen av ett lands BNP-nivå. Denna förändring kan vara positiv eller negativ. Tillväxten anges nästan alltid i procent. Skillnaden mellan BNP-nivå och BNP-tillväxt illustreras mycket tydligt i Figur 3.1 och Figur 3.2. Här jämförs den ekonomiska utvecklingen i Sverige och Sydkorea mellan åren 1953 och 2000. Sydkorea är en av de asiatiska s.k. fyra tigrarna. Från att ha varit ett fattigt land genomgick Sydkorea en framgångsrik industrialisering. Landet är känt för sina mycket höga tillväxttal: det har inte varit ovanligt med en årlig BNP per capita-tillväxt på uppemot 6-10 procent.

Som vi ser i Figur 3.1 kunde den svenska tillväxten mäta sig med den sydkoreanska från 1953 och fram till 1967. Därefter har Sydkorea haft en betydligt högre tillväxt än Sverige. Sverige verkar halka efter Sydkorea kraftigt. Figur 3.1 visar utvecklingen för länderna som indexserier. År 1953 är bastidpunkten och har värdet 100. De följande åren i indexserien anger hur många procent BNP per capita vid dessa tidpunkter utgör av BNP per capita 1953. Sveriges BNP per capita år 1953 var 8010 USA dollar och ges indexvärdet 100. Sveriges BNP per capita år 1954 var 8546 USA dollar vilket ger indexvärdet 106,7 (8546/8010*100).

Figur 3.2 ger en helt annan bild av förhållandet mellan Sverige och Sydkorea. Figuren visar hur nivån på BNP per capita i absoluta tal (USA dollar) har utvecklats i de båda länderna. Som vi ser har Sverige en betydligt högre BNP per capita än Sydkorea under hela tidsperioden. Här är det svårt att upptäcka någon svensk eftersläpning, Sverige har istället behållit sitt ekonomiska försprång gentemot Sydkorea.

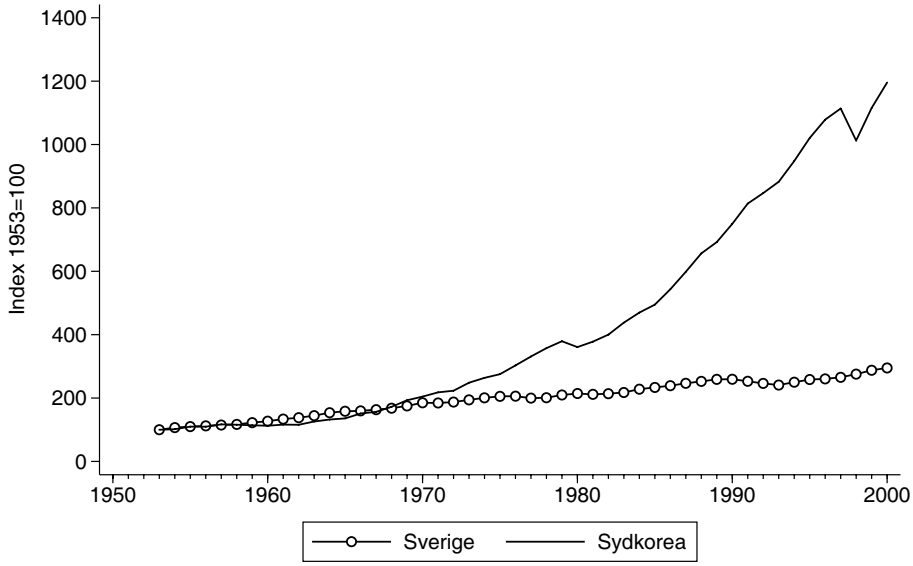

Figur 3.1. BNP per capita-tillväxt i Sverige och Sydkorea 1953-2000 (1953=100)

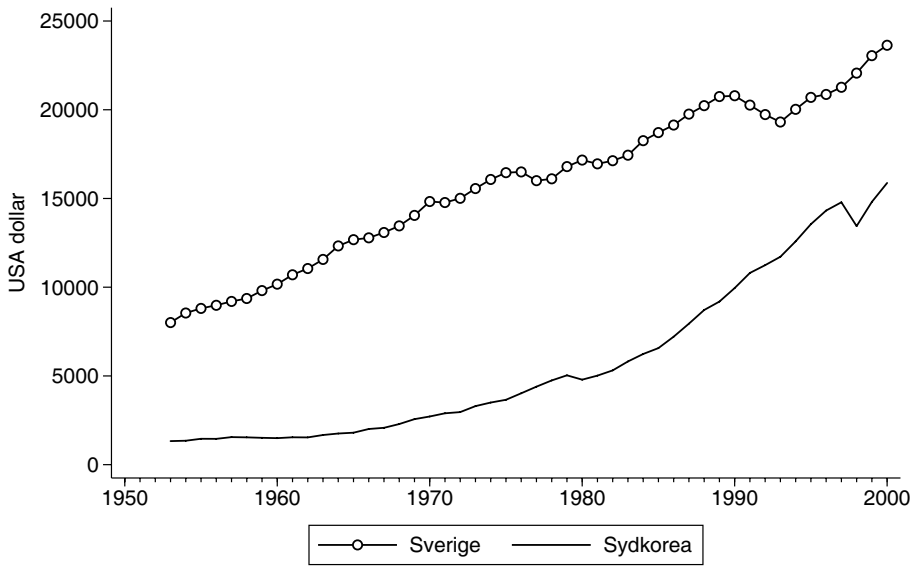

Figur 3.2. BNP per capita-nivå i Sverige och Sydkorea 1953-2000 (USA dollar)

Tabell 3.1. BNP per capita i Sverige och Sydkorea 1953-2000

	BNP per capita 1953 (USA dollar)	BNP per capita 2000 (USA dollar)	Ökning (USA dollar)	Ökning i procent*	Genomsnittlig årlig BNP per capita-tillväxt i procent**
Sverige	8010	23635	15625	195	2,4
Sydkorea	1328	15876	14548	1095	5,5

* Skillnaden mellan BNP per capita år 2000 och BNP per capita år 1953, dividerat med BNP per capita år 1953, och därefter multiplicerat med 100. ** Kan inte beräknas utifrån uppgifterna i tabellen. Läsaren hänvisas till Penn World Table 6.1. *Källa*: Penn World Table 6.1 och egna beräkningar.

I Tabell 3.1 kan vi mer exakt studera utvecklingen av BNP per capita i de båda länderna under perioden 1953-2000. Den genomsnittliga årliga BNP per capita-tillväxten var 2,4 procent i Sverige mot 5,5 procent i Sydkorea. I Sydkorea har BNP per capita ökat från 1328 USA dollar år 1953 till 15876 USA dollar år 2000. Detta är en ökning med 1095 procent. Motsvarande ökning för Sverige är endast 195 procent. Sydkorea har alltså haft en högre BNP per capita-tillväxt än Sverige. Men om vi istället jämför ländernas BNP per capita-nivåer blir bilden en annan. Som tidigare nämnts uppgick Sydkoreas totala BNP per capita år 1953 till 1328 USA dollar och år 2000 till 15876 USA dollar. Motsvarande siffror för Sverige är 8010 och 23635 (Tabell 3.1) Sverige var alltså ett klart rikare land än Sydkorea 1953 och är fortfarande rikare 2000. Sverige har faktiskt t.o.m. ökat sitt försprång i levnadsstandard gentemot Sydkorea med mer än tusen USA dollar under det knappa halvsekel som vi studerar. År 1953 var skillnaden i BNP per capita 6682 USA dollar (8010-1328). År 2000 hade skillnaden ökat till 7759 USA dollar (23635-15876).

Exemplet med Sverige och Sydkorea visar tydligt att ett land som har en relativt låg procentuell BNP per capita-tillväxt ändå kan ha en hög levnadsstandard om landet befinner sig på en hög BNP per capita-nivå.

3.4 Halkar Sverige efter?

Hypotesen att Sverige halkar efter ekonomiskt baseras på jämförelser av procentuell BNP per capita-tillväxt i olika länder.[16] Även om det är BNP per capita-nivån som är avgörande för levnadsstandarden innebär inte detta att utvecklingen av BNP per capita-tillväxten är oviktig. Ett lands BNP per capita-nivå är ju ingenting annat än summan av många års ekonomiska tillväxt. Därför bör även mindre variationer mellan länder i BNP per capita-tillväxt ägnas uppmärksamhet och analys. Från och med nu fokuserar denna avhandling i första hand på ekonomisk tillväxt (procentuell BNP per capita-tillväxt). Dock kommer jag att undersöka om BNP per capita-nivån har någon betydelse för att förklara skillnader i ekonomisk tillväxt mellan länder.

När man grafiskt åskådliggör ett lands ekonomiska tillväxt relativt t.ex. den genomsnittliga tillväxten för en grupp av länder är diagram av det slaget som användes i Figur 3.1 mindre lämpligt. I denna typ av diagram är det nämligen svårt att upptäcka mindre skillnader mellan länder och framför allt avgöra när exakt ett land t.ex. börjar uppvisa en lägre ekonomisk tillväxt. I detta avsnitt kommer jag därför att istället använda en diagramtyp som bygger på relationstal mellan serier av index. Figur 3.3 visar hur BNP per capita-till-

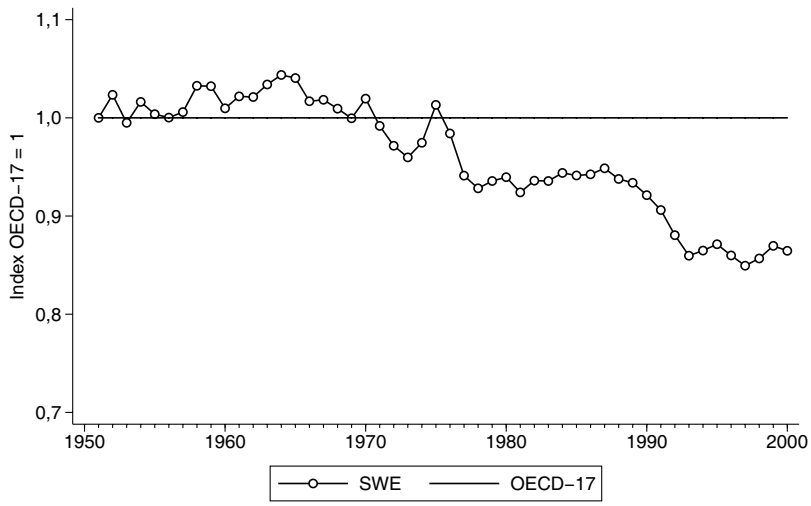

Figur 3.3. BNP per capita-tillväxt i Sverige och OECD-17 1951-2000 (OECD-17=1)

16 Viktiga inlägg i den vetenskapliga debatten om Sveriges ekonomiska tillväxt är bl.a. Henrekson (1996, 1999), Korpi (1992, 1996, 1999, 2000), Krantz (2000a, 2000b) och Lindbeck (1998).

växten har utvecklats i Sverige jämfört med den genomsnittliga tillväxten i de 17 OECD-länderna under perioden 1951-2000. Diagrammet i Figur 3.3 har konstruerats på följande sätt: Jag börjar med att skapa en indexserie för Sverige där BNP per capita för de olika åren under tidsperioden divideras med Sveriges BNP per capita år 1951. 1951 kallas basår och får värdet 100. De följande åren i indexserien anger hur många procent Sveriges BNP per capita vid dessa tidpunkter utgör av landets BNP per capita år 1951. Sedan konstruerar jag en motsvarande indexserie för OECD-17-genomsnittet på samma sätt. (Så här långt har jag gått tillväga på samma sätt som vid konstruktionen av diagrammet i Figur 3.1.) Slutligen dividerar jag indexserien för Sverige med indexserien för OECD-17 samt indexserien för OECD-17 med sig själv. Därmed erhåller jag de två indexserier bestående av relationstal som redovisas i Figur 3.3. Indexserien för OECD-17 har värdet ett för alla år medan indexserien för Sverige mäter hur stor andel Sveriges BNP per capita-tillväxt utgör av BNP per capita-tillväxten för genomsnittet av de 17 OECD-länderna för vart och ett av åren under perioden. Indexvärden större än ett betyder att Sverige har haft en högre tillväxt än genomsnittet av de 17 OECD-länderna medan värden mindre än ett innebär att Sverige har haft en lägre ekonomisk tillväxt än jämförelsegruppen.

Som framgår av Figur 3.3 hade Sverige under 1950-talet en ekonomisk tillväxt som kunde mäta sig med den genomsnittliga tillväxten för de 17 OECD-länderna. De första åren under 1960-talet innebar att den svenska tillväxten förbättrades. Denna gynnsamma utveckling bröts dock i mitten av 1960-talet. Efter 1964 inleddes en lång period som med kortare avbrott har inneburit en kraftig försvagning av Sveriges tillväxt i relation till OECD-17. Enstaka år, 1970, 1974 och 1975, har tillväxten tillfälligt förbättrats i Sverige men utan att påverka den nedåtgående trenden. I slutet av 1970-talet och fram till t.o.m. 1987 bromsades dock den negativa utvecklingen upp och det skedde en liten men ändå tydlig förbättring av den svenska tillväxten. I slutet av 1980-talet började Sveriges tillväxt att återigen försvagas relativt OECD-17. Åren 1990-1993 kom att medföra ett mycket kraftigt ras i tillväxten. De resterande åren under 1990-talet har kännetecknats av att den svenska tillväxten har fluktuerat ganska kraftigt. Sammantaget menar jag att tolkningen av Figur 3.3 blir att Sveriges ekonomiska tillväxt har försvagats sedan mitten av 1960-talet.

Men analysen av Sveriges ekonomiska tillväxt blir ofullständig om vi endast jämför Sverige mot medelvärdet för en grupp av länder. Anledningen är att variationer mellan de olika jämförelseländerna då döljs. Det är därför nödvändigt att också studera hur andra länders tillväxt har utvecklats under tidsperioden. I Tabell 3.2 redovisas den genomsnittliga årliga BNP per capita-tillväxten i alla 17 OECD-länder för perioden 1951-2000. Tabell 3.2 bekräftar att Sverige har haft en långsammare ekonomisk tillväxt jämfört med gruppen av OECD-länder som helhet. Med en genomsnittlig tillväxt per år på 2,3 procent ligger Sverige klart under medelvärdet som är 2,8 procent. Av tabellen framgår emellertid också att Sverige ingalunda har den lägsta tillväxten av de 17 länderna. Ett flertal länder har en lika låg eller lägre tillväxt än Sverige: nämligen USA, Australien, Kanada, Storbritannien, Schweiz och Nya Zeeland. Men om vi börjar från toppen av Tabell 3.2 ser vi att Japan har haft en väldigt hög tillväxt och står i en klass för sig. En bra bit efter kommer Irland tätt följt av Österrike och Italien. Även Finland har en tillväxt på över tre procent. En grupp länder bestående av Frankrike, Norge, Belgien och Nederländerna ligger precis över, exakt på eller strax under medelvärdet för tillväxten under den studerade perioden. En bit under medelvärdet återfinner vi Danmark. Detta innebär att de nordiska grannländerna alla har haft en högre tillväxt än Sverige. Sverige delar elfte platsen med USA. Australien, Kanada och Storbritannien ligger på plats 13 med en tiondels procentenhet lägre tillväxt än Sverige. Det behöver kanske inte påpekas att så här små skillnader mellan länder och mot bakgrund av den ofrånkomliga osäkerheten i det statistiska materialet som BNP-siffror alltid innebär, gör att vi måste vara försiktiga i våra slutsatser och rangordningar av länder. Därför är det nog mer korrekt att konstatera att de fem senast nämnda länderna i själva verket har haft ungefär samma genomsnittliga tillväxt. Däremot tycker jag att det framstår som klart att Schweiz och Nya Zeeland har haft den lägsta tillväxten av alla länder under den studerade perioden.

Tabell 3.2. Genomsnittlig årlig BNP per capita-tillväxt i 17 OECD-länder 1951-2000 (procent)

		51-00
1	JAP	4,9
2	IRE	3,8
3	AUT	3,5
4	ITA	3,4
5	FIN	3,1
6	FRA	2,9
	NOR	2,9
8	BEL	2,8
9	NET	2,7
10	DEN	2,5
11	**SWE**	**2,3**
	USA	2,3
13	AUS	2,2
	CAN	2,2
	UK	2,2
16	SWI	1,8
17	NZL	1,6
	Medel	2,8

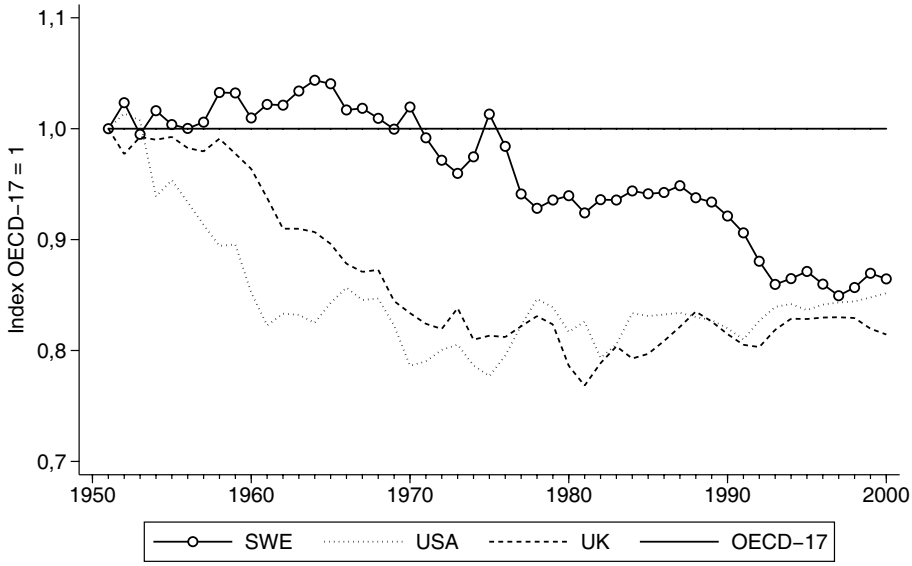

Figur 3.4. BNP per capita-tillväxt i Sverige, USA, Storbritannien och OECD-17 1951-2000 (OECD-17=1)

För att illustrera betydelsen av att inte bara redovisa Sveriges ekonomiska tillväxt gentemot ett genomsnitt av en grupp länder (såsom gjordes i Figur 3.3) har jag i Figur 3.4 också lagt in motsvarande indexserier för USA och Storbritannien. Medan Figur 3.3 gav det visuella intrycket att Sverige kraftigt halkar efter de andra OECD-länderna visar Figur 3.4 att både USA och Storbritannien halkar efter ännu mer än Sverige. I likhet med Korpi konstaterar jag att vi här har att göra med två länder vars ekonomiska eftersläpning inte kan bero på någon svensk välfärdsmodell.

Det kan också vara av intresse att undersöka hur tillväxten i Sverige och de övriga länderna har utvecklats under olika delperioder av det halvsekel som studeras i detta kapitel. I Tabell 3.3 har jag därför delat in tidsperioden 1951-2000 i sex delperioder: 1951-60, 1960-68, 1968-73, 1973-79, 1979-89 och 1989-2000. Delperioderna är avgränsade av internationella konjunkturcykler och OECD använder samma periodindelning i sina publikationer. Som Tabell 3.3 visar har den genomsnittliga tillväxten i de 17 OECD-länderna varit betydligt lägre efter 1973. Under de tre första tidsperioderna låg tillväxten på mellan 3,2 och 4,1 procent. Under de följande tidsperioderna har tillväxten legat kring 2,0 procent. Vad gäller Sveriges position i tillväxtligan ser vi att

Tabell 3.3. Genomsnittlig årlig BNP per capita-tillväxt i 17 OECD-länder under olika delperioder (procent)

	51-60			60-68			68-73			73-79			79-89			89-00	
1	JAP	6,9	1	JAP	9,6	1	JAP	7,4	1	NOR	3,9	1	FIN	3,3	1	IRE	6,8
2	AUT	5,6	2	ITA	5,0	2	FIN	6,8	2	IRE	3,4		JAP	3,3	2	NOR	2,7
3	ITA	5,2	3	FRA	4,5	3	AUT	5,6	3	AUT	3,0	3	IRE	2,7	3	NET	2,4
4	DEN	3,7	4	BEL	4,1	4	BEL	5,2	4	ITA	2,9	4	ITA	2,6	4	USA	2,2
5	FIN	3,6	5	DEN	3,9	5	FRA	4,7	5	CAN	2,8	5	NOR	2,4	5	AUS	2,0
	FRA	3,6	6	AUT	3,8	6	ITA	4,1	6	USA	2,5	6	AUT	2,2		AUT	2,0
7	NET	3,5	7	IRE	3,6	7	NZL	4,0	7	FRA	2,3		BEL	2,2	7	BEL	1,9
8	SWI	3,3		**SWE**	**3,6**	8	CAN	3,7	8	JAP	2,2		UK	2,2		DEN	1,9
9	**SWE**	**3,0**	9	AUS	3,5		NET	3,7	9	BEL	2,0	9	**SWE**	**2,1**	9	UK	1,8
10	NZL	2,9		NET	3,5	10	NOR	3,6	10	FIN	1,8		USA	2,1	10	CAN	1,5
11	BEL	2,5		USA	3,5	11	DEN	3,4		NET	1,8	11	AUS	2,0		FIN	1,5
	NOR	2,5	12	CAN	3,3		SWI	3,4	12	UK	1,4		FRA	2,0	12	JAP	1,4
	UK	2,5		NOR	3,3	13	IRE	3,3	13	**SWE**	**1,3**	13	CAN	1,9	13	FRA	1,3
14	AUS	1,9	14	FIN	3,1	14	UK	3,2	14	AUS	1,1	14	SWI	1,8		ITA	1,3
15	IRE	1,8	15	SWI	2,8	15	**SWE**	**3,0**	15	DEN	1,0	15	DEN	1,6		NZL	1,3
16	CAN	1,3	16	UK	2,3		USA	3,0	16	SWI	-0,5		NET	1,6	16	**SWE**	**1,2**
17	USA	1,1	17	NZL	1,3	17	AUS	2,4	17	NZL	-1,3	17	NZL	1,5	17	SWI	0,4
	Medel	3,2		Medel	3,8		Medel	4,1		Medel	1,9		Medel	2,2		Medel	2,0

landet ligger i mitten av fältet (51-60, 60-68 och 79-89), på den nedre halvan (73-79) respektive i botten (68-73 och 89-00). Den mycket djupa ekonomiska krisen i början på 1990-talet avspeglas i att Sveriges genomsnittliga tillväxt 1989-2000 endast uppgick till 1,2 procent. Och då ska man komma ihåg att Sverige ändå hade mycket hög tillväxt vissa år efter krisen.

Enligt förespråkare för den marknadsliberala hypotesen började Sveriges ekonomiska eftersläpning först efter 1970 (Eklund 2004; Lindbeck 1998, 1999). Det var också vid denna tidpunkt som ”institutioner och politik” i Sverige började att kraftigt avvika från andra OECD-länder (Lindbeck 1998:40). Lindbeck (1999:47-48) nämner följande förändringar av det ekonomiska systemet som inträffade i Sverige efter 1970:

> (1) snabbt ökande offentliga utgifter, till 60-70 procent av BNP från början av 80-talet enligt konventionella mått, och 53-60 procent om transfereringar räknas netto snarare än brutto; (2) kraftigt höjda marginalskatter, till nivån 60-80 procent för nästan alla inkomsttagare (inklusive skattedelen av arbetsgivaravgifterna, moms och avtrappade bidrag vid stigande inkomster); (3) en drastisk sammanpressning av löneskillnaderna via centrala avtalsförhandlingar (”solidarisk lönepolitik”); (4) ökade regleringar på arbetsmarknaden; (5) en kraftig förskjutning av sparande och kreditgivning från privat till offentlig sektor; och (6) allmänt försämrade villkor för små och medelstora företag bl a genom höga och starkt snedvridande skatter och administrativt krångel av olika slag […].

Hur väl stämmer den marknadsliberala hypotesen med våra empiriska resultat? I Tabell 3.4 har jag beräknat differensen mellan Sveriges genomsnittliga

Tabell 3.4. Genomsnittlig årlig BNP per capita-tillväxt i Sverige och OECD-17 under olika delperioder (procent)

	51-60	60-68	68-73	73-79	79-89	89-00
Sverige	3,0	3,6	3,0	1,3	2,1	1,2
OECD-17	3,2	3,8	4,1	1,9	2,2	2,0
Skillnad	-0,2	-0,2	-1,1	-0,6	-0,1	-0,8

tillväxt och motsvarande tal för OECD-17 för de olika tidsperioderna. Vi kan konstatera att Sverige har haft en lägre ekonomisk tillväxt än genomsnittet av de 17 OECD-länderna under *alla* delperioderna och inte bara efter 1970. Detta stämmer med resultaten i Krantz (2000a, 2000b) som i sina studier har funnit att Sveriges tillväxt var låg redan under 1950- och 1960-talen. Som kan utläsas ur Tabell 3.4 har den svenska eftersläpningen också ökat under några av de senare tidsperioderna. Medan Sveriges eftersläpning gentemot OECD-17 bara var -0,2 procent för perioderna 1951-60 och 1960-68 uppgick den svenska eftersläpningen under perioderna 1973-79 och 1989-2000 till -0,6 respektive -0,8 procent. För perioden 1968-73 var eftersläpningen så stor som -1,1 procent. Däremot var eftersläpningen endast -0,1 procent perioden 1979-89, dvs. lägre än under perioderna på 1950- och 1960-talen.

Ett problem när vi ska tolka resultaten är att året 1970 ligger mitt i en delperiod (1968-73) vilket gör det svårt att avgöra om den svenska eftersläpningen började efter 1970 (som den marknadsliberala hypotesen gör gällande) eller före 1970 (vilket skulle motsäga hypotesen). Om Sveriges eftersläpning började före 1970 innebär detta nämligen att den långsammare tillväxten i tid kommer *före* den påstådda orsaken till eftersläpningen, dvs. välfärdsstatens utbyggnad, vilket är omöjligt om det föreligger ett orsakssamband (jfr. Korpi 1998:58). Fördelen med att ändå använda denna periodindelning är att perioderna avgränsas på ett naturligt sätt av världsekonomins konjunktursvängningar och inte bestäms godtyckligt av den enskilde forskaren. (I Kapitel 4 kommer analysen dock att fokusera på perioden 1970-2000.) Min uppfattning är att även om resultaten i Tabell 3.4 inte så lätt låter sig tolkas falsifierar de i alla fall inte omedelbart den marknadsliberala hypotesen.

3.5 Finns det någon upphinnareffekt?

Vi kan konstatera att den empiriska analysen så här långt visar att Sverige under perioden 1951-2000 har haft en lägre BNP per capita-tillväxt än genomsnittet av de 17 OECD-länder som ingår i studien. Dock har Sverige haft en lika hög eller högre tillväxt som USA, Kanada, Storbritannien, Australien, Schweiz och Nya Zeeland. Det faktum att andra länder har haft en lika låg eller lägre tillväxt än Sverige förbättrar naturligtvis inte Sveriges situation.

Däremot har det betydelse när vi ska tolka materialet och försöka förklara varför Sveriges tillväxt legat under genomsnittet för OECD-17-länderna.

Sveriges långsammare tillväxt kan tolkas utifrån två olika perspektiv: Om analysen begränsas till att jämföra Sverige mot ett medelvärde för en grupp av länder kan det felaktiga intrycket ges att endast Sverige halkar efter och att långsam ekonomisk tillväxt är ett specifikt svenskt problem. När man sedan ska försöka ta reda på varför Sverige har en låg tillväxt blir en naturlig fråga vad som skiljer Sverige från andra länder. Då ligger det nära till hands att dra slutsatsen att för Sverige karakteristiska drag som stor välfärdsstat och högt skattetryck har påverkat tillväxten. Men om analysen inte bara koncentreras på Sverige utan redovisar alla länders utveckling kommer Sveriges tillväxt att framstå i ett annat ljus. Istället för att uppfattas som en ensam eftersläntrare hamnar nu Sverige i en klunga tillsammans med andra länder som också har låg tillväxt. Relevanta frågor i detta sammanhanget blir vad Sverige har gemensamt med dessa länder och vad som skiljer dem från övriga länder. Länderna i gruppen med låg tillväxt, bl.a. Sverige, USA och Schweiz, uppvisar sinsemellan stora variationer när det gäller skattetryck och storleken på välfärdsstaten. En rimlig slutsats blir då att det kanske inte är de höga skatterna eller välfärdsstaten som är förklaringen till Sveriges låga tillväxt utan någonting annat. Vi ska därför nu titta närmare på en annan möjlig förklaringsfaktor.

Walter Korpi har betonat att man vid jämförelser av ekonomisk tillväxt måste ta hänsyn till att utgångsnivån på BNP per capita varierar mellan länderna (Korpi 1996:1731-1732; 1998:58; 1999:82-87). Empiriska studier visar att länder som vid undersökningsperiodens början har en lägre BNP per capita-nivå tenderar att få en snabbare tillväxt än länder med högre BNP per capita-nivå (Abramovitz 1986; Baumol 1986; Dowrick & Nguyen 1989). Detta kallas för upphinnareffekt och innebär möjligheten för fattigare länder att snabbt dra nytta av ny teknologi som utvecklats i rikare länder:

> Through the constant transfer of new technology, leader countries and those most closely in their van learn the latest productive techniques from one another, but virtually by definition the follower countries have more to learn from the leaders than the leaders have to learn from them […]. This mechanism […] has two implications: First, it means that those countries that lag somewhat behind the leaders can be expected systematically to

> move toward the level of achievement of the leaders. Second, the mechanism undermines itself automatically as follower countries gradually eliminate the difference between their own performance and that of the countries that were ahead of them […]. (Baumol et al. 1992:85-86)

Ett första försök att åskådliggöra upphinnareffekten återfinns i Tabell 3.5 där jag har rangordnat länderna efter deras BNP per capita-nivå år 1951 och jämfört denna med ländernas BNP per capita-tillväxt under perioden 1951-2000. Tabell 3.5 visar att länder som 1951 var rika (t.ex. Schweiz, USA, Kanada och Australien) har haft en långsammare tillväxt än länder som 1951 var fattigare (t.ex. Japan, Italien, Irland och Österrike). Sambandet är dock inte perfekt och det är svårt att utifrån denna typ av rangordningar dra några mer bestämda slutsatser.

Tabell 3.5. OECD-länderna rangordnade efter BNP per capita-nivå år 1951

	BNP per capita-nivå 1951 (USA dollar)	BNP per capita-tillväxt 1951-2000 (procent)
SWI	11301	1,8
USA	11152	2,3
CAN	9299	2,2
AUS	9175	2,2
NZL	9074	1,6
DEN	7955	2,5
SWE	7799	2,3
UK	7773	2,2
NET	6834	2,7
NOR	6610	2,9
BEL	6250	2,8
FRA	5685	2,9
FIN	5516	3,1
AUT	4525	3,5
IRE	4370	3,8
ITA	4364	3,4
JAP	2493	4,9

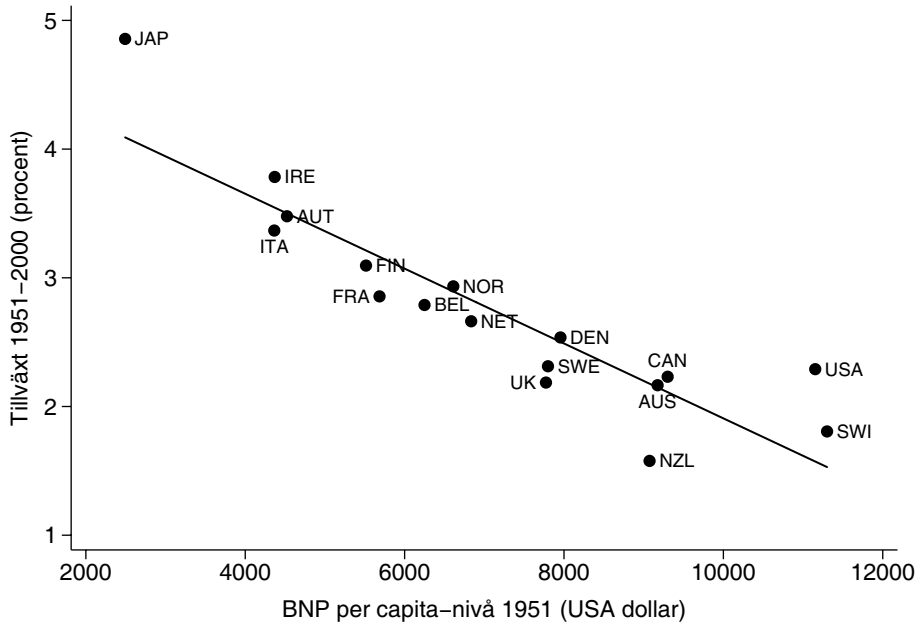

Figur 3.5. Upphinnareffekt: sambandet mellan utgångsnivå och tillväxt

Upphinnareffekten illustreras tydligare i Figur 3.5 som är ett spridningsdiagram med ländernas BNP per capita-nivå år 1951 på x-axeln och den procentuella BNP per capita-tillväxten för perioden 1951-2000 på y-axeln. Som vi ser föreligger ett starkt och negativt samband mellan variablerna: observationerna ligger väl samlade kring regressionslinjen och y (tillväxten) minskar när x (BNP-nivå 1951) ökar och tvärtom. Beräknas[17] Pearsons *r* uppgår denna till -0,9 (p = 0,000).

För att mer exakt mäta upphinnareffekten kan vi använda en enkel regressionsmodell av typen $Y_i = a+bX_i+e_i$ där Y är procentuell tillväxt under perioden 1951-2000, a är en konstant, b är betakoefficienten som anger hur mycket y ändras när x ändras med en enhet, X är landets BNP per capita-nivå 1951 i USA dollar och e är en residualterm. Skattas regressionsmodellen blir beta-

17 Regressionsanalyserna i detta avsnitt baseras, precis som övriga empiriska analyser i avhandlingen, på en datafil där BNP per capita-siffrorna inte är avrundade utan innehåller ett stort antal decimaler. Används de avrundade värdena från exempelvis Tabell 3.5 som underlag för beräkningar kan resultaten därför komma att avvika något från de i avhandlingen redovisade resultaten.

Tabell 3.6. OLS-regression. Beroende variabel: BNP per capita-tillväxt perioden 1951-2000 i 17 OECD-länder. Ostandardiserad betakoefficient med p-värde inom parentes

Oberoende variabel	
Konstant	4,8162 (0,000)
BNP per capita-nivå 1951	-0,0002908 (0,000)
N	17
r-kvadrat	0,803

koefficienten lika med -0,00029 vilket innebär att om BNP per capita-nivån år 1951 är en USA dollar högre kommer den genomsnittliga tillväxten för perioden 1951-2000 att bli 0,00029 procentenheter lägre. En mer konkret tolkning är att om land A har en BNP per capita-nivå på 5000 USA dollar år 1951 medan motsvarande siffra för land B är 4000 USA dollar kan land A förväntas få en tillväxt som är 0,29 procentenheter lägre än tillväxten i land B. I den skattade regressionsanalysen är förklaringsgraden r^2 = 0,803. Detta betyder att drygt 80 procent av variationen i ekonomisk tillväxt mellan de 17 OECD-länderna beror på utgångsnivån (se Tabell 3.6).

Regressionsanalysen gör det också möjligt för oss att beräkna den ekonomiska tillväxt som länderna kan förväntas ha när hänsyn tagits till att ländernas BNP per capita-nivåer varierade i utgångsläget. I regressionsanalysen kommer skillnaden mellan de enskilda ländernas observerade tillväxt och förväntade tillväxt att utgöra regressionens s.k. residualer. I spridningsdiagrammet i Figur 3.5 utgörs residualerna av det lodräta avståndet mellan punkterna och regressionslinjen. Punkterna anger ländernas faktiska (observerade) tillväxt under perioden 1951-2000 medan regressionslinjen markerar den tillväxt som länderna förväntas ha givet de BNP per capita-nivåer som länderna hade år 1951. Observationen för Sverige ligger under regressionslinjen vilket tolkas som att Sverige har haft en långsammare tillväxt än förväntat när vi kontrollerar för upphinnareffektens betydelse. I Tabell 3.7 redovisas residualvärdena för de 17 länderna. Här kan utläsas att Sveriges tillväxt var 0,2 procentenheter lägre än förväntat även när hänsyn tagits till att upphinnareffekten gör att rikare länder som Sverige har en långsammare tillväxt än fattigare länder. Japan, USA, Schweiz, Irland och Kanada har under perioden 1951-2000 haft en högre tillväxt än vad man skulle förvänta sig medan som sagt Sverige

Tabell 3.7. Skillnad mellan observerad och (med hänsyn tagen till upphinnareffekten) förväntad BNP per capita-tillväxt perioden 1951-2000 i 17 OECD-länder (procentenheter)

		Residualer 51-00
1	JAP	0,8
2	USA	0,7
3	SWI	0,3
4	IRE	0,2
5	CAN	0,1
6	NOR	0,0
	DEN	0,0
	AUS	0,0
	AUT	0,0
10	FIN	-0,1
11	NET	-0,2
	ITA	-0,2
	BEL	-0,2
	SWE	**-0,2**
15	FRA	-0,3
16	UK	-0,4
17	NZL	-0,6

tillsammans med Finland, Nederländerna, Italien, Belgien, Frankrike, Storbritannien och Nya Zeeland har haft en sämre tillväxt än förväntat.

På liknande sätt kan vi skatta en regressionsmodell för varje delperiod (51-60, 60-68, 68-73, 73-79, 79-89 och 89-00) med ländernas BNP per capita-nivå vid periodens början som oberoende variabel för att därmed ta hänsyn till utgångsnivån vid jämförelser av ländernas tillväxt under dessa perioder. Resultaten av dessa regressioner återfinns i Tabell 3.8. I den första modellen regresseras den ekonomiska tillväxten under perioden 1951-60 på BNP per capita-nivån år 1951. I den andra modellen regresseras den ekonomiska tillväxten under perioden 1960-68 på BNP per capita-nivån år 1960. Övriga regressioner följer samma princip. Som Tabell 3.8 visar är betakoefficienten negativ i alla sex regressioner. Dock är storleken på betakoefficienten mindre och dessutom inte statistiskt signifikant på 5%-nivån (p = 0,076) i regressionen med ekonomisk tillväxt under perioden 1979-89 som beroende variabel. Förklaringsgraden i denna modell är också klart lägre (19 procent) än i de andra regressionsmodellerna.

Tabell 3.8. OLS-regressioner. Beroende variabler: BNP per capita-tillväxt under olika tidsperioder i 17 OECD-länder. Ostandardiserad betakoefficient med p-värde inom parentes

	Beroende variabel:					
Oberoende variabel	Tillväxt 51-60	Tillväxt 60-68	Tillväxt 68-73	Tillväxt 73-79	Tillväxt 79-89	Tillväxt 89-00
Konstant	6,2422 (0,000)	7,3242 (0,000)	7,1701 (0,000)	5,8538 (0,001)	3,5927 (0,000)	7,3958 (0,001)
BNP per capita-nivå 1951	-0,0004251 (0,003)					
BNP per capita-nivå 1960		-0,0003857 (0,011)				
BNP per capita-nivå 1968			-0,0002505 (0,033)			
BNP per capita-nivå 1973				-0,0002715 (0,009)		
BNP per capita-nivå 1979					-0,0000854 (0,076)	
BNP per capita-nivå 1989						-0,0002690 (0,009)
N	17	17	17	17	17	17
r-kvadrat	0,46	0,36	0,27	0,38	0,19	0,37

Med hjälp av dessa regressionsanalyser har jag sedan beräknat residualerna för de sex tidsperioderna (se Tabell 3.9) Under de två första perioderna (1951-60 och 1960-68) hade Sverige en tillväxt som låg över den förväntade när hänsyn tagits till upphinnareffekten. Därefter fick Sverige en långsammare tillväxt än förväntat under de följande två tidsperioderna (1968-73 och 1973-79), för att perioden 1979-89 få en tillväxt som exakt samanföll med den förväntade tillväxten. Perioden 1989-2000 innebar att Sveriges tillväxt återigen hamnade under vad vi förväntar oss givet Sveriges BNP per capita-nivå i utgångsläget.

Utifrån resultaten i detta kapitel kan vi dra bl.a. följande två slutsatser: (1) Det finns en upphinnareffekt och därför är det viktigt att ta hänsyn till ländernas BNP per capita-nivåer vid jämförelser av ekonomisk tillväxt. (2) Upphinnareffekten är dock inte hela förklaringen till att Sverige har haft en lägre tillväxt än genomsnittet av de 17 OECD-länderna under den studerade tidsperioden. Därför är det motiverat att vi går vidare med analysen och undersöker vilka andra faktorer som också påverkar den ekonomiska tillväxten. För detta krävs multivariat analys och mer avancerade statistiska metoder.

Tabell 3.9. Skillnad mellan observerad och (med hänsyn tagen till upphinnareffekten) förväntad BNP per capita-tillväxt under olika delperioder 1951-2000 i 17 OECD-länder (procentenheter)

	51-60			60-68			68-73			73-79			79-89			89-00	
1	SWI	1,9	1	JAP	4,0	1	JAP	2,6	1	USA	1,7	1	JAP	1,0	1	IRE	2,9
2	JAP	1,7	2	SWI	1,3	2	FIN	2,1	2	NOR	1,5		FIN	1,0	2	USA	1,9
3	AUT	1,3	3	USA	0,9	3	SWI	0,9	3	CAN	1,3	3	USA	0,3	3	NOR	0,7
4	DEN	0,9	4	DEN	0,8		AUT	0,9	4	AUT	0,6	4	ITA	0,2	4	DEN	0,3
5	ITA	0,8	5	ITA	0,3	5	BEL	0,7	5	ITA	0,5	5	NOR	0,1		CAN	0,3
6	NZL	0,5		AUS	0,3	6	FRA	0,3	6	FRA	0,3	6	SWI	0,0	6	AUS	0,2
7	NET	0,2	7	**SWE**	**0,2**	7	NZL	0,0	7	JAP	0,0		**SWE**	**0,0**	7	NET	0,0
8	**SWE**	**0,1**	8	FRA	0,1		DEN	0,0	8	BEL	-0,1		IRE	0,0	8	SWI	-0,2
9	FRA	-0,2	9	CAN	0,0	9	CAN	-0,1		DEN	-0,1	9	AUT	-0,1	9	JAP	-0,3
10	FIN	-0,3	10	BEL	-0,2		USA	-0,1		NET	-0,1		CAN	-0,1		BEL	-0,3
11	USA	-0,4		NET	-0,2	11	NET	-0,4	11	IRE	-0,2		BEL	-0,1		AUT	-0,3
	UK	-0,4	12	AUT	-0,7	12	ITA	-0,5	12	**SWE**	**-0,3**		AUS	-0,1	12	FIN	-0,4
13	AUS	-0,5	13	NOR	-0,9	13	**SWE**	**-0,8**	13	SWI	-0,4		UK	-0,1	13	**SWE**	**-0,6**
14	NOR	-0,9	14	UK	-1,3	14	NOR	-0,9		FIN	-0,4	14	FRA	-0,2	14	UK	-0,7
15	CAN	-1,0		FIN	-1,3	15	UK	-1,1	15	AUS	-0,5	15	DEN	-0,4	15	FRA	-0,9
16	BEL	-1,1	16	NZL	-1,6	16	AUS	-1,3	16	UK	-0,7	16	NET	-0,6	16	ITA	-1,0
17	IRE	-2,5	17	IRE	-1,7	17	IRE	-2,1	17	NZL	-3,0	17	NZL	-0,9	17	NZL	-1,7

4. Offentlig sektor och ekonomisk tillväxt i 16 OECD-länder 1970-2000 (*med Björn Holmquist*)[18]

4.1 Inledning

Under 1990-talet drabbades Sverige av en av de svåraste ekonomiska kriserna i landets moderna historia. Arbetslösheten, som så sent som 1990 hade legat under två procent, steg snabbt och uppgick 1993 till 9,5 procent. Den fortsatte sedan att ligga kvar på en hög nivå och nådde 10 procent 1997. Sverige uppvisade en negativ ekonomisk tillväxt under en följd av år och 1990-talet kom som helhet att präglas av en svag ekonomisk tillväxt. Andra ekonomiska problem var kraftigt ökande budgetunderskott och en skenande statsskuld (Berglund & Esser 2014:49).

Fullt naturligt hamnade frågor om ekonomin i fokus för både den politiska debatten och den samhällsvetenskapliga forskningen. Bland tongivande nationalekonomer fanns en tydlig konsensus kring slutsatsen att orsakerna till den ekonomiska krisen stod att finna i karakteristiska drag i den s.k. svenska modellen. Sverige har en stor offentlig sektor och därtill mycket höga skatter. Välfärdsstatens bidrags- och socialförsäkringssystem är omfattande och generösa. Tjänster och verksamheter som sjukvård och barnomsorg är oftast både offentligt finansierade och producerade. Ytterligare ett utmärkande drag för

18 Detta kapitel är en omarbetad version av en tidigare text samförfattad med Björn Holmquist. Arbetsfördelningen var denna: Kom med idén till studien och skrev merparten av texten: OS. Läste och kommenterade: BH. Tillhandahöll datamaterial och programmerade i STATA: OS. Statistisk analys: BH & OS.

Sverige är den starkt reglerade arbetsmarknaden med bl.a. turordningsregler vid uppsägning.

Ett grundläggande antagande inom neoklassisk nationalekonomi är att skatter och politisk intervention skadar marknadsekonomin och minskar den ekonomiska effektiviteten. Många bedömare uppfattade därför inte den svenska nittiotalskrisen som en tillfällig konjunkturnedgång utan som resultatet av en under lång tid felaktigt förd politik där utvecklingen med allt högre skatter och större offentlig sektor till slut hade gått för långt. I detta sammanhanget görs ofta gällande att Sverige har en lägre ekonomisk tillväxt än andra länder (Eklund 2004; Gylfason et al. 1997; Henrekson 1996, 2000; Krantz 2000a, 2000b; Lindbeck 1998, 1999; SOU 1993:16; Söderström et al. 1992, 1994).

En av få forskare som har ifrågasatt hypotesen att den svenska modellen långsiktigt skulle vara oförenlig med en framgångsrik ekonomisk tillväxt är sociologen Walter Korpi (Korpi 1992, 1996, 2000). Även i tidskriften *Sociologisk Forskning* har Sveriges ekonomiska tillväxt debatterats (Henrekson 1999; Korpi 1998, 1999). I sina bidrag undersökte dock varken Korpi eller Magnus Henrekson om storleken på den offentliga sektorn och/eller det totala skattetrycket påverkar länders ekonomiska tillväxt utan nöjde sig med att diskutera huruvida Sverige hade en lägre tillväxt än andra länder.[19] En fråga som författarna gav olika svar på. Debatten mellan Korpi och Henrekson reser för sociologin viktiga frågor om förhållandet mellan välfärdsstaten och marknadsekonomin. Hur ska bidrags- och transfereringssystem utformas för att garantera medborgarna ekonomisk trygghet vid t.ex. sjukdom eller arbetslöshet men utan att detta sociala skyddsnät samtidigt minskar individernas vilja att arbeta? Finns det någon gräns där välfärdsstaten blir så stor att den ”stör” marknadsekonomin och hämmar den ekonomiska utvecklingen?

Syftet med detta kapitel är dels att undersöka hur Sveriges ekonomiska tillväxt har utvecklats under perioden 1970-2000 och dels att testa hypotesen att länder med stor offentlig sektor har lägre tillväxt än andra länder. Kapitlet är upplagt på följande sätt: närmast följer ett teoretiskt avsnitt där vi redogör för hur den offentliga sektorn antas negativt påverka marknadsekonomin och den ekonomiska tillväxten. I avsnitt 4.3 presenteras datamaterial, variabler

19 Magnus Henrekson har i andra sammanhang analyserat hur offentlig sektor och skattetryck påverkar den ekonomiska tillväxten (se t.ex. Fölster & Henrekson 1999, 2001).

och den valda metoden. Därefter följer två avsnitt som innehåller de empiriska analyserna. I avsnitt 4.6 sammanfattas och diskuteras resultaten.

4.2 Ekonomisk tillväxt, marknadsekonomi och offentlig sektor

I den vetenskapliga litteraturen om hur ekonomisk tillväxt uppstår kan tre olika teoretiska skolbildningar urskiljas. Den neoklassiska tillväxtmodellen betonar sparande och investeringar i realkapital för att förklara ekonomisk tillväxt på kort och medellång sikt. På lång sikt är tillväxt däremot en funktion av befolkningsökning och teknisk utveckling (Solow 1956). I den endogena tillväxtteorin ligger fokus på att försöka förklara vilka drivkrafterna är bakom den tekniska utvecklingen. Viktiga frågor är hur ny kunskap uppstår och hur kunskap sprids. Här spelar investeringar i människors humankapital och utbildning samt ökade satsningar på forskning och utveckling (FoU) en central roll. Detta gör det möjligt både att skapa innovationer och att mer effektivt tillämpa den redan befintliga tekniken (Lucas 1988; Romer 1986). En tredje tillväxtmodell som på senare år har fått stort genomslag är den institutionella teorin. Enligt denna teori är olika samhälleliga institutioner en viktig orsak till skillnader i levnadsstandard och ekonomisk tillväxt mellan länder. Institutionerna bildar det sociala sammanhang som människor ingår i och som styr deras handlande. Begreppet institution ska tolkas i vid mening och utgörs av allt ifrån formella regler som ett lands konstitution och lagar till informella restriktioner för mänsklig interaktion som sedvänjor, normer och värderingar. För att ekonomisk utveckling och tillväxt ska komma till stånd krävs att människor ägnar sig åt ekonomiskt produktiva verksamheter som handel och företagande. Korruption, kriminalitet, politisk oro och liknande utgör allvarliga hinder för ekonomisk tillväxt. Statens uppgift är därför att tillhandahålla ”goda institutioner”: skydda den privata äganderätten, upprätthålla lag och ordning, administrera ett välfungerande domstolsväsende, verka för långsiktighet och förutsägbarhet i det politiska beslutsfattandet samt tillämpa ett skattesystem som inte försvagar drivkrafterna för arbete och investeringar (North 1993, 1998; Rosenberg & Birdzell 1991).

Karakteristiskt för marknadsekonomier är att de bygger på ett långt drivet decentraliserat beslutsfattande där enskilda ekonomiska aktörer själva be-

stämmer vilka frivilliga byten och avtal de ska ingå med andra aktörer på olika marknader. I motsats till i planekonomier finns ingen styrande byråkrati som genom planering och ordergivning bestämmer vem som ska göra vad för att de uppsatta ekonomiska målen ska nås. Istället baserar aktörerna sina beslut på de priser som uppstår i samspelet mellan utbud och efterfrågan på olika marknader. Priserna informerar de ekonomiska aktörerna om hur de ska agera på marknaden för att deras resurser ska användas så effektivt som möjligt. Drivkrafterna i marknadsekonomin utgörs av de skillnader i löner och vinster som blir följden av aktörernas olika ekonomiska beslut och handlingar. Dessa inkomstskillnader fungerar som belöningar och bestraffningar, s.k. incitament, och motiverar den enskilde att anstränga sig. Enligt nationalekonomisk teori är marknadsekonomin ett självreglerande system där aktörerna snabbt anpassar sig till förändringar i utbud och efterfrågan vilket medför att också marknadsekonomin som helhet karakteriseras av jämvikt och maximal effektivitet. Förutsättningen är att ekonomin lämnas ifred så att marknadsmekanismerna inte störs. Mot bakgrund av dessa teoretiska antaganden är det inte förvånande att nationalekonomer ofta intar en skeptisk hållning gentemot välfärdsstaten. Välfärdsstaten är nämligen ett försök att modifiera marknadskrafternas utfall. För det första används skatter, bidrag och transfereringar för att omfördela resurser och minska inkomstskillnader mellan individer. För det andra skyddar välfärdsstatens socialförsäkringssystem arbetstagarna mot inkomstbortfall vid exempelvis arbetslöshet.

I princip behandlas arbetskraften som en vara. Den köps och säljs på en marknad där priset, dvs. lönen, är en funktion av det för ögonblicket rådande utbudet och efterfrågan på arbetskraft. Perioden närmast efter kapitalismens genombrott präglades därför av en mycket otrygg tillvaro med hårda arbetsförhållanden och osäkra förtjänster för den enskilde arbetstagaren. Han eller hon tvingades i en extrem konkurrens med andra arbetssökanden att till lägsta möjliga lön ta de arbetstillfällen som gavs för att tjäna ihop till sitt uppehälle. Framväxten av en modern välfärdsstat av den typ som bl.a. finns i Sverige har radikalt förändrat arbetstagarnas situation på arbetsmarknaden. Välfärdsstaten gör det nu möjligt för individen att försörja sig utan att enbart behöva förlita sig på lönearbete. Arbetskraften förlorar därmed en del av sin varukaraktär. Detta brukar kallas för avvarufiering efter det engelska begreppet de-commodification (Esping-Andersen 1990:21-23). Definitionsmässigt innebär avvarufieringen att kraven minskar på löntagarna att snabbt anpassa sig till förändringar i ekonomin. Enligt nationalekonomisk teori är detta pro-

blematiskt eftersom arbetslöshet och sänkta löner ska motivera löntagarna att söka sig bort från stagnerande branscher till expansiva branscher eller orter där efterfrågan på arbetskraft är större. En sådan strukturomvandling av näringslivet pågår mer eller mindre kontinuerligt och är karakteristiskt för en välfungerande marknadsekonomi.[20]

Förutom risken att försämra arbetskraftens yrkesmässiga och geografiska rörlighet finns också ett annat problem förknippat med avvarufieringen. De sociala trygghetssystemen som är förutsättningen för att arbetskraften ska kunna avvarufieras måste finansieras genom beskattning. Skatter har snedvridande effekter på marknadsaktörernas ekonomiska beslut pga. att skatter slår in en kil ”mellan den privatekonomiska och den samhällsekonomiska avkastningen av en viss resursanvändning” (Söderström et al. 1994:44-45). Ett exempel är skatt på arbetsinkomster som kan få till följd att individen väljer att arbeta färre timmar än vad som är samhällsekonomiskt önskvärt. Men skattekilar förekommer även vid beslut som rör sparande och investeringar i såväl realkapital som humankapital. Exempelvis diskuteras ibland den s.k. utbildningspremien som enkelt kan definieras som den löneökning individen erhåller via ett extra utbildningsår. En högre utbildningsnivå gynnar inte bara den enskilde individen utan har även positiva effekter för arbetskraftens produktivitet och därmed på hela samhällsekonomin. Risken med höga marginalskatter på arbetsinkomster i kombination med små löneskillnader som i Sverige är att individen avstår ifrån att vidareutbilda sig eftersom han eller hon anser att den ekonomiska avkastningen blir för låg. Därmed blir landets totala mängd humankapital mindre än vad som vore samhällsekonomiskt önskvärt.

4.3 Material och metod

Vi har samlat in data om 17 länder för perioden 1970-2000. Länderna är: Australien, Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Japan, Kanada, Nederländerna, Nya Zeeland, Norge, Schweiz, Storbritannien, Sverige, USA och Österrike. Gemensamt för länderna är att de (i) är medlemmar i OECD, (ii) har varit demokratier under hela efterkrigstiden och (iii) har över

20 Naturligtvis är alla produktionsfaktorer, förutom arbete också kapital och teknologi, av betydelse för strukturomvandlingen av näringslivet och den ekonomiska utvecklingen i stort.

en miljon invånare. Detta är samma länder som Walter Korpi jämför i sina studier om ekonomisk tillväxt.[21]

Som mått på ekonomisk tillväxt används årlig procentuell förändring i BNP per invånare hämtad ifrån Heston et al. (2002). Den valda variabeln, Real GDP per capita (Constant Prices: Chain series) anger tillväxten i USA dollar i 1996 års priser och köpkraftspariteter. Fördelen med att använda köpkraftsjusterade BNP-siffror är att dessa gör jämförelser av tillväxt och levnadsstandard mellan länder med olika prisnivåer möjliga.

Det finns en hel del som talar för att skillnader i levnadsstandard mellan länder på sikt kan komma att minska. I neoklassisk tillväxtteori är orsaken att investeringar i realkapital ger högre produktivitetstillskott i fattiga länder än i rikare länder. I den endogena tillväxtmodellen är anledningen att tekniska framsteg och innovationer utvecklade i ett land sedan sprids till andra länder som snabbt drar nytta av den nya tekniken. Detta innebär att vi förväntar oss ett negativt samband mellan länders BNP per capita-nivå och deras BNP per capita-tillväxt. Fenomenet kallas för upphinnareffekt (Abramovitz 1986; Baumol 1986; Dowrick & Nguyen 1989). Andra förklarande variabler i vår studie är investeringar, humankapital och befolkningstillväxt. Vi förväntar oss att dessa variabler ska ha en positiv effekt på ekonomisk tillväxt. Som mått på humankapital används genomsnittligt antal utbildningsår i den vuxna befolkningen över 25 år (Barro & Lee 2001). Dessutom inkluderas en variabel för industrisektorns storlek mätt som antalet sysselsatta i industrin i procent av det totala antalet sysselsatta i ekonomin som helhet. Man brukar anta att produktiviteten är högre i industrisektorn än i tjänstesektorn till följd av tekniska framsteg och större möjligheter till rationaliseringar i den förra sektorn (Baumol 1967). Det går mycket snabbare att producera en personbil idag än för hundra år sedan medan tidsåtgången för en hårklippning inte har förändrats nämnvärt under samma period. En tänkbar hypotes är därför att länder med större tjänstesektor också har lägre ekonomisk tillväxt. I så fall ska vi erhålla ett positivt samband mellan variabeln för andelen sysselsatta i industrin och tillväxt. För att undersöka om storleken på den offentliga

21 Korpi studerar 18 länder: förutom de 17 nämnda länderna ingår även Tyskland i hans länderurval. Tidsserien i Penn World Table över tillväxten i Tyskland är dock mycket problematisk eftersom den för åren 1970-1990 är en uppskattning av dåvarande Västtysklands och Östtysklands *sammanlagda* BNP. Denna del av tidsserien refererar således till ett land som inte har existerat i sinnevärlden vilket gör det omöjligt att använda tidsserien i empirisk forskning. Vi har därför uteslutit Tyskland/Västtyskland från analysen.

Tabell 4.1. Definition av variabler

Variabel	Definition	Källa	Variabelns ursprungliga namn i källan
BNP per capita-tillväxt	Beräknad årlig förändring i: Real GDP per capita (Chain-index). BNP per capita anges i USA dollar i 1996 års priser och köpkrafts-pariteter	Heston et al. (2002). Data hämtad från <http://pwt.econ.upenn.edu>	RGDPCH
Upphinnareffekt	Real GDP per capita (Chain-index). BNP per capita anges i USA dollar i 1996 års priser och köp-kraftspariteter	Heston et al. (2002). Data hämtad från <http://pwt.econ.upenn.edu>	RGDPCH
Investeringar	Investment share of RGDPL (RGDPL = Real GDP per capita (Laspeyres-index))	Heston et al. (2002). Data hämtad från <http://pwt.econ.upenn.edu>	KI
Humankapital	Average schooling years in the total population over age 25	Barro & Lee (2001). Data hämtad från <www.cid.harvard.edu/ciddata/ciddata.html>	TYR
Befolkningstillväxt (15-64 år)	Beräknad årlig förändring i: Population from 15 to 64 years as a percentage of total population	www.sourceoecd.org	Se "Definition"
Industrisektor	Employment in industry as a percentage of civilian employment	www.sourceoecd.org	Se "Definition"
Totala offentliga utgifter	Total outlays of government as a percentage of GDP	www.sourceoecd.org	Se "Definition"
Sociala transfereringar	Social security transfers as a percentage of GDP	www.sourceoecd.org	Se "Definition"
Offentlig konsumtion	Government final consumption expenditure as a percentage of GDP	www.sourceoecd.org	Se "Definition"

Kommentar: OECD-materialet har hämtats från databasen "Historical Statistics". Den finns tillgänglig på hemsidan <www.sourceoecd.org>. Klicka på fliken "Statistics" och välj "National Accounts" från listan under "OECD Databases".

sektorn påverkar länders ekonomiska tillväxt använder vi tre olika variabler: totala offentliga utgifter, sociala transfereringar samt offentlig konsumtion. Uppgifter om totala offentliga utgifter och sociala transfereringar saknas för Nya Zeeland. I den empiriska analysen i avsnitt 4.4 ingår därför 17 länder medan regressionsanalyserna i avsnitt 4.5 baseras på 16 länder.[22] I Tabell 4.1 redovisas variablernas exakta definitioner och källor.

22 Vi bestämde oss för att utesluta Nya Zeeland även från regressionsmodellen där offentlig konsumtion används som mått på offentlig sektor. Anledningen är att alla regressionsmodeller därmed kommer att innehålla samma länder vilket är en fördel när vi vill jämföra olika modeller.

Regressionsanalys förutsätter att antalet observationer inte är alltför litet. Även om vi bara inkluderar, låt säga, fem oberoende variabler i modellen är regressionsanalys baserad på endast 16 länder inte att rekommendera. En lösning är att använda paneldata. Paneldata är en uppsättning data av upprepade tvärsnitt där undersökningsenheterna har mätts vid flera tidpunkter. Vid årliga data för perioden 1970-2000 för 16 länder hade den sammanlagda datamängden uppgått till 496 (31 × 16) observationer. Inom forskningsfältet är det dock vedertaget att använda uppgifter och genomsnitt för perioder istället. Förslagsvis kan femåriga intervall väljas. Vi delar därför in studiens undersökningsperiod i sex delperioder. Humankapital och BNP per capita-nivå anger värdet för första året för respektive delperiod: 1970, 1975, 1980, 1985, 1990 och 1995. Investeringar, industrisektorns storlek samt de tre variablerna som mäter den offentliga sektorns storlek beräknas som medelvärdet för åren 1970-74, 1975-79 osv.[23] BNP per capita-tillväxt och befolkningstillväxt beräknas som medelvärdet av de årliga förändringarna 1970-75, 1975-80 osv. Datamaterialet kommer därmed att bestå av sammanlagt 96 (16 × 6) observationer.

Vid regressionsanalys med tvärsnittsdata anpassas en regressionsmodell där alla undersökningsenheter har samma intercept och värdet på en viss betakoefficient är identiskt för alla undersökningsenheter. När vi har tillgång till paneldata finns det olika alternativ. En vanligt förekommande ansats innebär att varje undersökningsenhet tillåts ha sin egen intercept medan värdet på en viss betakoefficient antas vara samma för alla undersökningsenheter. Inom ramen för denna typ av modeller skiljer man mellan fixa och slumpmässiga effekter. Effekter är uttryck för s.k. oobserverad heterogenitet och olikheter hos undersökningsenheterna. Låt säga som exempel att vi hade formulerat en löneekvation där individernas lön förklaras med oberoende variabler som yrkeserfarenhet, utbildning, kön etc. Men det finns sannolikt åtskilliga andra karakteristiska egenskaper hos individerna som påverkar inkomsten men som vi inte har inkluderat bland de oberoende variablerna. Vissa av egenskaperna kan vara svåra eller rent av omöjliga att mäta. I en paneldataanalys kommer alla sådana oberoende faktorer som är konstanta över tid att resultera i en specifik individ-effekt för varje undersökningsenhet. I den vetenskapliga

23 Uppgifter om totala offentliga utgifter saknas för Kanada för 1999 samt för USA för åren 1998 och 1999. Även uppgifter om sociala transfereringar saknas för Kanada för 1999 samt för USA för åren 1998 och 1999. Medelvärdet för tidsperioden 1995-1999 har för dessa länder beräknats som medelvärdet av de tillgängliga värdena.

litteraturen beskrivs olika situationer när det är lämpligt att använda fixa respektive slumpmässiga effekter:

> The fixed effects model is an appropriate specification if we are focusing on a specific set of *N* firms, say, IBM, GE, Westinghouse, etc. and our inference is restricted to the behavior of these sets of firms. Alternatively, it could be a set of *N* OECD countries, or *N* American states. Inference in this case is conditional on the particular *N* firms, countries or states that are observed. (Baltagi 2005:12)

> The random effects model is an appropriate specification if we are drawing *N* individuals from a large population. This is usually the case for household panel studies. Care is taken in the design of the panel to make it "representative" of the population we are trying to make inferences about. In this case, *N* is usually large [...] The individual effect is characterized as random and inference pertains to the population from which this sample was randomly drawn. (Baltagi 2005:14)[24]

Mot denna bakgrund och eftersom jag i denna avhandling analyserar data om länder har jag i likhet med många andra forskare valt att använda fixa effekter. Modellen med fixa effekter kan formuleras på följande sätt:

$$y_{it} = \alpha_i + \beta x_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$i = 1, ..., N, \quad t = 1, ..., T$$

där y_{it} är den beroende variabeln, β är en betakoefficient och x_{it} den oberoende variabeln medan ε_{it} är residualen. Bokstäverna *i* och *t* i modellen ovan anger att materialet utgörs av paneldata, dvs. undersökningsenheterna har mätts vid flera tidpunkter. De fixa effekterna, α_i, varierar från land till land men inte över tid vilket framgår av att effekterna har ett *i* men inget *t*. Exempel på länderspecifika effekter skulle kunna vara ländernas kultur och historia. För

24 Även vid individdata ska man ibland använda fixa effekter. Det är när det föreligger en korrelation mellan effekterna och de oberoende variablerna.

enkelhetens skull har jag exemplifierat modellen med endast en oberoende variabel men naturligtvis går det bra att utvidga modellen till att innehålla fler oberoende variabler.

Regressionsanalys med fixa effekter genomförs genom att vi inkluderar en dummyvariabel för varje land[25] tillsammans med de oberoende variablerna och sedan skattar regressionsmodellen med minsta kvadrat-metoden (OLS) (Gujarati 2003:642-644; Verbeek 2004:342-345). I en modell med fixa effekter får effekterna vara korrelerade med de oberoende variablerna. Det är genom att tillåta en sådan korrelation som vi kan säga att vår analys kontrollerar för oobserverad heterogenitet. Detta är ett viktigt skäl till varför metoden med fixa effekter är så attraktiv. Däremot kontrollerar inte metoden för obeaktade egenskaper hos undersökningsenheterna som varierar över tid. Sådana tids-varianta variabler måste inkluderas i regressionsmodellen för att vi ska kunna ta hänsyn till deras inverkan på den beroende variabeln (Allison 2009:1, 3).

Vid behov kan en dummyvariabel som är specifik för varje tidsperiod men som inte varierar mellan olika länder också inkluderas i regressionsmodellen. Dessa dummyvariabler fångar upp effekterna av oobserverade tidsspecifika faktorer som påverkar den beroende variabeln *Y*. Exempel på sådana tidseffekter är ekonomiska konjunkturer och oljeprischocker.

Standardverket inom paneldataanalys är Baltagi (2005) som dock är skriven på en hög matematisk nivå. Även Verbeek (2004) är svårtillgänglig men kan ändå rekommenderas. En enkel och pedagogisk introduktion finns i Gujarati (2003). I Allison (2009), Kohler och Kreuter (2005) samt Stock och Watson (2006) ägnas metoden med fixa effekter särskilt intresse.

25 För att undvika dummyvariabelfälla utelämnas en av de fixa effekterna som istället kommer att fungera som referenskategori.

4.4 BNP per capita-tillväxt i Sverige och OECD 1970-2000

För att kunna besvara frågan huruvida Sverige halkar efter andra länder ekonomiskt måste vi skilja mellan nivån på BNP och tillväxten av BNP. BNP-nivån är det totala värdet på BNP i absoluta tal och mäter levnadsstandarden i ett land medan BNP-tillväxt är den årliga förändringen av BNP-nivån. I Figur 4.1 jämförs BNP per capita-nivån i USA dollar i Sverige med genomsnittet för alla 17 länderna under perioden 1970-2000.[26] Som vi ser hade Sverige en högre levnadsstandard än OECD-17 under de första 20 åren. I samband med den ekonomiska krisen i början på 1990-talet sjönk den svenska BNP per capita-nivån tre år i rad och hamnade under genomsnittet för de 17 OECD-länderna. Från och med 1994 har det skett en återhämtning och den svenska levnadsstandarden följer nu utvecklingstrenden i OECD-17 fast på en lägre nivå. Våra tidsserier i Figur 4.1 (från Penn World Table) sträcker

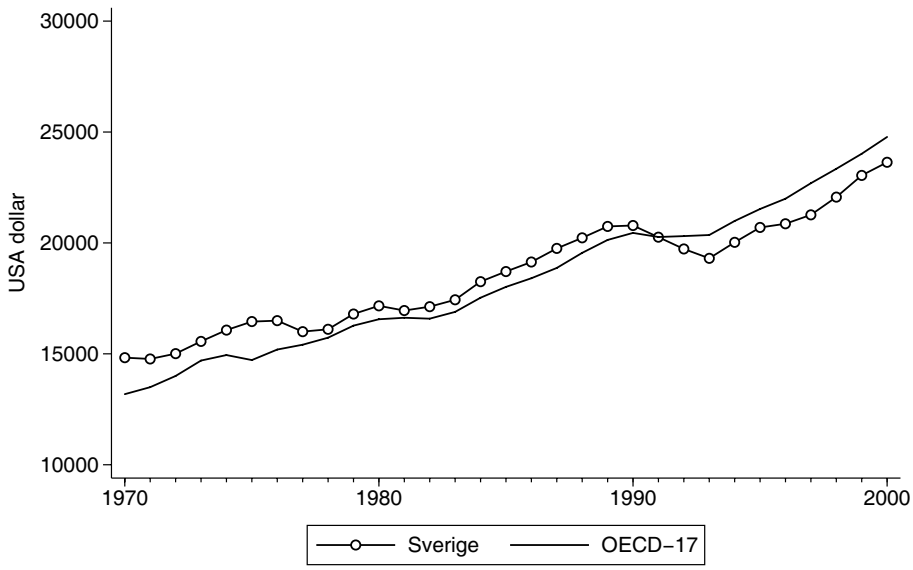

Figur 4.1. BNP per capita-nivå i Sverige och OECD-17 1970-2000 (USA dollar)

26 Lägg märke till att Sverige även ingår i jämförelsegruppen. Vi följer därmed vad som verkar vara praxis: medelvärdet baseras på den procentuella ekonomiska tillväxten i alla länder, inklusive landet som jämförelsen gäller. Man bör dock vara medveten om att ifall antalet länder hade varit väldigt litet hade jämförelsen beräknad på detta sättet riskerat att leda till missvisande resultat.

sig bara till år 2000 men enligt senare publicerade tidsserier från OECD har den svenska levnadsstandarden fortsatt att förbättras under första halvan av 2000-talet och 2005 hade Sverige nästan kommit i kapp OECD-17 i BNP per capita-nivå.[27] Vad gäller BNP per capita-nivå är det därför svårt att finna stöd för hypotesen att Sverige halkar efter ekonomiskt. Samtidigt måste man komma ihåg att en hög levnadsstandard idag inte är en garanti för fortsatt hög levnadsstandard i framtiden. På lång sikt kan skillnader i årlig ekonomisk tillväxt mellan länder komma att få stora effekter på ländernas levnadsstandard. I Figur 4.2 jämförs därför den genomsnittliga tillväxten i OECD-17 med utvecklingen i Sverige för perioden 1970-2000. Kurvorna i diagrammet visar den ekonomiska tillväxten som indexserier. I indexserierna fungerar år 1970 som bastidpunkt och har värdet 100. Värdena för de följande åren anger hur många procent som BNP per capita vid dessa tidpunkter utgör av BNP per capita år 1970. Figur 4.2 ger en helt annan bild av utvecklingen

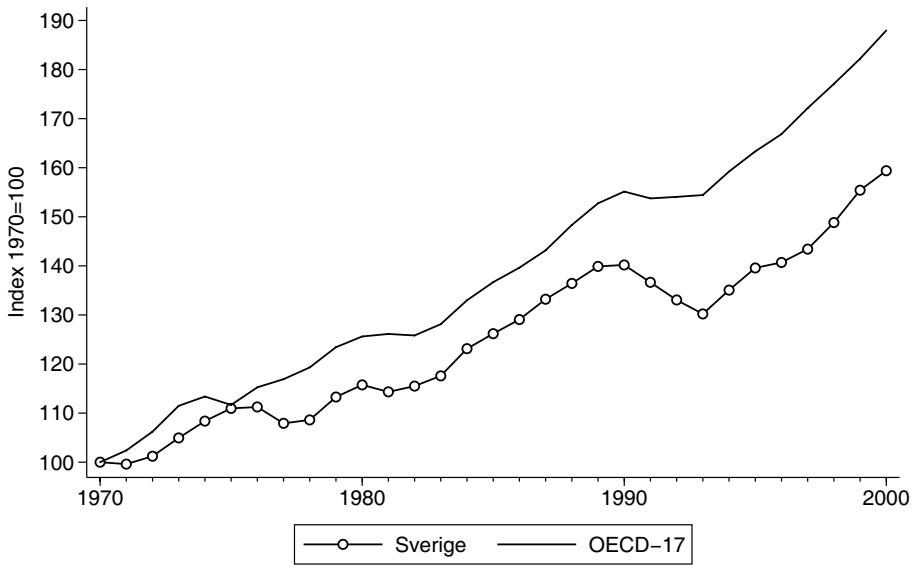

Figur 4.2. Index över hur BNP per capita-nivån har förändrats i Sverige och OECD-17 1970-2000

27 Den genomsnittliga BNP per capita-nivån i de 17 OECD-länderna uppgick 2005 till 30023 USA dollar medan motsvarande siffra för Sverige var 30002. Tidsserierna har hämtats från databasen Annual National Accounts – volume I – Comparative Tables vol 2004, variabel: ”Gross domestic product per head at the price levels and PPPs of 2000 (US dollars)”, som finns tillgänglig på OECD:s hemsida <www.sourceoecd.org>. Klicka på fliken Statistics, välj National Accounts från listan under OECD Databases och välj därefter Annual National Accounts.

av den svenska ekonomin än Figur 4.1. Figur 4.2 visar hur den ekonomiska tillväxten i Sverige genomgående har varit lägre än i genomsnittet av de 17 OECD-länderna under hela den studerade perioden. Det framgår också tydligt att gapet mellan Sverige och OECD-17 ökar över tid.

Ett grundläggande problem med att endast jämföra Sverige mot medelvärdet för en grupp av länder är att skillnader mellan de olika jämförelseländerna döljs. För att få en bättre bild av utvecklingen av den ekonomiska tillväxten i de 17 OECD-länderna har vi i Tabell 4.2 beräknat varje lands genomsnittliga årliga tillväxt under perioden 1970-2000. Av Tabell 4.2 framgår att skillnaderna mellan många länder är mycket små; ofta rör det sig om en tiondels procentenhet. Detta i kombination med den osäkerhet som alltid föreligger i nationalräkenskaper och BNP-siffror manar till försiktighet vid rangordning av länder och tolkning av resultaten. Men vi kan ändå konstatera följande: I topp återfinns Irland med en genomsnittlig ekonomisk tillväxt som uppgick till fantastiska 4,4 procent. På andra plats, men ändå långt efter, kommer Norge med 3,0 procent. Japan, Österrike och Finland har alla en tillväxt på cirka 2,5 procent. Vi kan också urskilja två eftersläntrare i tillväxtligan:

Tabell 4.2. Genomsnittlig årlig BNP per capita-tillväxt i 17 OECD-länder 1970-2000 (procent)

1	Irland	4,4
2	Norge	3,0
3	Japan	2,6
4	Österrike	2,6
5	Finland	2,5
6	USA	2,4
7	Belgien	2,3
8	Italien	2,2
9	Kanada	2,2
10	Storbritannien	2,1
11	Nederländerna	2,0
12	Frankrike	2,0
13	Australien	1,9
14	Danmark	1,7
15	Sverige	1,6
16	Nya Zeeland	1,1
17	Schweiz	0,9
	OECD-17	2,1

Nya Zeeland och Schweiz med en genomsnittlig tillväxt på 1,1 respektive 0,9 procent. Med en genomsnittlig tillväxt som uppgick till blygsamma 1,6 procent hamnar också Sverige i botten av tabellen med endast Schweiz och Nya Zeeland bakom sig. Räknat i procentenheter är dock avståndet ner till dessa länder relativt långt. På platsen precis före Sverige återfinns Danmark som har en nästan lika låg tillväxt.

Den svenska tillväxten har alltså varit svag under perioden 1970-2000. Sverige ligger klart under medelvärdet för de 17 OECD-länderna som är 2,1 procent. Det är dock långt ifrån självklart att det är den svenska välfärdsstaten och det höga skattetrycket som är orsaken till detta. I så fall måste man förklara varför Schweiz och Nya Zeeland har haft en ännu sämre tillväxt än Sverige. Schweiz har länge varit känt för sina låga skatter och Nya Zeeland inledde i början på 1980-talet en politisk omsvängning som innebar privatiseringar och avreglering av marknader, skattesänkningar och en kraftig bantning av välfärdsstaten. Schweiz och Nya Zeelands samhällsmodeller uppvisar med andra ord inte så många gemensamma drag med den svenska samhällsmodellen.

Den centrala frågan i debatten mellan Walter Korpi och Magnus Henrekson om Sveriges ekonomiska tillväxt gäller vilka länder som Sverige ska jämföras med. Korpi ifrågasätter inte att Sverige har haft en lägre tillväxt än genomsnittet av OECD-länderna (oavsett om medelvärdet baseras på 17, 18 eller fler länder). Men detta innebär inte att Sverige ”halkar efter”, menar Korpi, eftersom jämförelsen borde skett med gruppen av länder som var ungefär lika rika som Sverige 1970. Som skäl anger Korpi den tidigare nämnda upphinnareffekten: länder som vid undersökningsperiodens början har en lägre BNP per capita-nivå får en högre BNP per capita-tillväxt än länder som startar från en högre BNP per capita-nivå. Henrekson (1996:1753, 1756) å sin sida argumenterar för att upphinnareffekten var viktig under 1950- och 1960-talen men har förlorat i betydelse efter 1970. I Figur 4.3 har vi prickat in länderna efter deras BNP per capita-nivå år 1970 och genomsnittlig BNP per capita-tillväxt 1970-2000. Som spridningsdiagrammet visar föreligger ett starkt negativt samband mellan variablerna (r = -0,8). Upphinnareffekten förklarar således 64 procent av variationen i ekonomisk tillväxt mellan länderna (r^2 = 0,64). I Figur 4.3 anger punkterna ländernas observerade genomsnittliga tillväxt för perioden 1970-2000 medan regressionslinjen anger den tillväxt som länderna förväntas ha givet deras BNP per capita-nivåer

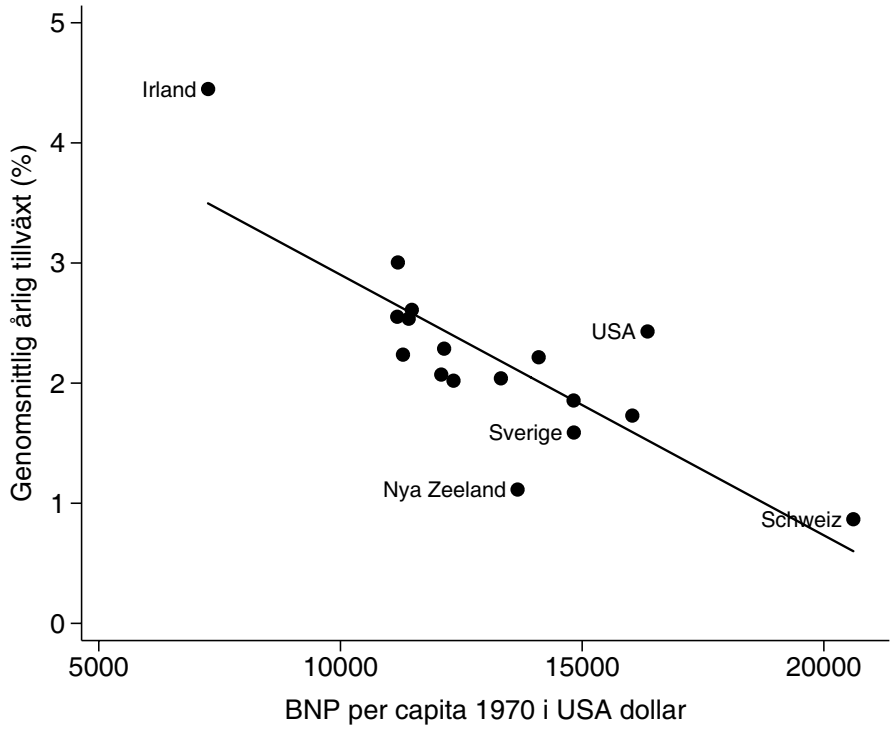

Figur 4.3. Upphinnareffekt: 17 OECD-länder 1970-2000

1970. Eftersom observationen för Sverige ligger under regressionslinjen innebär detta att Sverige har haft en lägre tillväxt än förväntat när vi tar hänsyn till upphinnareffektens inverkan på tillväxten. Värt att notera i övrigt är att Schweiz låga tillväxt (enligt Tabell 4.2) till stor del är en effekt av att landet startade från en hög BNP per capita-nivå. År 1970 var Schweiz det rikaste landet med en BNP per capita på drygt 20600 USA dollar. Tar vi hänsyn till upphinnareffekten har Schweiz faktiskt haft en högre tillväxt än förväntat. Däremot framgår det mycket tydligt av Figur 4.3 att Nya Zeeland har haft en låg tillväxt.

4.5 Resultat av regressionsanalysen

Vi har skattat sammanlagt fyra regressionsmodeller. I modell 1 förklaras procentuell BNP per capita-tillväxt i olika länder med BNP per capita-nivån i början på den studerade tidsperioden, investeringar, humankapital, befolk-

Tabell 4.3. Paneldata-regressioner. BNP per capita-tillväxt i 16 OECD-länder under 5-åriga tidsperioder mellan 1970 och 2000. P-värden inom parentes

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Upphinnareffekt	-0,00029 (0,000)	-0,00070 (0,000)	-0,00029 (0,000)	-0,00057 (0,000)
Investeringar	0,054 (0,034)	-0,067 (0,204)	0,055 (0,031)	-0,102 (0,063)
Humankapital	0,251 (0,035)	0,016 (0,936)	0,236 (0,051)	0,095 (0,618)
Befolkningstillväxt (15-64 år)	1,277 (0,001)	0,384 (0,308)	1,376 (0,000)	0,592 (0,102)
Industrisektor	-0,0056 (0,864)	0,203 (0,002)	-0,022 (0,499)	0,138 (0,027)
Totala offentliga utgifter		-0,320 (0,010)		
Totala offentliga utgifter kvadrerade		0,0016 (0,180)		
Sociala transfereringar			0,219 (0,054)	
Sociala transfereringar kvadrerade			-0,008 (0,024)	
Offentlig konsumtion				-1,128 (0,001)
Offentlig konsumtion kvadrerad				0,016 (0,030)
Konstant	2,945 (0,087)	16,947 (0,000)	2,289 (0,230)	22,494 (0,000)
Landeffekter	Nej	Ja	Nej	Ja
Tidseffekter	Ja	Ja	Ja	Ja
Antal observationer	96	96	96	96
R-kvadrat	0,55	0,77	0,59	0,78

ningstillväxt och industrisektorns storlek. I modell 2-4 inkluderas totala offentliga utgifter, sociala transfereringar respektive offentlig konsumtion bland de oberoende variablerna. Tidseffekter ingår i samtliga modeller och modell 2 samt modell 4 innehåller även landeffekter.[28] I Tabell 4.3 redovisas resultaten från regressionsanalysen. I modell 1 har upphinnareffekten det förväntade tecknet och är högst statistiskt signifikant. Rikare länder tenderar att ha en lägre ekonomisk tillväxt än fattigare länder. Investeringar, humankapital och befolkningstillväxt har som väntat positiva effekter på den ekonomiska tillväxten. Alla tre variablerna är statistiskt signifikanta på 5%-nivån. Däremot har storleken på industrisektorn ingen betydelse för den ekonomiska tillväxten.

28 Vi använde 5%-signifikansnivå som gräns för att förkasta nollhypotesen om inga landeffekter respektive inga tidseffekter.

Modell 2 innehåller förutom de fem ursprungliga variablerna även totala offentliga utgifter och totala offentliga utgifter i kvadrat. Den sistnämnda variabeln inkluderas för att vi ska kunna upptäcka både linjära och icke-linjära samband mellan offentliga utgifter och ekonomisk tillväxt. Återigen är upphinnareffekten statistiskt signifikant men investeringar, humankapital och befolkningstillväxt har nu ingen effekt på den ekonomiska tillväxten. Dessutom har investerings-variabeln fel tecken: minustecknet gör gällande att högre investeringar skulle leda till lägre tillväxt. Och detta går ju på tvärs med vad teorier om ekonomisk tillväxt förutsäger. Betakoefficienten för storleken på industrisektorn är statistiskt signifikant: ju större industrisektor ett land har desto lägre blir landets ekonomiska tillväxt. Vi ser också att det finns ett statistiskt signifikant negativt samband mellan totala offentliga utgifter och ekonomisk tillväxt. Höga offentliga utgifter verkar således dämpa den ekonomiska tillväxten. Däremot har totala offentliga utgifter i kvadrat inte någon effekt på tillväxten.

I modell 3 är upphinnareffekt, investeringar och befolkningstillväxt statistiskt signifikanta och humankapital nästan signifikant (p = 0,051) medan industrisektorns storlek inte har någon betydelse för den ekonomiska tillväxten. Intressant att notera är hur sociala transfereringar påverkar ekonomisk tillväxt i denna modell. Koefficienten för sociala transfereringar är positiv och koefficienten för samma variabel i kvadrat är negativ, vilket innebär att det föreligger ett kurvlinjärt samband mellan sociala transfereringar och ekonomisk tillväxt. Sambandet kan beskrivas som ett upp och nervänt U där sociala transfereringar först har en gynnsam effekt på den ekonomiska tillväxten men om transfereringarna ökar över en viss gräns kommer den ekonomiska tillväxten att hämmas.

I den sista modellen, modell 4, är upphinnareffekten och industrisektorns storlek statistiskt signifikanta. Betakoefficienten för befolkningstillväxt är nästan statistiskt signifikant på 10%-nivån medan humankapital inte har någon effekt på den ekonomiska tillväxten. Mycket oväntat är koefficienten för investeringar negativ och signifikant på 10%-nivån (p = 0,063). Vidare ser vi att både offentlig konsumtion och offentlig konsumtion i kvadrat är korrelerade med ekonomisk tillväxt. Att döma av koefficienternas tecken – negativt respektive positivt – är sambandet mellan offentlig konsumtion och ekonomisk tillväxt kurvlinjärt och antar formen av ett U. När den offentliga konsumtionen är relativt låg kommer en ökad offentlig konsumtion

att minska den ekonomiska tillväxten. Om däremot nivån på den offentliga konsumtionen är relativt hög leder ökad offentlig konsumtion till att också den ekonomiska tillväxten ökar. Notera att formen på detta kurvlinjära samband är raka motsatsen till det kurvlinjära samband som vi fann mellan sociala transfereringar och ekonomisk tillväxt i modell 3.

För att upptäcka outliers och inflytelserika observationer användes flera olika typer av regressionsdiagnostik, såsom residualplottar, DFITS, DFBETAs och partiella regressionsplottar (StataCorp. 2003:357-384). Känslighetsanalysen visade att modellerna beskriver datamaterialet på ett förhållandevis adekvat sätt. Ett undantag är Irland perioden 1995-2000. Våra regressionsmodeller kan inte förklara landets mycket höga ekonomiska tillväxt under tidsperioden särskilt väl. Vi prövade att skatta om regressionsmodellerna utan denna observation vilket dock inte ledde till några dramatiska förändringar av resultaten.[29]

4.6 Diskussion

I detta kapitel har vi undersökt sambandet mellan storleken på den offentliga sektorn och den procentuella BNP per capita-tillväxten i 16 OECD-länder under perioden 1970-2000. Som mått på offentlig sektor användes totala offentliga utgifter, sociala transfereringar samt offentlig konsumtion. De empiriska analyserna gav mycket varierande resultat. I den första modellen, där offentlig sektor inte ingick bland de förklarande variablerna, hade upphinnareffekt, investeringar, humankapital och befolkningstillväxt de förväntade effekterna på ekonomisk tillväxt. Men när de olika variablerna för offentlig sektor-storlek inkluderades i de följande modellerna var det bara upphinnareffekten som behöll sin statistiska signifikans. Betakoefficienterna för investeringar, humankapital och befolkningstillväxt blev icke-signifikanta i vissa modeller. Investeringsvariabeln skiftade dessutom tecken. Totala offentliga utgifter var negativt korrelerade med procentuell BNP per capita-tillväxt. Sambandet mellan sociala transfereringar och ekonomisk tillväxt var kurvlinjärt: sociala transfereringar påverkade först tillväxten positivt för att efter en

29 Jämfört med de redovisade resultaten i Tabell 4.3 blev betakoefficienten för totala offentliga utgifter i modell 2 icke-signifikant, betakoefficienten för investeringar i modell 4 fortsatt negativ men nu dessutom statistiskt signifikant på 5%-nivån medan variabeln för offentlig konsumtion i kvadrat blev icke-signifikant i samma modell.

viss punkt ha en hämmande effekt. Sambandet mellan offentlig konsumtion och ekonomisk tillväxt var också kurvlinjärt men här var effekten av den oberoende variabeln först negativ och sedan positiv. Utifrån dessa resultat är det inte helt lätt att dra några säkra slutsatser om hur den offentliga sektorn påverkar ekonomisk tillväxt. Framför allt formen på det kurvlinjära sambandet mellan offentlig konsumtion och tillväxt är förvånande.

De lite märkliga resultaten kan nog till viss del förklaras av vad som inom ekonometrin brukar kallas för simultaneous causality bias (Stock & Watson 2006:324-325). Ett viktigt antagande vid regressionsanalys är att de oberoende variablerna ska vara exogena medan den beroende variabeln är endogen. Detta innebär att den beroende variabeln är en funktion av de oberoende variablerna samtidigt som den beroende variabeln inte påverkar de oberoende variablerna. Om detta antagande inte gäller utan den beroende variabeln samtidigt också påverkar en oberoende variabel kallas den senare för endogen förklaringsvariabel. Då uppstår problemet att betakoefficienten vid ett funnet statistiskt samband mellan två variabler inte kan tolkas som ett mått på hur mycket den beroende variabeln påverkas när den endogena förklaringsvariabeln ändras en enhet. I vårt fall var hypotesen att storleken på den offentliga sektorn (mätt som t.ex. offentliga utgifter) påverkar den ekonomiska tillväxten. Men om offentlig sektor är en endogen förklaringsvariabel går orsakssambandet också i motsatt riktning: i konjunkturnedgångar försämras den ekonomiska tillväxten och arbetslösheten stiger vilket leder till ökade offentliga utgifter i form av ökade kostnader för arbetslöshetsersättning, socialbidrag och arbetsmarknadsutbildning m.m.

Problemet med endogena förklaringsvariabler åtgärdas genom att skatta regressionen med Two Stage Least Squares. 2SLS innebär att man försöker finna en variabel som är korrelerad med den endogena förklaringsvariabeln men okorrelerad med residualtermen i regressionsmodellen. Denna variabel kallas för instrument eller instrumentvariabel. Som namnet antyder genomförs sedan 2SLS i två steg. Först regresseras den endogena förklaringsvariabeln på instrumentvariabeln och alla andra exogena oberoende variabler. I andra steget regresseras den beroende variabeln på de exogena oberoende variablerna plus de skattade regressionsvärdena från regressionen i första steget (Stock & Watson 2006:kap. 12).

I praktiken är användandet av 2SLS förenat med mycket stora metodologiska utmaningar. Svårigheten ligger framför allt i att finna giltiga och lämpliga instrumentvariabler. Detta gäller i synnerhet vid studier av hur storleken på den offentliga sektorn påverkar den ekonomiska tillväxten. Forskning genomförd med paneldata och 2SLS tyder på att den offentliga sektorns inverkan på tillväxten är liten och att några tillväxthämmande effekter inte kan fastslås (Agell et al. 1999, 2006).

Appendix 4.1. Beskrivande statistik

Variabel	Obs	Medel	Stdav	Min	Max
BNP per capita-tillväxt	96	2,280548	1,377522	-1,40646	8,854897
BNP per capita-nivå	96	17531,53	4144,291	7259,752	28408,86
Investeringar	96	24,04778	4,521514	15,50584	37,2373
Humankapital	96	8,624146	1,546918	5,215	12,179
Befolkningstillväxt (15-64 år)	96	0,166513	0,336222	-0,4679	1,175449
Industrisektor	96	31,60918	5,331695	22,04089	45,27999
Totala offentliga utgifter	96	43,56529	9,408292	21,42975	63,83059
Totala offentliga utgifter kvadrerade	96	1985,528	823,6546	459,2343	4074,344
Sociala transfereringar	96	14,07244	4,545375	4,36537	27,80507
Sociala transfereringar kvadrerade	96	218,4787	140,5818	19,05645	773,1222
Offentlig konsumtion	96	19,89207	4,096578	10,81053	29,56209
Offentlig konsumtion kvadrerad	96	412,3014	165,8998	116,8676	873,9171

5. Ekonomisk frihet och tillväxt i 17 OECD-länder 1970-2000

5.1 Inledning

När de realsocialistiska planekonomierna föll 1989 innebar detta, bland mycket annat, att de västerländska marknadsekonomierna definitivt hade bevisat sin större förmåga att skapa ekonomisk tillväxt och välstånd. Det torde därför inte vara särskilt kontroversiellt att instämma i en känd nobelpristagares ord: ”I believe that free societies have arisen and persisted only because economic freedom is so much more productive economically than other methods of controlling economic activity” (Milton Friedman citerad efter de Haan & Sturm 2000:215). Men samtidigt måste man komma ihåg att marknadsekonomierna i de industrialiserade länderna skiljer sig åt i flera avseenden. Det kan t.ex. handla om den offentliga sektorns storlek, skattetryck, socialpolitik, löneskillnader och arbetsmarknadslagstiftning, strukturen på näringslivet (andelen småföretag respektive storföretag och andelen statliga företag m.m.) samt storleken på de offentliga investeringarna. Inom sociologin används därför ibland begreppet välfärdskapitalism för att beskriva ett ekonomiskt system där marknad blandas med politisk reglering (Korpi 1978, 1998; jfr. Ebbinghaus & Manow 2001). Marknadskrafterna består av fria marknader och privatägda företag medan de politiska krafterna utgörs av bl.a. den offentliga sektorn och socialpolitiken. Ett sätt att uppfatta begreppet välfärdskapitalism är som en skala där ändpunkterna utgörs av marknaden respektive politiken. På skalan kan länder prickas in efter hur de har valt att kombinera marknad och politik och därmed kan skalan också sägas mäta graden av marknadsekonomi i olika länder.

Syftet med detta kapitel är att empiriskt undersöka om skillnader i graden av marknadsekonomi påverkar den ekonomiska tillväxten i utvecklade länder av välfärdskapitalistisk typ. Hypotesen är att länder med högre grad av mark-

nadsekonomi också har en högre tillväxt än andra länder, en hypotes som den nationalekonomiska forskningen har ägnat mycket tid åt att försöka testa empiriskt. Ofta har forskarna använt totala offentliga utgifter eller offentlig konsumtion i procent av BNP som mått på länders grad av marknadsekonomi. Ju större de offentliga utgifterna är i ett land desto mindre grad av marknadsekonomi antas landet ha. (För några exempel och litteraturöversikter över denna forskning se Agell et al. 1999 samt Fölster och Henrekson 1999, 2001.) I detta kapitel ska jag emellertid använda ett annat mått på graden av marknadsekonomi, nämligen ekonomisk frihet, mätt med det s.k. Economic Freedom of the World Index (Gwartney & Lawson 2004). Fördelen med att använda detta index är att det inte reducerar marknadsekonomin till att endast handla om storleken på de offentliga utgifterna utan även tar hänsyn till andra egenskaper hos det marknadsekonomiska systemet. En utförlig beskrivning av vilka komponenter som ingår i Economic Freedom of the World Index ges längre fram i kapitlet.

5.2 Institutioner och ekonomisk tillväxt

I den *neoklassiska* tillväxtmodellen[30] som utvecklades under 1950- och 1960-talen förklaras ekonomisk tillväxt på kort och medellång sikt av sparande och investeringar i realkapital. Men på lång sikt bestäms tillväxten av faktorer som ligger utanför modellen: befolkningstillväxt och teknisk utveckling. Ett centralt antagande i den neoklassiska tillväxtmodellen är att investeringar kännetecknas av avtagande avkastning. Och detta är anledningen till varför sparande bara har en temporär effekt på den ekonomiska tillväxten (Agell et al. 1997:37).

Det dröjde ända fram till slutet på 1980-talet innan en teoretisk modell presenterades som också inkluderade orsakerna till teknisk utveckling. Modellen kom att kallas för *endogen* tillväxtteori eftersom den tekniska utvecklingen nu ingår i modellen. Därmed kan den endogena tillväxtmodellen förklara även den långsiktiga tillväxttakten i ekonomin. Den endogena tillväxtteorin slopar antagandet om avtagande avkastning på kapital. Istället antas att kapital har konstant eller t.o.m. växande avkastning. Inom endogen tillväxtteori arbetar man med ett mer utvidgat kapitalbegrepp jämfört med i den neoklassiska

30 För översikter över olika tillväxtteorier se Agell et al. (1997), Eklund (2004), Fregert och Jonung (2003) samt Helpman (2006).

modellen. Ekonomisk tillväxt kommer till stånd inte bara genom ökade insatser av realkapital och arbete. Andra viktiga orsaker till ekonomisk tillväxt är investeringar i människors humankapital och ökad utbildning, forskning och utveckling (FoU) samt innovationer. Uppkomsten av ny kunskap och spridningen av kunskap utgör tillsammans teknologin i ett land (Fregert & Jonung 2003:145). I den endogena tillväxtteorin kan ekonomisk politik påverka tillväxttakten. En politik som stimulerar till ökade investeringar i realkapital och humankapital får gynnsamma effekter på tillväxttakten medan en politik som försvagar drivkrafterna för sådana investeringar hämmar den ekonomiska utvecklingen.

Såväl den neoklassiska som endogena tillväxtmodellen förutspår en tendens att levnadsstandarden i olika länder på sikt kommer att konvergera. I den förra modellen är orsaken att investeringar i realkapital ger högre produktivitetstillskott i fattiga länder än i rika länder. I den senare modellen beror det på att tekniska framsteg och innovationer i ett land sedan kan spridas till andra länder som snabbt drar nytta av de nya kunskaperna. Förhållandet att länder som har lägre BNP per capita-nivå tenderar att få en snabbare tillväxt än länder med högre BNP per capita-nivå kallas för upphinnareffekt (Abramovitz 1986; Baumol 1986; Dowrick & Nguyen 1989). Men även om det negativa sambandet mellan utgångsnivån på BNP och ekonomisk tillväxt har fått empiriskt stöd gäller det inte för alla länder. De stora skillnader i levnadsstandard och tillväxt som vi kan observera indikerar att förmågan att tillgodogöra sig ny teknik och nya kunskaper varierar mellan olika länder. Därför har en tredje tillväxtmodell vuxit fram som kallas för *institutionell* teori. Denna teoretiska skolbildning betonar betydelsen av olika samhälleliga institutioner som en viktig förklaring till varför vissa länder är rika medan andra är fattiga (North 1993; Rosenberg & Birdzell 1991). Institutioner är

> the humanly devised constraints that structure human interaction. They are made up of formal constraints (for example, rules, laws, constitutions), informal constraints (for example, norms of behavior, conventions, self-imposed codes of conduct), and their enforcement characteristics. Together they define the incentive structure of societies and, specifically, economies. (North 1998:248)

Den institutionella teorin understryker att ekonomisk utveckling och tillväxt förutsätter långsiktighet i de ekonomiska aktörernas beslutsfattande beträffande produktion och investeringar. En avgörande orsak till kapitalismens framväxt och sedermera Västerlandets ekonomiska uppsving var att de styrande upphörde att godtyckligt konfiskera undersåtarnas rikedomar och istället övergick till att använda legala skattesystem. Därmed kunde individer ackumulera kapital utan att riskera att plötsligt förlora allt vilket skapade ett intresse för att ägna sig åt företagande och bedriva handel. En viktig uppgift för statsmakten blev att säkerställa lag och ordning samt skydda köpmän från stråtrövare så att handelsvägar och nya geografiska marknader kunde växa fram. En annan uppgift för staten var att administrera ett opartiskt och effektivt domstolsväsende som löste juridiska tvister mellan t.ex. köpmän och garanterade att ingångna avtal följdes. Förutom privat äganderätt, polis och domstolsväsende finns det en hel rad andra institutioner som befrämjar produktiv ekonomisk aktivitet och tillväxt. Exempel är fri konkurrens, öppenhet mot omvärlden och frihandel, förutsägbarhet i det politiska beslutsfattandet, stabilt penningvärde och låg inflation samt ett skattesystem som inte försvagar drivkrafterna för investeringar i human- och realkapital. Enligt teorin bör staten koncentrera sig på att skapa sådana goda institutioner för att sedan inom ramen för dessa ge marknadsekonomin och de ekonomiska aktörerna så stor frihet som möjligt.

Ekonomisk frihet och dess betydelse för tillväxten är ett relativt nytt forskningsområde. Men många av de empiriska studierna visar att ekonomisk frihet har en positiv effekt på tillväxten. Denna effekt existerar både när den oberoende variabeln utgörs av nivån på ekonomisk frihet (Dawson 1998) respektive förändringen i ekonomisk frihet under den studerade perioden (Dawson 1998; de Haan & Sturm 2000; Gwartney et al. 1999). Emellertid finns det också studier som inte har funnit något samband mellan nivån på ekonomisk frihet och tillväxt (de Haan & Sturm 2000; Gwartney et al. 1999). Se vidare Berggren (2003) och Lundström (2003) för litteraturöversikter.

5.3 Material och metod

Jag har samlat in data om 17 OECD-länder[31] för perioden 1970 till 2000. I Tabell 5.1 ges en översikt över variablernas definitioner och källor. Beskrivande statistik för variablerna redovisas i Appendix 5.1. Datamaterialet har hämtats bl.a. från Heston et al. (2002) samt OECD.

Tabell 5.1. Definition av variabler

Variabel	Definition	Källa	Variabelns ursprungliga namn i källan
BNP per capita-tillväxt	Beräknad årlig förändring i: Real GDP per capita (Chain-index). BNP per capita anges i USA dollar i 1996 års priser och köpkraftspariteter	Heston et al. (2002). Data hämtad från <http://pwt.econ.upenn.edu>	RGDPCH
Upphinnareffekt	Real GDP per capita (Chain-index). BNP per capita anges i USA dollar i 1996 års priser och köpkraftspariteter	Heston et al. (2002). Data hämtad från <http://pwt.econ.upenn.edu>	RGDPCH
Investeringar	Investment share of RGDPL (RGDPL = Real GDP per capita (Laspeyres-index))	Heston et al. (2002). Data hämtad från <http://pwt.econ.upenn.edu>	KI
Humankapital	Average schooling years in the total population over age 25	Barro & Lee (2001). Data hämtad från <www.cid.harvard.edu/ciddata/ciddata.html>	TYR
Befolkningstillväxt (15-64 år)	Beräknad årlig förändring i: Population from 15 to 64 years as a percentage of total population	www.sourceoecd.org	Se "Definition"
Industrisektor	Employment in industry as a percentage of civilian employment	www.sourceoecd.org	Se "Definition"
Ekonomisk frihet	Economic Freedom of the World Index. A Chain–Linked Summary Index. Varierar mellan 0 (ingen ekonomisk frihet) och 10 (maximal ekonomisk frihet)	Gwartney & Lawson (2004:16-19). Bok och data hämtad från <www.freetheworld.com>	Se "Definition"

Kommentar: OECD-materialet har hämtats från databasen "Historical Statistics". Den finns tillgänglig på hemsidan <www.sourceoecd.org>. Klicka på fliken "Statistics" och välj "National Accounts" från listan under "OECD Databases".

31 Följande länder ingår i analysen: Australien, Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Japan, Kanada, Nederländerna, Nya Zeeland, Norge, Schweiz, Storbritannien, Sverige, USA och Österrike.

Ekonomisk tillväxt mäts som årlig procentuell förändring i Real GDP per capita (Constant Prices: Chain series). Dessa BNP-siffror är köpkraftsjusterade och tar hänsyn till ländernas olika prisnivåer. I likhet med många andra tillväxtstudier har jag valt BNP per capita-nivå, investeringar, humankapital och befolkningstillväxt som oberoende variabler. Jag förväntar mig att BNP per capita-nivå ska ha ett negativt samband med ekonomisk tillväxt (upphinnareffekt) medan de tre övriga oberoende variablerna ska ha positiva effekter. Som mått på humankapital används det genomsnittliga antalet utbildningsår i den vuxna befolkningen över 25 år. Den variabel som står i fokus för studien, ekonomisk frihet, är konstruerad som ett index som kan variera mellan 0 och 10. Ju högre värde desto större ekonomisk frihet bedöms landet ha. Jag förväntar mig därför att koefficienten för ekonomisk frihet ska vara positiv. Uppgifter om ekonomisk frihet i olika länder kommer ifrån publikationen *Economic Freedom of the World 2004 Annual Report* som ges ut av Fraser Institute i Vancouver (Gwartney & Lawson 2004). Jag har också inkluderat en variabel för andelen sysselsatta i industrin. Tanken är att jag därigenom ska kunna mäta om skillnader mellan länder i näringslivsstruktur, definierad som andelen sysselsatta i industrin respektive tjänstesektorn, påverkar den ekonomiska tillväxten. Tack vare tekniska framsteg och möjligheterna till rationaliseringar brukar produktiviteten antas vara högre i industrisektorn än i tjänstesektorn (Baumol 1967). Tidsåtgången för att tillverka en personbil har under de senaste hundra åren minskat dramatiskt medan en hårklippning tar ungefär lika lång tid idag som då. Man skulle därför kunna tänka sig att en stor tjänstesektor dämpar den ekonomiska tillväxten. Detta innebär att jag förväntar mig att variabeln för andelen sysselsatta i industrin ska ha ett positivt samband med ekonomisk tillväxt.

Det statistiska materialet utgörs av paneldata för de 17 länderna under perioden 1970-2000. En fördel med att använda paneldata istället för tvärsnittsdata är att antalet observationer ökar. Eftersom uppgifter för variablerna humankapital och ekonomisk frihet endast finns tillgängliga som 5-åriga intervall (1970, 1975 osv.) har jag delat in studiens undersökningsperiod 1970-2000 i sex delperioder som vardera omfattar fem år. Humankapital, ekonomisk frihet och BNP per capita-nivå anger värdet för första året för respektive delperiod, dvs. 1970, 1975, 1980, 1985, 1990 och 1995. Investeringar och industrisektorns storlek beräknas som medelvärdet för åren 1970-74, 1975-79 osv. BNP per capita-tillväxt och befolkningstillväxt beräknas som medelvärdet av de årliga förändringarna 1970-75, 1975-80 osv. Efter-

som jag har 17 länder och sex tidpunkter kommer regressionsanalysen att baseras på totalt 102 observationer.

Precis som i kapitel 4 använder jag paneldataregressioner med fixa effekter. Därmed blir det möjligt att kontrollera för s.k. oobserverad heterogenitet hos undersökningsenheterna. Oobserverad heterogenitet syftar på att undersökningsenheter, t.ex. länder, är olikartade och att många av dessa faktorer är svåra att mäta vilket gör att man inte kan inkludera dem bland de oberoende variablerna i regressionsekvationen. Oobserverad heterogenitet riskerar att snedvrida resultaten och därför är det viktigt att ta hänsyn till detta problem vid analys av paneldata. Vid fixa effekter inkluderas en dummyvariabel för varje land i regressionen. Dummyvariabeln representerar alla faktorer som är förknippade med landet och konstanta över tid och som påverkar den beroende variabeln. På motsvarande sätt kan också fixa effekter inkluderas som representerar faktorer som är konstanta för alla länder, dvs. påverkar alla länder lika, men varierar över tid. Det finns även andra metoder inom paneldataanalys men om, som i mitt fall, intresset riktas mot en specifik uppsättning av *N* länder (eller svenska kommuner, amerikanska delstater etc.) och slutsatserna av den statistiska analysen begränsas till att endast gälla för de studerade undersökningsenheterna och inte är avsedda att kunna generaliseras till en större population är fixa effekter lämpligast. Paneldataanalys med fixa effekter beskrivs i Allison (2009), Baltagi (2005), Gujarati (2003), Kohler och Kreuter (2005:232-243) samt Stock och Watson (2006).

5.4 Ekonomisk frihet

Economic Freedom of the World Index (EFW) är konstruerat för att mäta den ekonomiska friheten och graden av marknadsekonomi i olika länder (Gwartney & Lawson 2004). EFW består av ett stort antal indikatorer grupperade efter fem övergripande områden: (1) offentlig sektor; (2) rättssystem och skydd av privat äganderätt; (3) tillgång till stabilt penningvärde; (4) frihet att bedriva handel med utlandet; och (5) regleringar av kreditmarknad, arbetsmarknad och näringsliv (se Tabell 5.2).

Tabell 5.2. Economic Freedom of the World Index

1) Size of Government: Expenditures, Taxes, and Enterprises
   a) General government consumption spending as a percentage of total consumption
   b) Transfers and subsidies as a percentage of GDP
   c) Government enterprises and investment as a percentage of total investment
   d) Top marginal tax rate (and income threshold at which it applies)
      i) Top marginal income tax rate (and income threshold at which it applies)
      ii) Top marginal income and payroll tax rates (and income threshold at which they apply)

2) Legal Structure and Security of Property Rights
   a) Judicial independence – the judiciary is independent and not subject to interference by the government or parties in disputes
   b) Impartial courts – a trusted legal framework exists for private businesses to challenge the lagality of government actions or regulation
   c) Protection of intellectual property
   d) Military interference in rule of law and the political process
   e) Integrity of the legal system

3) Access to Sound Money
   a) Average annual growth of the money supply in the last five years minus average annual growth of real GDP in the last ten years
   b) Standard inflation variability in the last five years
   c) Recent inflation rate
   d) Freedom to own foreign currency bank accounts domestically and abroad

4) Freedom to Trade Internationally
   a) Taxes on international trade
      i) Revenue from taxes on international trade as a percentage of exports plus imports
      ii) Mean tariff rate
      iii) Standard deviation of tariff rates
   b) Regulatory trade barriers
      i) Hidden import barriers – no barriers other than published tariffs and quotas
      ii) Costs of importing – the combined effect of import tariffs, license fees, bank fees, and the time required for administrative red-tape raises the costs of importing equipment (by 10% or less = score of 10; by more than 50% = score of 0)
   c) Actual size of trade sector compared to expected size
   d) Difference between official exchange rate and black-market rate
   e) International capital market controls
      i) Access of citizens to foreign capital markets and foreign access to domestic capital markets
      ii) Restrictions on the freedom of citizens to engage in capital market exchange with foreigners – index of capital controls among 13 IMF categories

5) Regulation of Credit, Labor, and Business
   a) Credit market regulations
      i) Ownership of banks – percentage of deposits held in privately owned banks
      ii) Competition – domestic banks face competition from foreign banks
      iii) Extension of credit – percentage of credit extended to private sector
      iv) Avoidance of interest rate controls and regulations that lead to negative real interest rates
      v) Interest rate controls – interest rate controls on bank deposits and/or loans are freely determined by the market
   b) Labor market regulations
      i) Impact of minimum wage – the minimum wage, set by law, has little impact on wages because it is too low or not obeyed
      ii) Hiring and firing practices – hiring and firing practices of companies are determined by private contract
      iii) Share of labor force whose wages are set by centralized collective bargaining
      iv) Unemployment benefits – the unemployment benefits system preserves the incentive to work
      v) Use of conscripts to obtain military personnel
   c) Business regulations
      i) Price controls – extent to which businesses are free to set their own prices
      ii) Administrative conditions and new businesses – administrative procedures are an important obstacle to starting a new business
      iii) Time with government bureaucracy – senior management spends a substantial amount of time dealing with government bureaucracy
      iv) Starting a new business – starting a new business is generally easy
      v) Irregular payments – irregular, additional payments connected with import and export permits, business licenses, exchange controls, tax assessments, police protection, or loan applications are very rare

Källa: Gwartney & Lawson (2004:8-9).

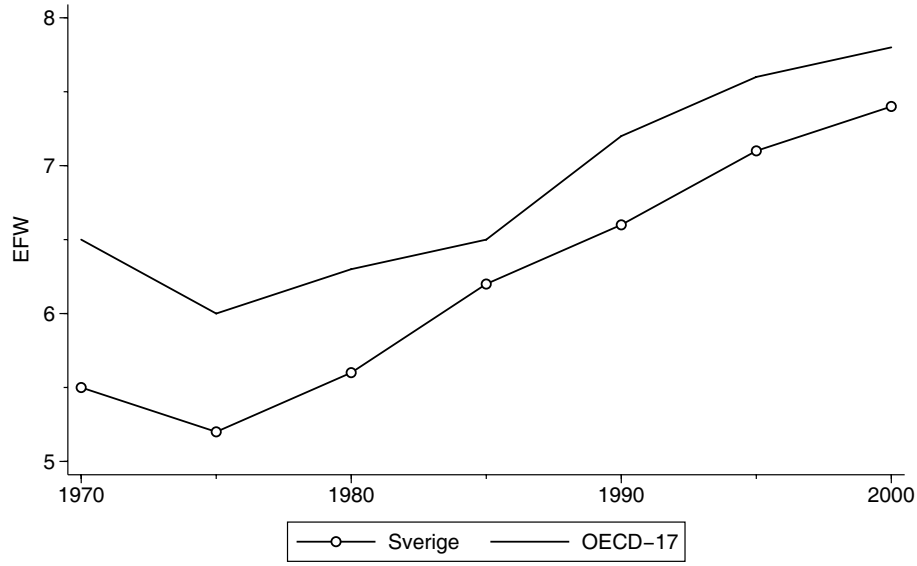

Figur 5.1. Ekonomisk frihet i Sverige och OECD-17 perioden 1970-2000

EFW kan variera mellan 0 (som innebär ingen ekonomisk frihet) och 10 (som innebär maximal ekonomisk frihet). Figur 5.1 visar den ekonomiska friheten i Sverige jämfört med genomsnittet för de 17 OECD-länderna vid sju tidpunkter under perioden 1970-2000. (Data om EFW finns endast tillgängliga för vart femte år.) Som vi ser har den ekonomiska friheten i gruppen av OECD-länder ökat: från 6,5 år 1970 till 7,8 år 2000. Fr.o.m. 1985 har det skett en kontinuerlig ökning av den ekonomiska friheten från närmast föregående tidpunkt till nästa. Detta illustrerar den omläggning av den ekonomiska politiken i marknadsliberal riktning med skattesänkningar, avregleringar och bantning av välfärdsstaten som inleddes i många länder under 1980-talet. Även i Sverige har den ekonomiska friheten, mätt som EFW, ökat under 1980- och 1990-talen. Men som vi ser ligger Sveriges EFW-värde under genomsnittet för de 17 OECD-länderna för hela den studerade tidsperioden.

Som vi kan utläsa ur Tabell 5.3 hade Sverige den lägsta ekonomiska friheten av alla de 17 länderna 1970. Bland de högst rankade länderna återfanns Kanada, Schweiz, Belgien, Nederländerna och USA. År 2000 har Sverige avancerat till 13:e plats. Den uttalat marknadsorienterade politiken i Nya

Tabell 5.3. Ekonomisk frihet i 17 OECD-länder 1970 och 2000

	1970			2000	
1	Kanada	7,4	1	USA	8,6
	Schweiz	7,4	2	Nya Zeeland	8,4
3	Belgien	7,3	3	Schweiz	8,3
4	Nederländerna	7,0		Storbritannien	8,3
	USA	7,0	5	Kanada	8,1
6	Australien	6,6		Irland	8,1
	Danmark	6,6	7	Australien	8,0
	Finland	6,6		Nederländerna	8,0
9	Irland	6,5	9	Danmark	7,7
10	Frankrike	6,2		Finland	7,7
	Japan	6,2	11	Österrike	7,5
12	Österrike	6,0		Belgien	7,5
	Nya Zeeland	6,0	13	**Sverige**	**7,4**
	Norge	6,0	14	Japan	7,3
15	Storbritannien	5,9	15	Norge	7,2
16	Italien	5,8	16	Italien	7,1
17	**Sverige**	**5,5**	17	Frankrike	7,0
	Medel	6,5		Medel	7,8

Zeeland och Storbritannien har fört upp dessa länder mot den absoluta toppen av listan. USA intar första platsen medan Schweiz har tappat marginellt och nu återfinns på en delad tredje plats. Värt att notera i övrigt är att den ekonomiska friheten i Japan inte är särskilt hög och landet rankas faktiskt efter Sverige år 2000.

5.5 Resultat

Den empiriska analysen har koncentrerats till tre modeller. I den första modellen förklaras procentuell BNP per capita-tillväxt med följande oberoende variabler: BNP per capita-nivå i början på den studerade tidsperioden, investeringar, humankapital, befolkningstillväxt och storleken på industrisektorn. Den andra modellen inkluderar dessutom ekonomisk frihet bland de oberoende variablerna. Den tredje modellen är identisk med den andra förutom att investeringar har utelämnats bland de oberoende variablerna. Såväl landeffekter som tidseffekter ingår i samtliga modeller.[32]

32 Jag använde 5%-signifikansnivå som gräns för att förkasta nollhypoteserna om inga landeffekter respektive inga tidseffekter.

Tabell 5.4. Paneldata-regressioner. BNP per capita-tillväxt i 17 OECD-länder under 5-åriga tidsperioder mellan 1970 och 2000. P-värden inom parentes

	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Upphinnareffekt	-0,00053 (0,000)	-0,00049 (0,000)	-0,00049 (0,000)
Investeringar	0,048 (0,421)	0,029 (0,631)	
Humankapital	-0,078 (0,741)	-0,159 (0,504)	-0,194 (0,389)
Befolkningstillväxt (15-64 år)	1,112 (0,014)	0,945 (0,037)	0,874 (0,040)
Industrisektor	0,131 (0,094)	0,134 (0,082)	0,145 (0,049)
Ekonomisk frihet		0,690 (0,068)	0,722 (0,051)
Konstant	7,208 (0,022)	2,657 (0,499)	2,999 (0,436)
Landeffekter	Ja	Ja	Ja
Tidseffekter	Ja	Ja	Ja
Antal observationer	102	102	102
R-kvadrat	0,63	0,64	0,64

I Tabell 5.4 redovisas resultaten från regressionsanalysen. I den första modellen har upphinnareffekten rätt tecken och är statistiskt signifikant. Ju högre BNP per capita-nivå ett land har i början av en tidsperiod desto lägre ekonomisk tillväxt får landet under perioden. Mycket överraskande är varken investeringar eller humankapital korrelerade med ekonomisk tillväxt. Däremot har befolkningstillväxt som förväntat en positiv och statistiskt signifikant effekt på den ekonomiska tillväxten. Betakoefficienten för andelen sysselsatta i industrin är positiv men endast signifikant på 10%-nivån (p = 0,094).

Går vi vidare och studerar den andra modellen ser vi att resultaten är ungefär desamma som i första modellen. Upphinnareffekten är negativ och högst statistiskt signifikant. Investeringar och humankapital saknar betydelse för den ekonomiska tillväxten medan befolkningstillväxt har en positiv och statistiskt signifikant effekt. Även variabeln för industrisysselsättning behåller samma tecken som i första modellen, dock fortsatt endast signifikant på 10%-nivån. Den variabeln som jag är särskilt intresserad av, ekonomisk frihet, har som teorin förutsäger en positiv koefficient och är statistiskt signifikant.

I den tredje modellen har jag uteslutit investeringar. Avsikten med denna modellspecifikation är att mer exakt kunna förstå kopplingen mellan ekonomisk frihet och ekonomisk tillväxt. Ekonomisk frihet kan tänkas påverka tillväxten på två sätt. Dels indirekt via investeringar och dels direkt genom att

öka produktiviteten (Dawson 1998:605-606). Om ekonomisk frihet företrädesvis påverkar tillväxten indirekt genom att befrämja ökade investeringar är det överflödigt att inkludera både ekonomisk frihet och investeringar i regressionsmodellen. Dock skulle vi observera att det statistiska sambandet mellan ekonomisk frihet och tillväxt blir starkare om investeringar exkluderas från modellen. Som synes är detta också fallet. Betakoefficienten för ekonomisk frihet ökar från 0,690 i modell 2 till 0,722 i modell 3 och blir även mer signifikant. Tolkningen att effekten av ekonomisk frihet verkar via investeringar förutsätter naturligtvis att investeringsvariabeln hade varit statistiskt signifikant i modell 1. Vilket den inte var. Därför bör slutsatsen istället bli att ekonomisk frihet har en direkt effekt på tillväxten.[33] Vad gäller de övriga resultaten i modell 3 ser vi att upphinnareffekten och befolkningstillväxt, precis som tidigare, har rätt tecken[34] och är statistiskt signifikanta. Humankapital har fortsatt inte någon betydelse för den ekonomiska tillväxten medan betakoefficienten för industrisektorns storlek nu uppnår statistisk signifikans.

För att identifiera outliers och inflytelserika observationer tog jag fram residualplottar av olika slag och partiella regressionsplottar samt beräknade DFITS och DFBETAs (StataCorp. 2003:357-384). Dessa visade att Irland perioden 1995-2000 är en outlier. Dessutom flaggades samma observation och Nya Zeeland perioden 1995-2000 som inflytelserika för betakoefficienten för ekonomisk frihet i modell 2 och modell 3. Men när jag skattade om modellerna utan dessa båda observationer förändrades inte regressionsresultaten nämnvärt.

5.6 Avslutande kommentarer

I detta kapitel har jag undersökt vilka faktorer som påverkade den procentuella BNP per capita-tillväxten i 17 OECD-länder under perioden 1970-2000. Resultaten stämmer till viss del med vad den teoretiska litteraturen

33 En tredje möjlighet är att ekonomisk frihet samtidigt påverkar tillväxten både indirekt via investeringar och direkt genom att öka produktiviteten. I så fall skulle det positiva sambandet mellan investeringar och tillväxt i modell 1 ha varit statistiskt signifikant medan sambandet skulle ha försvagats i modell 2 när ekonomisk frihet inkluderades bland de förklarande variablerna.

34 Dvs. att betakoefficienten är positiv (negativ) när vi förväntar oss ett positivt (negativt) samband mellan den oberoende variabeln och den beroende variabeln.

förutsäger om mekanismerna bakom ekonomisk tillväxt. Jag har funnit empiriska belägg för förekomsten av en upphinnareffekt och för att en befolkningsökning i åldern 15-64 år leder till högre ekonomisk tillväxt. Graden av marknadsekonomi, mätt med Economic Freedom of the World Index, visade sig också påverka den ekonomiska tillväxten. Ju större ekonomisk frihet desto högre tillväxt. Variabelns betydelse för tillväxten var dock inte så stor som man kunde förvänta sig utifrån den stora betydelse som den institutionella teorin tillmäter ekonomisk frihet som förklaring till skillnader i ekonomisk tillväxt mellan länder. I detta sammanhanget är det viktigt att komma ihåg att mitt urval består av 17 rika länder som alla har en lång tradition av demokrati och fri- och rättigheter. I ett större urval där länderna är mer olika och den ekonomiska friheten skiljer sig mer åt är det möjligt att graden av marknadsekonomi hade haft en större effekt på den ekonomiska tillväxten.

Den empiriska analysen visade oväntat inget samband mellan humankapital, mätt som genomsnittligt antal utbildningsår i befolkningen, och ekonomisk tillväxt. En möjlig förklaring till varför ökade insatser av humankapital inte tycks ha någon positiv effekt på tillväxt kan vara att den enskilde individen värderar ytterligare ett års utbildning högre än vad den samhällsekonomiska nyttan uppgår till och att det därför sker en ”överinvestering” av utbildning. I många länder kan utbildning anses vara ett mål i sig och människor studerar av andra skäl än för att förvärva kunskaper som efterfrågas på arbetsmarknaden.

Ännu mer oväntat var att investeringar inte påverkade den ekonomiska tillväxten. Det är svårt att förklara detta resultat. Enligt all tillväxtteori ska nämligen ökade investeringar leda till högre tillväxt. Det finns dock andra empiriska studier som har kommit till samma slutsats som jag. Exempelvis finner inte heller Hansson (2000:120-121) något statistiskt signifikant samband mellan investeringar och ekonomisk tillväxt.

Appendix 5.1.
Beskrivande statistik

Variabel	Obs	Medel	Stdav	Min	Max
BNP per capita-tillväxt	102	2,21198	1,402122	-1,406463	8,854897
Upphinnareffekt	102	17410,45	4060,419	7259,752	28408,86
Investeringar	102	23,86776	4,459178	15,50584	37,2373
Humankapital	102	8,76101	1,607759	5,215	12,179
Befolkningstillväxt (15-64 år)	102	0,1747846	0,335585	-0,4678973	1,175449
Industrisektor	102	31,51706	5,328745	22,04089	45,27999
Ekonomisk frihet	102	6,67549	0,789214	5,1	8,5

6. Varianter av välfärdskapitalism i 18 OECD-länder: en klusteranalys

6.1 Inledning

Syftet med kapitlet är att klassificera länderna utifrån likheter och skillnader i deras välfärdskapitalistiska system. Målet är att på så sätt kunna identifiera ett begränsat antal varianter av välfärdskapitalism som är gemensamma för olika grupper av länder. Det är inte helt lätt att jämföra olika länders välfärdsstater. Ett grovt mått skulle kunna vara totala offentliga utgifter som andel av landets bruttonationalprodukt (BNP). Men nivån på de offentliga utgifterna säger ingenting om hur pengarna används. Vi får ingen information om välfärdsstatens innehåll eller hur socialpolitiken är organiserad. Exempelvis går i vissa länder en inte obetydlig del av de offentliga utgifterna åt till att bekosta generösa pensioner till offentliganställda. I andra länder används de offentliga utgifterna i första hand till att hjälpa de mest behövande i samhället. Ytterligare ett exempel på problemet med att mäta välfärdsstaten med storleken på de offentliga utgifterna är att den ekonomiska konjunkturen kan påverka länders utgiftskvot. Vissa år under Margaret Thatchers konservativa styre ökade Storbritanniens offentliga utgifter. Men det handlade inte om någon utbyggnad av välfärdsstaten utan berodde på en hög arbetslöshet som försämrade de offentliga finanserna. För att få en bild av hur länders välfärdsstater skiljer sig åt måste vår analys ta hänsyn till fler faktorer än enbart offentliga utgifter. Jag anlägger därför ett institutionellt perspektiv på välfärdsstaten: ”The decisions of actors at the workplace level or in the social policy and bargaining arenas are embedded in institutional environments that shape actors’ orientations and interests as well as the opportunity structures for the actor constellations” (Ebbinghaus 2008:264). I detta sammanhanget talar man inom sociologin om s.k. välfärdsregimer. Begreppet regim syftar på ”the ways

in which institutions hang together and interact in a systemic way, using the term as an analytical construct of the interrelations between institutions and their interaction with their environment. […] A regime approach can help us understand how social protection is institutionalized, production systems are organized, and labor relations are governed" (ibid.). Begreppet välfärdsstatsregim inbegriper inte bara sociallagstiftning, organisatoriska aspekter av välfärdssystem (t.ex. fördelningen mellan behovsprövade bidrag, program med enhetliga ersättningar lika för alla och inkomstrelaterade socialförsäkringar) och inslaget av privata försäkringar och andra marknadslösningar, utan också normer och förhärskande ideologiska uppfattningar om den enskildes respektive statens ansvar vid sociala risker och sociala problem.

I sin redan klassiska bok *The Three Worlds of Welfare Capitalism* argumenterar Gøsta Esping-Andersen (1990) för att det finns tre typer av välfärdsregimer. I den liberala regimen är välfärdsstaten mycket begränsad och de sociala programmen är behovsprövade. Medborgarna förutsätts klara sin välfärd på egen hand genom att teckna privata försäkringar på marknaden. Med enhetliga och låga ersättningar riktas socialpolitiken endast till de allra sämst ställda individerna. Exempel på länder med liberal välfärdsmodell är USA, Kanada och Australien. Den *konservativa* välfärdsstatsregimen kännetecknas av starka band mellan staten och olika intressegrupper. De sociala rättigheterna är kopplade till klass och yrkesposition och syftar till att upprätthålla statusskillnader mellan medborgarna. Olika yrkesgrupper har separata socialförsäkringar. Inflytandet från katolska kyrkan har medfört att socialpolitiken vilar på en traditionell familjesyn där mannen är familjeförsörjare medan kvinnan tar hand om hem och barn. Exempel på länder i denna grupp är Tyskland, Frankrike och Italien. Den *socialdemokratiska* regimen utmärks av att välfärdsstaten är stor och har höga socialpolitiska ambitioner att trygga den enskilde individens levnadsstandard vid inkomstbortfall orsakat av t.ex. arbetslöshet eller sjukdom. Välfärdsstaten utgår från principen om universalism: alla medborgare, oberoende av samhällsklass eller yrkesgrupp, omfattas av samma socialförsäkringssystem. Välfärdsprogrammen består både av bidrag lika för alla och inkomstrelaterade ersättningar. Det senare för att motivera ett högt förvärvsarbetande och därmed låg arbetslöshet vilket är en förutsättning för att kunna finansiera de långtgående sociala rättigheterna. Sociala tjänster som är skattefinansierade och tillhandahålls i offentlig regi, t.ex. barnomsorg och sjukvård, utgör ett viktigt inslag i denna typ av välfärdsstatsregim. Den socialdemokratiska modellen finns i huvudsak i de skandinaviska länderna.

Esping-Andersens betydelse för sociologin och välfärdsforskningen är odiskutabel men han har inte stått oemotsagd och hans teori om välfärdsstatsregimer har utsatts för kritik i olika avseenden.[35] En kritik handlar om antalet välfärdsstatsregimer. Castles och Mitchell (1993) argumenterar för att det finns en fjärde regim av välfärdsstater bestående av Australien och Nya Zeeland. Dessa länder har visserligen låga offentliga utgifter och många inkomstprövade välfärdsprogram men genom att programmen inte enbart är riktade mot de absolut fattigaste utan vänder sig också till andra samhällsskikt har välfärdsstaten inkomstomfördelande effekter. Castles och Mitchell menar därför, i motsats till Esping-Andersen som för Australien och Nya Zeeland till den liberala regimen, att de båda länderna utgör en egen grupp.[36] Därtill anmärker några forskare att Italien inte hör hemma i den konservativa gruppen tillsammans med länder som Frankrike och Tyskland (Ferrera 1996; Leibfried 1992). Enligt kritikerna bildar istället Italien, Spanien, Portugal och Grekland en separat sydeuropeisk välfärdsregim.[37] Dessa länder är fattigare och välfärdsstaten är inte lika välutbyggd som i många andra länder i Europa. På nationell nivå finns ingen motsvarighet till socialbidrag för individer och familjer som saknar inkomst. Välfärdssystemen i denna regim är av dual och polariserad karaktär. Å ena sidan har en mindre del av befolkningen, personer med långa anställningar inom t.ex. statlig sektor, mycket förmånliga sjuk- och arbetslöshetsförsäkringar och höga pensioner medan å andra sidan stora grupper som är verksamma inom andra delar av arbetsmarknaden har betydligt lägre offentliga ersättningar eller helt saknar socialt skyddsnät. I de sydeuropeiska länderna är staten svagare än i länderna i Norden och övriga Västeuropa. Likaså har förvaltningen i sydeuropeiska länder historiskt präglats av problem med korruption och brist på effektivitet, transparens och opartiskhet. Detta har lett till att offentliga program har använts för ändamål som de inte varit avsedda för. Inkomstersättningar från det offentliga har ingått som en del av s.k. patron-klient-relationer. Med det avses t.ex. utbetalandet av bidrag till personer som inte är berättigade till dessa och som motprestation förbinder sig att rösta på ett visst politiskt parti.

---

35 En bra diskussion om Esping-Andersens bok och om kritiken mot den återfinns i Johansson (2008). Min genomgång av Esping-Andersens teori om välfärdsstatsregimer är också inspirerad av Johanssons arbete.

36 Man måste hålla i minnet att Castles och Mitchell (1993) baserar sin artikel på data från 1980-talets början. Därefter har en markant omläggning av politiken i särskilt Nya Zeeland i en nyliberal riktning genomförts.

37 Spanien, Portugal och Grekland ingick inte bland länderna i Esping-Andersens studie.

Kritik har också riktats mot Esping-Andersens typologi utifrån ett genusperspektiv (Lewis 1997; Orloff 1993). I likhet med den traditionella välfärdsforskningen studerar Esping-Andersen sociala klasser och relationen mellan stat och marknad. Följaktligen kommer också begreppet lönearbete att stå i centrum för hans analys. Däremot hamnar frågor som rör obetalt arbete och arbetsfördelningen inom familjen i skymundan. Flertalet av de arbetsuppgifter som kvinnor traditionellt har haft ansvar för, hushållsarbete samt vård och omsorg om barn, äldre och sjuka, utförs som obetalt arbete i många länder. Genomgående tenderar Esping-Andersen att inte beakta att mäns och kvinnors situation i samhället skiljer sig åt och att kvinnor har en betydligt svagare anknytning till arbetsmarknaden än män. När Esping-Andersen bedömer länders välfärdsstater efter i vilken utsträckning de socialpolitiska programmen kompenserar medborgarna vid inkomstbortfall och gör det möjligt för dessa att klara sitt uppehälle utan att behöva sälja sin arbetskraft på marknaden förbiser han att för kvinnor utgör lönearbete en väg till ekonomiskt oberoende och frigörelse. Utifrån ett genusperspektiv är en lika viktig fråga därför att undersöka hur olika typer av välfärdsstater skiljer sig åt när det gäller att underlätta för kvinnor att komma in på arbetsmarknaden. En välutbyggd offentlig sektor som tillhandahåller tjänster för vård och omsorg av barn, äldre och sjuka ökar också möjligheterna för kvinnor att börja förvärvsarbeta. Dels gör tillgången på barnomsorg det möjligt för kvinnor att arbeta utanför hemmet och dels har många yrken med stor andel kvinnor, t.ex. inom sjukvården, den offentliga sektorn som arbetsgivare. Detta i sin tur skapar förutsättningar för mer jämställda relationer mellan könen inom familjen. Om statens stöd istället ges i form av kontantbidrag ökar däremot sannolikheten för en traditionell arbetsfördelning inom familjen där mannen yrkesarbetar medan kvinnan sköter hem och barn. Genusforskarna har också poängterat den principiella skillnaden mellan om mottagaren av sociala ersättningar är hushållet genom (den manlige) familjeförsörjaren eller om rättigheten till ersättning är individuell och baseras på socialt medborgarskap. I det senare fallet har ogifta samma rätt till de sociala förmånerna som gifta. Även länders skattelagstiftning kan genom sambeskattning och möjligheter till skattelättnader gynna äktenskap och familj. Ovanstående kritik av Esping-Andersen har utmynnat i s.k. genusrelevanta välfärdstypologier där Sainsbury (1999) är ett viktigt bidrag.[38]

38 Som svar på kritiken kompletterade Esping-Andersen sin teori om välfärdsstatsregimer med ett senare arbete som i större utsträckning behandlade familjen och hushållet (Esping-Andersen 1999).

En tredje typ av kritik har att göra med Esping-Andersens empiriska analys och hans tillvägagångssätt för att avgöra i vilken regimgrupp länder ska placeras. Detta kommer jag att behandla i nästa avsnitt.

En annan typologi som delvis utvecklats i polemik mot Esping-Andersen har tagits fram av Korpi och Palme (1998, 1999) och baseras på sociallagstiftningen för ålderspensioner och sjukförsäkring. Lagstiftningen har jämförts ur tre aspekter: kriterier för rätt till ersättning, principer för ersättningsnivåer och former för styrning av socialförsäkringsprogrammen. Den sista aspekten syftar på om programmet styrs genom valda representanter för de försäkrade och arbetsgivarna eller styrs på annat sätt. Korpi och Palme finner att fem olika idealtyper av socialförsäkringsprogram finns representerade bland de studerade länderna. I den *behovsprövade modellen* är de sociala programmen behovsprövade och ersättningarna oftast låga. Traditionellt har dessa program främst riktats till de allra fattigaste i befolkningen men det kan förekomma avvikelser från denna princip. Den *frivilliga statsunderstödda modellen* bygger på ett system med statliga bidrag till frivilliga sammanslutningar och kassor som betalar ut ersättning till medlemmarna vid inkomstbortfall. Rättighet till ersättning baseras på frivilliga medlemsavgifter men ersättningsnivåerna är ofta lågt satta. I den *klassiska korporativa modellen*, först introducerad i 1880-talets Tyskland av Otto von Bismarck, är de förvärvsarbetande obligatoriskt medlemmar i särskilda socialförsäkringsprogram organiserade efter yrke eller bransch. Villkor och rättigheter varierar beroende på arbetstagarens yrke men ersättningarna är relaterade till tidigare inkomst. Socialförsäkringsorganen styrs gemensamt av representanter för de anställda och arbetsgivarna. *Grundtrygghetsmodellen* ger alla medborgare ett grundläggande socialt skyddsnät där ersättningen är lika för alla. Då ersättningsnivån är låg motiveras de välbeställda befolkningsskikten att komplettera med privata försäkringar. Modellen brukar förknippas med den brittiske socialreformatorn William Beveridge. Den *generella modellen* som finns i bl.a. Sverige kombinerar universella program baserade på trygghetsprincipen med inkomstrelaterade program för de förvärvsarbetande. Ersättningsnivåerna är så högt satta att de täcker inte bara arbetarklassens utan också medelklassens behov och därför har privata försäkringar inte någon framträdande roll i denna välfärdsmodell.

Kapitlet är upplagt på följande sätt: i nästa avsnitt redogör jag för de centrala delarna i Esping-Andersens analys. Mitt syfte är inte att göra en fullständig genomgång av Esping-Andersens bok utan att istället fokusera på hans

metod och några problem med densamma. Vidare beskriver jag en metod, klusteranalys, som är särskilt lämpad för att användas vid identifierandet av grupper av olika slags välfärdsstater.[39] Jag illustrerar metoden genom att tillämpa den på Esping-Andersens datamaterial. I det därpå följande avsnittet utvecklar jag en egen klassificering av välfärdsstater i rika OECD-länder. Avslutningsvis sammanfattas kapitlets viktigaste resultat.

6.2 Esping-Andersens "Three Worlds…" – några metodologiska reflektioner

I sin bok *The Three Worlds of Welfare Capitalism* (1990) utvecklar Esping-Andersen en typologi över olika slag av välfärdsstater i 18 OECD-länder cirka år 1980. Följande länder ingick i studien: Australien (AUS), Belgien (BEL), Danmark (DEN), Finland (FIN), Frankrike (FRA), Irland (IRE), Italien (ITA), Japan (JAP), Kanada (CAN), Nederländerna (NET), Norge (NOR), Nya Zeeland (NZL), Schweiz (SWI), Storbritannien (UK), Sverige (SWE), Tyskland (GER), USA och Österrike (AUT). Boken är uppbyggd kring flera teoretiska begrepp men av utrymmesskäl kommer jag att här koncentrera mig på att belysa hur Esping-Andersen använder sig av begreppet avvarufiering i sin statistiska analys. Detta är det mest centrala begreppet i hans teori om välfärdsstatsregimer. Dessutom har min diskussion nedan även relevans för Esping-Andersens övriga empiriska analyser. Det är inte helt lätt att ge en kort och precis definition av avvarufiering[40] men begreppet ska förstås mot följande bakgrund:

> In pre-capitalist societies, few workers were properly commodities in the sense that their survival was contingent upon the sale of their labor power. It is as markets become universal and hegemonic that the welfare of individuals comes to depend entirely on the cash nexus. Stripping society of the institutional layers that quaranteed social reproduction outside the labor contract meant that people were commodified. (Esping-Andersen 1990:21)

39 Jag är inte den förste sociolog att tillämpa klusteranalys inom detta forskningsfält. Ett tidigt exempel är Kangas (1991) som använde metoden för att studera sjukförsäkringssystemen i 18 OECD-länder 1965 och 1985.

40 Begreppet avvarufiering diskuterar jag även i kapitel 2 i denna avhandling.

Samtidigt har framväxten av den moderna välfärdsstaten kommit att motverka arbetskraftens varufiering. De sociala rättigheterna som medborgarna omfattas av varierar dock mellan länder och Esping-Andersen är intresserad av att försöka mäta den avvarufierande kraften som olika länders välfärdsstater besitter:

> The outstanding criterion for social rights must be the degree to which they permit people to make their living standards independent of pure market forces. It is in this sense that social rights diminish citizens' status as 'commodities'. (Esping-Andersen 1990:3)

Tre välfärdsprogram studeras utifrån i vilken grad de avvarufierar medborgarna. Det handlar om pensionssystem, sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring. Olika aspekter av välfärdsprogrammen mäts och poängsätts. Bland aspekterna märks försäkringarnas ersättningsnivåer, kraven för att medborga-

Tabell 6.1. Graden av avvarufiering inom pensionssystem, sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring i 18 OECD-länder enligt Esping-Andersen

	Pensioner	Sjukdom	Arbetslöshet
AUS	5,0	4,0	4,0
AUT	11,9	12,5	6,7
BEL	15,0	8,8	8,6
CAN	7,7	6,3	8,0
DEN	15,0	15,0	8,1
FIN	14,0	10,0	5,2
FRA	12,0	9,2	6,3
GER	8,5	11,3	7,9
IRE	6,7	8,3	8,3
ITA	9,6	9,4	5,1
JAP	10,5	6,8	5,0
NET	10,8	10,5	11,1
NZL	9,1	4,0	4,0
NOR	14,9	14,0	9,4
SWE	17,0	15,0	7,1
SWI	9,0	12,0	8,8
UK	8,5	7,7	7,2
USA	7,0	0,0	7,2

Källa: Esping-Andersen (1990:50).

Tabell 6.2. Esping-Andersens summerade index som mäter avvarufiering i tre socialförsäkringssystem

Esping-Andersen		Korrekt index	
AUS	13,0	AUS	13,0
USA	13,8	USA	*14,2*
NZL	17,1	NZL	17,1
CAN	22,0	CAN	22,0
IRE	23,3	JAP	*22,3*
UK	23,4		
		IRE	23,3
ITA	24,1	UK	23,4
JAP	27,1	ITA	24,1
FRA	27,5	FRA	27,5
GER	27,7	GER	27,7
FIN	29,2	FIN	29,2
SWI	29,8	SWI	29,8
AUT	31,1	AUT	31,1
BEL	32,4	BEL	32,4
NET	32,4	NET	32,4
DEN	38,1	DEN	38,1
NOR	38,3	NOR	38,3
SWE	39,1	SWE	39,1
Medel	27,2		*26,9*
Stdav	7,7		*7,8*

Källor: Esping-Andersen (1990:50, 52) samt egna beräkningar. Avvikelser mellan indexen pga. Esping-Andersens räknefel har markerats med kursiv stil.

ren ska ha rätt till ersättning, antal veckor ersättningen kan uppbäras (gäller sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring) och hur stor del av pensionssystemet som finansieras med avgifter som löntagaren själv betalar in. Esping-Andersen räknar samman poängen och erhåller således tre separata index som är mått på socialförsäkringarnas avvarufierande kraft (Tabell 6.1).[41] Ländernas värden på dessa index summeras sedan i sin tur till ett sammanfattande index på välfärdsstatens totala grad av avvarufiering (Tabell 6.2).

41 För en detaljerad beskrivning av hur framräknandet av avvarufieringsindexen gjordes hänvisas till Esping-Andersen (1990:49-50, 54).

Esping-Andersen (1990:52) rangordnar länderna efter deras indexvärden och delar in länderna i tre grupper. Exakt hur denna gruppindelning görs förklaras inte utan Esping-Andersen (1990:51) skriver endast att

> Based roughly on how nations cluster around the mean, we can distinguish three groups of countries: the Anglo-Saxon ”new” nations are all concentrated at the bottom of our index; the Scandinavian countries at the top. In between these two extremes, we find the continental European countries, some of which (especially Belgium and the Netherlands) fall close to the Nordic cluster.

Av gruppindelningen i Tabell 6.2 att döma förefaller dock Esping-Andersen ha använt sig av medelvärdet ± en halv standardavvikelse för att beräkna var gränserna för de olika grupperna ska läggas. Enligt Esping-Andersens beräkningar är medelvärdet = 27,2 och standardavvikelsen = 7,7. Detta innebär att länder med ett indexvärde som är 27,2–0,5*7,7 = 23,4 eller mindre hamnar i en grupp. På motsvarande sätt bildar länder med värdet 27,2+0,5*7,7 = 31,0 eller större en annan grupp. Länder med värden större än 23,4 och mindre än 31,0 utgör en mellanliggande grupp.

Som påpekats av Bambra (2006) har Esping-Andersen gjort ett antal räknefel. Det gäller indexvärdena för USA och Japan samt medelvärdet och standardavvikelsen. Konsekvensen blir att även gränserna för gruppindelningen påverkas. De korrekta gränserna infaller nu istället vid 26,9-0,5*7,8 = 23,0 och 26,9+0,5*7,8 = 30,8 på indexet. De korrekta beräkningarna tillsammans med ländernas nya gruppindelning redovisas i Tabell 6.2. Vi ser att Japan får ett lägre värde på det korrekta indexet och nu hamnar i den första gruppen som tidigare endast bestod av engelskspråkiga länder. Irland och Storbritannien går den motsatta vägen och flyttas till mellangruppen. Övriga länders gruppindelning förändras inte. Eftersom jag inte med säkerhet vet hur Esping-Andersen har gjort ländernas gruppindelning vill jag inte överbetona dessa räknefel vid min kritik av hans välfärdsstatstypologi. Däremot hävdar jag att Esping-Andersens studie hade vunnit på om han hade använt hierarkisk klusteranalys för att analysera sin empiri.

Hierarkisk klusteranalys är en metod som lämpar sig väl när syftet är att dela in undersökningsenheter i grupper (kluster) så att undersökningsenheter

som liknar varandra med avseende på vissa egenskaper förs till samma grupp (Afifi et al. 2004; Everitt 2010; Manly 2005). Grupperna och deras antal preciseras inte på förhand. Undersökningsenheterna kan vara t.ex. individer eller länder. Innan den egentliga klusteranalysen kan påbörjas måste ett antal förberedelser göras. Vi måste bestämma oss för hur avståndet mellan två undersökningsenheter ska mätas. Det finns flera sådana avståndsmått men ett ofta använt är den räta linjen i kvadrat mellan undersökningsenheterna. Detta avståndsmått benämns squared Euclidean i STATA (StataCorp. 2007:493). För det andra behövs en regel för hur avståndet mellan grupper av undersökningsenheter ska definieras vilket är avgörande för hur vi bildar kluster. Sådana klustringsregler kallas på engelska för linkage methods. Single linkage (närmaste granne-metoden) innebär att avståndet mellan två kluster definieras som avståndet mellan de två undersökningsenheter, ett i varje kluster, som ligger närmast varandra. En nackdel med single linkage är att metoden tenderar att skapa utdragna kluster där undersökningsenhet efter undersökningsenhet länkas på varandra i en enda lång vindlande kedja. Anledningen är att en undersökningsenhet oftast förs till ett befintligt kluster istället för att fungera som startpunkten till ett nytt kluster. Resultatet blir en rörig klusterstruktur som inte beskriver datamaterialet på något användbart sätt. Vid complete linkage (bortersta granne-metoden) definieras avståndet mellan två kluster som avståndet mellan de två undersökningsenheterna, en i varje kluster, som ligger längst ifrån varandra. I motsats till single linkage skapar complete linkage kompakta kluster där varje kluster endast innehåller undersökningsenheter som är mycket lika varandra. För en utförlig diskussion om skillnaderna mellan single linkage och complete linkage, se Kaufman och Rousseeuw (1990:47-48, 226-227). En kompromiss mellan de båda ovannämnda metoderna är average linkage. Denna metod definierar avståndet mellan två kluster som medelvärdet av avstånden mellan samtliga par av undersökningsenheter, där varje par består av en undersökningsenhet från varje kluster. Enligt den vetenskapliga litteraturen (StataCorp. 2007:85) fungerar average linkage bra i många situationer och det är den klustringsregel som jag kommer att använda i detta kapitel.

Avslutningsvis måste även alla variabler oftast standardiseras så att de blir jämförbara och får samma vikt i analysen. Utan standardisering kommer variabler som är mätta i olika enheter att få olika stor betydelse när undersökningsenheter jämförs med varandra vilket riskerar att förvränga resultaten. Genom standardiseringen får alla variabler medelvärdet = 0 och standardavvikelsen = 1.

När den hierarkiska klusteranalysen startar utgör varje undersökningsenhet ett eget kluster. Vi har alltså lika många kluster som undersökningsenheter. Därefter reduceras antalet kluster successivt genom att befintliga kluster sammanförs i nya större kluster. Klusteranalysens första steg innebär att de två undersökningsenheter som är mest lika varandra bildar ett nytt kluster. I andra steget kommer antingen en tredje undersökningsenhet att ansluta till det första klustret med de två undersökningsenheterna från steg ett eller så bildar två andra undersökningsenheter ett nytt kluster. I tredje steget kan två undersökningsenheter kombineras, en tredje undersökningsenhet kan sammanföras med en existerande grupp av undersökningsenheter eller två grupper av undersökningsenheter kan förenas. Steg tre upprepas sedan tills alla undersökningsenheter återfinns i ett kluster. Klusteranalyser brukar presenteras grafiskt med hjälp av s.k. dendrogram. Dendrogrammet visar vilka kluster som efterhand skapas. På dendrogrammets ena axel listas alla undersökningsenheterna medan den andra axeln anger vid vilket avstånd klustringarna äger rum. Ett lågt värde på den senare axeln betyder att klustren som förenas är lika varandra. Ett högt värde däremot indikerar att åtminstone en undersökningsenhet i det ena klustret och en undersökningsenhet i det andra klustret som sammanförs skiljer sig kraftigt åt.

För att demonstrera klusteranalys tillämpar jag metoden på Esping-Andersens tre variabler som mäter avvarufiering. Resultatet av analysen redovisas i Figur 6.1.[42] Som framgår finns det likheter men också skillnader mellan gruppindelningen som baseras på Esping-Andersens korrigerade index och klusteranalysens utfall. Om vi börjar uppifrån i dendrogrammet i Figur 6.1 kan vi urskilja ett kluster bestående av Nederländerna, Sverige, Norge, Danmark och Belgien. De nordiska länderna är mest lika varandra medan Nederländerna skiljer sig mest från övriga länder i gruppen. Detta kluster innehåller länderna med höga värden på Esping-Andersens korrigerade avvarufieringsindex i Tabell 6.2. I dendrogrammets nederdel återfinns USA, Nya Zeeland och Australien i ett kluster. Detta är också länderna med lägst värden på avvarufieringsindexet. Däremot framgår av dendrogrammet att Kanada och Japan, som på Esping-Andersens index ligger på platserna precis efter USA, Nya Zeeland och Australien och som med Esping-Andersens metod sannolikt hade hamnat i samma grupp som dessa, i själva verket uppvisar större likheter med andra länder.

42 Alla klusteranalyser i detta kapitel genomfördes med STATA 10.

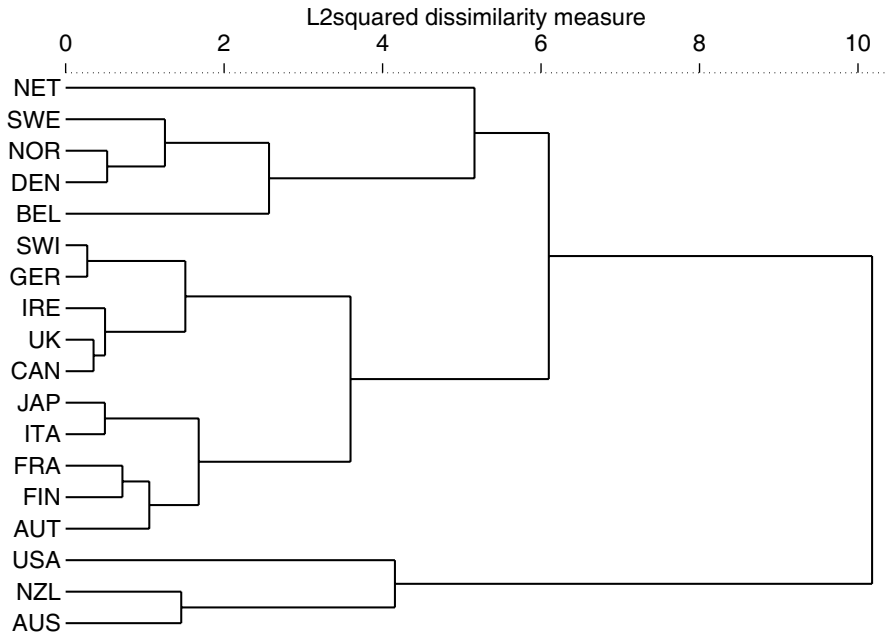

Figur 6.1. Dendrogram från average linkage hierarkisk klusteranalys på Esping-Andersens (1990:50) data om avvarufiering i tre socialförsäkringssystem i 18 OECD-länder, ca 1980

Klusteranalysen illustrerar också ett grundläggande problem med Esping-Andersens metod för att dela in länderna i grupper. Metoden kommer *alltid* att leda till slutsatsen att det existerar tre grupper av länder oavsett hur det empiriska materialet ser ut. Ett land måste nämligen antingen hamna under medelvärdet minus en halv standardavvikelse, över medelvärdet plus en halv standardavvikelse eller mellan dessa båda gränser. Följaktligen kan vi aldrig med denna metod erhålla, låt säga, två eller fyra grupper av välfärdsstater. Esping-Andersens metod kan därför inte ligga till grund för något riktigt empiriskt test av hans teori om välfärdsstatsregimer. Dendrogrammet i Figur 6.1 visar just att slutsatsen att det existerar tre välfärdsstatsregimer inte är självklar. En tre-klusterlösning innebär som tidigare nämnts att Nederländerna, Sverige, Norge, Danmark och Belgien förs till ett kluster och USA, Nya Zeeland och Australien till ett annat kluster. Övriga länder bildar en tredje grupp. Men dendrogrammet medger också tolkningen att de 18 länderna snarare innehåller fyra kluster. Den stora gruppen av länder i mitten av dendrogrammet skulle då i själva verket vara två separata kluster. Dels ett kluster bestående av Schweiz och Tyskland tillsammans med de engelsk-

språkiga länderna Irland, Storbritannien och Kanada. Dels ett annat kluster som omfattar Japan, Italien, Frankrike, Finland och Österrike. Jämfört med Esping-Andersens metod ger klusteranalysen en mer exakt bild av vilka länder som ligger nära varandra och gör det möjligt för forskaren att avgöra hur många naturliga ländergrupper som finns i materialet.

6.3 Olika varianter av välfärdskapitalism

Utgångspunkten för min typologi är den klassiska tredelningen välfärdsstat, arbetsmarknad och familj. Genom att basera typologin på dessa tre centrala samhällsinstitutioner hoppas jag kunna få en så fullständig bild som möjligt av de olika varianter av välfärdskapitalism som förekommer i rika OECD-länder. Vogel (2003a) använder begreppet ”welfare production” och menar att välfärdsstaten, arbetsmarknaden och familjen utgör tre olika sätt att tillhandahålla välfärd åt medborgarna. I linje med Vogel kommer jag att leta efter likheter och skillnader mellan länderna i deras ”institutional preconditions shaping the distribution of general living conditions” (Vogel 2003b:18) och min empiriska analys ”is not restricted to any of the major welfare delivery institutions per se (labour market, welfare state, family), but focused on their configuration (’welfare mix’)” (ibid.). Begreppet ”configuration” syftar på det faktum att det finns ett ömsesidigt beroende mellan institutionerna familj, arbetsmarknad och välfärdsstat, och vi kan förvänta oss att skillnader mellan länder inom en institution går hand i hand med skillnader inom en annan institution. Det är dessa systematiska skillnader i ländernas sätt att fördela ansvaret för välfärdsproduktionen mellan välfärdsstaten, arbetsmarknaden och familjen som möjliggör för oss att konstruera typologier över välfärdsmodeller. Även Esping-Andersen (1999) använder tankefiguren välfärdsstat, arbetsmarknad och familj men i kombination med begreppet social risk: ”The welfare state is one among three sources of managing social risks, the other two being family and market. […] A welfare regime can be defined as the combined, interdependent way in which welfare is produced and allocated between state, market, and family” (ibid.:33, 34-35). Exempel på sociala risker är arbetslöshet, sjukdom och ålderdom.

Inspirerad av Vogel (2003a) och Esping-Andersen (1999) har jag valt ut 12 variabler för att mäta karakteristiska drag i ländernas välfärdskapitalism utifrån tredelningen välfärdsstat, arbetsmarknad och familj. Dessa variabler

Tabell 6.3. Definition av variabler

Variabel	Definition
Totala offentliga sociala utgifter	Gross public social expenditure in percentage of GDP, 2003. *Källa*: OECD 2006:77.
Transfereringar	Variabeln mäter s.k. cash benefits och är summan av offentliga utgifter för posterna Income support to the working-age population in percentage of GDP, 2003 och Pensions (old age and survivors) in percentage of GDP, 2003. *Källa*: OECD 2006:77.
Sociala tjänster	Variabeln är ett mått på vad som brukar kallas benefits in-kind och är summan av offentliga utgifter för posterna All social services except health in percentage of GDP, 2003 och Health in percentage of GDP, 2003. *Källa*: OECD 2006:77.
Behovsprövade välfärdsprogram	Spending on income-tested social programmes in percentage of GDP, 2003. *Källa*: OECD 2007a:23.
Privat sjukvård	Private spending on health in percentage of GDP, 2004 dividerat med Total health spending in percentage of GDP, 2004. Kvoten har sedan multiplicerats med 100. *Källa*: OECD 2006:91.
Aktiv arbetsmarknadspolitik	Spending on active labour market programmes in percentage of GDP, 2003 dividerat med den procentuella andelen av arbetskraften som var arbetslös 2003. *Källa*: Data om offentliga utgifter för active labour market programmes har hämtats från OECDs hemsida: www.sourceoecd.org > STATISTICS > OECD Databases > Social Expenditure > Aggregated data > Branch: Active labour market programmes. Arbetslöshetsnivån har mätts med variabeln "Standardised unemployment rate" och är från OECD 2007b:245.
Totalt arbetskraftsutbud	Labour force participation rate, Persons aged 15-64 years (percentage), 2004. *Källa*: OECD 2007b:246.
Kvinnlig sysselsättningsgrad	Employment/population ratio, Women aged 15-64 years (percentage), 2004. *Källa*: OECD 2007b:248.
Reglering av arbetsmarknaden	Strictness of Employment protection Legislation, Overall EPL version 2, all jobs, 2003. Indexet varierar mellan 0 och 6, där höga värden innebär att landet har en omfattande arbetsrätt som fastställer vilka regler som gäller vid anställning och uppsägning. *Källa*: Data om EPL har hämtats från OECDs hemsida: www.sourceoecd.org > STATISTICS > OECD Databases > Employment > Labour Market Database – OECD Member Countries > Strictness of employment protection legislation (EPL) Volume 2007 release 01. För en utförlig beskrivning av EPL se OECD 2004:61-125.
Facklig organisationsgrad	Union density, adjusted data, in percent, 2003 utom för Nya Zeeland, Belgien, Österrike (2002) och Schweiz (2001). *Källa*: Visser 2006:45.
Skattekil på arbetsinkomster	Tax wedge on labour, 2004. Variabeln är beräknad som summan av "income tax plus compulsory social security contributions paid by both employees and employers, for a single person earning as an 'average worker'. This tax wedge is expressed in percentage of labour costs." *Källa*: OECD 2006:61.
Lönespridning	Earnings dispersion, 90-10 percentile ratios for the gross earnings of full-time employees, genomsnitt för åren 1995-1999 utom för Österrike, Belgien och Danmark (1990-1994). *Källa*: OECD 2004:141.

gäller förhållanden i de 18 OECD-länderna cirka år 2003. För exakta definitioner och källhänvisningar, se Tabell 6.3.

Välfärdsstat: *Totala offentliga sociala utgifter* i procent av BNP är ett mått på välfärdsstatens storlek. *Transfereringar* i procent av BNP mäter s.k. cash benefits och utgörs av kontanta ersättningar som barnbidrag och vårdnadsbidrag samt pensioner. *Sociala tjänster* i procent av BNP är ett mått på vad som brukar kallas benefits in kind och består av offentliga utgifter för exempelvis daghem, utbildning, äldreomsorg samt häso- och sjukvård. Med hjälp av dessa två variabler vill jag fånga skillnaden mellan länder med välfärdsstater som är ”social transfer states” och länder som har valt en ”service-oriented” typ av välfärdsstat (Pontusson 2005:147-148). Jag förväntar mig att framför allt centraleuropeiska länder ska återfinnas i den första gruppen medan Sverige och andra nordiska länder hamnar i den andra gruppen. *Utgifter för behovsprövade välfärdsprogram* i procent av BNP anger i vilken utsträckning socialpolitiken endast är riktad mot de allra fattigaste medborgarna. Detta är utmärkande för den välfärdsmodell som Esping-Andersen (1990:69-73) kallar liberal modell och som ibland även benämns residual välfärdsmodell. En risk som kan drabba alla människor, även om personer från lägre samhällsklasser är mer utsatta än andra, är sjukdom. En intressant fråga är i vilken utsträckning kostnader för sjukdom måste bäras av den enskilde individen eller finansieras kollektivt och vara ett åtagande för staten. Jag har därför konstruerat variabeln *privat sjukvård* som mäter hur stor andel av landets totala utgifter för sjukvård som utgörs av privata sjukvårdskostnader.

Familj: Familjen som enhet i en välfärdsregim kan organiseras på lite olika sätt. Ett alternativ är att mannen förvärvsarbetar medan kvinnan oavlönad tar ansvaret för hem och barn. Ett annat alternativ är den s.k. tvåförsörjarmodellen där både mannen och kvinnan är aktiva på arbetsmarknaden och välfärdsstaten tillhandahåller diverse slag av barnomsorg. Variationer mellan länder när det gäller familjens roll i välfärdskapitalismen mäter jag med *kvinnlig sysselsättningsgrad*.

Arbetsmarknad: En karakteristisk egenskap hos länders arbetsmarknader är *graden av reglering*. Man brukar kontrastera den mycket avreglerade amerikanska arbetsmarknaden med de betydligt mer reglerade arbetsmarknaderna i Europa. Jag använder det s.k. EPL-måttet, Employment Protection Legislation, som har tagits fram av OECD för att kvantifiera skillnader i arbets-

marknadslagstiftning mellan medlemsländerna. En annan indikator som kan vara intressant att studera är *skattekilen på arbetsinkomster*. Skattekilen är den skillnad som på grund av skatter (inkomstskatt och arbetsgivaravgift) uppkommer mellan vad arbetsgivaren betalar och vad löntagaren får behålla efter skatt. Som ett tredje mått på hur arbetsmarknaden skiljer sig åt mellan länderna används löntagarnas organisatoriska styrka mätt med hur stor andel av dessa som är *fackligt anslutna*. Fjärde variabeln är offentliga utgifter för *aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder*. Tanken med att använda denna variabel är att upptäcka skillnader mellan länder när det gäller i vilken utsträckning staten ingriper i arbetsmarknaden då arbetslöshet föreligger. Enligt nyliberala ekonomiska doktriner ska staten förhålla sig passiv och överlåta till marknadsmekanismerna att tvinga arbetskraften att genom ökad geografisk och yrkesmässig rörlighet själv förbättra sina chanser till sysselsättning. Ett mer keynesianskt inspirerat synsätt betonar däremot att statlig intervention kan bidra till att arbetsmarknaden fungerar bättre. I det senare fallet lyfts ansvaret från den enskilde arbetssökanden upp till en samhällelig nivå och arbetslösheten övergår från att endast vara ett individuellt problem till att också uppfattas som ett socialt problem som kräver insatser från det offentliga. Avslutningsvis inkluderar jag även *lönespridning* och *totalt arbetskraftsutbud* som indikatorer på arbetsmarknadens struktur i de 18 OECD-länderna.

Några kommentarer är på sin plats vad gäller valet av variabler. Som har framgått mäts familj i typologin med endast en variabel, vilket kan tyckas otillräckligt. Jag har letat efter fler indikatorer men av olika anledningar, bl.a. förekomsten av missing values för ett eller flera länder och att data inte var tillgängliga för den tidpunkt som övriga variabler är mätta vid (början på 2000), kunde dessa inte inkluderas i typologin. Problemet med att institutionen familj endast operationaliseras med en indikator ska dock inte överdrivas. Kvinnlig sysselsätttningsgrad är en utslagsgivande variabel eftersom den dels varierar kraftigt mellan våra 18 länder och dels har hög validitet: variabeln mäter exakt det fenomen vi avser att mäta, nämligen kvinnans roll i de olika ländernas välfärdskapitalism. I länder med låg kvinnlig sysselsättningsgrad ansvarar familjen, dvs. i praktiken kvinnan, själv för barnomsorg och eventuellt också omsorg och vård av äldre anhöriga medan i länder där kvinnor i större utsträckning förvärvsarbetar har delar av familjens traditionella uppgifter omsorg och vård övertagits av staten. En annan möjlig invändning mot valet av variabler är att jag borde ha använt mig av data från Social Citizenship Indicator Program (Korpi & Palme 2007). SCIP beskriver

utvecklingen av fem socialförsäkringssystem (ålderspensioner, sjukförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, arbetsskadeförsäkring och familjebidrag) i 18 OECD-länder från 1930 och fram till idag. Databasen innehåller detaljerade uppgifter om nettoersättningsnivåer för typhushåll och vilka villkor som en person måste uppfylla för att vara berättigad till ersättning. Den stora skillnaden mellan SCIP-variablerna och de variabler som rör välfärdsstaten i denna studie är att de förra kvantifierar institutionella förhållanden som principer för ersättningsnivåer och kriterier för rättighet till ersättning medan mina variabler mäter utgifter för välfärdsstatens olika verksamhetsområden.

I Figur 6.2 – Figur 6.4 redovisas de 12 variablerna i form av stapeldiagram där länderna har rangordnats efter sina värden på variablerna. Om vi börjar med totala offentliga sociala utgifter ser vi att Sverige ligger i topp följt av Frankrike, Tyskland, Danmark och Belgien. Värt att notera är att av de sju

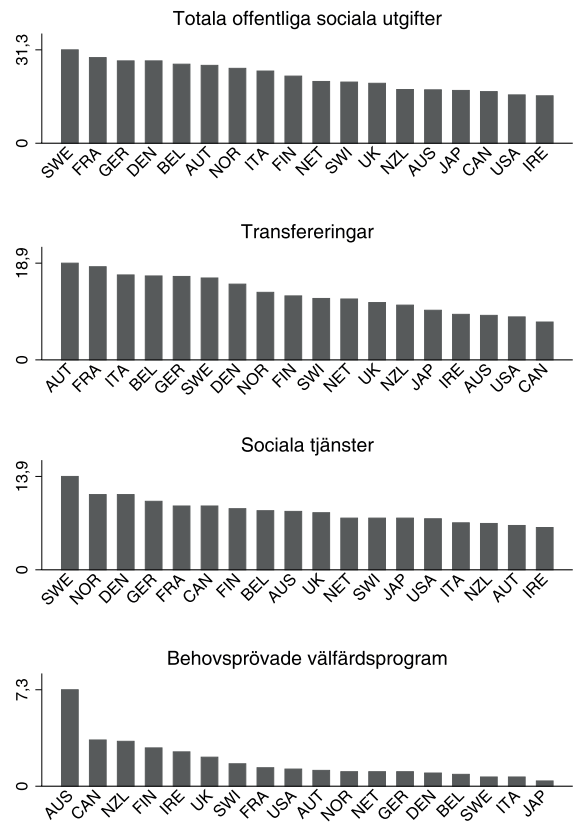

Figur 6.2. Variabel 1-4 i 18 OECD-länder, ca 2003

länder som har lägst totala offentliga sociala utgifter är sex engelskspråkiga. När det gäller transfereringar intas de fem första platserna av centraleuropeiska länder (Österrike, Frankrike, Italien, Belgien och Tyskland) följda av de fyra nordiska länderna. I botten återfinner vi samma sju länder som på den första variabeln (dock inte riktigt i samma ordning). För sociala tjänster är bilden en annan. De tre länder som har störst utgifter för sociala tjänster är samtliga nordiska och av dessa spenderar Sverige klart mest. Lägst utgifter för sociala tjänster har engelskspråkiga länder som Irland, Nya Zeeland och USA samt centraleuropeiska som Österrike och Italien. Figur 6.2 visar tydligt att behovsprövade välfärdsprogram förekommer framför allt i Australien men också utgör en viktig del av välfärdsstaten i bl.a. Kanada och Nya Zeeland. I många länder, däribland Sverige, är utgifterna för behovsprövade välfärdsprogram små.

Man bör vara medveten om att data över offentliga utgifter för behovsprövade välfärdsprogram kan vara mycket osäkra. Jag tycker att t.ex. värdet för Finland är misstänkt högt: enligt diagrammet i Figur 6.2 skulle utgifterna för behovsprövade välfärdsprogram mätt i procent av BNP vara högre i Finland än i Irland. Irland är ju känt för att vara ett klassiskt exempel på länder med liten välfärdsstat och där socialpolitiken i hög grad utgörs av behovsprövade program.

Av Figur 6.3 framgår hur markant USA skiljer sig från övriga länder ifråga om den privata sjukvårdens andel av de totala utgifterna för all sjukvård. Även Schweiz och Nederländerna har stora utgifter för privat sjukvård men ligger på en betydligt lägre nivå än USA. Den privata sjukvårdens roll är minst i Storbritannien, Sverige, Danmark och Norge. En variabel som uppvisar stor variation mellan de 18 OECD-länderna är utgifter för aktiv arbetsmarknadspolitik. Danmark och Nederländerna satsar i särklass mest resurser följda av Sverige. Lägst utgifter för aktiv arbetsmarknadspolitik har USA, Kanada och Japan. Diagrammet för totalt arbetskraftsutbud i Figur 6.3 är inte särskilt lyckat eftersom man får det felaktiga intrycket att skillnaderna mellan länderna är små. I själva verket skiljer det mellan 9 och 18 procentenheter mellan länderna med högst arbetskraftsutbud (Schweiz 81,0, Danmark 80,2, Norge 79,1 och Sverige 78,7) och länderna med lägst arbetskraftsutbud (Italien 62,5, Belgien 65,3, Irland 68,6 och Frankrike 69,3). För kvinnlig sysselsättningsgrad är skillnaderna ännu större. I topp ligger de nordiska länderna Norge, Danmark och Sverige på omkring 72 procent eller mer följda

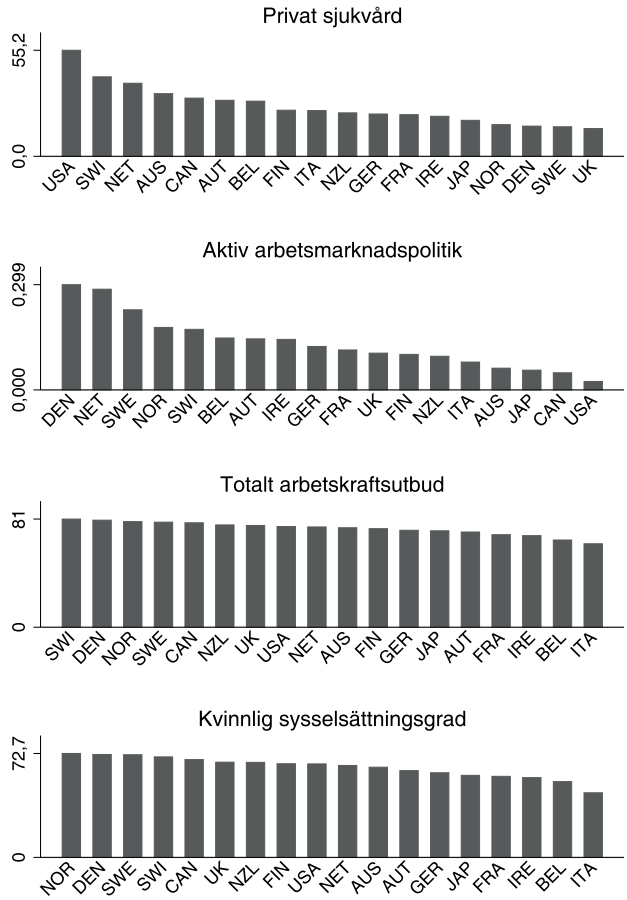

Figur 6.3. Variabel 5-8 i 18 OECD-länder, ca 2003

av Schweiz med 70 procent. Bottenplaceringen intas av Italien på ytterst blygsamma 45,2. Andra länder med låg sysselsättningsgrad är Belgien (53,0), Irland (55,8) och Frankrike (56,7).

Figur 6.4 avslöjar ett klart mönster beträffande graden av reglering av arbetsmarknaden: de sex engelskspråkiga länderna har alla de minst reglerade arbetsmarknaderna av alla länder. De mest reglerade arbetsmarknaderna finns i Frankrike, Sverige, Norge, Belgien, Tyskland och Italien. Intressant är att övriga två nordiska länder placerar sig i mitten av fältet; särskilt Danmark har en avreglerad arbetsmarknad. Den fackliga organisationsgraden är hög fram-

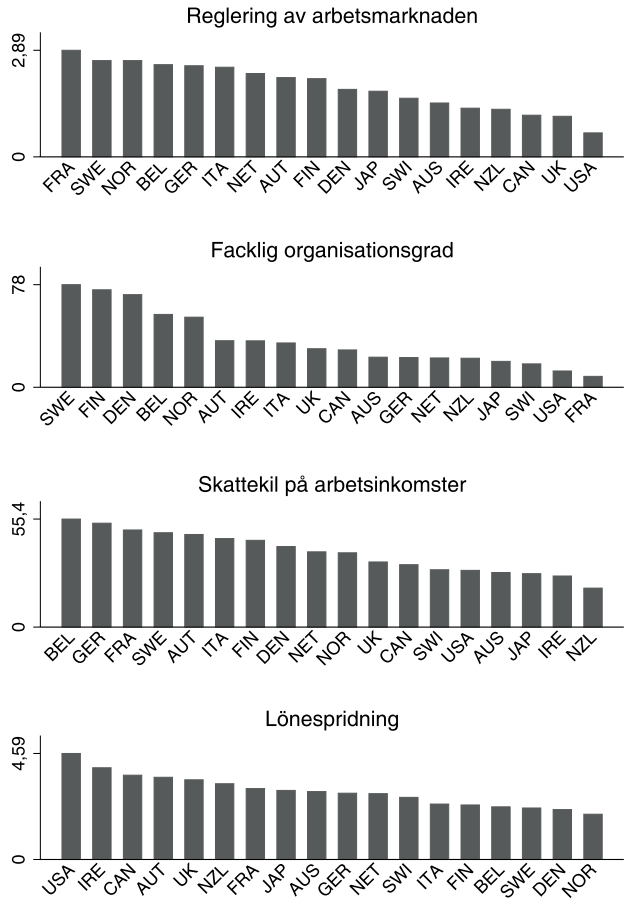

Figur 6.4. Variabel 9-12 i 18 OECD-länder, ca 2003

för allt i Sverige, Finland och Danmark (över 70 procent) men även i Belgien och Norge (över 50 procent). Därefter sjunker organisationsgraden snabbt för att hamna på omkring 30 procent i t.ex. Italien, 20 i Nederländerna, 12 i USA och under 10 i Frankrike. Diagrammet över skattekil på arbetsinkomst i de 18 länderna visar på intressanta resultat. Ofta brukar man titta på det totala skattetrycket i procent av BNP och då får Sverige den högsta skattebördan av alla länder. Men nu när vi istället jämför skattekil på arbetsinkomst hamnar Sverige först på fjärde plats efter Belgien, Tyskland och Frankrike. Länder med mycket liten skattekil är Nya Zeeland, Irland, Japan och Australien. De övriga nordiska länderna ligger alla ungefär i mitten av fältet. Noterbart är att Norges skattekil är hela 10 procentenheter lägre än Sveriges. Variabeln

Tabell 6.4. Bivariata korrelationer mellan indikatorer på arbetsmarknadens och välfärdsstatens struktur i 18 OECD-länder, ca 2003 (Pearsons *r*)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1. Totala offentliga sociala utgifter	1,00											
2. Transfereringar	0,90	1,00										
3. Sociala tjänster	0,65	0,27	1,00									
4. Behovsprövade välfärdsprogram	-0,49	-0,53	-0,15	1,00								
5. Privat sjukvård	-0,44	-0,32	-0,42	0,14	1,00							
6. Aktiv arbetsmarknadspolitik	0,52	0,39	0,41	-0,37	-0,24	1,00						
7. Totalt arbetskraftsutbud	-0,09	-0,36	0,45	0,16	0,05	0,32	1,00					
8. Kvinnlig sysselsättningsgrad	0,00	-0,29	0,52	0,15	0,01	0,36	0,97	1,00				
9. Reglering av arbetsmarknaden	0,84	0,82	0,43	-0,45	-0,41	0,43	-0,32	-0,25	1,00			
10. Facklig organisationsgrad	0,51	0,29	0,60	-0,17	-0,47	0,48	0,14	0,29	0,35	1,00		
11. Skattekil på arbetsinkomster	0,87	0,85	0,44	-0,47	-0,23	0,32	-0,38	-0,28	0,80	0,41	1,00	
12. Lönespridning	-0,65	-0,49	-0,56	0,22	0,48	-0,53	-0,06	-0,10	-0,72	-0,62	-0,49	1,00

Understrukna korrelationskoefficienter är statistiskt signifikanta på 5%-nivån.

lönespridning kännetecknas av att länderna grupperar sig efter ett tydligt mönster. Bland de fem länderna med minst lönespridning återfinns samtliga fyra nordiska länder. De fyra övriga länderna på den nedre halvan, dvs. med arbetsmarknader med relativt liten lönespridning, är alla centraleuropeiska. I variabelns motsatta ände är fem av de sex länderna med störst lönespridning engelskspråkiga länder.

Sambanden mellan variablerna framgår av korrelationsmatrisen i Tabell 6.4. Den starka positiva korrelationen mellan totala offentliga sociala utgifter och transfereringar ($r = 0{,}90$) innebär att länder med höga totala offentliga sociala utgifter också har höga utgifter för transfereringar, samtidigt som länder med låga totala offentliga sociala utgifter även har låga utgifter för transfereringar. Sambandet mellan totala offentliga sociala utgifter och utgifter för sociala tjänster är också positivt men inte alls lika starkt ($r = 0{,}65$). Inte oväntat föreligger ett negativt samband mellan totala offentliga sociala utgifter och

utgifter för behovsprövade välfärdsprogram (r = -0,49). Detta betyder att länder med låga totala offentliga sociala utgifter tenderar att satsa relativt mycket resurser på behovsprövade välfärdsprogram, och tvärtom. Mycket förvånande finns det överhuvudtaget inget samband alls mellan totala offentliga sociala utgifter och kvinnlig sysselsättningsgrad (r = 0,00). Däremot är kvinnlig sysselsättningsgrad korrelerad med offentliga utgifter för sociala tjänster (r = 0,52). Tack vare tillgång till offentlig barnomsorg kan även mödrar till små barn förvärvsarbeta. Dessutom är många sociala tjänster inom vård, omsorg och skola kvinnodominerade yrken. Privat sjukvård är statistiskt signifikant med två variabler: facklig organisationsgrad (-0,47) och lönespridning (0,48). Lönespridning är också korrelerad med många andra variabler, bl.a. reglering av arbetsmarknaden (-0,72) och facklig organisationsgrad (-0,62). Det verkar alltså som om starka fackföreningar motverkar stora löneskillnader vilket även arbetsmarknader med omfattande arbetsrätt tycks göra.[43] Intressant i detta sammanhanget är att sambandet mellan facklig organisationsgrad och reglering av arbetsmarknaden endast uppgår till r = 0,35 och är statistiskt icke-signifikant. Värt att notera i övrigt är den mycket höga korrelationen mellan skattekil på arbetsinkomster och reglering av arbetsmarknaden (r = 0,80) som är svår att tolka i termer av orsak och verkan.

Dendrogrammet i Figur 6.5 visar resultatet av en hierarkisk klusteranalys på våra 18 OECD-länder och tolv variabler som mäter välfärdskapitalism. Tillvägagångssättet vid klusteranalysen var detsamma som i avsnitt 6.2: alla variabler standardiserades till att ha medelvärdet 0 och standardavvikelsen 1, som avståndsmått valdes squared Euclidean distance och som princip för att bilda kluster användes average linkage clustering (StataCorp. 2007:131, 493). Om vi börjar uppifrån i dendrogrammet syns tydligt ett kluster bestående av de fyra nordiska länderna Finland, Sverige, Norge och Danmark. Av dessa är Norge och Danmark mest lika varandra och Sverige ansluter strax därpå medan Finland är det land som avviker mest från de övriga. Ett ännu mer distinkt kluster utgörs av de fem centraleuropeiska länderna Italien, Belgien, Tyskland, Frankrike och Österrrike. De resterande nio länderna som återfinns i dendrogrammets nedre del skiljer sig klart från de båda andra ländergrupperna. Men länderna är också sinsemellan olika vilket reser tvivel om man kan tala om ett enhetligt tredje kluster. I denna tredje grupp ingår

43 Kom ihåg att höga värden på variabeln reglering av arbetsmarknaden indikerar att landet har en omfattande arbetsrätt som anger vilka regler som gäller vid anställning och uppsägning.

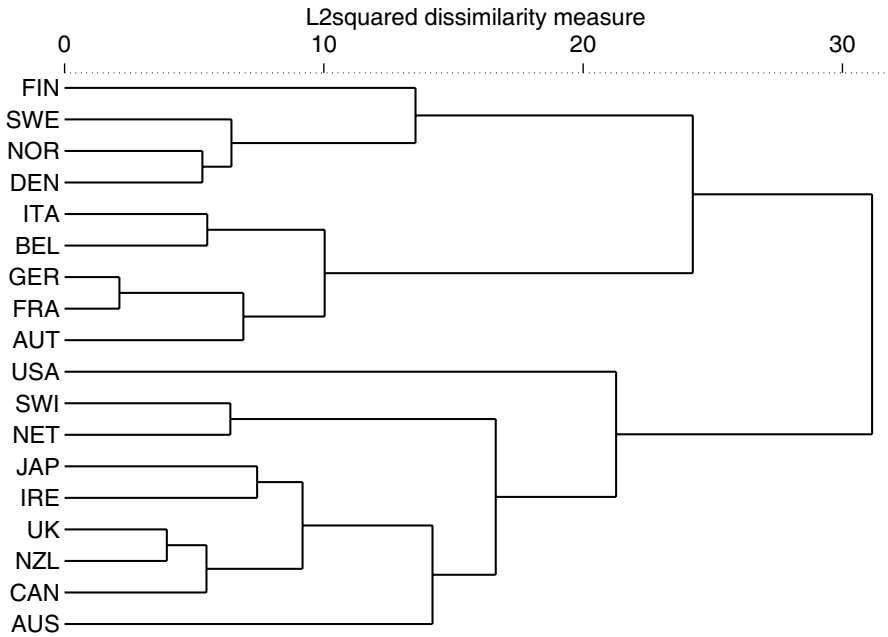

Figur 6.5. Dendrogram från average linkage hierarkisk klusteranalys på data om välfärdskapitalism i 18 OECD-länder, ca 2003

de sex engelskspråkiga länderna USA, Irland, Storbritannien, Nya Zeeland, Kanada och Australien, de två europeiska länderna Schweiz och Nederländerna samt Japan. En alternativ tolkning av dendrogrammet skulle kunna vara att det tredje klustret egentligen består av tre grupper av länder: Japan, Irland, Storbritannien, Nya Zeeland, Kanada och Australien bildar ett kluster, Schweiz och Nederländerna är ett annat kluster medan USA utgör ett eget kluster. Dendrogrammet visar nämligen att USA avviker påfallande från de övriga 17 länderna. Det totala antalet kluster skulle därmed uppgå till sex. Ytterligare en tänkbar tolkning av Figur 6.5 innebär att vi istället delar in länderna i endast två kluster. Det första klustret skulle då innehålla de nio översta länderna, Finland t.o.m. Österrike, medan det andra klustret skulle omfatta de övriga nio länderna, USA t.o.m. Australien.

Efter att ha studerat dendrogrammet noga bestämde jag mig för att dela in våra 18 OECD-länder i tre grupper: (1) Finland, Sverige, Norge och Danmark (nordiska klustret); (2) Italien, Belgien, Tyskland, Frankrike och Österrike (centraleuropeiska klustret); (3) USA, Schweiz, Nederländerna, Japan,

Irland, Storbritannien, Nya Zeeland, Kanada och Australien. För att hjälpa forskaren att välja lämpligt antal kluster har s.k. cluster-analysis stopping rules utvecklats (StataCorp. 2007:154-161). Resultaten som dessa formella statistiska mått gav är inte helt entydiga men stödjer i stort sett min tolkning av dendrogrammet att det existerar tre grupper i datamaterialet.[44]

Genom att beräkna medelvärden för variablerna för varje kluster kan vi få en uppfattning om vad som är utmärkande för de olika klustrens varianter av välfärdskapitalism. I Tabell 6.5 redovisas klustermedelvärdena och de enskilda ländernas värden. Den variant av välfärdskapitalism som de nordiska länderna i kluster 1 har valt kännetecknas av höga totala offentliga sociala utgifter och att utgifterna för sociala tjänster nästan är lika stora som för transfereringar. Behovsprövade välfärdsprogram används i ganska liten utsträckning och privat sjukvård spelar en begränsad roll i dessa länder. Stora resurser satsas på aktiv arbetsmarknadspolitik, det totala arbetskraftsutbudet är högt och den kvinnliga sysselsättningsgraden är mycket hög. Arbetsmarknaden är relativt kraftigt reglerad och den fackliga organisationsgraden mycket hög. Andra karakteristiska drag är en förhållandevis hög skattekil på arbetsinkomster och en låg lönespridning.

De centraleuropeiska länderna i kluster 2 har i genomsnitt lika höga totala offentliga sociala utgifter som länderna i det nordiska klustret, men prioriteringen mellan transfereringar och sociala tjänster är annorlunda. I de centraleuropeiska länderna är utgifterna för transfereringar dubbelt så stora som utgifterna för sociala tjänster. Utgifterna för behovsprövade välfärdsprogram är låga medan den privata sjukvårdens omfattning är betydligt större än i de nordiska länderna. De centraleuropeiska länderna har det lägsta totala arbetskraftsutbudet, den lägsta kvinnliga sysselsättningsgraden, den mest reglerade arbetsmarknaden samt den högsta skattekilen på arbetsinkomster av de tre klustren. Den fackliga organisationsgraden är lägre samtidigt som lönespridningen är större jämfört med de nordiska länderna.

Varianten av välfärdskapitalism som är gemensam för länderna i kluster 3 karakteriseras av låga totala offentliga sociala utgifter. Andra särdrag är att socialpolitiken ofta bygger på behovsprövade välfärdsprogram och att en stor del av sjukvården är privat. Länderna i kluster 3 spenderar ungefär lika lite på

44 För en lösning med tre kluster är stoppvärdena Calinski-Harabasz = 9,64 och Duda-Hart = 0,76.

Tabell 6.5. Indikatorer på välfärdskapitalism, ca 2003

	Totala offentliga sociala utgifter	Transfe-reringar	Sociala tjänster	Behovs-prövade välfärds-program	Privat sjukvård	Aktiv arbetsmark-nadspolitik	Totalt arbetskrafts-utbud	Kvinnlig-syssel-sättnings-grad	Reglering av abets-marknad	Facklig organisa-tionsgrad	Skattekil på arbets-inkomster	Löne-spridning
Kluster 1	26,6	14,1	11,3	1,4	17,9	0,201	77,9	70,5	2,29	68,9	43,1	2,18
FIN	22,5	12,5	9,1	2,9	24,0	0,101	73,8	65,5	2,12	74,1	44,5	2,36
DEN	27,6	14,8	11,2	1,0	15,7	0,299	80,2	72,0	1,83	70,4	41,3	2,16
SWE	31,3	16,0	13,9	0,7	15,4	0,228	78,7	71,8	2,61	78,0	48,4	2,23
NOR	25,1	13,2	11,2	1,1	16,5	0,178	79,1	72,7	2,61	53,3	38,1	1,96
Kluster 2	26,6	17,3	8,4	1,1	25,1	0,122	68,2	55,0	2,49	31,1	50,3	2,84
AUT	26,1	18,9	6,6	1,2	29,2	0,145	71,3	60,7	2,15	35,4	47,5	3,56
BEL	26,5	16,4	8,8	0,9	28,7	0,148	65,3	53,0	2,50	55,4	55,4	2,28
ITA	24,2	16,6	7,0	0,7	23,8	0,079	62,5	45,2	2,43	33,7	45,4	2,40
FRA	28,7	18,2	9,5	1,4	21,7	0,114	69,3	56,7	2,89	8,3	49,8	3,07
GER	27,6	16,3	10,2	1,1	22,0	0,124	72,6	59,2	2,47	22,6	53,3	2,87
Kluster 3	18,3	9,9	7,8	2,6	30,5	0,110	75,3	64,2	1,40	23,4	29,3	3,38
JAP	17,7	9,7	7,7	0,4	18,8	0,056	72,2	57,4	1,78	19,7	27,4	2,99
SWI	20,5	12,0	7,7	1,7	41,4	0,172	81,0	70,3	1,59	17,8	29,4	2,69
UK	20,1	11,2	8,5	2,2	14,5	0,104	76,2	66,6	1,10	29,3	33,4	3,45
NZL	18,0	10,7	6,9	3,4	22,6	0,096	76,6	66,5	1,29	22,1	20,0	3,28
AUS	17,9	8,7	8,7	7,3	32,6	0,062	74,5	63,1	1,46	22,9	28,0	2,94
USA	16,2	8,4	7,6	1,3	55,2	0,024	75,4	65,4	0,65	12,4	29,1	4,59
NET	20,7	11,9	7,7	1,1	38,0	0,286	75,1	64,3	2,26	22,3	38,6	2,85
IRE	15,9	8,9	6,3	2,6	20,8	0,144	68,6	55,8	1,32	35,3	26,2	3,97
CAN	17,3	7,4	9,5	3,5	30,3	0,049	78,2	68,4	1,13	28,4	32,0	3,65

aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder som de centraleuropeiska länderna i kluster 2. Däremot påminner kluster 3 mer om det nordiska klustret när det gäller totalt arbetskraftsutbud och även i viss mån kvinnlig sysselsättningsgrad. Kluster 3 har ett totalt arbetskraftsutbud på 75,3 procent och en kvinnlig sysselsättningsgrad på 64,2 procent medan motsvarande siffror för de nordiska länderna är 77,9 och 70,5. Det centraleuropeiska klustret ligger avsevärt lägre på dessa två variabler. Om vi sedan fortsätter och studerar de resterande variablerna syns tydligt hur kluster 3 på indikator efter indikator skiljer sig från de övriga två klustren. Kluster 3 har en mycket mer avreglerad arbetsmarknad, lägre facklig organisationsgrad, betydligt mindre skattekil på arbetsinkomster samt en avsevärt större lönespridning.

Som framgår av Tabell 6.5 avviker enskilda länders värden på enstaka variabler ibland ganska kraftigt från klustrens medelvärden. Detta är fallet exempelvis för facklig organisationsgrad i Frankrike och Norge, behovsprövade välfärdsprogram i Finland och Japan, aktiv arbetsmarknadspolitik i Nederländerna och Finland, samt privat sjukvård i Storbritannien.

6.4 Avslutande kommentarer

Inspirerad av Esping-Andersen (1990) har jag i detta kapitel försökt identifiera ett antal varianter av välfärdskapitalism bland 18 rika OECD-länder. Genom att studera skillnader och likheter i pensionssystem, sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring menar Esping-Andersen sig kunna dela in länderna i tre kategorier av välfärdsstater. Det är i mitt tycke ett fantastiskt arbete han har gjort när han lyckats att ta fram kvantitativa sammanfattningar av länders välfärdsstater och socialpolitik som tillåter översiktliga jämförelser. Man ska komma ihåg att när Esping-Andersens studie publicerades var den unik och banbrytande inom den komparativa välfärdsforskningen. Men kritik kan riktas mot hans studie på ett antal punkter. För det första har Esping-Andersen gjort räknefel i den statistiska analysen med konsekvensen att vissa länder hamnar i fel grupp. För det andra kommer metoden som används för att klassificera länderna att alltid leda till slutsatsen att det finns tre typer av välfärdsstater i datamaterialet. Som jag har visat i kapitlet är klusteranalys en bättre metod. Till grund för min typologi över varianter av välfärdskapitalism ligger den klassiska tredelningen välfärdsstat, arbetsmarknad och familj. Dessa tre samhällsinstitutioner operationaliserades med följande variabler:

totala offentliga sociala utgifter, utgifter för transfereringar, sociala tjänster, behovsprövade välfärdsprogram, privat sjukvård och aktiv arbetsmarknadspolitik samt totalt arbetskraftsutbud, kvinnlig sysselsättningsgrad, graden av reglering av arbetsmarknaden, facklig organisationsgrad, skattekil på arbetsinkomster och lönespridning. De flesta variablerna avser situationen cirka 2003. Med hjälp av klusteranalys kunde jag identifiera tre ländergrupper. Ett kluster består av Finland, Sverige, Norge och Danmark. Länderna karakteriseras bl.a. av höga totala offentliga sociala utgifter, att sociala tjänster är en viktig del av välfärdspolitiken samt högt totalt arbetskraftsutbud, mycket hög kvinnlig sysselsättningsgrad och mycket hög facklig organisationsgrad. Ett andra kluster innehåller de centraleuropeiska länderna Italien, Belgien, Tyskland, Frankrike och Österrike. Utmärkande för dessa är att transfereringar spelar en viktig roll i välfärdsmodellen och att det totala arbetskraftsutbudet är lågt precis som den kvinnliga förvärvsfrekvensen. Vidare är arbetsmarknaden kraftigt reglerad och skattekilen på arbetsinkomster hög. De resterande länderna som ingick i min studie, sex engelskspråkiga länder samt Schweiz, Nederländerna och Japan, är sinsemellan olika samtidigt som gruppen som helhet skiljer sig tydligt från de andra två klustren. Detta tredje kluster utmärks av låga totala offentliga sociala utgifter, stort inslag av behovsprövade välfärdsprogram och att privat sjukvård är en viktig del av hälso- och sjukvårdssektorn. Arbetsmarknaden är avreglerad, den fackliga organisationsgraden är i de flesta fall mycket låg och lönespridningen hög. Det är intressant att notera att även om våra studier skiljer sig åt i viktiga avseenden (valet av variabler, vilket år datamaterialet avser och den statistiska metoden) kommer Esping-Andersen och jag fram till likartade slutsatser om vilka länder som bör grupperas tillsammans. Detta talar för att det faktiskt existerar ett antal varianter av välfärdskapitalism som är bestående över tid. I en aktuell översiktsartikel går Ferragina och Seeleib-Kaiser (2011) igenom ett stort antal studier om välfärdsstatstypologier. Mina resultat ligger även i linje med dessa studier.

7. Slutsatser

Det är uppenbart att Sveriges ekonomiska tillväxt definierad som procentuell BNP per capita-tillväxt mätt i köpkraftspariteter inte har varit särskilt hög under de tidsperioder som studerats i avhandlingen. En jämförelse av 17 OECD-länder 1951-2000 visar att Sveriges genomsnittliga BNP per capita-tillväxt uppgick till 2,3 procent medan medelvärdet för samtliga 17 länder var 2,8 procent. Om ovanstående innebär att Sverige led av ett tillväxtproblem och att orsaken var den svenska modellen med stor offentlig sektor och höga skatter är dock inte självklart.

En första insikt som avhandlingen gav var att rent statistiska aspekter som endast handlar om hur tillväxtsiffrorna presenteras riskerar att påverka våra slutsatser om hur ett lands ekonomiska tillväxt utvecklats i förhållande till andra länder. Man kan t.ex. med hjälp av linjediagram baserade på relationstal som jämför Sveriges ekonomiska tillväxt med den genomsnittliga utvecklingen i alla 17 länderna förmedla bilden av att Sverige någon gång under 1960-talet började få en långsammare tillväxt än andra länder och att denna eftersläpning kraftigt har förvärrats över tid. Men som jag har visat säger en sådan jämförelse mellan Sverige och ett genomsnittsvärde för en grupp av länder inte hela sanningen. Anledningen är att variationer i ekonomisk tillväxt mellan länderna i jämförelsegruppen då döljs. Om även kurvorna för exempelvis USA och Storbritannien ritas in i diagrammet kommer dessa länder att uppvisa en ännu allvarligare eftersläpning än Sverige över tid. Detta ger ju ett annat perspektiv på utvecklingen av den ekonomiska tillväxten i Sverige.

En annan lärdom vi kan dra av avhandlingen är att man vid jämförelser av ekonomisk tillväxt måste ta hänsyn till att utgångsnivån på BNP per capita varierar mellan länderna. Jag har funnit empiriska belägg för att det existerar en upphinnareffekt: länder som vid undersökningsperiodens början var fattigare får en snabbare ekonomisk tillväxt än länder som var rikare i utgångsläget. När jag kontrollerar för ländernas BNP per capita-nivåer vid undersökningsperiodens början framgår att Japan och USA har haft en stark

ekonomisk tillväxt medan Nya Zeeland haft den svagaste utvecklingen. Sveriges tillväxt är något lägre än förväntat när hänsyn tagits till upphinnareffekten. Rangordnas länderna efter skillnaden mellan sin faktiska tillväxt och förväntade tillväxt återfinns Sverige oftast på den nedre halvan av listan under tidsperioderna efter 1968. Men skillnaderna mellan länderna som rangordningen bygger på är mycket små och det är osäkert vilken betydelse vi ska fästa vid detta resultat.

Mot bakgrund av min analys av datamaterialet i avhandlingen gör jag nog en mer pessimistisk bedömning av utvecklingen av Sveriges ekonomiska tillväxt än Walter Korpi. Därmed inte sagt att jag instämmer i Magnus Henreksons slutsats att Sverige halkar efter andra länder ekonomiskt. Jag formulerar min ståndpunkt så här: Sveriges tillväxt har legat under genomsnittet för de länder som har studerats i avhandlingen. Sverige är dock inte en ensam ekonomisk eftersläntrare som släpar efter de övriga länderna. Istället ingår Sverige i en grupp av flera länder som alla haft en lägre tillväxt än genomsnittet.

För att försöka besvara frågan om länder med mer omfattande politiska ingripanden i marknadskrafterna har haft lägre ekonomisk tillväxt än länder med friare ekonomier genomfördes ett antal paneldataregressioner med fixa effekter där procentuell BNP per capita-tillväxt regresserades på olika variabler som nämns i den vetenskapliga litteraturen om ekonomisk tillväxt. De empiriska analyserna omfattade 16 respektive 17 OECD-länder under perioden 1970-2000. Flera mått på politiska ingripanden prövades. Totala offentliga utgifter hade en negativ effekt på procentuell BNP per capita-tillväxt. Sociala transfereringar och ekonomisk tillväxt uppvisade ett kurvlinjärt samband: sociala transfereringar inverkade först positivt på tillväxten för att efter en viss punkt få en hämmande effekt. Ett kurvlinjärt samband förelåg även mellan offentlig konsumtion och ekonomisk tillväxt. Här var emellertid effekten av den oberoende variabeln först negativ och sedan positiv. Vad gäller kontrollvariablerna förelåg en statistisk signifikant upphinnareffekt i alla modeller. Däremot är det svårare att uttala sig om vilken betydelse övriga variabler har för den ekonomiska tillväxten. Betakoefficienterna för investeringar, humankapital, befolkningstillväxt och industrisektorns storlek var icke-signifikanta i vissa av modellerna. Investeringsvariabeln skiftade också tecken.

I ett antal regressionsmodeller användes istället Economic Freedom of the World-indexet för att mäta graden av politiska ingripanden i ekonomin. Vari-

abelns betakoefficient var positiv och nästan statistiskt signifikant på 5%-nivån vilket innebär att länder med friare ekonomier har en högre ekonomisk tillväxt. Effekten var dock inte särskilt stor. Återigen fanns det en signifikant upphinnareffekt. Befolkningstillväxt hade en positiv och statistiskt signifikant inverkan på den ekonomiska tillväxten medan övriga variabler var icke-signifikanta i de flesta modeller. I dessa regressionsanalyser var resultaten mer stabila jämfört med de tidigare regressionerna med olika offentliga utgifter. En enskild variabels tecken förändrades inte mellan olika regressionsmodeller och på motsvarande sätt var variabelns parameterestimat respektive signifikansnivåer oftast ganska likartade. Värt att notera i övrigt är att den ekonomiska friheten i Sverige har ökat under 1980- och 1990-talen men att Sveriges värde på Economic Freedom of the World-indexet ligger under genomsnittet för de 17 studerade OECD-länderna under hela den studerade tidsperioden.

Avhandlingen visade på några metodologiska problem vid regressionsanalys. Ett första problem var bristen på robusta samband. Att en oberoende variabel är signifikant i vissa regressionsmodeller och icke-signifikant i andra eller att tecknet på koefficienten förändras mellan olika modeller beroende på vilka andra variabler som inkluderats i modellen tyder på att sambandet mellan den oberoende variabeln och ekonomisk tillväxt inte är robust. Är sambandet inte robust är det tveksamt vilken tilltro vi kan sätta till att orsaken som den oberoende variabeln mäter verkligen påverkar den ekonomiska tillväxten. Problemet med att hitta robusta samband är något som under lång tid har plågat den empiriska forskningen som genomförs med hjälp av tillväxtregressioner på länderdata (Levine & Renelt 1992).

Ett ännu allvarligare problem är att det kan finnas ett dubbelriktat orsakssamband mellan offentliga utgifter och ekonomisk tillväxt. Om den beroende variabeln påverkar den oberoende variabeln bryter detta mot ett grundläggande antagande vid regressionsanalys. Problemet med sådana endogena förklaringsvariabler (t.ex. storleken på ett lands offentliga utgifter, som kan påverkas av BNP-tillväxt och den ekonomiska konjunkturen) löses genom att skatta regressionen med 2SLS och använda s.k. instrumentvariabler. 2SLS har ägnats stor uppmärksamhet i den vetenskapliga litteraturen. Men att finna lämpliga instrumentvariabler är aldrig lätt och vid regressionsanalys med paneldata om länder är det om möjligt ännu svårare. Ett existerande dubbelriktat orsakssamband som inte hanteras korrekt leder till att vi tvingas ifrågasätta regressionsanalysens resultat.

Ytterligare en komplicerande omständighet vid analyser av sambandet mellan offentlig sektor och ekonomisk tillväxt är att den offentliga sektorn är ett brett och komplext fenomen som innehåller en mängd olika verksamheter av ofta vitt skilda slag. Att använda ett så grovt mått som exempelvis totala offentliga utgifter för att mäta den offentliga sektorn riskerar att innebära en alltför kraftig förenkling. Fokus hamnar på utgifterna i sig istället för vad dessa används till och verksamhetens innehåll. För att få en mer komplett bild av den offentliga sektorn bör man istället använda välfärdskapitalistiska modeller av det slag som jag har utvecklat i denna avhandling (se vidare nedan).

En viktig generell lärdom som kan dras är att det är svårt att använda regressionsanalys på aggregerade länderdata för att uttala sig om vilken effekt offentlig sektor-storlek har för den ekonomiska tillväxten (jfr. Agell et al. 1997, 1999, 2006). Baserat på mina erfarenheter under arbetet med denna avhandling instämmer jag i slutsatsen att ”specifying aggregate growth equations is a risky operation that has not yielded clear conclusions” (Freeman et al. 2010:18).

Trots ovanstående anmärkningar måste framhållas att analyser av makrodata ofta kan ha ett stort vetenskapligt värde. Det var med hjälp av linjediagram baserade på makrodata om länder som Walter Korpi kunde ifrågasätta hypotesen om Sveriges ekonomiska eftersläpning. Denna typ av diagram har som vi sett i avhandlingen visat sig vara mycket informativa och gett oss viktiga insikter om den ekonomiska tillväxten i olika OECD-länder.

I avhandlingen försökte jag även att klassificera OECD-länderna efter deras typ av välfärdskapitalism. Här var avhandlingens resultat tydliga. Jag kunde visa att Esping-Andersen (1990) i sin klassiska studie om välfärdsregimer valt en mindre lämplig metod. Hierarkisk klusteranalys är att föredra. När jag tillämpade denna metod på mitt eget empiriska material med data om 18 OECD-länder fann jag övertygande stöd för att man kan tala om tre olika varianter av välfärdskapitalism. Ett tydligt kluster utgörs av de fyra nordiska länderna vars välfärdskapitalism kännetecknas av bl.a. höga totala offentliga sociala utgifter, att sociala tjänster är en viktig del av välfärdspolitiken samt högt totalt arbetskraftsutbud, mycket hög kvinnlig sysselsättningsgrad och mycket hög facklig organisationsgrad. Ett annat kluster omfattar fem centraleuropeiska länder (Italien, Belgien, Tyskland, Frankrike och Österrike). I

dessa länder tar den offentliga välfärden framför allt formen av transfereringar. Såväl det totala arbetskraftsutbudet som den kvinnliga förvärvsfrekvensen är låg och arbetsmarknaden är kraftigt reglerad. Det tredje klustret, som inte är lika distinkt som de båda andra, innehåller de återstående nio länderna. Här återfinns de engelskspråkiga länderna, några centraleuropeiska länder samt Japan. I denna välfärdskapitalism är de totala offentliga sociala utgifterna låga och behovsprövade välfärdsprogram vanliga. Arbetsmarknaden är avreglerad och löneskillnaderna stora. Även om jag i avhandlingen kritiserar Esping-Andersen (1990) på vissa punkter överensstämmer klusteranalysens resultat till stor del med slutsatserna i hans studie. Avhandlingens resultat ligger också i linje med den övriga empiriska forskningen om välfärdsstatsmodeller.

Sammantaget har det i avhandlingen visat sig svårt att fastställa något orsakssamband mellan den svenska välfärdsstaten och det faktum att Sveriges ekonomiska tillväxt varit lägre än i flera andra länder i perioder under efterkrigstiden.

Referenser

Abramovitz, Moses (1986) ”Catching Up, Forging Ahead and Falling Behind”, *Journal of Economic History* 46 (2):385-406.

Afifi, Abdelmonem; Clark, Virginia A.; May, Susanne (2004) *Computer-Aided Multivariate Analysis*. 4:e uppl. Boca Raton, FL: Chapman & Hall/CRC.

Agell, Jonas (1992) ”Det svenska skattesystemet”, s. 203-257 i Södersten, Bo (red.) *Den offentliga sektorn. En introduktion till den offentliga sektorns ekonomi*. Stockholm: SNS Förlag.

Agell, Jonas (1996) ”Why Sweden’s Welfare State Needed Reform”, *Economic Journal* 106:1760-1771.

Agell, Jonas; Lindh, Thomas; Ohlsson, Henry (1997) ”Growth and the Public Sector: A Critical Review Essay”, *European Journal of Political Economy* 13:33-52.

Agell, Jonas; Lindh, Thomas; Ohlsson, Henry (1999) ”Growth and the Public Sector: A Reply”, *European Journal of Political Economy* 15:359-366.

Agell, Jonas; Ohlsson, Henry; Skogman Thoursie, Peter (2006) ”Growth Effects of Government Expenditure and Taxation in Rich Countries: A Comment”, *European Economic Review* 50:211-218.

Allison, Paul (2009) *Fixed Effects Regression Models*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Andersson, Jenny (2003) *Mellan tillväxt och trygghet. Idéer om produktiv socialpolitik i socialdemokratisk socialpolitisk ideologi under efterkrigstiden*. Uppsala: Ekonomisk-historiska institutionen, Uppsala universitet.

Andersson, Jenny (2005) ”Kritik och kunskapskamp: ett perspektiv på den starka statens fall”, s. 24-41 i Rothstein, Bo & Vahlne Westerhäll, Lotta (red.) *Bortom den starka statens politik?* Stockholm: SNS Förlag.

Backhouse, Roger E. (2013) ”Responding to Economic Crisis: Macroeconomic Revolutions in the 1930s and 1970s”, s. 38-54 i Benner, Mats (red.) *Before and Beyond the Global Economic Crisis. Economics, Politics and Settlement*. Cheltenham: Edward Elgar.

Baltagi, Badi (2005) *Econometric Analysis of Panel Data*. 3:e uppl. Chichester: John Wiley & Sons.

Bambra, Clare (2006) ”Decommodification and the Worlds of Welfare Revisited”, *Journal of European Social Policy* 16 (1):73-80.

Barro, Robert (2001) ”Human Capital and Growth”, *American Economic Review* 91 (2):12-17.

Barro, Robert & Lee, Jong-Wha (2001) ”International Data on Educational Attainment: Updates and Implications”, *Oxford Economic Papers* 3:541-563.

Baumol, William (1967) ”Macroeconomics of Unbalanced Growth: The Anatomy of Urban Crisis”, *American Economic Review* 57 (3):415-426.

Baumol, William (1986) ”Productivity Growth, Convergence and Welfare: What the Long-Run Data Show”, *American Economic Review* 76 (5):1072-1085.

Baumol, William J.; Blackman, Sue Anne Batey; Wolff, Edward N. (1992) *Productivity and American Leadership: The Long View*. Cambridge, MA: MIT Press.

Begg, David; Fischer, Stanley; Dornbusch, Rudiger (1991) *Economics*. 3:e uppl. London: McGraw-Hill.

Benner, Mats (2003a) ”Trygghet i utveckling”, *Sociologisk Forskning* 40 (2):27-32.

Benner, Mats (2003b) ”The Scandinavian Challenge. The Future of Advanced Welfare States in the Knowledge Economy”, *Acta Sociologica* 46 (2):132-149.

Berend, Ivan (2007) *An Economic History of Twentieth-Century Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Berggren, Niclas (2003) ”Ekonomisk frihet, tillväxt och jämlikhet”, *Ekonomisk Debatt* 31 (3):47-58.

Berglund, Tomas & Esser, Ingrid (2014) *Modell i förändring. Landrapport om Sverige*. NordMod 2030. Delrapport 8. <www.fafoarkiv.no/nordmod2030/>.

Bergman, Lars; Jakobsson, Ulf; Persson, Mats; Söderström, Hans Tson (1990) ”Sveriges tillväxt. Replik till Korpi”, *Ekonomisk Debatt* 18 (7):660-665.

Bergman, Lars; Jakobsson, Ulf; Persson, Mats; Söderström, Hans Tson (1991) ”Eftersläpning och faktafel. Svar till Korpi”, *Ekonomisk debatt* 19 (3):272-273.

Blomqvist, Paula (2004) ”The Choice Revolution: Privatization of Swedish Welfare Services in the 1990s”, *Social Policy & Administration* 38 (2):139-155.

Blyth, Mark (2001) ”The Transformation of the Swedish Model: Economic Ideas, Distributional Conflict and Institutional Change”, *World Politics* 54 (1):1-26.

Brante, Thomas (1997a) ”Kausal realism och sociologi”, *Sociologisk Forskning* 34 (1/2):311-335.

Brante, Thomas (1997b) ”Replik: Om kausal realism”, *Sociologisk Forskning* 34 (4):81-91.

Brante, Thomas (1999) ”Sociologiska landvinningar”, s. 67-116 i *Jubileumsföreläsningar. Sociologiska institutionens 40-årsjubileum i oktober 1999*. Göteborgs universitet: Sociologiska institutionen (Forskningsrapport nr 125).

Brante, Thomas (2001) ”Consequences of Realism for Sociological Theory-Building”, *Journal for the Theory of Social Behaviour* 31 (2):167-195.

Briggs, Asa (1961) ”The Welfare State in Historical Perspective”, *European Journal of Sociology* 2 (2):221-258.

Bunge, Mario (1998) *Social Science under Debate: A Philosophical Perspective*. Toronto: University of Toronto Press.

Calleo, David P. (2001) *Rethinking Europe's Future*. Princeton: Princeton University Press.

Calmfors, Lars (1996) ”Nationalekonomernas roll under det senaste decenniet – vilka är lärdomarna?”, s. 225-254 i Joung, Lars (red.) *Ekonomerna i debatten – gör de någon nytta?* Stockholm: Ekerlids Förlag.

Castles, Francis G. (1993) *Families of Nations. Patterns of Public Policy in Western Democracies*. Aldershot: Dartmouth Publishing.

Castles, Francis G. & Mitchell, Deborah (1993) ”Worlds of Welfare and Families of Nations”, s. 93-128 i Castles, Francis G. (red.) *Families of Nations. Patterns of Public Policy in Western Democracies*. Aldershot: Dartmouth Publishing.

Coleman, James S. (1990) *Foundations of Social Theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Collins, Robert M. (2007) *Transforming America. Politics and Culture in the Reagan Years*. New York: Columbia University Press.

Davidsson, Sune (1990) ”Halkar Sverige efter? Replik till Korpi”, *Ekonomisk Debatt* 18 (8):743-748.

Davidsson, Sune (1991) ”Halkar Sverige efter? Svar till Korpi”, *Ekonomisk Debatt* 19 (2):145-148.

Dawson, John (1998) ”Institutions, Investment and Growth: New Cross-Country and Panel Data Evidence”, *Economic Inquiry* 36:603-619.

de Haan, Jakob & Sturm, Jan-Egbert (2000) ”On the Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth”, *European Journal of Political Economy* 16:215-241.

Dixon, Huw (1996) ”Controversy. Economists, the Welfare State and Growth: The Case of Sweden. Editorial Note”, *Economic Journal* 106:1725-1726.

Dowrick, Steve (1996) ”Swedish Economic Performance and Swedish Economic Debate: A View from Outside”, *Economic Journal* 106:1772-1779.

Dowrick, Steve & Nguyen, Duc-Tho (1989) ”OECD Comparative Economic Growth 1950-85: Catch-Up and Convergence”, *American Economic Review* 79 (5):1010-1030.

Ebbinghaus, Bernhard (2008) ”Comparative Regime Analysis in Europe, Japan, and the USA”, s. 260-289 i Kenworthy, Lane & Hicks, Alexander (red.) *Method and Substance in Macrocomparative Analysis*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Ebbinghaus, Bernhard & Manow, Philip (red.) (2001) *Comparing Welfare Capitalism. Social Policy and Political Economy in Europe, Japan and the USA*. London: Routledge.

Eklund, Klas (1990) *Vår ekonomi. En introduktion till samhällsekonomin*. 2:a uppl. Stockholm: Tidens förlag.

Eklund, Klas (2004) ”Svensk ekonomisk tillväxt sedan 1970”, s. 59-104 i Södersten, Bo & Söderström, Hans Tson (red.) *Marknad och politik*. 6:e uppl. Stockholm: SNS Förlag.

Erixon, Lennart (1997) ”The Father of the Swedish Model – in Memory of Gösta Rehn”, *Journal of Economic and Industrial Democracy* 18:635-650.

Erixon, Lennart (red.) (2003) *Den svenska modellens ekonomiska politik. Rehn-Meidnermodellens bakgrund, tillämpning och relevans i det 21:a århundradet*. Stockholm: Atlas akademi.

Esping-Andersen, Gøsta (1990) *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.

Esping-Andersen, Gøsta (1999) *Social Foundations of Postindustrial Economies*. Oxford: Oxford University Press.

Esping-Andersen, Gøsta & Korpi, Walter (1987) ”From Poor Relief to Institutional Welfare States: The Development of Scandinavian Social Policy”, s. 39-74 i Eriksson, Robert; Hansen, Erik Jørgen; Ringen, Stein; Uusitalo, Hannu (red.) *The Scandinavian Model: Welfare States and Welfare Research*. New York: M.E. Sharpe. Även utgiven som nr. 179 i Reprint Series. Stockholms universitet: Institutet för social forskning.

Everitt, Brian S. (2010) *Multivariable Modeling and Multivariate Analysis for the Behavioral Sciences*. Boca Raton, FL: Chapman & Hall/CRC.

Ferragina, Emanuele & Seeleib-Kaiser, Martin (2011) ”Welfare Regime Debate: Past, Present, Futures?”, *Policy & Politics* 39 (4):583-611.

Ferrarini, Tommy; Nelson, Kenneth; Palme, Joakim; Sjöberg, Ola (2012) *Sveriges socialförsäkringar i jämförande perspektiv. En institutionell analys av sjuk-, arbetsskade- och arbetslöshetsförsäkringarna i 18 OECD-länder 1930 till 2010*. Underlagsrapport nr 10 till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen. <http://www.psfu.se>.

Ferrera, Maurizio (1996) ”The ’Southern Model’ of Welfare in Social Europe”, *Journal of European Social Policy* 6 (1):17-37.

Forsberg, Pia (2007) ”Tillväxt som kontrovers. Ekonomers och sociologers debatt om den svenska offentliga sektorn”, *Sociologisk Forskning* 44 (3):53-74.

Freeman, Richard; Swedenborg, Birgitta; Topel, Robert (2010) ”Introduction”, s. 1-23 i Freeman, Richard; Swedenborg, Birgitta; Topel, Robert (red.) *Reforming the Welfare State. Recovery and Beyond in Sweden*. Chicago: University of Chicago Press.

Fregert, Klas & Jonung, Lars (2003) *Makroekonomi*. Lund: Studentlitteratur.

Fulcher, James (2004) *Capitalism*. Oxford: Oxford University Press.

Fölster, Stefan & Henrekson, Magnus (1999) ”Growth and the Public Sector: A Critique of the Critics”, *European Journal of Political Economy* 15:337-358.

Fölster, Stefan & Henrekson, Magnus (2001) ”Growth Effects of Government Expenditure and Taxation in Rich Countries”, *European Economic Review* 45:1501-1520.

Gamble, Andrew (1994) *The Free Economy and the Strong State. The Politics of Thatcherism*. 2:a uppl. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Goodin, Robert E.; Headey, Bruce; Muffels, Ruud; Dirren, Henk-Jan (1999) *The Real Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gough, Ian (1979/1985) *Välfärdsstatens politiska ekonomi*. Lund: Arkiv Förlag.

Gujarati, Damodar (2003) *Basic Econometrics*. 4:e uppl. New York, NY: McGraw-Hill.

Gunnarsson, Christer (1992) ”Staten och institutionerna”, s. 25-87 i Södersten, Bo (red.) *Den offentliga sektorn. En introduktion till den offentliga sektorns ekonomi*. Stockholm: SNS Förlag.

Gwartney, James & Lawson, Robert (2004) *Economic Freedom of the World 2004 Annual Report*. Vancouver, BC: The Fraser Institute.

Gwartney, James; Lawson, Robert; Holcombe, Randall (1999) ”Economic Freedom and the Environment for Economic Growth”, *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 155:643-663.

Gylfason, Thorvaldur; Andersen, Torben M.; Honkapohja, Seppo; Isachsen, Arne Jon; Williamson, John (1997) *I otakt med omvärlden?* Konjunkturrådets rapport 1997. Stockholm: SNS Förlag.

Hagberg, Thomas; Jonung, Lars; Kiander, Jaakko; Vartia, Pentti (2006) ”Den stora ekonomiska krisen i Finland och Sverige. Uppgången, fallet och återhämtningen 1985-2000”,

s. 86-150 i Aunesluoma, Juhana & Fellman, Susanna (red.) *Svenskt i Finland – finskt i Sverige. 3, Från olika till jämlika: Finlands och Sveriges ekonomier på 1900-talet*. Stockholm: Bokförlaget Atlantis.

Hall, Peter A. & Soskice, David (red.) (2001a) *Varieties of Capitalism. The Institutional Foundations of Comparative Advantage*. Oxford: Oxford University Press.

Hall, Peter A. & Soskice, David (2001b) ”An Introduction to Varieties of Capitalism”, s. 1-68 i Hall, Peter A. & Soskice, David (red.) *Varieties of Capitalism. The Institutional Foundations of Comparative Advantage*. Oxford: Oxford University Press.

Hansson, Pär & Henrekson, Magnus (1991a) ”Den svenska tillväxten: Blir vi omsprungna eller bara upphunna?”, *Ekonomisk Debatt* 19 (3):261-266.

Hansson, Pär & Henrekson, Magnus (1991b) ”Upphinnarfaktorn är irrelevant. Svar till Korpi”, *Ekonomisk Debatt* 19 (3):274.

Hansson, Åsa (2000) *Limits of Tax Policy*. Lund: Nationalekonomiska institutionen, Ekonomihögskolan vid Lunds universitet.

Hayek, Friedrich A. (1945) ”The Use of Knowledge in Society”, *American Economic Review* 35 (4):519-530.

Hedström, Peter & Swedberg, Richard (1996) ”Rational Choice, Empirical Research, and the Sociological Tradition”, *European Sociological Review* 12 (2):127-146.

Helpman, Elhanan (2006) *Tillväxtens mysterier*. Stockholm: SNS Förlag.

Henrekson, Magnus (1996) ”Sweden’s Relative Economic Performance: Lagging Behind or Staying on Top?”, *Economic Journal* 106:1747-1759.

Henrekson, Magnus (1999) ”Sveriges ekonomiska tillväxt och samhällsforskarnas objektivitet”, *Sociologisk Forskning* 36 (3):68-79.

Henrekson, Magnus (2000) ”När började Sverige släpa efter? Kommentar till Olle Krantz”, *Ekonomisk Debatt* 28 (4):355-357.

Heston, Alan; Summers, Robert; Aten, Bettina (2002) *Penn World Table version 6.1*. Center for International Comparisons, University of Pennsylvania (CICUP). Hämtat från http://pwt.econ.upenn.edu.

Hetzler, Antoinette (1994) *Socialpolitik i verkligheten. De handikappade och försäkringskassan*. Lund: Bokbox Förlag.

Hicks, Alexander & Esping-Andersen, Gøsta (2005) ”Comparative and Historical Studies of Public Policy and the Welfare State”, s. 509-525 i Janoski, Thomas; Alford, Robert R.; Hicks, Alexander M.; Schwartz, Mildred A. (red.) *The Handbook of Political Sociology. Civil Societies and Globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hirdman, Yvonne; Lundberg, Urban; Björkman, Jenny (2012) *Sveriges historia: 1920-1965*. Stockholm: Norstedts.

Hobsbawm, Eric (1995) *Age of Extremes. The Short Twentieth Century 1914-1991*. London: Michael Joseph.

Holton, R. J. (1985) *The Transition from Feudalism to Capitalism*. Basingstoke: Macmillan.

Huber, Evelyne & Stephens, John D. (2001) *Development and Crisis of the Welfare State. Parties and Policies in Global Markets*. Chicago: University of Chicago Press.

Huber, Evelyne & Stephens, John D. (2005a) ”Welfare States and the Economy”, s. 552-574 i Smelser, Neil J. & Swedberg, Richard (red.) *The Handbook of Economic Sociology*. 2:a uppl. Princeton: Princeton University Press.

Huber, Evelyne & Stephens, John D. (2005b) ”State Economic and Social Policy in Global Capitalism”, s. 607-629 i Janoski, Thomas; Alford, Robert R.; Hicks, Alexander M.; Schwartz, Mildred A. (red.) *The Handbook of Political Sociology. Civil Societies and Globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hugemark, Agneta (1994) *Den fängslande marknaden. Ekonomiska experter om välfärdsstaten*. Lund: Arkiv Förlag.

Hugemark, Agneta (1995) ”Replik till mina kritiker”, *Ekonomisk Debatt* 23 (6):513-516.

Håkansson, Christina & Lindbeck, Assar (2005) ”Korpi vilseleder igen”, *Ekonomisk Debatt* 33 (1):58-65.

Inghe, Gunnar & Inghe, Maj-Britt (1967) *Den ofärdiga välfärden*. Stockholm: Tidens förlag och Folksam.

Jakobsson, Ulf (2004) ”Rehn-Meidner-modellen in Memoriam. Några kommentarer till en jubileumsskrift”, *Ekonomisk Debatt* 32 (5):36-40.

Johansson, Anders L. & Magnusson, Lars (1998) *LO andra halvseklet. Fackföreningsrörelsen och samhället*. Stockholm: Atlas.

Johansson, Håkan (2008) *Socialpolitiska klassiker*. Malmö: Liber.

Jonsson, Gustav (1969) *Det sociala arvet*. Stockholm: Tidens förlag och Folksam.

Jonung, Lars (1987) ”Stockholmsskolan – vart tog den vägen?”, *Ekonomisk Debatt* 15 (4):318-326.

Kangas, Olli (1991) *The Politics of Social Rights. Studies on the Dimensions of Sickness Insurance in OECD Countries*. Stockholm: Institutet för social forskning, Stockholms universitet.

Karlson, Nils & Lindberg, Henrik (2013) *En ny svensk modell. Vägval på arbetsmarknaden: sönderfall, omreglering, avreglering eller modernisering?* 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.

Kaufman, Leonard & Rousseeuw, Peter (1990) *Finding Groups in Data. An Introduction to Cluster Analysis*. New York: John Wiley & Sons.

Kenworthy, Lane (1999) ”Do Social-Welfare Policies Reduce Poverty? A Cross-National Assessment”, *Social Forces* 77 (3):1119-1139.

Kohler, Ulrich & Kreuter, Frauke (2005) *Data Analysis Using Stata*. College Station, TX: Stata Press.

Kolberg, Jon Eivind (red.) (1992) *The Study of Welfare State Regimes*. Armonk, New York: M.E Sharpe.

Korpi, Walter (1978) *The Working Class in Welfare Capitalism. Works, Unions and Politics in Sweden*. London: Routledge & Kegan Paul.

Korpi, Walter (1981) *Den demokratiska klasskampen*. Stockholm: Tidens Förlag.

Korpi, Walter (1985a) ”Power Resources Approach vs. Action and Conflict: On Causal and Intentional Explanation in the Study of Power”, *Sociological Theory* 3 (2):31-45.

Korpi, Walter (1985b) ”Economic Growth and the Welfare State: Leaky Bucket or Irrigation System?”, *European Sociological Review* 1 (2):97-118.

Korpi, Walter (1985c) ”Välfärdspolitik och ekonomisk tillväxt: En jämförande studie av 18 OECD-länder”, *Ekonomisk Debatt* 13 (3):192-202.

Korpi, Walter (1987) ”Maktens isberg under ytan”, s. 83-117 i Petersson, Olof (red.) *Maktbegreppet*. Stockholm: Carlssons.

Korpi, Walter (1989) ”Power, Politics and State Autonomy in the Development of Social Citizenship: Social Rights during Sickness in Eighteen OECD Countries since 1930”, *American Sociological Review* 54:309-328.

Korpi, Walter (1990a) ”Halkar Sverige efter? Vår ekonomiska tillväxt och produktivitet i jämförande belysning”, *Ekonomisk Debatt* 18 (5):455-470.

Korpi, Walter (1990b) ”Sveriges tillväxt följer de andra rikaste västländernas. Svar till SNS Konjunkturråd”, *Ekonomisk Debatt* 18 (7):666-674.

Korpi, Walter (1990c) ”Näringslivets Ekonomifakta tyvärr inte att lita på. Svar till Davidsson”, *Ekonomisk Debatt* 18 (8):749-755.

Korpi, Walter (1991a) ”Objektivitetsproblemet inte begränsat till Näringslivets Ekonomifakta. Svar till Davidsson”, *Ekonomisk Debatt* 19 (2):149-151.

Korpi, Walter (1991b) ”Någon långvarig svensk eftersläpning i tillväxt kan inte beläggas. Svar till Hansson och Henrekson”, *Ekonomisk Debatt* 19 (3):267-271.

Korpi, Walter (1992) *Halkar Sverige efter? Sveriges ekonomiska tillväxt 1820-1990 i jämförande belysning*. Stockholm: Carlssons.

Korpi, Walter (1996) ”Eurosclerosis and the Sclerosis of Objectivity: On the Role of Values Among Economic Policy Experts”, *Economic Journal* 106:1727-1746.

Korpi, Walter (1998) ”Tro och vetande i debatten om Sveriges ekonomiska tillväxt: Samhällsvetenskapens objektivitetsproblem i åskådlig form”, *Sociologisk Forskning* 35 (2):41-72.

Korpi, Walter (1999) ”Den virtuella verklighetens tillväxt och det intellektuella samtalets förfall i forskarsamhället”, *Sociologisk Forskning* 36 (3):80-93.

Korpi, Walter (2000) ”Förrädiska tal i tillväxtdebatten – om komplikationer i en problematisk historia”, *Ekonomisk Debatt* 28 (4):358-364.

Korpi, Walter (2004) ”Har den ’svenska modellen’ minskat vår ekonomiska tillväxt?”, *Ekonomisk Debatt* 32 (7):47-62.

Korpi, Walter (2005a) ”Does the Welfare State Harm Economic Growth? Sweden as a Strategic Test Case”, s. 186-209 i Kangas, Olli & Palme, Joakim (red.) *Social Policy and Economic Development in the Nordic Countries*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Korpi, Walter (2005b) ”Lindbecks blinda fläck?”, *Ekonomisk Debatt* 33 (1):66-70.

Korpi, Walter & Palme, Joakim (1998) ”The Paradox of Redistribution and Strategies of Equality: Welfare State Institutions, Inequality and Poverty in the Western Countries”, *American Sociological Review* 63 (5):661-687.

Korpi, Walter & Palme, Joakim (1999) ”Robin Hood, Matteus eller strikt likhet? En jämförande studie av välfärdsstatens institutioner och strategier för att minska ojämlikhet och fattigdom i västländerna”, *Sociologisk Forskning* 36 (1):53-92.

Korpi, Walter & Palme, Joakim (2007) *The Social Citizenship Indicator Program (SCIP)*, Institutet för social forskning, Stockholms universitet.

Kragh, Martin (2012) *De ekonomiska idéernas historia*. Stockholm: SNS Förlag.

Krantz, Olle (1993) ”[Recension av] Walter Korpi: Halkar Sverige efter? Sveriges ekonomiska tillväxt 1820-1990 i jämförande belysning”, *Ekonomisk Debatt* 21 (2):171-175.

Krantz, Olle (2000a) ”Svensk ekonomisk tillväxt under 1900-talet – en problematisk historia”, *Ekonomisk Debatt* 28 (1):7-15.

Krantz, Olle (2000b) ”Jo, nog kan ekonomisk tillväxt vara en problematisk historia!”, *Ekonomisk Debatt* 28 (4):365-367.

Krugman, Paul (1994) *Peddling Prosperity. Economic Sense and Nonsense in the Age of Diminished Expectations*. New York, N.Y.: W. W. Norton.

Landreth, Harry & Colander, David C. (1994) *History of Economic Thought*. Boston: Houghton Mifflin Company.

Leibfried, Stephan (1992) ”Towards a European Welfare State? On integrating Poverty Regimes into the European Community”, s. 245-279 i Ferge, Zsuzsa & Kolberg, Jon Eivind (red.) *Social Policy in a Changing Europe*. Boulder, CO: Westview Press.

Levine, Ross & Renelt, David (1992) ”A Sensitivity Analysis of Cross-Country Growth Regressions”, *American Economic Review* 82 (4):942-963.

Lewis, Jane (1997) ”Gender and Welfare Regimes: Further Thoughts”, *Social Politics* 4 (2):160-177.

Liedman, Sven-Eric (1999) *Från Platon till kommunismens fall. De politiska idéernas historia*. 12:e uppl. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Lindbeck, Assar (1982) *Makt och ekonomi. Om fondfrågan*. Stockholm: Akademilitteratur.

Lindbeck, Assar (1985) ”Välfärd, skatter och tillväxt. Replik till Walter Korpi”, *Ekonomisk Debatt* 13 (3):204-214.

Lindbeck, Assar (1998) *Det svenska experimentet*. Stockholm: SNS Förlag.

Lindbeck, Assar (1999) ”Svensk ekonomisk tillväxt i internationellt perspektiv”, s. 41-69 i Calmfors, Lars & Persson, Mats (red.) *Tillväxt och ekonomisk politik*. Lund: Studentlitteratur.

Linder, P. J. Anders & Grönstedt, Anders (1990) *Bra för Sverige*. Stockholm: Sellin & Partner Förlag AB.

Lindvall, Johannes (2004) *The Politics of Purpose. Swedish Macroeconomic Policy After the Golden Age*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

Lindvall, Johannes (2006) *Ett land som alla andra. Från full sysselsättning till massarbetslöshet*. Stockholm: Bokförlaget Atlas.

LO (1976) *Kollektiv kapitalbildning genom löntagarfonder. Rapport till LO-kongressen 1976*. Stockholm: Bokförlaget Prisma i samarbete med Landsorganisationen i Sverige.

Lucas, Robert (1988) ”On the Mechanics of Economic Development”, *Journal of Monetary Economics* 22:3-42.

Lundström, Susanna (2003) *On Institutions, Economic Growth and the Environment*. Göteborg: Nationalekonomiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.

Maddison, Angus (2006) *The World Economy. Volume 1: A Millennial Perspective. Volume 2: Historical Statistics*. Paris: OECD.

Magnusson, Lars (2010) *Sveriges ekonomiska historia*. Stockholm: Norstedts.

Malm Lindberg, Henrik (2014) *Drömmen om jämlikhet. Socialdemokratins radikalisering och den svenska modellens fall*. Stockholm: Atlantis.

Malm Lindberg, Henrik & Ljunggren, Stig-Björn (2014) *Från jämlikhet till effektivitet – om lärande socialdemokrati under 1980-talet*. Stockholm: Hjalmarson & Högberg.

Manly, Bryan F. J. (2005) *Multivariate Statistical Methods. A Primer*. 3:e uppl. Boca Raton, FL: Chapman & Hall/CRC.

Mann, Michael (2012) *The Sources of Social Power. Volume 3, Global Empires and Revolution, 1890-1945*. Cambridge: Cambridge University Press.

Marshall, Mike (1999) ”Reaganomics and Thatcherism”, s. 960-963 i O’Hara, Phillip Anthony (red.) *Encyclopedia of Political Economy*, Vol. 2. London: Routledge.

Marshall, T. H. (1950) *Citizenship and Social Class and Other Essays*. Cambridge: Cambridge University Press.

Marx, Karl (1875/1972) *Critique of the Gotha Programme*. Peking: Foreign Languages Press.

Merton, Robert K. (1936/1976) ”The Unanticipated Consequences of Social Action”, s. 145-155 i *Sociological Ambivalence and Other Essays*. New York: The Free Press.

Mises, Ludwig von (1949) *Human Action. A Treatise on Economics*. New Haven: Yale University Press.

Moller, Stephanie; Bradley, David; Huber, Evelyne; Nielsen, François; Stephens, John D. (2003) ”Determinants of Relative Poverty in Advanced Capitalist Democracies”, *American Sociological Review* 68 (1):22-51.

Mueller, Dennis C. (1995) *Public Choice II*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nationalekonomiska Föreningen (1991) ”Finansplanen och den ekonomiska politiken”, *Ekonomisk Debatt* 19 (2):173-199.

Nilsson, Torbjörn (2009) *Hundra år av svensk politik*. Malmö: Gleerups.

Norrman, Erik (2004) ”Skattesystemet och dess funktion”, s. 175-210 i Södersten, Bo & Söderström, Hans Tson (red.) *Marknad och politik*. 6:e uppl. Stockholm: SNS Förlag.

North, Douglass (1993) *Institutionerna, tillväxten och välståndet*. Stockholm: SNS Förlag.

North, Douglass (1998) ”Economic Performance Through Time”, s. 247-257 i Brinton, Mary & Nee, Victor (red.) *The New Institutionalism in Sociology*. New York: Russell Sage Foundation.

O’Connor, Julia & Olsen, Gregg M. (red.) (1998) *Power Resources Theory and the Welfare State: A Critical Approach*. Toronto: University of Toronto Press.

OECD (2004) *OECD Employment Outlook 2004*. Paris.

OECD (2006) *Society at a Glance. OECD Social Indicators*. 2006 Edition. Paris.

OECD (2007a) *Social Expenditure 1980-2003. Interpretative Guide of SOCX*. Version: November 2007. Paris.

OECD (2007b) *OECD Employment Outlook 2007*. Paris.

OECD (2013) *Revenue Statistics 1965-2012*. Paris.

Offe, Claus (1985) *Disorganized Capitalism*. Cambridge: Polity Press.

Okun, Arthur M. (1975) *Equality and Efficiency. The Big Tradeoff*. Washington: Brookings.

Olson, Mancur (1984) *Nationers uppgång och fall – ekonomisk tillväxt, stagflation och samhällens förkalkning*. Stockholm: Ratio.

Orloff, Ann Shola (1993) "Gender and the Social Rights of Citizenship: The Comparative Analysis of Gender Relations and Welfare States", *American Sociological Review* 58:303-328.

Orloff, Ann Shola & Skocpol, Theda (1984) "Why Not Equal Protection? Explaining the Politics of Public Social Spending in Britain, 1900-1911, and the United States, 1880s-1920", *American Sociological Review* 49 (6):726-750.

Ostry, Jonathan; Berg, Andrew; Tsangarides, Charalambos (2014) "Redistribution, Inequality and Growth". IMF Staff Discussion Note.

Palme, Joakim (1990) *Pension Rights in Welfare Capitalism. The Development of Old-Age Pensions in 18 OECD Countries 1930 to 1985*. Stockholm: Institutet för social forskning, Stockholms universitet.

Palme, Joakim (2006) "Welfare States and Inequality: Institutional Designs and Distributive Outcome", *Research in Social Stratification and Mobility* 24:387-403.

Pampel, Fred C. & Williamson, John B. (1985) "Age Structure, Politics and Cross-National Patterns of Public Pension Expenditures", *American Sociological Review* 50 (6):782-799.

Pettersson, Thomas (2002) "I den svenska modellens skugga – välfärdsutveckling i internationellt perspektiv efter 1930", s. 175-202 i Andersson-Skog, Lena & Krantz, Olle (red.) *Omvandlingens sekel. Perspektiv på ekonomi och samhälle i 1900-talets Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Piketty, Thomas (2014) *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge, MA: Belknap Press.

Polanyi, Karl (1944/1989) *Den stora omdaningen. Marknadsekonomins uppgång och fall*. Lund: Arkiv Förlag.

Pontusson, Jonas (2005) *Inequality and Prosperity. Social Europe vs. Liberal America*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Reiter, Stanley (1987) ”Efficient Allocation”, s. 107-120 i Eatwell, John; Milgate, Murray; Newman, Peter (red.) *The New Palgrave. A Dictionary of Economics*, vol 2. 3:e uppl. London: Macmillan Press.

Romer, Paul (1986) ”Increasing Returns and Long-Run Growth”, *Journal of Political Economy* 94 (5):1002-1037.

Rosenberg, Nathan & Birdzell, L. E., Jr. (1991) *Västvärldens väg till välstånd*. Stockholm: SNS Förlag.

Rothstein, Bo & Vahlne Westerhäll, Lotta (2005) ”Introduktion”, s. 9-23 i Rothstein, Bo & Vahlne Westerhäll, Lotta (red.) *Bortom den starka statens politik?* Stockholm: SNS Förlag.

Rydenfelt, Sven (2012) ”Förord”, s. 7-16 i Hayek, Friedrich (1944/2012) *Vägen till träldom*. Stockholm: Timbro.

Sachs, Jeffrey (2006) *Slut på fattigdomen*. Stockholm: SNS Förlag.

Sachs, Jeffrey (2011) *The Price of Civilization*. New York: Random House.

Sainsbury, Diane (1999) ”Gender and Social-Democratic Welfare States”, s. 75-114 i Sainsbury, Diane (red.) *Gender and Welfare State Regimes*. Oxford: Oxford University Press.

Sandelin, Bo; Trautwein, Hans-Michael; Wundrak, Richard (2008) *Det ekonomiska tänkandets historia*. 4:e uppl. Stockholm: SNS Förlag.

Schön, Lennart (2001) ”Nya tillväxtmönster vid 1900-talets slut”, s. 499-526 i Cameron, Rondo, *Världens ekonomiska historia från urtid till nutid*. Lund: Studentlitteratur.

Schön, Lennart (2010) *Vår världs ekonomiska historia. Del 2, Den industriella tiden*. Stockholm: SNS Förlag.

Schön, Lennart (2013) *En modern svensk ekonomisk historia. Tillväxt och omvandling under två sekel*. 3:e uppl. Stockholm: SNS Förlag.

Sjöberg, Ola & Bäckman, Olof (2001) ”Incitament och arbetsutbud – En diskussion och kunskapsöversikt”, s. 251-317 i Fritzell, Johan & Palme, Joakim (red.) *Välfärdens finansiering och fördelning*. SOU 2001:57. Stockholm: Fritzes.

Smith, Adam (1776/1979) *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Generel Editors: Campbell, R. H. & Skinner, A. S. Oxford: Clarendon Press.

Solow, Robert (1956) ”A Contribution to the Theory of Economic Growth”, *Quarterly Journal of Economics* 70 (1):65-94.

SOU 1993:16 *Nya villkor för ekonomi och politik*. Ekonomikommissionens förslag. Stockholm: Fritzes.

StataCorp. (2003) *Stata Statistical Software: Reference N-R Manual Release 8*. College Station, TX: Stata Corporation.

StataCorp. (2007) *Stata Multivariate Statistics Manual: Release 10*. College Station, TX: Stata Press.

Stedman Jones, Daniel (2012) *Masters of the Universe. Hayek, Friedman and the Birth of Neoliberal Politics*. Princeton: Princeton University Press.

Steger, Manfred B. & Roy, Ravi K. (2010) *Neoliberalism. A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Stiglitz, Joseph (2012) *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. New York: W.W. Norton.

Stilwell, Frank (2012) *Political Economy. The Contest of Economic Ideas*. 3:e uppl. South Melbourne, Victoria: Oxford University Press.

Stock, James & Watson, Mark (2006) *Introduction to Econometrics*. 2:a uppl. Boston, MA: Pearson.

Sundén, Annika; Andersen, Torben M.; Roine, Jesper (2014) *Hur får vi råd med välfärden?* Konjunkturrådets rapport 2014. Stockholm: SNS Förlag.

Svensson, Lars E. O. (1995) "Ekonomipriset 1995 till Robert E Lucas, Jr", *Ekonomisk Debatt* 23 (8):631-639.

Södersten, Bo (red.) (1991) *Den stora reformen*. Stockholm: SNS Förlag.

Söderström, Hans Tson (1996) *Normer och ekonomisk politik. Konjunkturrådet, normpolitiken och 90-talskrisen*. Stockholm: SNS Förlag.

Söderström, Hans Tson (2007) "Sveriges stabiliseringspolitiska vägval – kortsiktig politik i ett långsiktigt perspektiv", s. 131-177 i Hultkrantz, Lars & Söderström, Hans Tson (red.) *Marknad och politik*. 7:e uppl. Stockholm: SNS Förlag.

Söderström, Hans Tson; Bergman, Lars; Björklund, Anders; Jakobsson, Ulf; Lundberg, Lars (1990) *I samtidens bakvatten?* Konjunkturrådets rapport 1990. Stockholm: SNS Förlag.

Söderström, Hans Tson; Henrekson, Magnus; Jakobsson, Ulf; Persson, Mats (1992) *Tillväxt utan gränser*. Konjunkturrådets rapport 1992. Stockholm: SNS Förlag.

Söderström, Hans Tson; Henrekson, Magnus; Hultkrantz, Lars; Ståhl, Ingemar; Söderström, Lars (1994) *Välfärdsland i ofärdstid*. Konjunkturrådets rapport 1994. Stockholm: SNS Förlag.

Temple, Jonathan (1999) ”A Positive Effect of Human Capital on Growth”, *Economic Letters* 65 (1):131-134.

Verbeek, Marno (2004) *A Guide to Modern Econometrics*. 2:a uppl. Chichester: John Wiley & Sons.

Visser, Jelle (2006) ”Union Membership Statistics in 24 Countries”, *Monthly Labor Review* January:38-49.

Vogel, Joachim (red.) (2003a) *European Welfare Production. Institutional Configuration and Distributional Outcome*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Vogel, Joachim (2003b) ”Introduction”, s. 5-23 i Vogel, Joachim (red.) *European Welfare Production. Institutional Configuration and Distributional Outcome*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Wapshott, Nicholas (2011) *Keynes Hayek: The Clash that Defined Modern Economics*. New York: W. W. Norton.

Weber, Max (1904/1977) ”Samhällsvetenskapernas objektivitet”, s. 96-163 i *Vetenskap och politik*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.

White, Lawrence H. (2012) *The Clash of Economic Ideas. The Great Policy Debates and Experiments of the Last Hundred Years*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wilkinson, Richard & Pickett, Kate (2010) *Jämlikhetsanden: Därför är mer jämlika samhällen nästan alltid bättre samhällen*. Stockholm: Karneval.

Östberg, Kjell (2012) ”Vad har hänt med den fordistiska välfärdsstatens ingenjörer eller Var har socialdemokratin gjort av sina intellektuella?”, s. 126-162 i Blomqvist, Håkan & Schmidt, Werner (red.) *Efter guldåldern. Arbetarrörelsen och fordismens slut*. Stockholm: Carlssons.

Östberg, Kjell & Andersson, Jenny (2013) *Sveriges historia: 1965-2012*. Stockholm: Norstedts.

Publikationer från Sociologiska institutionen
Lunds universitet

Beställning och aktuella priser på:
bokshop.lu.se
Böckerna levereras mot kortbetalning.

Lund Dissertations in Sociology (ISSN 1102–4712)

13 Neergaard, Anders *Grasping the Peripheral State: A Historical Sociology of Nicaraguan State Formation* 401 sidor ISBN 91-89078-00-4 (1997)
14 Jannisa, Gudmund *The Crocodile's Tears: East Timor in the Making* 328 sidor ISBN 91-89078-02-0 (1997)
15 Naranjo, Eduardo *Den auktoritära staten och ekonomisk utveckling i Chile: Jordbruket under militärregimen 1973-1981* 429 sidor ISBN 91-89078-03-9 (1997)
16 Wangel, Arne *Safety Politics and Risk Perceptions in Malaysian Industry* 404 sidor ISBN 91-89078-06-3 (1997)
17 Jönhill, Jan Inge *Samhället som system och dess ekologiska omvärld: En studie i Niklas Luhmanns sociologiska systemteori* 521 sidor ISBN 91-89078-09-8 (1997)
18 Lindquist, Per *Det klyvbara ämnet: Diskursiva ordningar i svensk kärnkraftspolitik 1972-1980* 445 sidor ISBN 91-89078-11-X (1997)
19 Richard, Elvi *I första linjen: Arbetsledares mellanställning, kluvenhet och handlingsstrategier i tre organisationer* 346 sidor ISBN 91-89078-17-9 (1997)
20 Einarsdotter-Wahlgren, Mia *Jag är konstnär! En studie av erkännandeprocessen kring konstnärskapet i ett mindre samhälle* 410 sidor ISBN 91-89078-20-9 (1997)
21 Nilsson-Lindström, Margareta *Tradition och överskridande: En studie av flickors perspektiv på utbildning* 165 sidor ISBN 98-89078-27-6 (1998)
22 Popoola, Margareta *Det sociala spelet om Romano Platso* 294 sidor ISBN 91-89078-33-0 (1998)
23 Eriksson, Annika *En gangster kunde kanske älska sin mor… Produktionen av moraliska klichéer i amerikanska polis- och deckarserier* 194 sidor ISBN 91-89078-36-5 (1998)
24 Abebe Kebede, Teketel *'Tenants of the State': The Limitations of Revolutionary Agrarian Transformation in Ethiopia, 1974-1991* 364 sidor ISBN 91-89078-38-1 (1998)
25 Leppänen, Vesa *Structures of District Nurse – Patient Interaction* 256 sidor ISBN 91-89078-44-6 (1998)
26 Idof Ståhl, Zeth *Den goda viljans paradoxer: Reformers teori och praktik speglade i lärares erfarenheter av möten i skolan* 259 sidor ISBN 91-89078-45-4 (1998)
27 Gustafsson, Bengt-Åke *Symbolisk organisering: En studie av organisatorisk förändring och meningsproduktion i fyra industriföretag* 343 sidor ISBN 91-89078-48-9 (1998)

28 Munk, Martin *Livsbaner gennem et felt: En analyse af eliteidrætsudøveres sociale mobilitet og rekonversioner of kapital i det sociale rum* 412 sidor ISBN 91-89078-72-1 (1999)

29 Wahlin, Lottie *Den rationella inbrottstjuven? En studie om rationalitet och rationellt handlande i brott* 172 sidor ISBN 91-89078-85-3 (1999)

30 Mathieu, Chris *The Moral Life of the Party: Moral Argumentation and the Creation of meaning in the Europe Policy Debates of the Christian and Left-Socialist Parties in Denmark and Sweden 1960-1996* 404 sidor ISBN 91-89078-96-9 (1999)

31 Ahlstrand, Roland *Förändring av deltagandet i produktionen: Exempel från slutmonteringsfabriker i Volvo* 165 sidor ISBN 91-7267-008-8 (2000)

32 Klintman, Mikael *Nature and the Social Sciences: Examples from the Electricity and Waste Sectors* 209 sidor ISBN 91-7267-009-6 (2000)

33 Hultén, Kerstin *Datorn på köksbordet: En studie av kvinnor som distansarbetar i hemmet* 181 sidor ISBN 91-89078-77-2 (2000)

34 Nilsén, Åke *"en empirisk vetenskap om duet": Om Alfred Schutz bidrag till sociologin* 164 sidor ISBN 91-7267-020-7 (2000)

35 Karlsson, Magnus *Från Jernverk till Hjärnverk: Ungdomstidens omvandling i Ronneby under tre generationer* 233 sidor ISBN 91-7267-022-3 (2000)

36 Stojanovic, Verica *Unga arbetslösas ansikten: Identitet och subjektivitet i det svenska och danska samhället* 237 sidor ISBN 91-7267-042-8 (2001)

37 Knopff, Bradley D. *Reservation Preservation: Powwow Dance, Radio, and the Inherent Dilemma of the Preservation Process* 218 sidor ISBN 91-7267-065-7 (2001)

38 Cuadra, Sergio *Mapuchefolket – i gränsernas land: En studie av autonomi, identitet, etniska gränser och social mobilisering* 247 sidor ISBN 91-7267-096-7 (2001)

39 Ljungberg, Charlotta *Bra mat och dåliga vanor: Om förtroendefulla relationer och oroliga reaktioner på livsmedelsmarknaden* 177 sidor ISBN 91-7267-097-5 (2001)

40 Spännar, Christina *Med främmande bagage: Tankar och erfarenheter hos unga människor med ursprung i annan kultur, eller Det postmoderna främlingskapet* 232 sidor ISBN 91-7267-100-9 (2001)

41 Larsson, Rolf *Between Crisis and Opportunity: Livelihoods, diversification, and ineuality among the Meru of Tanzania* 519 sidor Ill. ISBN 91-7267-101-7 (2001)

42 Kamara, Fouday *Economic and Social Crises in Sierra Leone: The Role of Small-scale Entrepreneurs in Petty Trading as a Strategy for Survival 1960-1996* 239 sidor ISBN 91-7267-102-5 (2001)

43 Höglund, Birgitta *Ute & Inne: Kritisk dialog mellan personalkollektiv inom psykiatrin* 206 sidor ISBN 91-7267-103-3 (2001)

44 Kindblad, Christopher *Gift and Exchange in the Reciprocal Regime of the Miskito on the Atlantic Coast of Nicaragua, 20th Century* 279 sidor ISBN 91-7267-113-0 (2001)

45 Wesser, Erik *"Har du varit ute och shoppat, Jacob?" En studie av Finansinspektionens utredning av insiderbrott under 1990-talet* 217 sidor ISBN 91-7267-114-9 (2001)

46 Stenberg, Henrik *Att bli konstnär: Om identitet, subjektivitet och konstnärskap i det senmoderna samhället* 219 sidor ISBN 91-7267-121-1 (2002)

47 Copes, Adriana *Entering Modernity: The Marginalisation of the Poor in the Developing Countries. An Account of Theoretical Perspectives from the 1940's to the 1980's* 184 sidor ISBN 91-7267-124-6 (2002)

48 Cassegård, Carl *Shock and Naturalization: An inquiry into the perception of modernity* 249 sidor ISBN 91-7267-126-2 (2002)

49 Waldo, Åsa *Staden och resandet: Mötet mellan planering och vardagsliv* 235 sidor ISBN 91-7267-123-8 (2002)
50 Stierna, Johan *Lokal översättning av svenskhet och symboliskt kapital: Det svenska rummet i Madrid 1915-1998* 300 sidor ISBN 91-7267-136-X (2003)
51 Arvidson, Malin *Demanding Values: Participation, empowerment and NGOs in Bangladesh* 214 sidor ISBN 91-7267-138-6 (2003)
52 Zetino Duartes, Mario *Vi kanske kommer igen, om det låser sig: Kvinnors och mäns möte med familjerådgivning* 246 sidor ISBN 91-7267-141-6 (2003)
53 Lindell, Lisbeth *Mellan 'frisk och sjuk: En studie av psykiatrisk öppenvård* 310 sidor ISBN 91-7267-143-2 (2003)
54 Gregersen, Peter *Making the Most of It? Understanding the social and productive dynamics of small farmers in semi-arid Iringa, Tanzania* 263 sidor ISBN 91-7267-147-5 (2003)
55 Oddner, Frans *Kafékultur, kommunikation och gränser* 296 sidor ISBN 91-7267-157-2 (2003)
56 Elsrud, Torun *Taking Time and Making Journeys: Narratives on Self and the Other among Backpackers* 225 sidor ISBN 91-7267-164-5 (2004)
57 Jörgensen, Erika *Hållbar utveckling, samhällsstruktur och kommunal identitet: En jämförelse mellan Västervik och Varberg* 242 sidor ISBN 91-7267-163-3 (2004)
58 Hedlund, Marianne *Shaping Justice: Defining the disability benefit category in Swedish social policy* 223 sidor ISBN 91-7267-167-X (2004)
59 Hägerström, Jeanette *Vi och dom och alla dom andra andra på Komvux: Etnicitet, genus och klass i samspel* 234 sidor ISBN 91-7267-169-6 (2004)
60 Säwe, Filippa *Att tala med, mot och förbi varandra: Samtal mellan föräldrar och skolledning på en dövskola* 215 sidor ISBN 91-7267-173-4 (2004)
61 Alkvist, Lars-Erik *Max Weber och kroppens sociologi* 271 sidor ISBN 91-7267-178-5 (2004)
62 Winsvold, Aina *Når arbeidende barn mobiliserer seg: En studie av tre unioner i Karnataka, India* 300 sidor ISBN 91-7267-183-1 (2004)
63 Thorsted, Stine *IT-retorik og hverdagsliv: Et studie af fødevarehandel over Internet* 219 sidor ISBN 91-7267-186-6 (2005)
64 Svensson, Ove *Ungdomars spel om pengar: Spelmarknaden, situationen och karriären* 308 sidor ISBN 91-7267-192-0 (2005)
65 Lundberg, Anders P. *Om Gemenskap: En sociologisk betraktelse* 248 sidor ISBN 91-7267-193-9 (2005)
66 Mallén, Agneta *Trygghet i skärgårdsmiljö: En studie om rädsla för brott i Åland* 218 sidor ISBN 91-7267-1955 (2005)
67 Ryding, Anna *Välviljans variationer: Moraliska gränsdragningar inom brottsofferjourer* 222 sidor ISBN 91-7267-188-2 (2005)
68 Burcar, Veronika *Gestaltningar av offere rf a renheter: Samtal med unga män som utsats för brott* 206 sidor ISBN 91-7267-207-2 (2005)
69 Ramsay, Anders *Upplysningens självreflexion: Aspekter av Theodor W. Adornos kritiska teori* 146 sidor ISBN 91-7267-208-0 (2005)
70 Thelander, Joakim *Mutor i det godas tjänst: Biståndsarbetare i samtal om vardaglig korruption* 194 sidor ISBN 91-7267211-0 (2005)
71 Henecke, Birgitta *Plan & Protest: En sociologisk studie av kontroveser, demokrati och makt i den fysiska planerimgen* 272 sidor ISBN 91-7267-213-7 (2006)

72 Ingestad, Gunilla *Dokumenterat utanförskap: Om skolbarn som inte når målen* 180 sidor ISBN 91-7267-219-6 (2006)
73 Andreasson, Jesper *Idrottens kön: Genus, kropp och sexualitet i lagidrottens vardag* 267 sidor ISBN 91-628-7009-2 (2007)
74 Holmsrtöm, Ola *Skolpolitik, skolutvecklingsarena och social peocesser: Studie av en gymnasieskola i kris* 249 sidor ISBN 91-7267-229-3 (2007)
75 Ring, Magnus *Social Rörelse: Begreppsbildning av ett mångtydigt fenomen* 200 sidor ISBN 91-7267-231-5 (2007)
76 Persson, Marcus *Mellan människor och ting: En interaktionistisk analys av samlandet* 241 sidor ISBN 91-7267-238-2 (2007)
77 Schmitz, Eva *Systerskap som politisk handling: Kvinnors organisering i Sverige 19681982* 362 sidor ISBN 91-7267-244-7 (2007)
78 Lundberg, Henrik *Filosofisociologi: Ett sociologiskt perspektiv på filosofiskt tänknde* 225 sidor ISBN 91-7267-245-5 (2007)
79 Melén, Daniel *Sjukskrivningssystemet: Sjuka som blir arbetslösa och rbetslös som blir sjukskrivn* 276 sidor ISBN 91-7267-254-4 (2007)
80 Kondrup Jakobsen, Klaus *The Ligic of the Excepyion: A Sociological Investigation into Theological Foundation of Political with specific regard to Kirekegaardian on Carl Schmitt* 465 sidor ISBN 91-7267-265-X (2008)
81 Berg, Martin *Självets gardirobiär: Självreflexiva genuslekar och queer socialpsykologi* 230 sidor ISBN 91-7267-257-9 (2008)
82 Fredholm, Axel *Beyond the Catchwords: Adjustment and Community Response in Participatory Development in Post-Suharto Indonesia* 180 sidor ISBN 91-7267-269-2 (2008)
83 Linné, Tobias *Digitala pengar: Nya villkor i det sociala livet* 229 sidor ISBN 91-7267-282-X (2008)
84 Nyberg, Maria *Mycket mat, lite måltider: En studie av arbetsplatsen som måltidsarena* 300 sidor ISBN 91-7267-285-4 (2009)
85 Eldén, Sara *Konsten att lyckas som par: Populärterapeutiska berättelser, individualisering och kön* 245 sidor ISBN 91-7267-286-2 (2009)
86 Bjerstedt, Daniel *Tryggheten inför rätta: Om rätten till förtidspension enligt förvaltningsdomstolarna under tre decenier* 240 sidor ISBN 91-7267-287-0 (2009)
87 Kåhre, Peter *På AI-teknikens axlar: Om kunskapssociologin och stark artificiel intelligens* 200 sidor ISBN 91-7267-289-7 (2009)
88 Loodin, Henrik *Biografier från gränslandet: En sociologisk studie om psykiatrins förändrade kontrollmekanismer* 118 sidor ISBN 91-7267-303-6 (2009)
89 Eriksson, Helena *Befolkning, samhälle och förändring: Dynamik i Halmstad under fyra decenier* 212 sidor ISBN 91-7267-313-3 (2010)
90 Espersson, Malin *Mer eller mindre byråkratisk: en studie av organisationsförändringar inom Kronofogdemyndigheten* 182 sidor ISBN 91-7267-315-X (2010)
91 Yang, Chia-Ling *Othering Processes in Feminist Teaching – A case study of an adult educational institution* 184 sidor ISBN 91-7267-318-4 (2010)
92 Isaksson, Anna *Att utmana förändringens gränser – En studie om förändringsarbete, partnerskap och kön med Equal-programmet som exempel* 206 sidor ISBN 91-7267-321-4 (2010)
93 Hilding, Lars-Olof *”ÄR DET SÅ HÄR VI ÄR” – Om utbildning som normalitet och om produktionen av studenter* 200 sidor ISBN 91-7267-326-5 (2011)

94 Berg, Pernille *The Reluctant Change Agent – Change, Chance and Choice among Teachers Educational Change in The City* 196 sidor ISBN 91-7267-331-1 (2011)
95 Rahman, Mashiur *Struggling Against Exlusion – Adibasi in Chittagong Hill Tracts, Bangladesh* 202 sidor ISBN 91-7267-334-6 (2011)
96 Eklund, Lisa *Rethinking Son Preference – Gender, Population Dynamics and Social Change in the People's Republic of China*
218 sidor ISBN 978-91-7473-108-8 (2011)
97 Gutavsson, Klas *Det vardagliga och det vetenskapliga – Om sociologins begrepp*
260 sidor ISBN 91-7267-336-2 (2011)
98 Sjödin, Daniel *Tryggare kan ingen vara – Migration, religion och integration i en segregerad omgivning* 268 sidor ISBN 91-7267-337-0 (2011)
99 Ringström, Jonas *Mellan sanning och konsekvens – En studie av den tredje generationens kognitiva beteendeterapier* 268 sidor ISBN 921-7267-338-9 (2011)
100 Norstedt, Maria *Berättelser om stroke och arbetsliv – Att upptäcka styranderelationer* 204 sidor ISBN 978-91-7473-182-8 (2011)
101 Anving, Terese *Måltidens Paradoxer – Om klass och kön i vardagens familjepraktiker* 228 sidor ISBN 91-7267-339-2 (2012)
102 Basic, Goran *Samverkan blir kamp – En sociologisk analys av ett projekt i ungdomsvården* 287 sidor ISBN 91-7267-346-X (2012)
103 Zettervall, Charlotta *Reculant Victims into Challengers – Narratives of a Kurdish Political Generation in Diaspora in Sweden* 315 sidor ISBN 978-91-7473-412-6 (2013)
104 Apelmo, Elisabet *Som vem som helst – Kön, funktionalitet och idrottande kroppar* 272 sidor ISBN 978-91-7473-408-9 (2012) Utgivare: Bokförlaget Daidalos, Bergsjödalen 54b, 415 23, Göteborg, www.daidalos.se
105 Sandgren, Mikael *Europa som nation – En ny stil i nationalismens genre* 242 sidor ISBN 91-7267-356-7 (2013)
106 Sandberg, Johan *Social Policy of Our Time? – An Inquiry into Evidence, Assumptions, and Diffusion of Conditional Cash Transfers in Latin America* 182 sidor ISBN 91-7267-365-6 (2014) Kan ej beställas av Media-Tryck. Beställs av författaren.
107 Frees Esholdt, Henriette *Når humor, leg og lyst er på spil – Social interaktion på en multietnisk arbejdsplads* 260 sidor ISBN 978-91-7623-215-6 (2015).
108 Vaide, Johan, *Contact Space: Shanghai, The Chinese Dream and the Production of a New Society* 215 sidor ISBN 978-91-7623-231-6 (2015)
109 Kolankiewicz, Marta *Anti-Muslim Violence and the Possibility of Justice* 226 sidor ISBN 978-91-7623-257-6 (2015)
110 Boethius, Susanne *Män, våld och moralarbete -Rapporter från män som sökt behandling för våld i nära relationer.* 262 sidor ISBN 978-91-7623-450-1 (2015)
111 Görtz, Daniel *Etnifierade polispraktiker Hur etnicitet görs i polisens vardag*
337 sidor ISBN 978-91-7267-380-9 (2015)
112 Stjärnhagen, Ola *Ekonomisk tillväxt i välfärdskapitalismen -En jämförande studie av BNP per capita-tillväxten i rika OECD-länder 1970-2000*. 168 sidor ISBN 978-91-7623-490-7 (2015)

Licentiate's Dissertations in Sociology (ISSN-1403-6061)

1996:1 Forsberg, Pia *Välfärd, arbetsmarknad och korporativa institutioner: En studie av Trygghetsrådet SAF/PTK* 147 sidor ISBN 91-89078-07-1
1996:2 Klintman, Mikael *Från "trivialt" till globalt: Att härleda miljöpåverkan från motiv och handlingar i urbana sfärer* 171 sidor ISBN 91-89078-46-2
1996:3 Höglund, Birgitta *Att vårda och vakta: Retorik och praktik i en rättspsykiatrisk vårdkontext* 215 sidor ISBN 91-89078-68-3
1997:1 Jacobsson, Katarina *Social kontroll i dövvärlden* 148 sidor ISBN 91-89078-18-7
1997:2 Arvidsson, Adam *Den sociala konstruktionen av "en vanlig Människa": Tre betraktelser kring reklam och offentlighet* 122 sidor ISBN 91-89078-26-8
1998:1 Lundberg, Magnus *Kvinnomisshandel som polisärende: Att definiera och utdefiniera* 136 sidor ISBN 91-89078-40-3
1998:2 Stojanovic, Verica *Att leva sitt liv som arbetslös... Svenska och danska ungdomars relationer, ekonomi, bostadssituation och värdesättning av arbete* 148 sidor ISBN 91-89078-54-3
1998:3 Wesser, Erik *Arbetsmarknad och socialförsäkring i förändring: En studie av långtidssjukskrivning och förtidspensionering på 90-talet* 150 sidor 91-89078-57-8
1999:1 Radmann, Aage *Fotbollslandskapet: Fotboll som socialt fenomen* 167 sidor ISBN 91-89078-81-0
1999:2 Waldo, Åsa *Vardagslivets resor i den stora staden* 288 sidor ISBN 91-89078-88-8
1999:3 Säwe, Filippa *Om samförstånd och konflikt: Samtal mellan föräldrar och skolledning på en specialskola* 159 sidor ISBN 91-89078-93-4
1999:4 Schmitz, Eva *Arbetarkvinnors mobiliseringar i arbetarrörelsens barndom: En studie av arbetarkvinnors strejkaktiviteter och dess inflytande på den svenska arbetarrörelsen* 138 sidor ISBN 91-89078-99-3
2000:1 Copes, Adriana *Time and Space: An Attempt to Transform Relegated Aspects in Central Issues of the Sociological Inquiry* 177 sidor ISBN 91-7267-003-7
2000:2 Gottskalksdottir, Bergthora *Arbetet som en port till samhället: Invandrarakademikers integration och identitet* 89 sidor ISBN 91-7267-012-6
2000:3 Alkvist, Lars-Erik *Max Weber och rationalitetsformerna* 176 sidor ISBN 91-7267-019-3
2001:1 Bergholtz, Zinnia *Att arbeta förebyggande: Tankar kring ett hälsoprojekt* 50 sidor ISBN 91-7267-043-6
2005:1 Bing Jackson, Hannah *Det fragmenterede fællesskab: Opfattelser af sociale fællesskabers funktion og deres udvikling i det senmoderne samfund* 162 sidor ISBN 91-7267-190-4
2005:2 Lundberg, Henrik *Durkheim och Mannheim som filosofisociologer* 88 sidor ISBN 91-7267-200-5

Lund Studies in Sociology (ISSN 0460-0045)

1 Goodman, Sara & Mulinari, Diana (red) *Feminist Interventions in Discourses on Gender and Development: Some Swedish Contributions* 250 sidor ISBN 91-89078-51-9 (1999)
2 Ahlstrand, Roland *Norrköpingsmodellen – ett projekt för ny sysselsättning åt personalen vid Ericsson Telecom AB i Norrköping* 114 sidor ISBN 91-7267-026-6 (2001)
3 Djurfeldt, Göran & Gooch, Pernille *Bondkäringar – kvinnoliv i en manlig värld* 60 sidor ISBN 91-7267-095-9 (2001)
4 Davies, Karen *Disturbing Gender: On the doctor – nurse relationship* 115 sidor ISBN 91-7267-108-4 (2001)
5 Nilsson, Jan Olof & Nilsson, Kjell *Old Universities in New Environments: New Technology and Internationalisation Processes in Higher Education* 116 sidor ISBN 91-7267-174-2 (2004)

Research Reports in Sociology (ISSN 1651-596X)

1996:1 Ahlstrand, Roland *En tid av förändring: Om involvering och exkludering vid Volvos monteringsfabrik i Torslanda 1991-1993* 116 sidor ISBN 91-89078-15-2
1997:1 Lindbladh, Eva, et al *Unga vuxna: Berättelser om arbete, kärlek och moral* 192 sidor ISBN 91-89078-14-4
1997:2 Lindén, Anna-Lisa (red) *Thinking, Saying, Doing: Sociological Perspectives on Environmental Behaviour* 103 sidor ISBN 91-89078-13-6
1997:3 Leppänen, Vesa *Inledning till den etnometodologiska samtalsanalysen* 76 sidor ISBN 91-89078-16-0
1997:4 Dahlgren, Anita & Ingrid Claezon *Nya föräldrar: Om kompisföräldraskap, auktoritet och ambivalens* 117 sidor ISBN 91-89078-08-X
1997:5 Persson, Anders (red) *Alternativ till ekonomismen* 71 sidor ISBN 91-89078-22-5
1997:6 Persson, Anders (red) *Kvalitet och kritiskt tänkande* 67 sidor ISBN 91-89078-25-X
1998:1 Isenberg, Bo (red) *Sociology and Social Transformation: Essays by Michael Mann, Chantal Mouffe, Göran Therborn, Bryan S. Turner* 79 sidor ISBN 91-89078-28-4
1998:2 Björklund Hall, Åsa *Sociologidoktorer: Forskarutbildning och karriär* 84 sidor ISBN 91-89078-31-4
1998:3 Klintman, Mikael *Between the Private and the Public: Formal Carsharing as Part of a Sustainable Traffic System – an Exploratory Study* 96 sidor ISBN 91-89078-32-2
1998:4 Lindén, Anna-Lisa & Annika Carlsson-Kanyama *Dagens livsstilar i framtidens perspektiv* 74 sidor ISBN 91-89078-37-7
1998:5 Ahlstrand, Roland *En tid av förändring: Dominerande koalitioner och organisationsstrukturer vid Volvo Lastvagnars monteringsfabriker i Tuve 1982-1994* 94 sidor ISBN 91-89078-37-3
1998:6 Sahlin, Ingrid *The Staircase of Transition: European Observatory on Homelessness. National Report from Sweden* 66 sidor ISBN 91-89078-39-X
1998:7 Naranjo, Eduardo *En kortfattad jämförelse mellan den asiatiska och chilenska socioekonomiska erf a renheten* 42 sidor ISBN 91-89078-42-X

1998:8 Bosseldal, Ingrid & Johanna Esseveld *Bland forskande kvinnor och teoretiserande män: Jämställdhet och genus vid Sociologiska institutionen i Lund* 103 sidor ISBN 91-89078-59-4

1998:9 Bosseldal, Ingrid & Carl Hansson *Kvinnor i mansrum: Jämställdhet och genus vid Sociologiska institutionen i Umeå* 82 sidor ISBN 91-89078-60-8

1998:10 Bosseldal, Ingrid & Merete Hellum *Ett kvinnligt genombrott utan feminism? Jämställdhet och genus vid Sociologiska institutionen i Göteborg* 83 sidor ISBN 91-89078-61-6

1998:11 Morhed, Anne-Marie *Det motstridiga könet: Jämställdhet och genus vid Sociologiska institutionen i Uppsala* 103 sidor ISBN 91-89078-62-4

1998:12 Bosseldal, Ingrid & Sanja Magdalenic *Det osynliga könet: Jämställdhet och genus vid Sociologiska institutionen i Stockholm* 71 sidor ISBN 91-89078-63-2

1998:13 Bosseldal, Ingrid & Stina Johansson *Den frånvarande genusteorin: Jämställdhet och genus vid Sociologiska institutionen i Linköping* 62 sidor ISBN 91-89078-64-0

1998:14 Hydén, Håkan & Anna-Lisa Lindén (red) *Lagen, rätten och den sociala tryggheten: Tunnelbygget genom Hallandsåsen* 154 sidor ISBN 91-89078-67-5

1998:15 Sellerberg, Ann-Mari (red) *Sjukdom, liv och död – om samband, gränser och format* 165 sidor ISBN 91-89078-66-7

1999:1 Pacheco, José F. (ed.) *Cultural Studies and the Politics of Everyday Life: Essays by Peter Dahlgren, Lars Nilsson, Bo Reimer, Monica Rudberg, Kenneth Thompson, Paul Willis. Introductory comments by Ron Eyerman and Mats Trondman* 105 sidor ISBN 91-89078-84-5

1999:2 Lindén, Anna-Lisa & Leonardas Rinkevicius (eds.) *Social Processes and the Environment – Lithuania and Sweden* 171 sidor ISBN 91-7267-002-9

2000:1 Khalaf, Abdulhadi *Unfinished Business – Contentious Politics and State-Building in Bahrain* 120 sidor ISBN 91-7267-004-5

2000:2 Pacheco, José F. (red.) *Kultur, teori, praxis: Kultursociologi i Lund* 238 sidor ISBN 91-7267-015-0

2000:3 Nilsson, Jan Olof *Berättelser om Den Nya Världen* 92 sidor ISBN 91-7267-024-X

2001:1 Alkvist, Lars-Erik *Max Webers verklighetsvetenskap* 147 sidor ISBN 91-7267-099-1

2001:2 Pacheco, José F. (red) *Stadskultur: Bidrag av Eric Clark, Richard Ek, Mats Franzén, Camilla Haugaard, Magnus Carlsson, Charlotte Kira-Kimby, José F. Pacheco, Margareta Popoola, Ingrid Sahlin, Catharina Thörn, Magnus Wennerhag, Niklas Westberg* 125 sidor ISBN 91-7267-115-7

2002:1 Wendel, Monica *Kontroversen om arbetstidsförkortning: En sociologisk studie av tre försök med arbetstidsförkortning inom Malmö kommun* 209 sidor ISBN 91-7267-166-5

2002:2 Thelander, Joakim *"Säker är man ju aldrig": Om riskbedömningar, skepsis och förtroende för handel och bankärenden via Internet* 58 sidor ISBN 91-7267-117-3

2002:3 Dahlgren, Anita *Idrott, motion och andra fritidsintressen: En enkätundersökning bland 17-åriga flickor och pojkar i Landskrona, Kävlinge och Svalöv* 39 sidor ISBN 91 7267-123-8 (2002)

2002:4 Wendel, Monica *Mot en* ny *arbetsorganisering: En sociologisk studie av några försöksprojekt med flexibla arbetstider och distansarbete inom Malmö kommun* 144 sidor ISBN 91-7267-129-7

2002:5 Sörensen, Jill *Utvärderingsmodell för flexibla arbetstider inom Malmö kommun* 76 sidor ISBN 91-7267-132-7

2003:1 Klintman, Mikael & Mårtensson, Kjell med Johansson, Magnus *Bioenergi för uppvärmning – hushållens perspektiv* 98 sidor ISBN 91-7267-148-3
2004:1 Johnsdotter, Sara *FGM in Sweden: Swedish legislation regarding "female genital mutilation" and implementation of the law* 68 sidor ISBN 91-7267-162-9
2004:2 Carlsson-Kanyama, Annika, Lindén, Anna-Lisa & Eriksson, Björn *Hushållskunder på elmarknaden: Värderingar och beteenden* 133 sidor ISBN 91-7267-166-9
2005:1 Lindén, Anna-Lisa et al *Mat, hälsa och oregelbundna arbetstider* 216 sidor ISBN 91-7267-187-4
2006:1 Lindén, Anna-Lisa et al *Miljöpolitik och styrmedel – Två fallstudier: Kött och kläder* 90 sidor ISBN 91-7267-220-X
2006:2 Heidegren, Carl-Göran *FOSS-galaxen – En empirisk undersökning kring fri och öppen programvarurörelsen* 93 sidor ISBN 91-7267-218-8
2006:3 Apelmo, Elisabet & Sellerberg, Ann-Mari *"Shit, jag kan också lyckas" – Om genus, funktionshinder och idrottande kroppar* 43 sidor ISBN 91-7267-225-0
2007:1 Sellerberg, Ann-Mari *Världsbäst och i periferin – Om att vara funktionshindrad kvinna i idrotten* 40 sidor ISBN 91-7267-248-X
2007:2 Thorsted, Stine *Måltidet i tidsfällan – Måltidspraksis og brug af färdigmat i vardagen* 56 sidor ISBN 91-7267-250-1
2008:1 Klintman, Mikael, Boström, Magnus, Ekelund, Lena & Anna-Lisa Lindén *Maten märks – Förutsättningar för konsumentmakt* 134 sidor ISBN 91-7267-266-8
2008:2 Anving, Terese *"Man måste ligga steget före" – Måltidsarbetets planering och organisering i barnfamiljen* 56 sidor ISBN 91-7267-267-6
2008:3 Sellerberg, Ann-Mari *En het potatis – Om mat och måltider i barn- och tonårsfamiljer* 96 sidor ISBN 91-7267-268-4
2008:4 Nyberg, Maria, Lindén, Anna-Lisa, Lagnevik, Magnus *Mat på arbetet dygnet runt? Arbete – Tid – Måltid Inventering av kunskap genom svensk forskning* 49 sidor ISBN 91-7267-275-7
2008:5 Lindén, Anna-Lisa *Hushållsel – Efektivisering i vardagen* 84 sidor ISBN 91-7267-280-3
2009:1 Lindén, Anna-Lisa *Klimat och konsumtion – Tre fallstudier kring styrmedel och konsumtionsbeteende* 72 sidor ISBN 91-7267-294-3
2009:2 Lindén, Anna-Lisa, Jörgensen, Erika, Thelander, Åsa *Energianvändning – Konsumenters beslut och agerande* 264 sidor ISBN 91-7267-298-6

Working Papers in Sociology (1404-6741)

1997:1 Sjöberg, Katarina (red) *Vetenskapsteori* 92 sidor ISBN 91-89078-10-1
1997:2 Lindholm, Jonas & Vinderskov, Kirstine *Generationen der blev kulturpendlere: Et kvalitativt studie af unge muslimers hverdag* 171 sidor ISBN 91-89078-19-5
1999:1 Jörgensen, Erika *Perspektiv på social hållbarhet i Varberg och Västervik* 65 sidor ISBN 91-89078-75-6
1999:2 Holmström, Ola *En utvärdering av en utvärdering eller Berättelsen om hur jag förlorade min sociologiska oskuld* 93 sidor ISBN 91-89078-91-8
2000:1 Kimby, Charlotte Kira & Camilla Haugaard *Kroppen i den computermedierede kommunikation* 93 sidor ISBN 91-7267-007-X

2000:2 Bing Jackson, Hannah F*orandringer i arbejdslivet og i familjelivet: Om kvinders livsformer ved årtusindeskiftet* 43 sidor ISBN 91-7267-017-7

2000:3 Bing Jackson, Hannah *Family and Fertility Patterns in Denmark – a "Postmodern" Phenomenon: On the relationship between women's education and employment situation and the changes in family forms and fertility* 52 sidor ISBN 91-7267-018-5

2002:1 Henecke, Birgitta & Jamil Khan *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen: En demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik* 38 sidor ISBN 91-7267-134-3

2003:1 Persson, Marcus & Thelander, Joakim *Mellan relativism och realism: Forskarstudenter om vetenskapsteori* 89 sidor ISBN 91-7267-146-7

2003:2 Barmark, Mimmi *Sjuka hus eller sjuka människor? Om boenderelaterad ohälsa bland malmöbor* 46 sidor ISBN 91-7267-151-3

2004:1 Persson, Marcus & Sjöberg, Katarina (red) *Om begrepp och förståelse: Att problematisera det enkla och förenkla det svåra* 61 sidor ISBN 91-7267-171-8

2007:1 Lindén, Anna-Lisa *Socila dimensioner i hållbar samhällsplanering* 30 sidor ISBN 91-7267-236-6

Evaluation Studies

1997:1 Persson, Anders *Räddningstjänstutbildning för brandingenjörer – en utvärdering* 37 sidor ISBN 91-89078-12-8

1997:2 Björklund Hall, Åsa *På spaning efter tillvaron som doktorand – med hjälp av forskarstuderandes röster* 72 sidor ISBN 91-89078-21-7

1998:1 Bierlein, Katja, Leila Misirli & Kjell Nilsson *Arbetslivsrehabilitering i samverkan: Utvärdering av Projekt Malmö Rehab 2000* 63 sidor ISBN 91-89078-30-6

1998:2 Mulinari, Diana *Reflektioner kring projektet KvinnoKrami/MOA* 84 sidor ISBN 91-89078-55-1

1998:3 Mulinari, Diana & Anders Neergard *Utvärdering av projektet "Steg till arbete"* 72 sidor ISBN 91-89078-56-X

1998:4 Misirli, Leila & Monica Wendel *Lokal samverkan – till allas fördel?: En utvärdering av Trelleborgsmodellen – ett arbetsmarknadspolitiskt försök med "friår", inom Trelleborgs kommun* 45 sidor ISBN 91-89078-58-6

1998:5 Bierlein, Katja & Leila Misirli *Samverkan mot ungdomsarbetslöshet: Utvärdering av projekt Kompassen i Helsingborg* 80 sidor ISBN 91-89078-69-1

1999:1 Bierlein, Katja & Ellinor Platzer *Myndighetssamverkan i projekt Malmö Rehab 2000: Utvärdering 1997-98* 75 sidor ISBN 91-89078-74-8

1999:2 Ahlstrand, Roland & Monica Wendel *Frågor kring samverkan: En utvärdering av Visionsbygge Burlöv – ett myndighetsövergripande projekt för arbetslösa invandrare* 51 sidor ISBN 91-89078-82-9

1999:3 Nilsson Lindström, Margareta *En processutvärdering av projektet Trampolinen: Ett vägledningsprojekt riktat till långtidsarbetslösa vid Arbetsförmedlingen i Lomma* 104 sidor ISBN 91-89078-94-2

1999:4 Nilsson Lindström, Margareta *En processutvärdering av projektet New Deal: Ett vägledningsprojekt för långtidsarbetslösa kvinnor inom kontor och administration* 107 sidor ISBN 91-89078-95-0

1999:5 Wendel, Monica *Utvärdering av projekt arbetsLÖSningar: En arbetsmarknadsåtgärd i samverkan för långtidssjukskrivna och långtidsarbetslösa* 63 sidor ISBN 91-7267-000-2

2005:1 Nilsson Lindström, Margareta *Att bryta traditionella könsmönster i arbetslivet: En grupp långtidsarbetslösa kvinnors erfarenheter av kursen "Teknik för kvinnor med begränsat utbud"* 50 sidor ISBN 91-7267-209-9

Afrint Working Paper (ISSN 1651-5897)

1 Larsson, Rolf, Holmén, Hans & Hammarskjöld, Mikael *Agricultural Development in Sub – Saharan Africa* 48 sidor ISBN 91-7267-133-5

2 Djurfeldt, Göran & Jirström, Magnus *Asian Models of Agricultural Development and their Relevance to Africa* 47 sidor ISBN 91-7267-137-8

Studies in Bodies, Gender and Society (ISSN 1652-1102)

1 Hansson, Adam *Det manliga klimakteriet: Om försöker att lansera ett medicinsk begrepp* 50 sidor ISBN 91-7267-158-0 (2003)

2 Norstedt, Maria *Att skapa dikotomier och bibehålla genusordningar: An analys av tidningen* Taras *berättelser om kropp. kön och medelålder* 52 sidor ISBN 91-7267-159-9 (2003)

Lund Monographs in Social Anthropology (ISSN 1101-9948)

3 Pérez-Arias, Enrique *Mellan det förflutna och framtiden: Den sandinistiska revolutionen i Nicaragua* 322 sidor ISBN 91-89078-01-2 (ak. avh. 1997)

4 Karlsson, B. G. *Contested Belonging: An Indigenous People's Struggle for Forest and Identity in Sub-Himalayan Bengal* 318 sidor ISBN 91-89078-04-7 (ak. avh. 1997)

5 Lindberg, Christer (red) *Antropologiska porträtt 2* 342 sidor ISBN 91-89078-05-5 (1997)

6 Gooch, Pernille *At the Tail of the Buffalo: Van Gujjar pastoralists between the forest and the world arena* 391 sidor ISBN 91-89078-53-5 (ak. avh. 1998)

7 Persson, Johnny *Sagali and the Kula: A regional systems analysis of the Massim* 245 sidor ISBN 91-89078-87-X (ak. avh. 1999)

8 Malm, Thomas *Shell Age Economics: Marine Gathering in the Kingdom of Tonga, Polynesia* 430 sidor ISBN 91-89078-97-7 (ak. avh. 1999)

9 Johansson Dahre, Ulf *Det förgångna är framtiden: Ursprungsfolk och politiskt självbestämmande i Hawai'i* 228 sidor Ill. ISBN 91-7267-107-6 (ak. avh. 2001)

10 Johnsdotter, Sara *Created by God: How Somalis in Swedish Exile Reassess the Practice of Female Circumcision* 301 sidor ISBN 91-7267-127-0 (ak. avh. 2002)

11 Andersson, Oscar Chicagoskolan: *Institutionaliseringen, idétraditionen & vetenskapen* 336 sidor ISBN 91-7267-153-X (ak. avh. 2003)
12 Carlbom, Aje *The Imagined versus the Real Other: Multiculturalism and the Representation of Muslims in Sweden* 234 sidor ISBN 91-7267-154-8 (ak. avh. 2003)
13 Antoniusson, Eva-Malin *Överdosens antropologi: En kontextuell studie* 232 sidor ISBN 91-7267-161-0 (ak. avh. 2003)
14 Parker, Peter *How Personal Networks Shape Business: An Anthropological Study of Social Embeddedness, Knowledge Development and Growth of Firms* 156 sidor ISBN 91-7267-182-3 (ak. avh. 2004)
15 Lindberg, Crister (red) *Nya antropologiska porträtt* 355 sidor ISBN 91-7267-182-3 (2005)
16 Sliavaite, Kristina *From Pioneers to Target Group: Social change, ethnicity and memory in a Lithuanian power plant community* 206 sidor ISBN 91-7267-202-1 (ak. avh. 2005)
17 Göransson, Kristina *Conflicts and Contracts – Chinese Intergenerational Relations in Modern Singapore* 187 sidor ISBN 91-7167-202-1 (ak. avh. 2006)
18 Bourgouin, France *TheYoung, the Wealthy, and the Restless: Trans-national Capitalist Elite Formation in Post-Apartheid Johannesburg* 342 sidor ISBN 91-7267-249-8 (ak. avh. 2007)
19 Matsson, Anna *The Power to do Good: Post-Revolution, NGO Society, and the Emergence of NGO-Elites in Contemporary Nicaragua* 208 sidor ISBN 91-7267-251-X (ak. avh. 2007)
20 Holm, Hilma *Knowledge as Action – An Anthropological Study of Attac Sweden* 144 sidor ISBN 91-7267-317-6 (ak. avh. 2010)
21 Wittrock, Hanna *Säg inte mötesplats! – Teater och integration i ord och handling* 268 sidor ISBN 91-7267-332-X (ak. avh. 2011)

Licentiate's Dissertation in Social Anthropology (ISSN 1404-7683)

1999:1 Parker, Peter *Cognition and Social Organisation: A Framework* 125 sidor ISBN 91-89078-76-4
1999:2 Johansson Dahre, Ulf *Politik med andra medel: En antropologisk betraktelse av rättens politiska och ideologiska förhållanden* 137 sidor ISBN 91-7267-006-1

Research Reports in Social Anthropology

2006:1 Johansson Dahre, Ulf (ed.) *The Reconstruction of Good Governance in the Horn of Africa – Proceedings of the 4th SIRC Conference on the Horn of Africa, October 1416, 2005* 232 sidor ISBN 91-7267-216-1
2007:1 Johansson Dahre, Ulf (ed.) *The Role of Diasporas in Peace, Democracy and Development in the Horn of Africa* 226 sidor ISBN 91-7267-237-4

2008:1 Johansson Dahre, Ulf (ed.) *Post-Conflict Peace-Building in the Horn of Africa: A Report of the 6th Annual Conference on the Horn of Africa, Lund, August 24-26, 2007* 288 sidor ISBN 91-7267-256-0

2009:1 Svensson, Nicklas (ed.) *Initiative Report Horn of Africa: Co-operation Instead of Wars and Destruction, 11-12 May, 2002 Lund, Sweden* 106 sidor ISBN 91-7267-290-0

2009:2 Svensson, Nicklas (ed.) *Final Report Conference Horn of Africa: II No Development without Peace, 23-25 May, 2003 Lund, Sweden* 136 sidor ISBN 91-7267-291-9

2009:3 Svensson, Nicklas (ed.) *Horn of Africa: Transforming Itself from a Culture of War into a Culture of Peace, 27-29 August 2004 Lund, Sweden* 312 sidor ISBN 91-7267-292-7

2009:4 Sthlm Policy Group (ed.) *Faith, Citizenship, Democracy and Peace in the Horn of Africa: A Report of the 7th Annual Conference on the Horn of Africa, Lund, October 17-19, 2008* 216 sidor ISBN 91-7267-293-5

Working Papers in Social Anthropology (ISSN 1652-442X)

2004:1 Göransson, Kristina *Filial Children and Ageing Parents: Intergenerational Family Ties as Politics and Practice among Chinese Singaporeans* 26 sidor ISBN 91-7267-175-0

2005:1 Granbom, Ann-Charlotte *Urak Lawoi: A Field Study of an Indigenous People in Thailand and treir Problems with Rapid Tourist Development* 98 sidor ISBN 91-7267-206-4

Övrigt

Från seminarium till storinstitution: Sociologi i Lund 1947-1997 (Sociologiska institutionens Årsbok 1996) 105 sidor

Institution i rörelse: Utbildning och forskning inför år 2000 (Sociologiska institutionens Årsbok 1997) 153 sidor ISBN 91-89078-29-2

Printed by Media-Tryck, Lund University 2015

I början på 1990-talet drabbades Sverige av en mycket djup ekonomisk kris. Krisen uppfattades inte som en tillfällig konjunkturnedgång utan som symptom på grundläggande systemfel i Sveriges ekonomi. Samhällsdebatten dominerades av åsikten att den s.k. svenska modellen med stor välfärdsstat och höga skatter försämrat marknadsekonomins effektivitet och gjort att Sverige under lång tid halkat efter andra länder ekonomiskt.

I avhandlingen prövas hypotesen att välfärdsstaten hämmar den ekonomiska tillväxten. Har Sverige haft en lägre ekonomisk tillväxt än andra OECD-länder under perioden 1951-2000? Har länder med mer omfattande politiska ingripanden i marknadskrafterna lägre ekonomisk tillväxt än länder med friare ekonomier? Dessa frågor försöker avhandlingen besvara. En central slutsats är att det är svårt att fastställa något orsakssamband mellan den svenska välfärdsstaten och det faktum att Sveriges ekonomiska tillväxt varit lägre än i flera andra länder under efterkrigstiden.

LUNDS UNIVERSITET

Sociologiska institutionen
Lunds universitet

Lund Dissertations in Sociology 112
ISBN 978-91-7623-490-7
ISSN 1102-4712